

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXV Nr. 1-2 IANUARIE - FEBRUARIE 1966

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI
COMITET DE REDACȚIE

ANUL XXV Nr. 1-2
IAN. - FEBR.
1966

Redacția și Administrația : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Raionul Nicolae Bălcescu

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

P. F. JUSTINIAN,
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE,
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcop Vicar

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU,
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. STAN DIMANCEA,
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

Pag.

<i>Cuvîntul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian adresat preoților din Capitală cu prilejul Anului nou 1966</i>	5
--	---

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Diac. Prof. N. NICOLAESCU, <i>De anul nou 1966</i>	12
Prot. Prof. Dr. SIMION RADU, <i>Botezul Domnului — Praznicul Arătării și al sfințirii</i>	16
Pr. Dr. AL. I. CIUREA, <i>La Sfîntul Ioan Botezătorul</i>	21
Pr. Dr. AL. I. CIUREA, <i>Despre ascultare</i>	24
Prof. AL. ELIAN, <i>La Sfinții Trei Ierarhi</i>	28
Prof. N. CHIȚESCU, <i>Cum predica Albert Schweitzer</i>	31

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (ianuarie-februarie)</i>	35
ASISTENT, <i>O sărbătoare cu caracter ecumenist</i>	41
OB. și Prof. C. PAVEL, <i>Știri bisericești și ecumenice</i>	43

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE, <i>Cîteva cuvinte despre «lungimea» slujbelor sfînte ortodoxe</i>	49
D. GAINĂ, <i>Virtute și păcat în cărți populare românești</i>	57
Pr. GH. I. DRĂGULIN, <i>Părerii noi despre ortodoxie și literatura protestantă contemporană</i>	69

DOCUMENTARE

Prof. MIRCEA T. GEORGESCU, <i>Biserica Tîrgului din Tîrgoviște</i>	80
Pr. I. SPIRU-Alexandria, <i>Biserici din orașul Alexandria</i>	93
P. CERNOVODEANU, <i>Documente inedite privind trecutul Bisericii Negustori din București</i>	100
AUREL I. GHEORGHIU, <i>Nucetul</i>	118

 ANIVERSĂRI

GH. ALEXE, <i>Cuza Vodă și Unirea în conștiința poporului român</i> . . .	139
C. B. Oamenii, <i>fapte și mărturii despre Unirea Principatelor Române</i> . . .	145

 VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTIILOR

ASISTENT, <i>Manifestări festive închinare Unirii Principatelor Române</i>	147
ASISTENT, <i>Ședința Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor</i>	151
A. N. P., <i>Sărbătorirea hramului la Institutul și Seminarul teologic din București</i>	156
ASISTENT, <i>Biserica Parohiei din comuna Bujoreni</i>	161
ASISTENT, <i>Biserica Sfântul Ioan (Alexe) din orașul Călărași</i>	162
ASISTENT, <i>Biserica parohială din satul Pantelimon</i>	164
ASISTENT, <i>Redeschiderea bisericii din Parohia Ciocănești-Sîrbi, raionul Călărași</i>	168
Pr. I. MORARU-Bușteni, <i>† protoiereul Vasile Hăisan</i>	169
ASISTENT, <i>† preotul Dumitru Popescu</i>	170

 EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. M. NEGULESCU, <i>Solemnitatea sfințirii bisericii noi din Parohia Săpoca, r. Buzău</i>	170
Pr. M. NEGULESCU, <i>Resfințiri de biserici</i>	171

 NOTE DE LECTOR ; RECENZII

OB., <i>Știri</i>	174
MARTIN LUTER KING, <i>La force d'aïmer, Paris, Castermon, 1965</i> de C. BĂRBULESCU	175
N. CONSTANTINESCU și C. MOISESCU, <i>Curtea Domnească din Tîrgoviște, București, 1965, de IOAN F. STÂNCULESCU</i>	175

CUVINTUL PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN ADRESAT PREOȚILOR DIN CAPITALĂ CU PRILEJUL ANULUI NOU 1966

Întîlnirile Noastre cu preoțimea Capitalei, în prima zi a Noului an, au devenit o tradiție scumpă inimilor noastre și dătătoare de bogate roade duhovnicești pentru fiecare dintre noi. Cu bucurie primim în reședința Noastră pe slujitorii sfintelor altare; cu luare aminte le ascultăm cuvîntul și cu dragoste le împărtășim gîndurile și povățuirile Noastre părintești, deoarece sîntem încredințat de necesitatea legăturii permanente între ierarh și preoți, pentru slujirea în duh și adevăr a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și pentru dreapta călăuzire a turmei credincioșilor spre mîntuire. Biserica sobornicească, păstrătoare nedezmîntită a comorilor de învățătură, de har și de sfințenie ale Bisericii din primele veacuri creștine, cu o ierarhie și o preoțime care-și dețin vredniciile, în succesiune neîntreruptă, de la Sfinții Apostoli, — Biserica noastră Ortodoxă pune la baza întregii sale lucrări, comuniunea sfîntă, în credință, în slujire și în dragoste, dintre ierarhi, preoți și credincioși. Pe această temelie traianică, — și numai pe această temelie —, se poate înălța tot ce Biserica lui Hristos este chemată să zidească în sufletul omului și în lume. Iar de va încerca cineva, în ordine religioasă, să clădească pe altă temelie, acela «se va asemăna cu bărbatul fără minte, care și-a zidit casa pe nisip; și a căzut ploaie, și au venit rîurile, și au suflat vînturile, și au lovit în casa aceea și ea a căzut, și a fost căderea ei mare» (Matei VII, 26—27).

Iată de ce sîntem bucuroși în această zi de început de an, cînd vă vedem adunați în jurul Nostru. Privind această întîlnire, care se face în numele lui Hristos, avem dovada prezenței Lui în mijlocul nostru; avem simbolul unității noastre, — nu numai de credință și de slujire, — ci și de gîndire, de simțire și de dragoste; avem certitudinea că lucrarea Noastră patriarhicească și lucrarea preoțească a cucernicilor voastre are temeliiile sănătoase, poruncite de Sfînta Evanghelie și de întreaga tradiție

milenară a Bisericii noastre strămoșești; avem nădejdea că și în viitor vom lucra cu bun spor, întru slava lui Dumnezeu, spre binele Bisericii Sale, spre binele credincioșilor a căror slujire ne-a fost încredințată.

Mulțumesc, așadar, prea cucernicului părinte Nicolae Tănăsescu, care a exprimat atât de frumos sentimentele de dragoste fiică pe care le aveți față de Arhiepiscopul prea cucernicilor voastre, față de Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Mulțumesc pentru urările ce Ne-au fost adresate și le primim ca pe o expresie a legăturii noastre, a conștiinței preoțimii noastre că înfăptuirile care Ne-au încununat strădanii de pînă acum și cele pe care le așteptăm de azi înainte sînt rodul binecuvîntat al muncii noastre comune. Cel mai priceput și mai neînfricat cîrmuitor de corabie nu-și va putea purta nava pe valurile înspumate ale mării și nu o va putea duce la țărnul dorit, decît atunci cînd toți corăbierii vor avea încredere în cîrmaciul lor, își vor cunoaște bine îndatoririle și le vor împlini cu rivnă și fără greșală. Urările cucernicilor voastre dovedesc încredere plină de dragoste pe care o aveți în cel ce vă călăuzește și în veghea lui neadormită; dovedesc că sînteți conștienți de misiunea ce vă revine, ca slujitori ai altarelor drepte credințe; dovedesc hotărîrea fermă care vă stăpînește, de a împlini această misiune și în viitor, cu același zel apostolic.

Mulțumîndu-vă încăodată pentru aceste urări, vă mărturisesc încrederea deplină pe care Noi înșine o avem în cumințenia clerului nostru, în dorința nezdruncinată de a asculta îndemnul cîrmuirii bisericesti, în rivna lui de a-și împlini chemarea potrivit acestor îndrumări, care nu fac altceva decît să păstreze neschimbate comorile Ortodoxiei, pentru a asigura realizarea, în condiții optime, a misiunii sfintei noastre Biserici strămoșești și mărturisirea fermă a adevărului pe care ea îl deține, în întreaga creștinătate.

Și fiindcă orice început de an îndatorează pe om să cerceteze cele ce s-au împlinit și să statornicească în minte și în inimă cele ce se mai cer a fi împlinite, să folosim și noi acest ceas de seară, tihnit și plin de voie bună, pentru a ne bucura laolaltă de toate cîte s-au înfăptuit în anul care a trecut și pentru a ne încorda voința și puterile spre realizarea îndatoririlor ce ne revin în anul pe al cărui prag ne aflăm. Un prilej asemănător am avut cu cîteva zile în urmă, cînd s-a ținut sesiunea anuală de lucru a Adunării Naționale Bisericești. În prezența înalților ierarhi, a reprezentanților aleși ai clerului și credincioșilor ortodocși — care constituie acest for central deliberativ al Bisericii Ortodoxe Române —, am amintit cîteva din evenimentele de seamă, petrecute în anul 1965, atât în viața țării, cît și în viața Bisericii noastre. Am afirmat atunci, și ținem să subliniem acest lucru și în fața cucernicilor voastre, că noi toți, în calitate de cetățeni ai statului român, am trăit cu egală însuflețire bucuria acestor evenimente, fie că ele s-au înscris în cartea neamului, fie că au fost încrustate în cronică vieții noastre bisericesti.

Mergînd și noi cu hotărîre pe drumul pe care merge întregul popor român, spre împlinirea aspirațiilor lui de prosperitate, de fericire, de cola-

borare loială cu toate popoarele și de pace, — toți ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române ne-am bucurat deopotrivă cu poporul nostru în zilele premergătoare Marii sărbători naționale de la 23 August, când a fost proclamată Republica Socialistă România. Am trăit aceleași clipe de entuziasm patriotic pe care l-a trăit poporul nostru, cu prilejul adoptării noii Constituții a țării, care consemnează triumful noii orînduiri de dreptate socială și desființarea definitivă a exploatării omului de către om în țara noastră, consfințind totodată libertățile cucerite de popor, între care se numără și libertatea religioasă. Am salutat și noi, cu toată căldura inimilor noastre, întocmirea noilor planuri economice și gospodărești, pentru creșterea continuă a puterii industriale a României, precum și măsurile luate de curînd pentru dezvoltarea agriculturii cooperatiste. Am întîmpinat cu deosebită însuflețire noua lege pentru organizarea cercetărilor științifice, destinate să slujească progresul general.

Toate aceste evenimente, petrecute sub ochii noștri, ne-au dovedit încăodată că poporul român, strîns unit în jurul conducătorilor săi înțelepți, realizează cu fiecare an noi și noi progrese materiale și spirituale. Strînsa legătură între popor și conducători constituie o cheazășie fermă a viitorului fericit pe care și-l făurește țara noastră și asigură afirmarea împetuoașă a României în viața internațională, prin contribuțiile de seamă pe care le aduce neîncetat la sporirea patrimoniului universal al culturii, artei și științei și la împlinirea năzuințelor de pace, de libertate și de dreptate ale lumii contemporane.

Care fiu al poporului român n-a fost stăpînit de îndreptățită mîndrie patriotică aflînd că Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat în unanimitate «Declarația cu privire la promovarea în rîndurile tîneretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare», precum și rezoluția «Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite», — ambele documente inițiate de România! Care român nu s-a simțit fericit cînd a luat cunoștință din ziare de căldura cu care reprezentanții statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite au felicitat guvernul român, pentru generoasele sale inițiative, care corespund întru totul intereselor popoarelor de pretutîndenii! Ce mărturii mai adînc grăitoare se pot aduce pentru a evidenția profundul atașament al poporului român față de valorile morale ale umanității, preocuparea lui permanentă de a asigura triumful acestor valori nu numai în cadrul vieții sale naționale, ci și în cadrul larg al conviețuirii și colaborării internaționale! Aderarea guvernului român la Convenția de la Paris privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățămîntului, ca și toate acțiunile sale îndreptate spre apropierea, înțelegerea și colaborarea dintre state, vădesc consecvențe cu care conducerea României de azi tinde spre împlinirea idealurilor nobile și umanitare ale poporului nostru, căruia îi asigură în acest fel prețuirea și admirația lumii întregi. Un motiv în plus pentru fiecare dintre noi, de a spori în cugetele noastre prețuirea și devotamentul față de conducătorii statului nostru socialist,

prin ale căror acțiuni, izvorite din înțelepciune și din lumina patriotism, România urcă spre culmile progresului, pe culmile afirmării ei ca factor activ în zidirea unei lumi a păcii.

Prea Cucernici Părinți,

După cum vedeți, viața noastră bisericească s-a desfășurat în cursul anului trecut, sub semnul acestor mari realizări ale poporului și statului nostru. Sintem fericiți să constatăm că și în activitatea Bisericii Ortodoxe Române s-au înregistrat înfăptuiri și succese demne de ținut în seamă.

Pe plan intern, slujirea preoțimii noastre s-a desfășurat după rânduiala tradițională, în deplină libertate. S-a accentuat grija slujitorilor sfințelor noastre altare pentru serviciile divine, pentru predicarea cuvântului lui Dumnezeu, pentru catehizarea credincioșilor și pentru sporirea trăirii lor duhovnicești. Așezămintele de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române, cursurile de îndrumare pentru preoți și conferințele de orientare au dovedit o creștere a nivelului lor teologic, o preocupare permanentă pentru confruntarea teologiei românești cu marile probleme care preocupă creștinătatea de pretutîndeni. Publicațiile noastre bisericești dovedesc o înaltă ținută academică și un înalt spirit de răspundere, în studiile și articolele pe care le publică, obținînd neîncetat tot mai multe elogii din partea unor mari personalități teologice și a numeroși conducători de Biserici creștine din întreaga lume.

Pe planul relațiilor sale externe, Biserica noastră și-a intensificat acțiunile pentru întărirea legăturilor ei frățești de unitate doctrinară și canonică cu Bisericile ortodoxe surori, și de apropiere, înțelegere și colaborare cu celelalte Biserici creștine.

Vă este cunoscută tuturor însemnătatea vizitei pe care a făcut-o Bisericii Ortodoxe Române și Nouă personal, Arhiepiscopul de Canterbury, Dr. Michael Ramsey, Primat a toată Anglia și Mitropolit, în fruntea unei delegații de valoroși reprezentanți ai Bisericii Anglicane. Călătoriile făcute prin țara noastră, întîlnirile cu ierarhii, preoții, profesorii și studenții noștri, convorbirile avute cu Noi și cu membrii Sfîntului nostru Sinod, participarea la sfintele noastre slujbe, — toate i-au lăsat înaltului oaspete o profundă impresie și l-au determinat să aibă cuvinte deosebit de elogioase la adresa Bisericii Ortodoxe Române și a felului în care se desfășoară viața noastră religioasă. Arhiepiscopul de Canterbury a afirmat stăruitor, atît în timpul vizitei sale, cît și după întoarcerea la Londra, dorința sa fierbinte de a realiza o apropiere și o colaborare din ce în ce mai strîns între Biserica Anglicană și Biserica noastră, mărturisind că nădăjduiește sincer în realizarea unei uniri a Bisericii sale cu Bisericile Ortodoxe. O dovadă în plus pentru prețuirea primatului Angliei față de Biserica noastră credem că o constituie și poftirea pe care Ne-a făcut-o Nouă, de a vizita Biserica sa în cursul acestui an.

O altă vizită importantă pentru dezvoltarea relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici creștine din lume, este aceea care ne-a

făcut-o în vara acestui an, Patriarhul Vasken I, Catolicosul tuturor armenilor. Prieten sincer și nedezmînțit al poporului român, al țării și al Bisericii noastre, Patriarhul Vasken I a ținut să sublinieze — în cuvîntările pe care le-a rostit în timpul vizitei sale — că apreciază apropierea și colaborarea dintre Biserica Armeană și Biserica Ortodoxă Română ca fiind de o importanță covârșitoare, pentru slujirea de către întreaga creștinătate a mesajului evanghelic de «...pace pe pămînt și bună-voire între oameni» (Luca II, 14).

Așa cum în anul 1964 am avut bucuria și deosebita cinste de a fi vizitați în reședința Noastră de Majestatea Sa Imperială Împăratul Etiopiei — și în luna septembrie a acestui an ni s-a făcut onoarea unei înalte vizite: Excelența Sa Domnul Radhakrishnan, președintele Indiei, însoțit de unul din miniștrii săi, care este membru în consiliul central al Bisericii Ortodoxe Siriene din statul Kerala, cu întreaga suită, au vizitat Mînaștirea Antim din Capitală și palatul Sfintului Sinod, interesîndu-se de organizarea și viața Bisericii noastre.

În afara acestor acțiuni și vizite — a căror importanță este evidentă — Biserica noastră și-a adus partea ei de contribuție în cadrul unor foruri religioase internaționale, care tind să realizeze apropierea, înțelegerea și conlucrarea creștinilor de pretutindeni, în scopul slujirii aspirației sfînte a omenirii spre pace. În luna septembrie a anului trecut, prezidiul Conferinței Bisericilor Europene și-a ținut o sesiune de lucru la București. Aprecierile entuziaste ale conducătorilor acestei organizații bisericești internaționale la adresa Bisericii noastre s-au adăugat elogiilor aduse de cîrmuitorii Consiliului Ecumenic al Bisericilor și cei ai Conferinței Creștine pentru pace sau ai altor foruri interbisericești. Asemenea aprecieri nu ne-ar bucura prea mult, dacă ar fi numai simple declarații convenționale, — dar ele se dovedesc a fi expresia unei reale admirații pentru seriozitatea și spiritul de răspundere cu care Biserica Ortodoxă Română analizează marile probleme ce stau astăzi în fața creștinătății, în fața omenirii întregi, precum și pentru vigoarea cu care Biserica noastră a slujit și slujește împlinirea poruncii divine a păcii în lume.

O dovadă vie a acestor alese aprecieri o constituie și schimbul de studenți-bursieri între Biserica noastră și diferite Biserici sau foruri internaționale bisericești de peste hotare. În prezent, studenți teologi din țara noastră studiază la facultăți de teologie din Londra, Paris, Roma, Bossey, etc., iar în instituțiile noastre teologice din București au venit să-și facă studiile tineri din Canada, Anglia, Elveția și Liban, precum și cinci studenți recomandați de Împăratul Etiopiei și cinci tineri trimiși de Biserica Ortodoxă din statul african Uganda, între care este și un prinț, fiul președintelui Ugandei și rege al unei mari părți din Uganda. Aceste schimburi de studenți vădesc prestigiul de care se bucură teologia noastră în întreaga creștinătate, — fapt care ne umple inimile de bucurie.

Cu aceeași bucurie constatăm că tot mai multe sînt Bisericile creștine care se alătură nobilei acțiuni de apărare a păcii. Dacă în trecut, cînd s-a ivit primejdia dezlănțuirii unui război atomic, care ar fi nimicit atîtea vieți și bunuri materiale sau spirituale și ar fi adus asupra omenirii potopul

unor cumplite suferințe, singure Bisericele Ortodoxe s-au angajat cu hotărâre pe drumul luptei inițiate de mințile luminate, pentru a opri izbucnirea unui asemenea război, — astăzi marea majoritate a Bisericilor creștine au înțeles că slujirea păcii este una din cele mai valoroase forme de propovăduire creștină. Dacă acum zece, cincisprezece ani, ierarhii și preoții Bisericii noastre erau deseori acuzați de unele cercuri creștine din Apus că prin propovăduirea poruncii evanghelice de pace pe pământ, ei abdică de la chemarea lor religioasă, — astăzi pînă și Biserica Romano-Catolică, a cărei ostilitate din ultimile decenii față de aspirațiile popoarelor este cunoscută tuturor, și-a încheiat lucrările celui de al doilea Conciliu de la Vatican, recunoscînd deschis că principala îndatorire a Bisericilor creștine și a creștinilor în general este aceea de a ajuta omenirea în nobilele ei eforturi de zidire a unei lumi a păcii, a unei lumi fără arme și fără războaie. Există azi numeroase cuvîntări ale Papei Paul al VI-lea și ale altor ierarhi de frunte, în care se găsesc gânduri și îndemnuri întru totul identice cu cele pe care ierarhii și preoții ortodocși le-au exprimat și le exprimă cu hotărâre de aproape douăzeci de ani. Această nouă situație din sinul creștinătății reprezintă biruința adevărului învățaturii creștine, a duhului evanghelic, a umanismului creștin; reprezintă, în același timp, un fericit prilej de îndreptățită bucurie pentru Biserica noastră, care constată că drumul pe care a mers ea a fost și este drumul cel adevărat, drumul deschis de Mîntuitorul Iisus Hristos în fața tuturor slujitorilor și închinătorilor Lui!

Prea Cucernici Părinți,

Aveți, deci, temeuri serioase ca să pășiți în Noul an cu inimile pline de bucuria pe care o dă conștiința datoriei împlinite. Aveți temeuri destule pentru a fi mîndri că îndrumările pe care Sfîntul nostru Sinod vi le-a dat fără încetare au izvorît din însăși esența învățaturii noastre de credință, iar rîvna cu care prea cucerniciile voastre, laolaltă cu toți preoții Bisericii noastre, ați ascultat și ați împlinit aceste povățuiri părintești constituie o dovadă vie a zelului apostolic de slujire în duh și adevăr, a lui Hristos-Dumnezeu, și a sfintei Sale Biserici. Astfel puteți mărturisi oricînd smeritele cuvînte ale Marelui Apostol: «...lupta cea bună m-am luptat... credința am păzit» (II Timotei IV, 7).

Trebuie să recunoaștem însă deschis că toată lucrarea noastră în slujba păcii n-ar fi avut amploarea pe care a avut-o, dacă n-ar fi fost permanent însuflețită de atașamentul profund al poporului român față de cauza apărării păcii și de consecvența cu care conducătorii țării noastre au acționat și acționează în acest scop. Această realitate ne îndatorează însă și mai mult, în viitor: ne îndatorează să sporim partea noastră de contribuție la munca depusă de poporul român, pentru înflorirea neîncetată a României; ne îndatorează să slujim, cu și mai multă rîvnă, lupta poporului nostru și a tuturor popoarelor din lume, pentru întărirea prieteniei și colaborării între toate neamurile de pe pământ; ne îndatorează să depunem toată

stăruința pentru ca marile idealuri morale, pe care cel mai înalt for internațional al lumii contemporane le-a consacrat, la propunerea României, drept temelie a educării tinerei generații, să fie sădite în inimile și în cugetele tuturor creștinilor ortodocși din țara noastră; ne îndatorează să nu precupețim nici o strădanie pentru a propovădui neîncetat sfânta noastră învățătură creștină ortodoxă al cărei umanism profund se identifică în prezent cu cele mai nobile aspirații etice ale lumii contemporane.

Cu sufletele luminate de bucuria celor împlinite pînă acum, cu cugetele întărite de hotărîrea unei mai intense slujiri în viitor, să pășim, prea cucernici părinți, cu încredere și cu voie bună în Noul an.

Rog pe bunul Dumnezeu să binecuvînteze munca ce vom depune, laclaltă, și de acum înainte, cu darurile Sale cele bogate, încununînd-o cu noi și folositoare înfăptuiri. Să reverse asupra credincioșilor prea cucerniciilor voastre și asupra tuturor celor ce vă sînt dragi, belșug de roade duhovnicești, sănătate și fericire.

Iar tot ce veți lucra, întru slava lui Dumnezeu să lucrați, spre binele sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, spre înălțarea României și propășirea poporului român, spre biruința deplină pe pămînt a păcii la care ne-a chemat Hristos.

Mulțumindu-vă încăodată pentru clipele de bucurie duhovnicească pe care Ni le-ați prilejuit, vă spun după datina românească:

«LA MULȚI ANI!»

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICI

DE ANUL NOU 1966

Mari și luminate sînt, în calendarul creștinătății, praznicele împărătești, adică sărbătorile închinat preamării lui Dumnezeu, ori a uneia dintre Persoanele Sfintei Treimi și îndeosebi a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Cu adevărat mare și dumnezeiesc este așadar praznicul de astăzi, cînd întreaga Biserică cinstește cea după trup tăierea împrejur a Pruncului Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a opta zi de la nașterea sa din Prea Curata Fecioara Maria.

Alese și pline de har sînt, pentru creștini, și sărbătorile rînduite de Biserică pentru preacinstirea Maicii Domnului, ocrotitoarea noastră, pentru lauda sfinților îngeri, îndrumătorii noștri și pentru cinstirea sfinților, adică a acelora dintre oameni, care pe pămînt au împlinit cu credință voia lui Dumnezeu, iar după mutarea la cele veșnice neconținut se roagă pentru izbăvirea noastră din ispite și necazuri.

Cu adevărat slăvită este, și în această privință, ziua de astăzi, cînd facem pomenirea celui dintre sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, iscusit teolog, ctitor de neuitate așezăminte bisericești și neîntrecut păstor de suflete de acum o mie șase sute de ani.

Dar cinstite și folositoare sînt, pentru fiecare dintre noi, și sărbătorile civile, adică acele zile în care oamenii, lăsînd la o parte munca lor obișnuită, iau aminte la chemarea ocîrmuitorilor Patriei lor pămîntești, își strîng rîndurile cu dragoste în jurul lor și cu eforturi sporite pornesc la realizări din ce în ce mai drepte, mai bune și mai fericite.

Frumoasă și de folos este deci, pentru noi toți, și prăznuirea tradițională a zilei de întîi Ianuarie, cînd curgerea cea fără de oprire a vremii, așternînd pecetea trecutului peste zilele anului care s-a dus, ne oferă, pentru noi eforturi și bucurii, zilele unui an nou.

Frați creștini,

Timpul se aseamănă cu un fluviu neconținut curgător, care izvoarăște din veșnicie și se varsă tot în veșnicie. Astfel, a trecut în veșnicie anul 1965 — și cu el atîția ani din istoria lumii și din viața noastră —, iar drept sol al veșniciei ne-a sosit în continuare anul 1966.

Înțeleptul Solomon, meditănd asupra curgerii neîntrerupte a vremii, spune, în grai simbolic, că toate râurile curg în mare, dar marea nu se umple niciodată, iar psalmistul David, încercînd să pătrundă atotputer-nicia lui Dumnezeu, creator și stăpîn al timpului, exclamă cu evlavie: «O zi înaintea Domnului este ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi».

Într-adevăr, ce înseamnă un an, în raport cu veșnicia? Ce reprezintă o zi, în cumpăna întinsului eternității? Picătură de apă, în oceanul cel fără de margini.

Și totuși, cît de mult prețuiește timpul înainte ziditorului a toate și cît de importantă poate fi o singură zi, ba uneori chiar o singură clipă, pentru viața omului!

Iată, în numai șase zile, după cuvîntul Scripturii, Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul și toate cîte sînt într-însele. În numai trei ani și jumătate, cîți s-au scurs de la botez pînă la răstignire, Domnul Hristos a întemeiat pe pămînt împărăția lui Dumnezeu, vestind Evanghelia mîntuirii, instituind Biserica și chemînd pe oameni la frățietate, dragoste și pace.

Într-o singură clipă, îngerii răi au pierdut pentru veșnicie raiul, iar cei buni au dobîndit desăvîrșirea. Tot astfel, într-o viață de cîteva ani, în cîteva zile, ori chiar numai în cîteva clipe, omul poate cuceri fericirea veșnică, ori își poate atrage osînda cea înfricoșată a iadului. Totul depinde de felul cum întrebuintează timpul, totul atîrnă de faptele pe care le așează în hotarele vieții sale personale.

În străvechea carte de filozofie religioasă numită Eclesiastul, înțeleptul Solomon, recomandînd folosirea cu chibzuință a fiecărei clipe, scrie: «Pe toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la locul lor și tot El a pus în inimile oamenilor pasul veșniciei. Dar orice lucru are clipa lui prielnică și este vreme pentru toate îndeletnicirile cele de sub cer: Vremea este să te naști și vreme este să mori; vreme este să îmbrățișezi și vreme să fugi de îmbrățișeri; vreme este să agonisești și vreme este să risipești; vreme este să rîzi și vreme este să plîngi; vreme este să lucrezi și vreme este să te odihnești».

Drept aceea, noi — care, după cuvîntul Sfîntului Iacob, fratele Domnului, nu știm ce se va întîmpla mîine, căci viața noastră pe pămînt este ca aburul ce se arată o clipă și după aceea piere —, datori sîntem să luăm aminte, ca niște înțelepți, la modul cum curge vremea vieții noastre.

Căci deși pe dinafară timpul care a trecut se aseamănă cu cel ce este și cu cel ce va să fie (Ecl. I, 9), totuși, după menirea și după cuprinsul lor, se deosebește nu numai an de an și lună de lună, ci chiar zi de zi și clipă de clipă.

Într-adevăr, cită deosebire între starea îngerilor răi dinainte și după căderea lor în osindă! Cită deosebire între viața primilor oameni în Paradis și truda lor în robia păcatului! Apoi, cită deosebire între anii de pace și anii de război, între viața omului sănătos și viața celui bolnav, ori între zilele omului drept și pașii celui păcătos!

Tocmai de aceea nici un an, nici un anotimp și nici o zi nu trebuie lăsate să se scurgă la voia întâmplării, fără folos pentru noi și pentru semenii noștri. Tocmai de aceea viața noastră nu trebuie să fie asemenea apelor care, în loc să fie utilizate la irigarea ogoarelor învecinate, șerpuesc fără de folos printre țărini uscate de arșița vremii. Tocmai de aceea gândurile noastre nu trebuie să se asemene cu norii fără de apă purtați încoace și încolo de vânturile deșertului.

Experiența arată că timpul este unitatea cu care se măsoară mișcarea, este tiparul în care se modelează istoria lumii și viața fiecăruia dintre noi.

În cartea biblică intitulată înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah, citim: «Pentru ce este o zi mai strălucitoare decât alta, o dată ce toată lumina din zilele anului vine de la soare? Prin voia lui Dumnezeu s-au oșebit ele, căci El a statornicit vremurile felurite și zilele de praznic, astfel că, dintre ele, pe unele le-a înălțat și le-a sfințit, iar pe altele le-a pus în rîndul zilelor obișnuite. La fel, toți oamenii sînt din țărînă, din pămîntul din care a fost plămădit Adam, dar, întru adîncul înțelepciunii sale, Domnul i-a oșebit și i-a lăsat să meargă pe căi diferite... Față în față cu binele stă răul, față în față cu viața stă moartea, în fața celui cucernic stă păcătosul» (XXXIII, 7—16).

Iar psalmistul David, cu mintea lui insuflată de Duhul Sfînt, grăește: «Ziua spune zilei cuvînt și noaptea vestește nopții știință» (Ps. XVIII, 3). Aceasta înseamnă că nu numai fiecare an, ci și fiecare zi din viața noastră și a lumii au povața lor pentru anii și zilele care urmează. Aceasta ne obligă a ne întreba:

Care sînt învățămintele anului trecut și ce sfat ne oferă prima zi a Anului nou? Ce învățături ne-a lăsat anul cel vechi, cînd ne-am luat rămas bun de la el și pe ce cale se cade a ne îndrepta gîndul, simțirea și fapta, acum în prag de An nou?

Drept slăvitori creștini,

Ne-am adunat în sfînta biserică la acest întreit praznic, ca să proslăvim tăierea împrejur a pruncului Iisus, să cinstim pomenirea sfîntului Vasile cel Mare și să cerem ajutorul lui Dumnezeu pentru Anul cel nou pe care l-am început de astăzi.

Dumnezeiasca Evanghelie ne-a amintit că Domnul nostru Iisus Hristos s-a supus din pruncie datinilor religioase ale poporului său, primind, pentru a noastră mîntuire, a fi tăiat împrejur și fiind ascultător, după aceea, față de Iosif și față de Prea Curata Sa Maică, Fecioara Maria, care-l duceau de sărbători în casa Domnului și-i dau înțelepte sfaturi pentru viață.

În creștinism, tăierea împrejur a fost înlocuită cu taina sfântului botez, pe care toți am primit-o la vreme. Dar nu totdeauna am reușit să păstrăm fără pată veșmîntul luminos pe care l-am primit de la Dumnezeu prin baia botezului, iar multe din zilele anului trecut le-am lăsat să treacă oarecum la voia întâmplării, adică fără folos real pentru propășirea noastră pe calea mîntuirii.

Să fîgăduim lui Dumnezeu, în fața sfîntului altar, că în anul cel nou vom frecventa mai regulat sfintele slujbe din duminici și sîrbători, că vom fi mai atenți față de îndatoririle noastre creștinești și că în pomul vieții noastre vor rodi mai îmbelșugat faptele cele bune.

Tot astăzi, am lăudat viața sfîntului Vasile cel Mare, care a trăit în veacul al patrulea și s-a ilustrat prin profunzimea gîndirii sale creștine, prin ortodoxia scrierilor sale teologice, prin contribuția sa la întărirea vieții monahale, prin inițierea unor neuitate așezăminte filantropice, prin alcătuirea unei frumoase Liturghii și printr-o slujire pilduitoare a Bisericii și a binelui obștesc. Să-i urmăm și noi în credință și fapte, spre slava lui Dumnezeu și propășirea dragostei între oameni.

Tot astăzi, vom cere, printr-un Te-Deum, binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru Noul an 1966. În unele case, oamenii au stins lămpile în ultimele minute ale anului ce se încheia și le-a reaprins, cu veselie și urări de bine, în clipa sosirii Anului nou.

«Să lepădăm — după îndemnul Marelui Apostol Pavel — chipul viețuirii de mai înainte a omului celui vechi, care se strică prin poftetele cele rele și să ne înnoim în duhul cugetului nostru, îmbrăcîndu-ne în omul cel nou, cel zidit, după chipul lui Dumnezeu, întru dreptate și întru sfințenia adevărului...»; «Să lepădăm lucrurile întunericii și să ne îmbrăcăm în hainele luminii..., săvîrșind adică roada Duhului, care este bunătața, dreptatea, adevărul, blîndețea, dragostea și pacea».

Pentru a străbate cu folos calea ce ne stă în față, adică pentru a realiza virtuțile religioase propovăduite de Biserica strămoșească și virtuțile cetățenești pe care le așteaptă de la noi Patria noastră scumpă, să ne într-armăm sufletul cu pavăza credinței în Dumnezeu, să ne încălzim inima la focul sacru al iubirii de oameni și să trăim din plin Evanghelia păcii.

Să intrăm în Anul nou cu convingerea că cel ce-și iubește cu căldură Biserica strămoșească, cel ce-și slujește cu devotament Patria și cel ce apără pacea, va rămîne neclintit în fața valurilor vieții, asemenea casei zidită pe piatră, din parabola Mîntuitorului, asemenea stejarului cu rădăcini adînci și asemenea corabiei bine construite și încredințate unui cîrmaci priceput.

Să pornim deci cu nădejde pe calea virtuților creștinești și cetățenești, căci numai cel ce ară cu nădejde are parte de roada osterelilor sale, numai vislașul iscusit este în stare să înfrîngă pornirea valurilor potrivnice și numai călătorul care-și cunoaște drumul ajunge cu bine la locul dorit.

La praznicul Nașterii Domnului, în toate bisericile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor s-a citit scrisoarea Pastorală adresată de Crăciun clerului și credincioșilor, cu părintească dragoste și mîntuitoare purtare de grijă, de către prea bunul, vrednicul și mult iubitul nostru Arhipăstor, Prea Fericirea Sa Părintele nostru Patriarh Justinian.

În primele clipe ale Anului nou, am ascultat urările adresate întregului popor român din partea înțeleptei conduceri a Republicii noastre dragi.

La rîndul nostru, ca niște fii recunoscători față de părinții și binefăcătorii lor, rugăm fierbinte pe Părintele ceresc să le dăruiască viață cît mai îndelungată, deplină sănătate, împlinirea tuturor dorințelor de mai bine, roade cît mai bogate în nobila lor misiune și multă fericire, spre înflorirea scumpei noastre Patrii și pentru pacea a toată lumea.

Bunul Dumnezeu să ne dăruiască și nouă tuturor, cu al său har și cu a sa iubire de oameni, vremuri de sănătate, de pace, de belșug și de fericire, la anul și la mulți ani. Amin!

Diac. Prof. N. NICOLAESCU

BOTEZUL DOMNULUI — PRAZNICUL ARĂTĂRII ȘI AL SFINȚIRII

Apropiindu-se timpul să înceapă chemarea mesianică, de învățător al lumii, Hristos Domnul vine, la vîrsta de 30 de ani, și se botează de la proorocul Ioan în rîul Iordan. Ziua aceasta s-a serbat, la începutul vieții creștine, deodată cu Nașterea Domnului. Ea se numește Botezul Domnului și Epifanie (= arătare), pentru că Domnul s-a arătat lumii și este prima teofanie în Testamentul Nou, adică prima descoperire a celor trei persoane ale Sfintei Treimi: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Dumnezeu-Tatăl mărturisește: «Acesta este Fiul Meu cel iubit» iar Duhul Sfînt se coboară peste Domnul în chip de porumbel (Matei III, 15—17).

În viața Domnului sînt două arătări: una pămîntească și la Botez și alta cerească și slăvită la judecata a doua (Matei XXV, 31). Despre aceste arătări Sfîntul Pavel scrie: «Harul mîntuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor învățîndu-ne ca lepădînd fărădelegea și să viețuim în curățenie, cu dreptate și cu cucernicie, așteptînd fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos» (Tit. II, 11—13). Arătarea întru slavă este proorocită de Ioil, care spune: «Soarele se va întuneca și luna se va preface în sînge mai înainte de a veni ziua cea mare și arătată» (II, 31).

Iubiți creștini, pentru care motiv Botezul Domnului se numește arătare, Epifanie și nu sfînta Naștere? Răspunsul îl dă Sfîntul Ioan Gură

de Aur care zice: «Pentru că El nu s-a făcut cunoscut tuturor la naștere, ci la Botez, căci pînă în această zi nu era cunoscut mulțimii» (Omilia despre Botezul Domnului). De aceeași părere este Fericitul Ieronim care adaugă: «Botezul este venerabil deoarece acum s-au deschis cerurile pentru Hristos..., nu la Nașterea Sa după trup..., căci atunci era ascuns..., iar acum zice: Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care bine am voit» (Cartea I despre Ezechiel, c. 1). Deci, pînă la Botez, Domnul era neștiut de lume, deși trăia în mijlocul ei (Ioan I, 26). Nici chiar Sfântul Ioan nu-L cunoștea. Venind la Iordan să boteze poporul cu botezul pocăinței, el are poruncă să arate pe Acela peste care se va pogori Sfântul Duh la botez (Ioan I, 33), «Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii» (Ioan I, 36). Prin aceasta Sfântul Ioan îl recomandă pe Domnul tuturor oamenilor, ca toți să creadă în Cel ce vine după el» (Fapte XIX, 4) și să urmeze Evanghelia Sa care este «Calea, Adevărul și Viața» veșnică (Ioan XIV, 9), izvorită din Dumnezeu, Unul în Ființă și întreit în persoane.

Din ce cauză se botează Mîntuitorul Hristos? Ca să răspundem la această întrebare trebuie să știm că pînă la arătarea Domnului erau două feluri de botezuri: unul iudaic care curăța trupul de murdărie dacă se atingea de morți, de morminte, leproși etc. și altul al Sfântului Ioan (Hrisostom, *Cuvîntări la Praznice împărătești*, trad. D. Fecioru, București 1938). Primul botez nu producea nici o schimbare lăuntrică în om căci lasă sufletul în același păcătos și vinovat înaintea lui Dumnezeu. El pregătea numai pe cei credincioși cărora le atrăgea atenția ca să fie cu grijă pentru curățenia sufletului care are valoare absolută. Al doilea botez, al Sfântului Ioan, era botezul pocăinței, care era superior celui iudaic, dar inferior botezului creștin și servea ca punte de legătură între cele două. Marele prooroc botezînd chema la curățenie sufletească, iar în scopul acesta cerea tuturor să se pocăiască și să-și înnoiască viața, să devină virtuoși, drepți, cinstiți, corecți, să facă roade vrednice de îndreptare, (Matei III, 10; Luca III, 9). Botezul lui Ioan nu avea putere să curețe păcatele, să le ierte, să le șteargă și să sfințească viața, pentru că nu avea harul Sfântului Duh pe care îl dă numai botezul creștin, în numele Sfintei Treimi. De aceea Sfântul Ioan mărturisește în auzul mulțimii: «Eu vă botez cu apă, iar după mine vine Cel ce vă va boteza cu Duh Sfînt și cu foc» (Matei III, 11; Ioan I, 33). Focul Duhului Sfînt s-a coborît peste Apostoli la Rusalii cînd s-au botezat trei mii de suflete — la Predica Sfântului Petru — luînd darul iertării păcatelor (Fapte II, 38, 41). Acesta era botezul creștin, al iertării și al curățirii de păcate, al sfințirii și al îndumnezeirii vieții. Prin efectele sale supranaturale, acesta depășește botezul Sfântului Ioan. Dovadă despre aceasta este faptul că Sfîntul Apostol Pavel, întîlnind în Efes doisprezece ucenici ai Sfîntului Ioan, i-a întreat: «Luat-ați Duh Sfînt după ce ați crezut? Iar ei au zis către el: Nici nu am auzit că este Duh Sfînt! Și a zis către ei: Dar în ce v-ați botezat? Iar ei au zis: În botezul lui Ioan. Iar Pavel a zis: «Ioan a botezat cu botezul pocăinței, zicînd poporului să creadă în Cel ce vine după el, adică în Hristos Iisus». Și auzind, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Și punîndu-și Pavel mîinile peste ei, a venit Duhul Sfînt peste ei și grăiau în

limbi și prooroceau» (Fapte XIX, 1—3). Deci, dacă botezul lui Ioan ar fi fost egal de important pentru mîntuire, Sfîntul Pavel nu i-ar fi botezat din nou și nu și-ar fi pus mîinile peste ei.

Iubiți creștini, întrebarea este: cu ce fel de botez s-a botezat Domnul Hristos? Răspunsul este că nu s-a botezat cu nici unul din cele două botezuri, nici chiar cu cel creștin, al iertării păcatelor, al sfințirii și al îndumnezeirii vieții noastre, pentru că în El n-a fost nici umbră de păcat (I Petru II, 22; Ioan VIII, 46). Domnul s-a botezat formal cu botezul lui Ioan, nu pentru că ar fi avut nevoie de credință și de darul înnoirii vieții în Sfîntul Duh (Gal. V, 22—23). El este bărbatul desăvîrșit (Efes. IV, 13) și nouă ne este pildă în toate (Ioan XIII, 15). Drept aceea ca să nu creadă cineva că El a venit la Iordan ca să boteze, pentru că ar avea nevoie de căință și iertare, Sfîntul Ioan se oprește și zice: «Eu am trebuință să mă botez de Tine și Tu vii la mine?» (Matei III, 14). Prin aceasta arată că Cel ce vine smerit și se aseamănă nouă este mai mult decît el, este Dumnezeu adevărat, născut din Tatăl mai înainte de veci (Ioan I, 1). Iar dacă totuși Stăpînul se botează de mîna robului, o face din două motive: pe deoparte, ca marele profet să-L reveleze la începutul activității Sale mesianice, iar lumea să creadă și să-I urmeze Lui în cuvînt și faptă (Ioan I, 29—31) pentru că El este Mesia cel așteptat, Izbăvitorul; de altă parte, prin atingerea Sa cu firea apelor o sfințește și prin aceasta sfințește pe oameni deschizînd ușa botezului izbăvitor al Noului Testament, botezul luminii și al harului, care îndumnezeiește pe cei credincioși.

Luminat de Sfîntul Duh, Sfîntul Ioan vede în Domnul pe Dumnezeu și Omul cel fără de păcat, pe Mielul care se aduce pentru mîntuirea noastră; de aceea, recunoscîndu-și păcătoșenia și nevrednicia sa, refuză să-L boteze. Dar Domnul îi zice: «Lasă acuma că așa se cuvine să împlinim toată dreptatea». Iar Ioan a ascultat și L-a botezat (Matei III, 14—15). Hrisostom comentînd acest fapt, zice: «Dreptatea se numește împlinirea tuturor poruncilor, spre exemplu cînd spune: Erau doi drepti mergînd în poruncile Domnului fără prihană (Luca I, 6). Această dreptate trebuie s-o îplinească toți oamenii, dar nici unul n-a împlinit-o perfect... și venind Hristos îplinește această dreptate» (*Cuvîntări la Praznice împărătești*, trad. D. Fecioru, București, 1936, p. 53). Dreptatea constă în a ne supune voiei lui Dumnezeu, a asculta și a face poruncile Lui în toate împrejurările, după pilda vieții Mîntuitorului Hristos care a împlinit toată Legea lui Moisi în duhul ei, s-a circumcis, a adus jertfă, a păzit simbetele, s-a supus botezului lui Ioan rînduit de Dumnezeu etc. Vorbînd despre acest botez și despre dreptate, Domnul zice cu alt prilej: «Vameșii și poporul au dat dreptate lui Dumnezeu botezîndu-se cu botezul lui Ioan; dar fariseii și cărturarii au disprețuit voia lui Dumnezeu nebotezîndu-se» (Luca VII, 29—30).

Iubiți frați, marele predicator al Bisericii Sfîntului Ioan Hrisostom voinde să illustreze plastic dreptatea pe care a împlinit-o Mîntuitorul Hristos împlinind voia Părintelui ceresc, revelată în prooroci, zice: «Închipuie-ți că poruncile sînt două sute de dinari. Această datorie trebuie să o plă-

tească neamul nostru și nu a plătit-o. Moartea ne stăpînea pe noi care eram vinovați de aceste crime. Venind Hristos, și găsindu-ne stăpîniți de ea; a plătit datoria și ne-a mîntuit pe noi care nu aveam cu ce să plătim. Prin aceasta n-a spus: Se cuvine să facem aceasta și aceea, ci: «Să plinim dreptatea» (Matei III, 14—15). (Deci) «Mie, Stăpînului se cuvine să dau pentru cei ce n-au, ca unul care am» (*Ibidem*, p. 54). Într-această faptă de ispășire și de izbăvire pentru noi stă cauza Botezului Domnului, care împlinește și desăvîrșește Legea și profetii și, prin aceasta, jertfindu-se, ne-a împăcat cu Dumnezeu și ne-a readus în comunitate de viață fericită cu El, făcîndu-ne fiii Săi prin har. *Semnul văzut al acestei împăcări este trimiterrea Sfîntului Duh* care se pogoară în chip de porumbel peste creștetul Mîntuitorului, iar la Rusalii se coboară în chip de limbi de foc peste creștetul celor doisprezece Apostoli și de atunci se coboară permanent peste toți slujitorii Bisericii în Taina Sfintei Treii. Odinioară porumbelul, slobozit din corabia lui Noe după potop, s-a întors aducînd o ramură de măsline în cioc (Fac. VIII, 11), semn că apele au scăzut, natura a înfrunzit și Dumnezeu, cel atotbiruitor va relua legătura de pace cu cei eliberați de păcate și patimi. Lucrarea avea caracter simbolic și un conținut mesianic. Ea preînchipuia clipa viitorului Botez al Domnului care, în atingere cu firea apelor, o va sfinți și, de acum începînd, toți cei ce se vor boteza în numele Lui, prin apă și prin Duh, se vor renaște de sus, vor deveni cetățeni ai împărăției cerurilor. Botezul rînduit de Domnul, botezul creștin, făcut în numele Sfintei Treimi, este ușa de intrare în Biserică, în comunitatea de dragoste a lui Dumnezeu, în împărăția harului care arde și curăță toate păcatele și toate fărădelegile spirituale și morale. Adevărul acesta îl arată Mîntuitorul Hristos, în convorbirea Sa cu învățatul fariseu Nicodim, cînd zice: «Amin, amin zis ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu. (Căci) ce este născut din carne, carne este, și ce este născut din Duh, duh este» (Ioan III, 5—6 și Efes. V, 26—27).

Duhul lui Dumnezeu Care s-a coborît peste Domnul la Botez este trimis în lume de El după Înălțarea la cer (Ioan XIV, 26) și rămîne cu noi în veci (Ioan XIV, 26), ca să lucreze viața cea nouă (Ioan VI, 63). El este Duhul adevărului care aduce la lumină și împlinește porunca Fiului ce vine de la Tatăl și care este viață veșnică (Ioan XII, 50). Duhul Sfînt anunță mila Domnului Dumnezeu față de lume și ne cheamă să ne curățim simțirile, ca să devenim dreți și nevinovați, curați și sfinți ca și pruncii, în gînd, în vorbă și-n faptă, plini de dragoste, ca să intrăm în împărăția slavei, a păcii și a fericirii (Matei XVIII, 3).

Botezul Domnului este praznicul luminii duhovnicești; al dreptății divine care s-a arătat în dragostea pentru mîntuirea tuturor și al sfințeniei vieții în numele și prin lucrarea Sfintei Treimi. El este praznicul înfierii și al bucuriilor celor mai presus de minte și de cuvînt, praznicul împăcării cu Dumnezeu și al trăirii în armonie cu El. De aceea în vechime era obiceiul ca cei ce se pregăteau să intre în Biserica creștină să primească taina Sfîntului Botez în această zi, sau la Paști, ori la Rusalii, deoa-

rece prin ea se lumineau în cunoașterea adevărilor mîntuitoare ale religiei creștine. Din această cauză sărbătoarea se mai numea ziua luminării, iar o dată cu săvîrșirea Tainei, pentru cei nou-botezați se aprindeau lumini simbolizînd lumina lui Hristos care luminează pe tot omul ce vine în lume și crede în El (Ioan VIII, 12). În calendarul bisericesc duminica înainte de Botezul Domnului se numește «duminica înaintea luminării», iar cea de după el se zice «duminica după luminare». Apoi, în amintirea acestui eveniment -- în vechime ca și azi — în ajunul Bobotezei ca și în ziua praznicului se face sfeștania mare căreia creștinii îi atribuie putere cerească. De aceea se grăbesc să ducă aghiasma acasă în vase curate, să o guste zilnic, ca să se sfințească.

Tot din vechime este obiceiul ca în ajunul acestui praznic preotul să umble cu sfința cruce în mînă pe la casele credincioșilor cîntînd troparul: «În Iordan botezîndu-te Tu, Doamne...». Apoi îi stropește pe ei și toată gospodăria cu apă sfințită și duce pretutindenî binecuvîntarea lui Dumnezeu și sfințirea care a început la Iordan, care s-a arătat la Botez, suflețele și cugetele oamenilor s-a luminat într-un gînd și o credință, inimile s-au curățat de păcate și s-au unit cu duhul dragostei lui Dumnezeu, care este izvorul vieții, al fericirii și al nemuririi noastre.

În dogoarea de lumină a praznicului Bobotezei, cea mai înaltă, cinstire, cea mai bună închinare și adorare pe care o putem aduce azi Sfintei Treimi este să lepădăm de la noi lucrurile întunericului și să umblăm în haina luminii, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: «Să umblăm cuviincios, ca ziua, nu în ospețe și în beții, nu în desfrînări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă, ci îmbrăcîndu-ne în Domnul Iisus Hristos» (Rom. XIII, 13—14).

Închinîndu-se azi Domnului, Care s-a smerit și a primit a fi botezat de oameni, să ne prosternăm înaintea slavei Lui, pentru că ne-a arătat nouă harul cel mîntuitor al lui Dumnezeu. Se cade să umblăm ca cei dreپți, învățîndu-ne ca, lepădînd toată fărădelegea, viclenia și nedreptatea, tot păcatul și poftele, să viețuim întru cunoaștere și dragoste (Tit II, 11—13), în pace și în frăție, iubindu-ne și ajutîndu-ne unii pe alții, iar Dumnezeul milei va fi cu noi în toate zilele vieții. El ne va face părtași arătării slavei celei de a doua veniri a Fiului Său, a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Să ne rugăm Lui, iubiți frați și să zicem: «Strălucește întru inimile noastre soarele cel adevărat al dreptății Tale, luminează mintea noastră și simțirile noastre toate le păzește, ca umblînd în zi, cu bună cuviință pe calea poruncilor Tale, să ajungem la viața veșnică, căci la Tine este izvorul vieții și să ne învrednicim a fi întru desfătarea luminii Tale celei neapropiate» (rugăciunea 12-a la Utrenie). Amin.

Prot. Dr. SIMION RADU

LA SFÎNTUL IOAN BOTEZĂTORUL

Sfînta noastră Biserică dreptmăritoare cinstește încă de la începuturile ei, cu toată cuviința și dragostea, nu numai chipurile evlavioase de bărbați și femei, ce și-au depănat firul zilelor pămîntești ca ucenici ai Mîntuitorului Hristos, adică sub lumina Noului Așezămînt statornicit de El și pe care înscriindu-le în ceata sfinților ni-i așază înainte drept modele vrednice de urmat, ci și o sumedenie de «vase alese» din lumea Vechiului Testament, împodobiți cu tot felul de vrednicii sufletești, sau care, prin gîndurile lor înaripate și strădaniile lor, au pregătit venirea și înțelegerea timpului de lumină și har al lui Mesia.

Între aceștia, un loc de statornică și neumbrită prețuire ocupă profeții Vechiului Testament, mari și mici, în număr de 16, zugrăviți de altfel chiar pe tîmpla bisericilor noastre, care ascultînd îndemnurile ce le-au venit de sus de la Părintele luminilor, nu numai că au dus o viață dreaptă și neîntinată, atît cît au putut duce ei atunci «sub umbra legii», dar prin scrierile lor însuflețite de Duhul Sfînt, din care pînă astăzi Biserica ne citește unele bucăți la diferite slujbe, s-au făcut soli și vestitori puternici ai descoperirii dumnezeiești și ai «plinirii vremilor», ei înfățișînd pînă la amănunt viața și propovăduirea Celui ce avea să vină după ei, să vestească «Legea cea nouă» și desăvîrșită și să coboare asupra lumii însetată de adevăr, de dreptate, de pace și fericire, mîngîierile și harurile cele nesticăcioase ale cerului.

Dintre profeții lumii vechi, cel care încheie șirul, cel care face legătura între Vechiul și Noul Așezămînt, între Legea Veche și Iisus Hristos, ținta însăși a tuturor prezicerilor lor, cel care deschide în mod nemijlocit vremea «Legii celei noi» și cel care, după însuși cuvîntul Mîntuitorului este mai mare decît toți oamenii dinainte de el, este Sfîntul Ioan proorocul, înaintemergătorul și botezătorul Domnului.

Acesta, cum am auzit din Sfînta Evanghelie de astăzi, s-a învrednicit să facă oamenilor timpului său cea mai înaltă descoperire dumnezeiască și să spună însuși Mîntuitorului, față către față, fără a-L fi cunoscut pînă atunci, cuvintele pline de adevăr veșnic: «Vine după mine Cel care a fost înainte de mine» (Ioan I, 30); «Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii» (Ioan I, 29) și: «Eu am văzut și am mărturisit că acesta este Fiul lui Dumnezeu» (Ioan I, 34), — adevăruri ce stau de atunci neclintite, la temelia credinței noastre creștinești.

Pe acesta îl prăznuiește Biserica astăzi, cu imnuri și cîntări duhovnicești și lui îi închinăm cuvîntul nostru de acum.

*

Sfîntul Ioan, fiul preotului Zaharia din slujba templului din Ierusalim și al Elisabetei, vara Sfintei Fecioare Maria, încă de la naștere a fost vestit de Arhanghelul Gavriil părinților săi că: «Va fi mare înaintea lui Dumnezeu», că «va fi plin de Duhul Sfînt» și că «pe mulți din fiii lui Israel îi va întoarce la Domnul Dumnezeu lor» (Luca I, 15—16).

Și în adevăr, așa a fost! Încă de la o vîrstă fragedă s-a retras în pustiu, trăind o aspră viață de sihastru. Se îmbrăca cu piei de cămilă, era încins cu o cingătoare de curea, dormea pe pămîntul gol sau în peșteri și se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică. Niciodată n-a gustat vin sau altă băutură amețitoare, care să-i tulbure mintea sau pacea trupului și a sufletului.

Acolo în pustie, îndeletnicirea sa a fost rugăciunea și contemplarea veșnicilor adevăruri ale lui Dumnezeu. Toate acestea au revărsat asupra ființei sale haruri, lumini și puteri care l-au făcut vrednic să-și împlinească menirea vieții sale, adică lucrarea sfîntă de pregătire a venirii și propovăduirii Mîntuitorului.

Cele patru Sfinte Evanghелиi ne-au păstrat părțile cele mai de seamă ale predicării Sfîntului Ioan Botezătorul. El îndemna la pocăință pe toți ascultătorii săi, prin cuvintele: «Pocăiți-vă, căci s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu»; apoi, după mărturisirea păcatelor, îi boteza în apa Iordanului, lingă care își desfășura sfînta sa lucrare.

Mulțimilor doritoare de renaștere morală și religioasă le dădea și unele sfaturi de purtare duhovnicească, care prevesteau de altfel ceea ce însuși Domnul avea să ceară ucenicilor Săi. Astfel, el îi învăța: «Cel ce are două haine, să dea și celui ce n-are și cel ce are bucate, să facă asemenea» (Luca III, 11).

Pe vameși îi îndemna, zicînd: «Să nu luați de la nimeni mai mult decît ceea ce vă este hotărît» (Luca III, 13), iar ostașilor le spunea: «Nu asuprați pe nimeni, nu năpăstuiți pe nimeni și fiți mulțumiți cu leafa voastră» (Luca III, 14).

Chipul său de ascet, trupul neîmpodobit cu haine de preț, cuvîntul său hotărît și plin de rivnă cerească și sfîntă, în loc să depărteze mulțimile ce veneau din ce în ce mai mult în jurul său, dimpotrivă, le atrăgeau, le mișcau inima și le hotărau să îmbrățișeze cu toată luarea aminte învățătura sa profetică.

Lumea iudaică simțea o ușurare și o întărire de suflet, cînd auzea pe acest pustnic vorbindu-i cu atîta căldură și credință despre venirea împărăției lui Dumnezeu, în care toate nedreptățile, asupririle și fără-delegile aveau să dispară.

Îndemnîndu-și ascultătorii la pocăință neîntîrziată, Sfîntul Ioan Botezătorul îi făcea să înțeleagă că pocăința este una dintre cerințele cele mai de seamă ca cineva să se învrednicească de împărăția lui Dumnezeu.

Pînă la Sfîntul Ioan, afară doar de profeții Isaia și Ilie, aproape nimeni nu mai vorbise cu atîta căldură și putere despre pocăință, și nimeni nu se ridicase pînă acolo ca să arate că pocăința numai atunci săvîrșește în cineva o primenire morală, cînd este făcută cu cuget curat și în chip sincer.

Pe cît de blindă îi era vorbirea cu cei doritori de îndreptare, pe atît de aspră era însă cu cei mîndri, vicleni și fățarnici.

În felul acesta se străduia Sfântul Ioan să dea o nouă alcătuire a părții lăuntrice și a felului de a se purta al celor ce așteptau și doreau venirea lui Iisus.

Dar ascultătorii săi și cei ce-i urmau îndemnurilor lui, robiți de sfințenia vieții, de adâncimea învățăturilor și de curajul propovăduirii sale, încep să cugete dacă nu cumva este acesta însuși Hristos (Luca III, 15). Drept aceea, sînt trimiși din Ierusalim preoți și leviți, care să-L întrebe: «Tu cine ești?» (Ioan I, 19); iar Sfântul Ioan, cu o sinceritate care risipește orice îndoială, a răspuns că nu este el Hristos, nici Ilie și nici măcar prooroc, ci numai «glasul celui ce strigă în pustie». Atunci, dacă nu ești nici Ilie, nici proorocul și nici Hristos, pentru ce botezi? — l-au întrebat trimiși cărțurarilor și ai fariseilor.

Ajuns la cea mai mare culme a gloriei, cînd toți se pleacă în fața cuvîntului său, în loc să se trufească sau să folosească buna credință a poporului, pentru deșarte ambiții pămîntești, Sfântul Ioan se ridică peste toate acestea, cu puterea sufletului cîstinit, și le răspunde: «Eu vă botez cu apă, spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămîntei; Acela vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc» (Matei III, 11).

După cum vedem, cu toată menirea sa atît de mare de a pregăti cugetul lumii vechi pentru primirea Fiului lui Dumnezeu, menire pe care o are Sfântul Ioan, el rămîne împodobit cu cea mai curată și adevărată smerenie, care-l înalță și mai mult.

Dar Sfântul Ioan, pînă la care se întinde puterea legii vechi, după cuvîntul Domnului (Matei XI, 13), muștrîndu-l pe Irod pentru că luase pe Irodiada, soția fratelui său Filip (Matei XIV, 3—4), este aruncat în temniță, iar în cele din urmă i se taie capul, la cererea Irodiadei, prin fiica sa (Matei XIV, 8); și astfel își sfîrșește viața, ca martir, proorocul cel puternic în cuvînt și în faptă, înaintemergătorul Domnului și cel ce a botezat pe Iisus Hristos, cum am auzit în Sfînta Evanghelie de ieri (Matei III, 13—17).

Din toată viața și lucrarea sa, patru trăsături mi se par mai vrednice de luat în seamă: zelul sfînt pentru înălțarea sa duhovnicească; strădania sa neîntreruptă de a ridica pe cei ce-l ascultau la starea sufletească, încît să-L înțeleagă și să-L urmeze pe Domnul Hristos; lupta sa pentru dreptate socială; curajul său în constatarea păcatelor din vremea sa.

Propovăduirea sa, după cum am văzut, este sprijinită de viața curată și afierosită în întregime lui Dumnezeu, ceea ce este pentru noi toți, păstori și credincioși, un exemplu ales și vrednic de urmat. Viața sa întregă este o neîncetată și adevărată slujire în adîncă smerenie a lui Dumnezeu și a oamenilor, — lucruri fără care viața creștinului nu are nici un rost și nici un înțeles mai adînc.

Pentru aceea, Sfântul Ioan Botezătorul s-a învrednicit din partea Domnului Hristos de cuvinte de laudă, pe care nu le-a spus niciodată nimănui: «Adevăr grăiesc vouă că nu s-a sculat nici unul dintre cei născuți din femei mai mare decît Ioan Botezătorul» (Matei XI, 11) și: «El este

acela despre care s-a zis: «Iată, Eu trimit înaintea feței Tale pe îngerul Meu, care va pregăti calea Ta, înaintea Ta» (Maleahi III, 1; Matei XI, 10). De aceea, și Sfânta Biserică îl zugrăvește pe Sfântul Ioan Botezătorul, în locașurile de închinăciune, ca pe nici unul din toți sfinții. Pe temeiul celor scrise de profetul Maleahi (III, 1), că el este îngerul pregător al venirii Domnului, nu-l înfățișează cu aripi îngerești, așa cum îl vedem și în această măiestrită icoană, făcută în atelierele Patriarhiei Române, la cererea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, și care, împreună cu celelalte trei din același rînd cu ea, împodobesc atît de frumos tîmpla Catedralei Patriarhale în care ne găsim.

*

Străbătînd, atît cît ne-a fost cu putință acum, viața și lucrarea Sfîntului Ioan Botezătorul, să ne însuflețim și noi de la dînsul de dorința sinceră de a ne înălța duhovnicește, de a tînde mereu către desăvîrșirea morală și de a ne face prin faptele noastre mărturisitori ai credinței noastre creștine și ai Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Zăbovind cu gîndul asupra lucrării sale, să ne hotărîm a ne pune, cu dragoste nefățarnică, viața întregă în slujba aproapelui nostru, pe care sîntem datori a-l sluji cu toate puterile noastre, astfel ca și noi să ne facem părtași la o viață mai bună și mai dreaptă, mai cinstită și mai pașnică, în bună înțelegere și fericire, pe care cu toții o dorim și pentru care cu toții trebuie să ne străduim și să luptăm neîncetat .

Cei care poartă numele Sfîntului Ioan Botezătorul și cărora, în numele sfintei Biserici, le adresez un călduros cuvînt de urare, de sănătate și împlinirea tuturor bunelor lor năzuințe, să nu se mărginească numai a-l cinsti pe sfîntul lor ocrotitor, ci să-l trăiască prin faptele lor curate, prin lupta lor pentru mai bine, prin smerenia și curăția îngerească. Lucrînd în felul acesta și împlinindu-ne cum se cuvine rostul nostru pe care-l avem în lume, să ne rugăm lui Dumnezeu să ne învrednicească și pe noi păcătoșii de viața cea nestrîcioasă a tuturor sfinților Săi. Amin!

Pr. Dr. AL. I. CIUREĂ

DESPRE ASCULTARE

(Matei II, 13—23)

Multe, adînci, bogate și nesecate de învățături sînt înțelesurile pe care le revarsă din belșug asupra cugetelor noastre creștinești întruparea Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și sfintele sărbători legate

de acest eveniment, sub a cărui binefăcătoare înrîurire ne aflăm și în ziua de astăzi.

Ceasuri și zile întregi s-ar putea zăbovi cu folos, cu gândul și cu vorba asupra lor, fără ca viața creștină, chemată la desăvîșire, să poată spune vreodată că nu mai are nimic de învățat din adîncurile lor cu adevărat dumnezeiești.

Să căutăm deci și noi în tilcul lor cuvînt de suflet folositor, îndemn întăritor al rîvnelor noastre sfinte și merinde nesticăcioase pentru viața noastră în Hristos.

Cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, Creatorul tuturor celor văzute și al celor nevăzute, Cuvîntul lui Dumnezeu cel născut din eternitate din Tatăl, cum ne învață Sfînta Scriptură, ascultînd de Dumnezeu-Tatăl, a luat din Fecioara Maria trup omenesc asemenea nouă, pentru mîntuirea noastră din robia păcatului și din umbra morții, «ascultător făcîndu-se pînă la moarte și încă moartea de Cruce» (Filip. II, 7—9).

Pe de altă parte, Sfînta Evanghelie de astăzi și explicarea ei ne-au înfățișat într-un chip foarte grăitor pe prea fericitul Iosif, logodnicul sfintei Fecioare, care ascultînd cu fapta și fără nici o zăbavă, îndemnurile ce i-au venit din partea Părintelui Ceresc, prin graiul Arhanghelului Gavriil, a luat Pruncul și pe Maica Lui și s-a dus cu ei, pentru doi ani, în Egipt, purtîndu-le tot timpul de grijă, ocrotindu-i fără încetare și scăpîndu-i astfel de tirania cea crudă a lui Irod, din a cărui poruncă au fost uciși atîția prunci nevinovați din Betleem și din împrejurimi.

Sufletul cel încărcat de bunătăți duhovnicești, strădaniile sirguincioase, grija neadormită și truda credincioasă a bătrînului și dreptului Iosif, care a devenit pavază de apărare a vieții firave a Celui născut în staul și a Maicii Sale prea nevinovate, prin ascultarea osîrdnică de care a dat dovadă, l-au făcut părtaș la planul dumnezeiesc al mîntuirii tuturor ce cred, iar fapta sa va fi de-a pururi pomenită cu recunoștință, de toți cei ce se mîntuiesc prin Iisus Hristos.

Mîntuirea a venit prin urmare prin ascultare. Mai mult chiar, nimeni nu poate să se mîntuiască fără a merge cu smerenie pe calea ascultării. Despre aceasta va fi cuvîntul nostru de astăzi.

Să ne înălțăm cu mintea către cer, înarmați cu Sfintele Scripturi, în lumea îngerilor, cea dintîi zidită de Dumnezeu. Acolo sălășluia pacea, acolo împărătea mărirea lui Dumnezeu, acolo era de față fericirea cea netrecătoare, pentru că toți sfinții îngeri nu făceau nimic altceva decît să slujească Părintelui luminilor cu toată supunerea, smerenia și dragostea ce l-o datorau. Dar aceasta pînă cînd una din căpeteniile îngerilor, cu numele de Lucifer, a început să se îngîmfe și să caute să fie asemenea lui Dumnezeu (Isaia XIV, 14). În acea clipă însă pedeapsa îngîmfării și neascultării a venit și astfel, din înger îmbrăcat în slava luminii, a devenit duh rău și vrednic de iadul cel întunecat. Cu Lucifer au fost pedepsiți și slujitorii săi. În felul acesta, a fost pedepsită cea dintîi neascultare din lumea cea fără de trupuri a îngerilor.

Să ne ducem acum cu gândul, pe temeiul Sfintei Descoperiri, către locul cel fericit în care au fost așezați protopărinții noștri Adam și Eva, cea dintâi pereche de oameni. Atîta timp cît au ascultat poruncile dumnezeiești, ei s-au bucurat de plinătatea harului lui Dumnezeu; îndată însă ce mîndria, nesupunerea și neascultarea au pus stăpînire pe inima lor, au fost izgoniți din rai, iar asupra lor au venit patimile și amărăciunea. Neascultarea lui Adam și Eva a adus asupra lor și asupra urmașilor suferința și nefericirea.

Prin venirea Mîntuitorului Hristos în lume, numit de Sfinții Părinți «Adam cel nou», s-a săvîrșit o nouă creație care are drept temelie statornică ascultarea. El însuși, în toată viața Sa pămîntească, a propovăduit, a împlinit ascultarea și a cerut-o tuturor urmașilor Săi.

Isus Hristos s-a întrupat din ascultare față de Dumnezeu-Tatăl. Dar El a fost plin de toată ascultarea pînă la vîrsta de 30 de ani, cînd și-a început lucrarea mesianică, față de Sfînta Fecioară și față de dreptul Iosif, căroră — după cum ne lămurește Sfîntul Evanghelist Luca — «le era supus» (II, 51). Prin urmare, n-a ascultat numai de voia lui Dumnezeu, ci și de sfatul oamenilor îndreptățiți a-L îndruma.

Iată deci, cum Dumnezeu cel Atotputernic și Atotstăpînitor s-a supus însăși zidirii Sale.

Dar, Domnul Hristos, gîndindu-se la lucrarea Sfinților Apostoli și la toți cei ce vor urma acestora întru conducerea credincioșilor pe calea mîntuirii, a lăsat poruncă hotărîtă pentru toți creștinii, față de conducătorii lor duhovnicești, ierarhi și preoți: «Cine ascultă de voi, de Mine ascultă și cine vă nesocotește pe voi, pe Mine Mă nesocotește; iar cel ce Mă nesocotește pe Mine, nesocotește pe Cel ce M-a trimis pe Mine» (Luca X, 16).

Sîntem prin urmare, datori să ascultăm de sfînta Biserică ca de mama noastră cea duhovnicească, de preoții și ierarhii ce ne îndrumază viața morală, că de adevărații noștri părinți, care vor da socoteală în fața lui Dumnezeu de sufletele noastre .

Sfîntul Apostol Pavel ne îndeamnă cu toată puterea pe această cale, zicînd: «Ascultați de învățătorii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, avînd să dea de ele seamă, ca să facă această cu bucurie și nu suspinînd, lucru care n-ar fi spre folosul vostru» (Evrei XIII, 17).

După cum vedem, ascultarea este o-virtute dintre cele mai de seamă ale creștinului, care porcede din dragostea de Dumnezeu și de aproapele, cea mai mare poruncă a legii noastre.

Desăvîrșita dragoste de Dumnezeu și de aproapele este țelul cel mai înalt al fiecărui creștin. Or, cum ar putea spune cineva că iubește pe Dumnezeu, dacă nu ascultă poruncile Sale și ale celor îndreptățiți să-l conducă în numele Său? Cel ce nu ascultă, nu iubește pe Dumnezeu, iar măsura ascultării este măsura iubirii lui Dumnezeu. Neiubind pe Dumnezeu, ne primejduim mîntuirea sufletului, care nu este un lucru mărunt și lipsit de însemnătate.

Ascultarea, izvor nesecat de fapte bune, ne unește cu Dumnezeu în înțelesul că ne dezlipește de toate fărădelegile și deșertăciunile, făcându-ne să fim una cu voia Tatălui ceresc, așa cum a spus Domnul Hristos: «Pentru că M-am pogorît din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine (Ioan VI, 38), lucru pe care și noi creștinii l-am putea spune și mai ales respecta, căci cu toții am venit pe lume cu voia Sa și cu menirea de a-L slăvi pe El, prin faptele noastre.

Săvîrșind ascultarea, noi ajungem să împlinim cu plăcere poruncile lui Dumnezeu. Lucrul acesta nu rămîne fără urmări bune, căci un simțămînt de pace adîncă se așterne în sufletele noastre. Ascultarea ne asigură deci pacea în această viață, iar cînd vom ajunge la termenul trăirii noastre pămîntești, tot ea ne va deschide porțile cerului.

Pierduți prin neascultarea primilor oameni, regăsiți și răscumpărați prin ascultarea pînă la răstignire a Mîntuitorului nostru, cerul este al celor ascultători, adică al celor ce se lasă conduși de urmașii leguiți ai Domnului Hristos.

Ascultarea de Iisus Hristos a făcut pe toți cei ce-L ascultă drepti și sfinți. Mîndria este însă aceea care ne scoate din așezarea noastră cuviincioasă, din rînduiala de ascultători.

Noi nu trebuie să fim din aceia care să vedem în ascultare o coborîre și o îpușinare a persoanei noastre, ci să căutăm și să găsim în ea, o dată cu mulțumirea, pacea și fericirea prezentă și viitoare, un desăvîrșit mijloc de înălțare duhovnicească, căci ascultarea este ca o scară pe care te urci din treaptă în treaptă. Pe treptele acestei scări ne urcăm cu ajutorul smereniei, care înalță nu coboară, după cuvîntul veșnic: «Tot cel ce se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înalța» (Luca XVIII, 14).

În legătură cu această îndatorire de a asculta de dregătorii noștri cei pămîntești, pe care Sfînta Scriptură ne poruncește a o îndeplini «din îndemnul cugetului» (Rom. XIII, 5), aceasta devine foarte ușoară și justificată pentru noi, întrucît ne iubim patria pămîntească și vedem cu fiecare zi ce trece noi și mărețe înfăptuiri, cum n-au fost niciodată în trecut, care au rostul de a ne face viața mai bună, mai ușoară și mai îmbelșugată.

Ascultarea, cum spunea un fericit părinte (Fericitul Augustin, *De civitate Dei*, XIV), este: «mama și păstrătoarea tuturor virtuților», iar Voltaire, a spus: «Ascultă dacă vrei să fi ascultat într-o zi». Cu toții trebuie să ascultăm, dacă la rîndul nostru vrem să fim ascultați de Dumnezeu și de semenii noștri. Numai în felul acesta viața noastră capătă un rost și un înțeles mai adînc.

Să nu uităm că Domnul Hristos, căruia I s-au supus fără împotrivire marea, vînturile, demonii, boala și moartea, s-a supus El însuși de bunăvoie Tatălui Ceresc și oamenilor ce au avut îndatorirea să-L crească, ocrotească și conducă și că toată învățătura propovăduită de El cere ascultare, dacă vrem să avem parte de fericirea veșnică făgăduită tuturor celor ce vor împlini sfînta Sa voie.

Pentru aceea, plecînd de aici, să gîndim la ascultarea ce o datorăm lui Dumnezeu și oamenilor și mai ales să ne dovedim cu fapte fii ai ascultării, ai buneii rînduiei și ai păcii, după cuvîntul Sfîntului Apostol Petru: «Ca fii ai ascultării, nu vă potriviți faptelor de mai înainte, din timpul neștiinței voastre, ci după Sfîntul care v-a chemat pe voi, fiți sfinți întru petrecerea vieții» (I Petru I, 14—15). Amin!

Pr. Dr. AL. I. CIUREA

LA SFINȚII TREI IERARHI

Învățătorii cuvîntului dumnezeiesc numără și ei sfinți din rîndurile lor, cum era și firesc. Astăzi, prăznuim pe cei trei sfinți socotiți de Biserica noastră învățători a toată creștinătatea: Vasilie cel Mare, Grigore Cuvîntătorul de Dumnezeu și Ioan Gură de Aur care, pe lîngă darul răspîndirii și tilcuirii învățaturii lui Hristos, se învredniciseră și de înalta treaptă a arhieriei și de aceea sînt îndeobște cunoscuți ca Sfinții Trei Ierarhi.

Să ne amintim că Domnul nostru Iisus Hristos, în slujba Sa arhierescă în lume, a fost și adevăratul învățător. Învățător îl numesc pe El nu numai ucenicii (Luca VIII, 24; IX, 49), dar și ascultătorii din mulțime (Matei XIX, 16; Luca XII, 13), ba chiar și saduceii, cărturarilor ori fariseii (Matei XII, 38; III, 24, 36), care-L urau. Arhieriei, urmînd Mîntuitorului, se cade prin urmare a se dovedi «îndreptători credinței și chip blîndețelor», dar dintre ei, Dumnezeu a ales anume pe cei a căror lucrare era sortită să se numească învățătură a toată Biserica. Aceștia sînt cei trei ierarhi pe care-i slăvim la praznicul nostru de azi.

Vremea cînd ei au trăit și au propovăduit este foarte îndepărtată: al patrulea veac de la venirea în lume a Mîntuitorului, cînd Biserica lui Hristos, care trecuse prin încercări și amaruri îndelungate, se apropia de limanul biruinței.

Meleagurile pe unde Sfinții Trei Ierarhi și-au purtat pașii se găseau în hotarele împărăției de răsărit pe care, la începutul aceleiași veac, o întărise Constantin, împăratul care ridicase cetatea Țarigradului (Constantinopolului) în anii cînd veneau pe lume Grigorie și Vasilie, cei doi mai vîrstnici dintre toți trei, în înaltele școli ale vremii: Vasilie și Grigorie la Atena, unde au legat o prietenie de nimic zdruncinată, pînă la despărțirea lor prin moarte; Ioan în Siria, în vestita cetate a Antiohiei. S-au asemănat într-olaltă și prin slăbiciunea lor trupească, în care sălășluia însă tăria neasemănată a duhului. Ne minunăm gîndindu-ne cîte a putut scrie, grăi și înfăptui fiecare din ei, dar mai ales Sfîntul Vasilie, răpus de moarte

pînă nu împlinise 50 de ani. Toți trei au fost și înalți chiriarhi: Vasilie cel Mare arhiepiscop al Cezareii Capadociei, cetate dintre cele mai însemnate în împărăția de răsărit pe acea vreme; Grigorie, cel mai sfios dintre ei, abia de a trecut întîi în scaunul de episcop al Nazianzei, pe care-l ținuse și tatăl său, apoi pentru cîteva luni ca patriarh al Constantinopolului, pentru a alege pînă la sfîrșit viața de singurătate și rugăciune; Ioan Gură de Aur, pentru mai mulți ani s-a învrednicit de același înalt scaun arhieresc din Țarigrad, unde a avut de luptat cu vrăj-mășii neîmpăcate, care pînă la urmă l-au răpus.

Asemănările merg și mai departe: toți trei au cuvîntat din amvon și nu numai ca să lumineze și să îndrepte viața credincioșilor, dar și ca să talmăcească Scripturile. Vasilie cel Mare a tilcuit Cartea Facerii și Psaltirea; Grigorie și-a cîștigat renumele de Cuvîntător de Dumnezeu, cercetînd în cinci ani de cuvîntări vestite Dumnezeirea Cuvîntului, adică a Domnului nostru Iisus Hristos, cea de a doua persoană a Sfintei Treimi. Cît privește pe Ioan, el este îndeobște socotit ca cel mai luminat și iscusit vorbitor pe care l-a avut cîndva Biserica creștină. Sute din cuvîntările sale s-au păstrat și alte multe n-au mai ajuns pînă la noi. Pretutindeni se observa pătrunderea cu care sfîntul tilcuia înțelesul Scripturii, grija cu care-și îndrepta păstoriții pe care Dumnezeu i-i încredințase, îmbărbătîndu-i și dojenindu-i după împrejurări și dîndu-le în același timp drept pildă grăitoare viața sa plină de nevoiețe trupești, dar și de dîrză bărbăție.

Dacă Sfîntul Ioan Gură de Aur a folosit amvonul, mai ales pentru învățătura mirenilor, de la cei mai smeriți pînă la cei mai semeți, pe care nu i-a cruțat oricît de înalte dregătorii ar fi deținut. Sfîntul Vasilie cel Mare în schimb a fost marele îndrumător al vieții călugărești. Rînduiala dată de el mînistirilor acum șaisprezece veacuri, dăinuiește și azi printre monahii Bisericii noastre. Vrednic de însemnat este locul pe care Sfîntul Vasilie îl dă muncii alături de rugăciune în viața călugărească și ascultării care cheazășuiește buna rînduială în sfintele locașuri.

Ca și Sfîntul Ioan, Sfîntul Vasilie se îndreaptă și spre desăvîrșirea rînduiei Sfintei Liturghii și astăzi în Biserica noastră dreptcredincioasă, cele două Liturghii care se săvîrșesc în duminicile și sărbătorile de peste an, poartă numele Sfîntului Ioan Gură de Aur și al Sfîntului Vasilie cel Mare.

Vom mai adăuga, la Sfîntul Vasilie cel Mare mai cu seamă, grija de cei sărmani, care sufereau mai mult ca oricînd în acele vremi.

Sfîntul Vasilie a dovedit nu numai cu cuvîntul, dar și cu fapta, cît de aproape era de cei care suferă. Așa bunaoară, în timpul foametei care a bîntuit Capadocia, pe cînd el era preot, sfîntul s-a îngrijit să se aducă hrană pentru popor, i-a silit pe cei ce ascundeau merindele să le scoată la iveală, a ridicat ospătării în piețele orașelor, unde el însuși, ajutat de slujitorii săi, împărțea mîncare caldă infometaiilor. Cînd se întorcea în biserică, sfîntul nu se sfia să înalțe glasul său puternic împotriva bogățiilor care nu se dădeau în lături de la nici o asuprire ca să-și sporească

avuțiile. Sfântul Vasilie era în adevăr, atât de desprins de cele lumești, încît putea înfrunta cu seninătate orice amenințare. Cînd un înalt dregător i-a cerut să lepede credința sa pentru a se alătura la învățătura spurcatului Arie, pe care o sprijinea însuși împăratul, și cînd l-a amenințat cu pedepse cumplite dacă nu va voi să primească, sfântul a răspuns cu aceste minunate cuvinte pe care ni le-a păstrat iubitul său prieten, Sfântul Grigorie din Nazianz:

«Să-i iei averea nu înseamnă mare lucru pentru un om care nu are nimic, afară doar dacă nu rîvnește la zdrențele pe care le vezi și la cîteva cărți: asta-i toată averea mea. Cît privește surghiunul, nu știu ce înseamnă, fiindcă nu sînt legat de nici un loc; acela unde locuiesc nu este al meu și mă socotesc la mine acasă oriunde aș fi trimis».

Cît privește chinurile trupești, sfântul se socotea atât de slab, încît o singură lovitură era de ajuns ca să-l răpuie și el era gata s-o primească. Iar moartea îi va fi binefăcătoare, pentru că îl va purta mai de grabă către Dumnezeu «pentru Care — zicea el — trăiesc, lucrez, sînt în fața Lui mai mult mort decît viu, și către Care de multă vreme tinjește sufletul meu».

Iată dar cuvintele adevăratului învățător, care unește spusele cu fapta.

Împodobiți cu asemenea daruri, cei trei ierarhi au fost slăviți în întreaga lume creștină, dar mai cu deosebire în împărăția dreptcredincioasă de răsărit; atât de mult, încît putem adăuga, în chip neașteptat, slăvirea lor a ajuns pricină de zavistie între credincioși, cu aproape o mie de ani în urmă, pe vremea cînd în Țarigrad cîrmuia cucernicul împărat Alexie, din neamul Comnenilor. În adevăr, erau acolo creștini care-l socoteau pe dumnézeiescul Vasilie mai mare între cei trei ierarhi, ca unul ce a unit înalta cugetare cu fapta; alții, coborîndu-l pe acesta și pe Ioan, îl socoteau fruntaș al lor pe Grigorie Cuvîntătorul de Dumnezeu, «atît pentru mulțimea cuvintelor dulci ca mierea, cît și pentru puterea și adîncimea gîndului».

În sfîrșit alții dădeau întîietate lui Ioan cel cu gură de aur, mai meșter ca toți la cuvînt și îndemnător la aspră pocăință al credincioșilor.

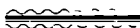
Ci, făcîndu-se cîntea lor, fără cuvînt întemeiat, piatră de zmințeală pentru unii creștini nesocotiți, iată că, după trecere de cîtăva vreme, un înalt chiriarh, învățat și îmbunătățit, pe numele său Ioan, mitropolit în cetatea Evhaitelor, a avut vedenie, arătîndu-i-se laolaltă cei trei ierarhi și grăindu-i într-un glas: «Noi, precum vezi, la Dumnezeu una sîntem și nici împotrivire sau vrajbă nu se află între noi. Ci, fiecare în vremea sa, porniți fiind de Duhul Sfînt, am scris învățăturile cele ce sînt de mîntuire oamenilor. Și nu este între noi cel dintîi și cel de al doilea și de lauda ce vei grăi pentru unul din noi se împărtășesc și ceilalți doi. Scoală-te dar și poruncește celor ce se ceartă să nu se dezbine pentru noi. Că ne-am străduit și cît am fost pe lume și după ce ne-am săvîrșit din viață să împăcăm și să-i aducem pe oameni la unire. Și încă ne și împreunează într-o zi și fă-ne laolaltă praznic».

Și după alte cuvinte ca acestea, iată că sfinții păreau să se suie iarăși la ceruri, strălucind de nespūsă lumină și chemându-se unul pe altul pe nume. Iar sfințitul Ioan, mitropolitul, a pus astfel, din îndemnul dumnezeieștilor trei ierarhi, începătură praznicului lor de obște, care de atunci se săvârșește la treizeci de zile ale lunii lui ianuarie, după ce în cuprinsul aceleiași luni, fiecare dintre cei trei sfinți își are și prăznuirea sa anume: Vasile cel Mare la zintii a lunii, Grigorie Cuvintătorul de Dumnezeu la 25, iar Ioan Gură de Aur la 27 ianuarie. Și iată cum, uniți fiind în prăznuire, risipitu-s-a și dihonია dintre cei ce căutau să se întrecă, slăvindu-l mai virtos pe unul dintr-inșii decit pe ceilalți doi.

Uniți în rugăciunile noastre, cînd ne îndreptăm spre ei ca să mijlocească pentru noi darurile cele cerești, cei trei luceferi ai învățaturii creștine vor binecuvînta și unirea noastră și pacea pe care o rodește unirea.

Să ne alăturăm așadar și noi cîntării sfinte pe care o ridică Biserica în această aleasă sărbătoare, cu o gură și cu o inimă glăsuind: «Pe luminații cei mari și luminați, stîlpii Bisericii cei nemișcați, cu un glas să-i laudăm noi, cei ce ne îndulcim de bunătățile și de cuvintele lor, împreună și de dar. Pe înțeleptul Gură de Aur și pe Marele Vasilie, împreună cu Grigorie luminatul teolog, către care să și grăim, din inimă strigînd: Prea Marii Trei Ierarhi, rugați-vă lui Hristos Dumnezeu, iertare de greșeli să dăruiască celor ce prăznuiesc cu dragoste, sfîntă pomenirea voastră».

Prof. AL. ELIAN

CUM PREDICA ALBERT SCHWEITZER

NOTĂ. La 5 septembrie 1965 s-a stins din viață la 90 de ani, în spitalul din Lambarene, — Gabon, doctorul Albert Schweitzer. Fiu al unui pastor alsacian, care-l dedicase muzicii, devine organist celebru și cel mai bun interpret al lui Bach. Învață apoi filozofia și teologia și ajunge un renumit profesor de N. Testament la Facultatea Protestantă din Strassbourg. Dar, la treizeci de ani, el își descoperă vocația peștru «o slujire cu adevărat omenească». Face profunde studii de medicină și se instalează în colonia Gabon — liberă din 1960 —, «locul cel mai nesănătos din lume», împreună cu soția sa, în 1913.

Neafiliat nici unei societăți misionare și fără ajutoarele oficiale ale colonia-liștilor, ci numai cu mijloace provenite din colectele, pe care le făcea cu concertele din Bach și cu conferințe, el clădește un sat-spital în mijlocul junglei, cu trei cătune: Unul pentru europeni, altul pentru leproși și al treilea pentru ceilalți bolnavi cu 60 de pavilioane, în care s-au tămăduit peste o sută de mii de suferinzi în peste o jumătate de veac.

Muzicant, filozof, teolog, doctor, misionar, «omul universal», cum a fost numit la moartea lui, «cel mai mare om al lumii noastre triste», cum l-a numit Einstein, putea să facă o carieră mare în toate aceste domenii. El s-a mulțumit să

aline suferințele, acolo unde ele erau mai mari și de aceea rămîne simbolul iubirii.

În acest context insistăm asupra luptei sale împotriva primejdiei atomice, — după un articol al lui J.-M. D. din «Le Monde», publicat la moartea sa — după care vom da descrierea predicii sale făcută de el însuși.

În 1953 el primește *Premiul Nobel pentru Pace*. Începînd din 1954, doctorul Schweitzer își consacră eforturile, pentru a denunța primejdia unui război atomic. În ziarul englez Daily Herald el trage atenția asupra amenințărilor constituite de experiențele cu bomba H.: «Învățații trebuie să-și ridice glasul, scrie el. Numai ei au autoritatea necesară, ca să arate că noi nu mai putem suporta răspunderea acestor experiențe». În noiembrie, același an, primind premiul Nobel la Oslo, el «imploră oamenii să facă pace» în numele iubirii de om și al respectului pentru viață.

La 23 aprilie 1957, radiodifuziunea norvegiană difuzează pe rînd în limbile norvegiană, franceză, germană, engleză și rusă un discurs al său, pronunțat la spitalul din Lambarene. În acest discurs el sublinia că continuarea experiențelor atomice e o «nebulie care ar putea să coste scump», și, dînd ca exemplu poporul japonez, declară că «opinia publică trebuie să impună un acord asupra dezarmării atomice». În ianuarie, 1958, el semnează cu treizeci și șase laureați ai premiului Nobel un mesaj destinat O.N.U.-ului, cerînd încheierea unui acord internațional, ca să se pună capăt experiențelor atomice.

Aniversarea la nouăzeci de ani, sărbătorită la începutul acestui an, și apoi moartea sa, au dat naștere la noi și numeroase manifestări de simpatie, ori de admirație: șefi de state l-au felicitat, ori au arătat însemnătatea operei sale, i-au fost consacrate cărți și reviste, emisiuni de radio, etc.

În 1957 își pierduse soția, care-l secundase toată viața; în ultimele clipe a fost asistat de unica sa fiică și de sutele de negri, care au venit să plîngă pe cel despre care președintele statului Gabon a scris la înmormîntare că «a fost și va rămîne cel mai mare dintre gabonezii prin adopțiune, prietenul și binefăcătorul nostru».

Slujbă dumnezeiască la Lambarene

«Predic în fiecare Duminică dimineată în Misiunea mea din Lambarene. Mulți dintre auditorii mei nu știu nimic despre creștinism; ei sînt muncitori sezonieri din interiorul țării. Mai curînd sau mai tîrziu, ei se întorc din nou acolo, ca să-și cumpere o soție și să se căsătorească.

Încetîșor, pacienții mei și însoțitorii lor se adună sub umbrare între barăci și povirnișul muntelui și se așează acolo jos.

Eu cînt la o orgă mică, dar comunitatea mea nu poate cînta, fiindcă ea aparține la șase neamuri de oameni, care vorbesc șase dialecte deosebite.

Nu le pretind să stea liniștiți. Își fac focul și pregătesc mîncarea lor, își spală, își piaptăna copiii, sau își repară năvoadele.

Doi tîlmaci traduc predica mea frază cu frază. Eu trebuie să vorbesc despre lucruri cu totul simple, fiindcă ascultătorii mei nu știu nimic despre Adam și Eva, despre Patriarhi și Profeti. Totuși, cînd vorbesc

despre deosebirea dintre o inimă frământată și una plină de pace, atunci și cel mai sălbatic dintre ei înțelege ce înseamnă aceasta. Și când vorbesc despre Iisus ca despre Acela care aduce pacea cu Dumnezeu, atunci ei mă înțeleg. Când iau cu ei de la slujba dumnezeiască ceva din vestea cea bună, am sămănat și în inimile lor o sămînță.

Predica mea trebuie să rămînă cu totul concretă, dacă vreau să fie înțeleasă. Așa de pildă, întrebarea lui Petru către Hristos, dacă e de ajuns să ierți de șapte ori, nu se expune în această formă generală. Trebuie să lămuresc pentru ascultătorii mei sensul cuvintelor prin exemple luate din viața lor. Nu de mult, le-am povestit următoarele istorii:

«Iată, vine la tine unul, despre care știe oricine că e un om rău. El te jignește. Tu însă taci, fiindcă Iisus a zis că trebuie să ierți.

La un răstimp după aceea, caprele vecinului tău îți mănincă bananele — masa ta de prînz. În loc să te iei la ceartă cu el, îl lămurești simplu că ale lui sînt caprele și că drept e că trebuie să te despăgubească. Dacă te refuză, atunci îți vezi liniștit de drum și te gîndești că Dumnezeu face să crească pe pămîntul tău atîtea banane, încît aproape că nici nu ai de ce să te cerți cu vecinul tău pentru o mînă de banane.

Puțin mai tîrziu vine înapoi de la tîrg un om, căruia i-ai încredințat zece smocuri de banane. El trebuia să le vîndă cu ale sale. Iată însă că acum îți aduce numai bani pentru nouă și prîtinde să i-ai dat numai nouă. Cu ce plăcere i-ai striga în față că e un mincinos; și totuși, fără să vrei, te gîndești că sînt multe minciuni, pe care numai tu le cunoști și că Dumnezeu trebuie să le ierte pe toate. Și te duci liniștit la coliba ta.

Vrei să aprinzi focul și observi că cineva ți-a furat din lemnele pe care le-ai cărat ieri din pădure.

Încă o dată îți stăpînești inima și ierți pe hoț, deși te-ai lua mai bucuros după el și l-ai căra în față șefului.

După prînz ți-ai pus în gînd să mergi la muncă pe cîmp, cînd descoperi că cineva ți-a furat cuțitul de tăiat crăcile și în locul lui ți-a lăsat pe al lui, vechi și tocit — unul pe care-l cunoști tu foarte bine! Însă te gîndești: dacă am iertat de patru ori, atunci mai pot să fac aceasta și a cincea oară. Deși această zi ți-a făcut multe neazuri, te simți atît de fericit, ca și cum ar fi una dintre cele mai frumoase zile ale tale. Și de ce? Fiindcă inima ta este bucuroasă, pentru că s-a îndeplinit voia lui Iisus Hristos.

Seara, în sfîrșit, vrei să te duci la pescuit. Îți dai seama că făclia ta a dispărut. Acum minia este cît pe-aci să pună stăpînire pe tine, căci te gîndești că pentru astăzi ai iertat destule. Dar încă o dată Domnul Iisus biruiește în inima ta. Te duci jos spre rîu cu o făclie împrumutată; acolo însă zadarnic cauți barca ta. Altul a plecat cu ea să pescuiască. Acum te ascunzi plin de mînie sub un copac și-ți pui în cap să-i smulgi nepoftitului băgăcios toți peștii și apoi să-l tîrăști la căpitănia districtului. În timp ce aștepți, deodată începe să vorbească inima ta. Fără încetare îți repetă cuvîntul lui Iisus că Dumnezeu nu poate să ne ierte păcatele noastre, dacă noi nu iertăm pe ale semenilor noștri. Cînd omul se întoarce

la căderea nopții, te ridici de după copac, te duci la el și-i spui că Domnul Iisus pretinde de la tine să-l lași să meargă în pace, ba chiar să nu-i mai ceri peștii de la el. Însă eu cred că el ți-i va da de la sine, ca urmare a surprizei că nu l-ai amenințat și înjurat.

Fericit și mîndru te întorci acum acasă — mîndru din pricină că ai reușit să ierți de șapte ori. Însă dacă în aceeași zi ar veni Domnul Iisus în satul tău și dacă ai păși în fața Lui în nădejdea că El te-ar lăuda, atunci ți-ar răspunde exact așa ca și lui Petru: Nu-i deajuns să ierți de 7 ori, ci de 70 de ori cîte 7 și încă mai mult, pînă ce Dumnezeu îți va ierta toate păcatele».

Eu pot să citesc de pe fața ascultătorilor mei, cît de mișcați sînt. Adesea întrerup predica mea și-i întreb dacă au înțeles ceea ce le spun. Apoi nu se supără să-mi răspundă tare în cor, că este așa cum le-am zis eu.

Cînd s-a sfîrșit predica, le spun să-și împreuneze mîinile și le spun foarte rar o rugăciune scurtă. Încă multă vreme după Amin, capetele lor sînt aplecate peste mîinile împreunate. Ei se ridică apoi, cînd muzica dulce începe din nou. Toți rămîn nemișcați pînă ce s-a stins cel din urmă sunet. Cînd plec, ei se ridică. Ei părăsesc locul, cu cuvîntul cel viu al lui Dumnezeu în suflete.

(*Gottesdienst in Lambarene*, traducerea articolului din revista «Das Beste» din octombrie 1963, p. 238—246).

Prof. N. CH.

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

(ianuarie—februarie)

PENTRU TRIUMFUL PĂCII ÎN LUME. — Cu prilejul Anului nou 1966, Dl. Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a rostit, la posturile noastre de radio și televiziune, o cuvîntare, felicitînd, pentru marile succese obținute, eroica noastră clasă muncitoare, harnica și priceputa țărănime, valoroasa noastră intelectualitate, pe toți oamenii muncii români, maghiari, germani și de altă naționalitate, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, care alcătuiesc marea familie a României Socialiste».

Arătînd că «angajat într-o intensă activitate constructivă, poporul român militează pentru dezvoltarea colaborării internaționale, își dă contribuția la lupta pentru victoria cauzei socialismului, democrației și păcii în întreaga lume», Dl. Nicolae Ceaușescu și-a exprimat dorința, — în încheierea cuvîntării sale —, «ca Noul an să aducă poporului român bucurii și împliniri tot mai mari, noi succese în înfăptuirea aspirațiilor sale de fericire și prosperitate, să sporească și mai mult puterea materială și spirituală a patriei noastre, să asigure noi victorii forțelor care luptă pentru progres social, pentru triumful păcii în lume».

PROFUND ATAȘAMENT FAȚĂ DE CAUZA SFÎNTĂ A APĂRĂRII PĂCII ÎN LUME. — După cum ne relatează revista «Pentru apărarea păcii» (București, 1966, nr. 1, ianuarie, p. 22), pe adresa Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România au sosit numeroase scrisori și telegrame din partea adunărilor eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, a Arhiepiscopiei Iașilor, a Arhiepiscopiei Sibiului, a Arhiepiscopiei Timișoarei, a Eparhiei Dunării de Jos, precum și a Eparhiei Reformate din Cluj, a Episcopiei Bisericii Evanghelice din Sibiu, a Protopopiatului Lipova, etc. Revista arată că «semnatarii se pronunță în sprijinul marilor obiective economice și sociale ale noului plan cincinal, menite să ducă la o nouă treaptă pe drumul dezvoltării și înfloririi patriei, în sprijinul po-

liticii de pace a statului nostru». Aceste afirmații sînt ilustrate în telegrama Adunării Naționale Bisericești a Bisericii Ortodoxe Române, semnată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, subliniindu-se, printre altele, că «...ierarhii, preoții și credincioșii ortodocși reînnoiesc mărturia profundului atașament față de cauza sfîntă a apărării păcii în lume, acordînd o aleasă prețuire contribuției de seamă pe care poporul român și guvernul Republicii Socialiste România o aduc fără încetare la realizarea celor mai sfînte năzuințe ale omenirii contemporane — Biserica Ortodoxă Română, care s-a alăturat dintru început tuturor celor ce lucrează pentru zidirea păcii pe pămînt, va depune și de acum înainte aceeași rîvnă în slujba operei de făurire a unei lumi pașnice, a unei lumi fără arme și fără războaie, a unei lumi în care să triumfe spiritul solidarității umane, al înțelegerii și al colaborării frățești».

PENTRU PROMOVAREA PROGRESULUI, ÎNȚELEGERII ȘI PRIETENIEI ÎNTRE POPOARE. — Ca în fiecare an, Consiliul Mondial al Păcii a recomandat și anul acesta o serie de mari personalități științifice și culturale, pentru a fi aniversate și comemorate de iubitorii de pace, de cultură și de artă, din lumea întregă. Într-o ședință a Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Socialistă România, prezidată de Acad. Geo Bogza, vicepreședintele Comitetului Național pentru Apărarea Păcii — și la care au luat parte reprezentanți ai unor instituții de știință, cultură și artă, — «s-au stabilit măsuri privind organizarea în țara noastră a marilor aniversări culturale pe anul 1966, recomandate de Consiliul Mondial al Păcii».

Anul acesta, după cum ne informează revista «Pentru apărarea Păcii» (1966, nr. 1 p. 8) s-a stabilit ca în anul 1966 să se organizeze următoarele aniversări: comemorarea a 350 de ani de la moartea scriitorului spaniol *Miguel de Cervantes*; comemorarea a 50 de ani de la moartea scriitorului și poetului, născut în Nicaragua, *Ruben Dario*; aniversarea a 100 de ani de la nașterea scriitorului francez *Romain Rolland*; aniversarea a 500 de ani de la nașterea umanistului olandez *Erasmus de Rotterdam*; comemorarea a 252 de ani de la moartea filozofului, matematicianului și fizicianului german, *G. W. Leibniz*; aniversarea a 100 de ani de la nașterea fostului președinte al Republicii Chineze, *Sun Yat Sen*; aniversarea a 100 de ani de la nașterea poetului român, *George Coșbuc*; aniversarea a 800 de ani de la nașterea poetului georgian *Șota Rustaveli*; aniversarea a 100 de ani de la nașterea poetului bulgar *Pancio Slaveikov* și aniversarea a 200 de ani de la nașterea fizicianului, chimistului și naturalistului englez *John Dalton*.

Făcînd parte din patrimoniul culturii mondiale, operele acestor mari personalități amintite mai sus, vor contribui — la fel ca și în timpul vieții lor — «la promovarea progresului, înțelegerii și prieteniei între popoare».

ARTA CINEMATOGRAFICĂ ÎN SLUJBA PĂCII. — Sub lozinca: «Filmele lumii — pentru pacea lumii», s-a desfășurat — după cum ne relatează revista «Pentru apărarea Păcii» (1966, nr. 1, p. 30—31) — în orașul Leip-

zig din Republica Democrată Germană, a VIII-a ediție a Festivalului internațional al filmului documentar și de scurt metraj, care a avut loc la sfârșitul anului trecut. Au fost prezentate 85 de filme, repartizate în șase categorii. Un juriu internațional a decernat pentru fiecare categorie câte două premii: porumbelul de aur și porumbelul de argint. Au mai fost decernate și alte premii. Ceea ce merită să fie însă subliniat, este faptul că: «Ideile de pace și o viață mai bună au fost îmbrățișate cu căldură de marea majoritate a documentariștilor din lume. Acest lucru a fost demonstrat prin marele număr de cineaști care, prin filmele lor prezentate în ultimii ani la Festivalul de la Leipzig, s-au angajat activ în lupta pentru dreptate și progres social, pentru independența națională, împotriva asupririi coloniale, pentru egalitatea raselor, pentru lichidarea mizeriei și suferințele oamenilor, pentru pace».

Filmul românesc «A cui e vina», realizat de regizoarea Florica Holban, a obținut premiul Federației Internaționale a Femeilor Democrate «pentru puternicul său mesaj de umanitate, care se adresează, în egală măsură, părinților din lumea întreagă».

La acest Festival internațional, care a coincis cu a XX-a aniversare a victoriei asupra fascismului, au participat peste 700 de invitați din 49 de țări, din toate continentele, care, după cum precizează revista «Pentru apărarea Păcii», «au urmărit timp de o săptămână peste 140 de filme, din care multe de neuitat», au luat parte la discuții interesante în cursul celor 9 conferințe de presă sau cu ocazia colocviului pe tema «Umanismul în epoca noastră», organizat în cadrul Festivalului de către Universitatea Karl Marx din Leipzig.

Dezvoltându-se și pe viitor sub lozinca: «Filmele lumii — pentru pacea lumii», arta cinematografică, folosită cu îndemănare de documentariștii din lumea întreagă «are nu numai posibilitatea ci și menirea ca, prin mijloace artistice proprii, să dea răspunsuri la cele mai importante probleme ale timpurilor noastre».

APEL PENTRU SOLUȚIONAREA PAȘNICĂ A SITUAȚIEI DIN VIETNAM. — Revista «Lumea» (nr. 3 din 13 ianuarie 1966, p. 5) ne informează că ziarul american «New York Times» a publicat textul unui apel în legătură cu situația din Vietnam, prin care se cere «încetarea bombardamentelor asupra R. D. Vietnam și recunoașterea Frontului Național de Eliberare din Vietnamul de Sud ca participant cu puteri depline la negocieri». În încheiere se arată că se face apel la toate părțile interesate «pentru inițierea de tratative în vederea soluționării pașnice a problemei vietnameze». Totodată semnatarii apelului se declară «pentru respectarea acordurilor încheiate la Geneva în 1954».

După cum ne relatează revista «Lumea», printre semnatarii acestui apel se numără proeminente personalități artistice din Europa occidentală, precum scriitorii: Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Hans Magnus Enzensberger, Jacques Prévert, Alberto Moravia, Ignazio Silone, Nathalie Sarraute, Marguerite Duras, Günther Grass; pictorii și sculptorii: Max Ernst, Pierre Soulages, André Masson, Ben Nicholson, Arne Jacobsen; muzicienii:

Karl Hinz, Stockhausen, Giacomo Manzu, Werner Egk, Hans Werner Henze; regizorul Michelangelo Antonini și scenaristul Cesare Zavattini; și oamenii de teatru: Peter Brook, Max Frisch, Peter Hall și Peter Weiss.

ÎN SLUJBA DEMNITĂȚII UMANE. — Sub titlul «Un mare umanist al veacului», Ion Biberi evocă în revista «Lumea» (nr. 5 din joi 27 ianuarie 1966, p. 22—23) figura luminoasă a scriitorului francez Romain Rolland, — cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui, — în cadrul marilor aniversări culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii, pentru anul 1966. Zugerându-i portretul moral, Ion Biberi arată că «Romain Rolland a unit într-o formație armonioasă și echilibrată spiritul libertar al unui scriitor combativ, cu vigoarea ținutei unui activist de mare subtilitate a gândului; scrisul său răsfrânge un climat interior de sinceritate, entuziasm, cinste față de sine și față de ceilalți oameni; alcătuiește o încurajare pentru regăsirea de sine a omului; reprezintă un îndemn la acțiune, exprimând, în același timp, lirismul grav, recules, al poetului care-și află în contemplare și meditație un principiu artistic creator». Subliniind că opera lui Romain Rolland este în aceeași măsură manifest social și cîntec liric, mărturie de participare la viața socială, pe care o înțelege să o călăuzească, și expresie a unui îndelung monolog cu sine, Ion Biberi constată că scrisul celui aniversat este stenic, încurajator, optimist și totodată protestatar, fiind unul din marii moralști francezi ai veacului.

Încă din 1914, la 22 septembrie, în ziarul «Journal de Genève», în articolul său «*Deasupra vălmășagului*», observa cu ascuțit spirit critic că războiul dezlănțuit în 1914 «nu este decît opera unei minorități și că popoarele se iubesc între ele și vor pacea».

Alături de biografiile închinatelor «unor vieții însuflețite de idealuri estetice și morale», ca Beethoven, Tolstoi, Haydn, Michelangelo, Romain Rolland a scris romanul «*Jean Christophe*» care a obținut premiul Nobel, în 1914. Alte romane care i-au desăvîrșit gloria sa literară sînt: *Clérambault*, *Înimă vrăjită* și neuitatul *Colas Breugnot*.

Ion Biberi precizează că volumul *Prin revoluție spre pace* și broșura *Cum să împiedicăm războiul*, redactată la sugestia Comitetului mondial împotriva războiului și fascismului sînt tot atîtea «rechizitorii împotriva a ceea ce se opunea umanității, păcii, civilizației».

Prieten cu Maxim Gorki și mare admirator al lui Lenin, Romain Rolland a salutat Revoluția din Octombrie «exprimîndu-și profunda convingere în progresul social». De altfel, încă de la sfîrșitul secolului trecut exclama, plin de convingere, că «unica speranță de a scăpa de moartea ce amenință Europa, societatea și cultura sa este socialismul».

La 100 de ani de la nașterea lui sînt și astăzi actuale «ideea păcii între popoare și iubirea față de om», ce răzbat cu tărie din scrisul lui «de o înaltă perfecțiune artistică». De aceea, aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui Romain Rolland, în Cadrul Consiliului Mondial al Păcii, capătă valoare de simbol, îndemnînd pe toți iubitorii de pace din lumea întregă să lupte susținînd «ideea păcii între popoare» prin «iubirea față de om».

PE BAZA TRAINICĂ A ÎNCREDERII ȘI A RESPECTULUI RECIPROC. — Revista «Lumea» (nr. 6 din 3 februarie 1966, p. 2) publică textul declarației pe care Dl. Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, a făcut-o la televiziunea iugoslavă, cu prilejul vizitei sale în R. S. F. Jugoslavia. Exprimiindu-și bucuria de a fi vizitat încă o dată «Jugoslavia vecină și prietenă», de a fi avut un schimb de vederi cu distinșii ei conducători, și mai ales de a-i fi prilejuit convorbirea sinceră, prietenească cu președintele R. S. F. Jugoslavia Iosip Broz Tito, Dl. Ion Gheorghe Maurer a declarat că «schimburile de păreri pe care le-a avut în timpul vizitei au confirmat încă o dată că relațiile străvechi de prietenie dintre popoarele român și iugoslav se dezvoltă cu succes în toate domeniile pe baza trainică a încrederii, a respectului reciproc și a internaționalismului socialist». Afirmînd că există condiții favorabile pentru adîncirea și dezvoltarea acestor relații de prietenie și colaborare frățească în interesul popoarelor noastre, al cauzei păcii și socialismului în lume», Dl. Ion Gheorghe Maurer și-a încheiat declarația sa aducînd poporului iugoslav «urările cele mai călduroase de noi succese în construirea socialismului, pentru prosperitate și fericire».

PROMOVAREA CAUZEI DEZARMĂRII ȘI A PĂCII. — Consacrînd un amplu articol asupra discuțiilor purtate în problema dezarmării, revista «Lumea» (nr. 8 din 17 februarie 1966, p. 2) ca și toată presa noastră centrală din 11 februarie 1966, comentînd diferitele intervenții în cadrul Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, ale cărui lucrări se desfășoară la Geneva, subliniază poziția țării noastre expusă de ambasadorul Vasile Dumitrescu, delegat în Comitetul celor 18. «Comitetul celor 18 nu poate să rămînă indiferent — a spus reprezentantul român — atunci cînd o mare putere, membră a acestui Comitet, întreprinde acțiuni agresive care sporesc încordarea în lume, agravează pericolele pentru pacea și securitatea internațională, aducînd astfel serioase prejudicii activității pe care sîntem chemați să o depunem în vederea îndeplinirii mandatului ce ne-a fost incredințat». Arătînd că «toate popoarele, mari și mici, au în egală măsură dreptul la pace și securitate și trebuie să se poată bucura în mod egal de el», delegatul român a menționat că siguranța, dreptul la viață al tuturor popoarelor, sînt afectate de cursa înarmărilor și în general de primejdia nucleară. De aceea «delegația română consideră că în cadrul lucrărilor Comitetului celor 18 state ar trebui să se acorde cea mai mare atenție măsurilor majore și urgente de dezarmare, cum ar fi interzicerea folosirii armelor nucleare și a oricăror alte arme de distrugere în masă, lichidarea tuturor stocurilor existente de asemenea arme. Un prim pas în această direcție l-ar constitui asumarea de către puterile nucleare a obligației de a nu folosi cel dintîi asemenea arme». Așa cum remarcă și revista «Lumea» din intervenția delegatului român «se desprinde clar ideea că pentru a servi cu adevărat cauzei securității generale, această măsură trebuie să constituie o parte integrantă a unui program care să cuprindă, printre altele, interzicerea folosirii armelor nucleare și distrugerea stocurilor exis-

tențe, lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor de pe teritoriile altor state».

În încheierea intervenției sale, reprezentantul român a afirmat poziția constantă a țării noastre față de problemele dezarmării, spunând, printre altele, următoarele: «Orice acord în domeniul dezarmării trebuie să fie conform în mod necesar cu principiile fundamentale ale dreptului internațional... Pacea și securitatea nu pot fi clădite decît pe respectarea strictă a independenței și suveranității statelor, pe egalitatea în drepturi și neamestec în treburile lor interne. Este de aceea necesar ca în orice acord de dezarmare să-și găsească reflectarea preocuparea de a asigura securitatea tuturor statelor și a fiecăruia în parte, necesitatea stabilirii unui echilibru al obligațiilor reciproce ale părților».

Ținînd seama de cele spuse mai sus, «delegația română — a precizat reprezentantul țării noastre — este hotărîtă ca alături de ceilalți participanți la tratative să contribuie pe măsura posibilităților sale la reușita lucrărilor și va acorda sprijinul său oricărei inițiative de natură a promova cauza dezarmării și a păcii».

ȘTIINȚA ÎN SLUJBA VIETII ȘI A PACII. — Prestigiul internațional de care se bucură marele matematician român *David Emmanuel*, cel mai de seamă precursor al școlii matematice românești, a făcut să fie recomandat de U.N.E.S.C.O. printre cele 36 de personalități ce vor fi aniversate în anul 1966.

De aceea, cu prilejul împlinirii la începutul lunii februarie, a 25 de ani de la moartea lui, a avut loc o festivitate comemorativă la Universitatea din București. Academicienii Miron Nicolescu și Grigore Moisil, Profesorii universitari Constantin Dinculescu, membru corespondent al Academiei și rectorul Institutului Politehnic «Gheorghe Gheorghiu-Dej». Panait Mazilu, prorectorul Institutului de construcții din București, precum și colonelul Constantin Antoniu, din partea Academiei tehnice militare, au evocat personalitatea marelui savant român de renume internațional, înfățișînd aspecte din viața și activitatea întemeietorului școlii matematice moderne din România.

Opera marelui savant român este o pildă de dăruire totală de patriotism luminat pentru progresul științei românești și afirmarea școlii matematice românești moderne în lumea întreagă.

REDAȚIA

O SĂRBĂTOARE CU CARACTER ECUMENIST

În ziua de 16 decembrie 1965, membrii Comunității Bisericii Reformate din Capitală au participat la o sărbătoare cu dublă însemnătate: sfințirea bisericii din șoseaua Viilor nr. 115 și aniversarea a 150 ani de la înființarea Comunității Reformate din București.

Construcția bisericii din șoseaua Viilor nr. 115 a început în anul 1938, însă din pricina izbucnirii celui de al doilea război mondial, lucrările de construcție au fost întrerupte și au reînceput în anul 1960, fiind terminate în anul 1965, cu ajutorul mărinimos al Onor. Departament al Cultelor.

La solemnitatea sfințirii bisericii, au luat parte, ca invitați, și alte persoane dinafara Comunității.

Astfel, din partea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegați ai Prea Fericitului Patriarh Justinian, au fost de față PP. CC. Preoții: Vicar Alexandru Ionescu și Consilier Stan Dimancea; din partea Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, ca delegat al acesteia, P. C. Protopop Francisc Zudor; din partea Bisericii Luterane Germane din București, D-nii preoți: Günther Ambrossi și Zoltan Arvay, paroh, cum și curatorul Erich Schuller; din partea Bisericii Luterane Maghiare din București, D-l paroh Paul Szedressy și curatorul Andrei Szekely; din partea Comunității Luterane române, curatorul Gh. Niculescu.

Au mai participat D-nii preoți: Desideriu Albu-Brașov; Ladislau Ferencz-Malnaș; Edmund David-Ploiești; Czabo Oroszy-Carei; Adalbert Scherrer din Elveția, cum și membrii presbiteriului Comunității.

De asemenea, au fost de față și reprezentanții Onor. Departament al Cultelor.

Sfințirea bisericii s-a făcut de Eminența Sa D-l Episcop Iuliu Nagy și D-l protopop Carol Szabo, care în cuvântările ce au rōstit cu acest prilej — salutînd prezența invitaților — au subliniat faptul că în țara noastră, libertatea religioasă este garantată și că viața religioasă se desfășoară potrivit rînduieilor tradiționale ale fiecărui cult.

D-l paron Carol Szekely, în cuvîntarea ce a rostit, a arătat că prima Comunitate Reformată în București a fost organizată în mod temeinic în anul 1815, de către preotul Emerich Sükel.

Atunci, cu sprijinul celor aproape 300 membri ai Comunității, ei a cumpărat din moșia lui Iordache Filipescu un teren pe care a construit din lemn prima biserică a Comunității.

În locul acesteia, la 13 martie 1863, în prezența soției primului domnitor al Principatelor Unite — Elena Cuza —, preotul Francisc Koos a pus temelie unei biserici din piatră.

În încheierea cuvîntării sale, D-l paroh Szekely, menționînd că sînt unele date care amintesc despre începuturile existenței acestei Comunități încă de prin anul 1690, a mulțumit călduros și cu recunoștință D-lor Episcopii Nagy și protopop Szabo, cum și reprezentanților din Departamentul Cultelor.

De asemenea, a exprimat mulțumiri invitaților celorlalte Biserici și comunității creștine care au fost de față la această sărbătoare.

După cuvîntarea D-lui paroh Szekely, a luat cuvîntul P. C. Pr. Al. Ionescu, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, care — aducînd salutul Prea Fericitului Patriarh Justinian la această frumoasă și pioasă sărbătoare a Bisericii Reformate din București, subliniază faptul că creștinarea românilor s-a făcut o dată cu formarea poporului român, care a fost îngăduitor și tolerant cu celelalte naționalități conlocuitoare și a respectat totdeauna credința religioasă a acestora.

Au mai rostit cuvîntări de salut: P. C. Protopop Francisc Zudor, din partea Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, D-l paroh Zoltan Arvay din partea Bisericii Luterane Germane din București și D-l paroh Paul Szedressy, din partea Bisericii Luterane Maghiare din București.

A urmat după aceea, în sala de consiliu a Comunității, o agapă la care au luat parte invitații și membrii presbiteriului Comunității Reformate din București.

S-a toastat pentru prosperitatea Republicii Socialiste România, pentru Conducerea de Stat, pentru frățietatea și buna înțelegere între cultele din țara noastră.

S-a subliniat faptul că în țara noastră cultele religioase își desfășoară viața într-o deplină libertate și într-un spirit sincer de real ecumenism.

ASISTENT

ȘTIRI BISERICESTI ȘI ECUMENICE

— În vara 1966 se întrunește pentru a patra oară Conferința teologilor anglicani și vechi-catolici pentru a discuta probleme teologice de actualitate. Conferințele anterioare s-au ținut în 1957 la Rheinfelden, Elveția (tema: Sfânta Euharistie); 1960 la Oxford (tema: Învățătura despre Biserică); 1961 la Amersfoort, Olanda (tema: Continuitatea catolică).

— La 20 octombrie 1965 s-a înființat la Berna (Elveția) «Societatea teologică elvețiană» avînd ca membri: teologi aparținînd Bisericilor Evanghelică Reformată, Romano-Catolică și catolică-creștină (Veche-Catolică). Președinte a fost ales Dr. I. L. Leuba, profesor la Facultatea evanghelică din Neunburg, iar secretar Dr. Kurt Stalder, decanul Facultății teologice vechi-catolice din Berna. Scopul societății este: «Promovarea cercetărilor teologice prin întâlniri periodice și publicații, închinată studiului și discuțiilor problemelor esențiale din toate domeniile teologiei creștine». Comitetul are 9 membri, dintre care cel puțin 7 trebuie să fie de naționalitate elvețiană, și dintre ei 3 vor fi de confesiune evanghelică reformată, 3 romano-catolică și 1 veche-catolică. Membrii ai societății pot deveni numai persoane singulare (Akid, 104/1966).

— Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia a publicat un nou «Anuar teologic», în care se expun probleme de natură teologică și politică. Mitropolitul Ioan și Drotei tratează despre relația dintre evlavia ortodoxă și lupta pentru pace; Dr. Novak, directorul cancelariei Bisericii Ortodoxe Cehoslovace și Protoiereul rus Socolovski relatează despre activitatea și problemele Conferinței Creștine pentru Pace. Asemenea sînt tratate și probleme de natură etică-socială. Protoiereul Leixner publică un articol despre Ioan Hus; episcopul ortodox bulgar, Partenie, relatează despre lupta Bisericii Ortodoxe Bulgare pentru autocefalia ei.

— Achim Roscher. *Tränen und Rosen* (Lacrimi și trandafiri). Verlag «Nation» (R.D.G.), 1966.

O antologie lirică internațională despre război și pace, dînd mărturie despre dorința de pace a omenirii de totdeauna. Cuprinde poezii din mile-

niul patru înainte de Hristos și pînă în anii luptei pentru proscrierea războiului atomic (N.Z. 9/1. 1966).

— *Sucesiunea apostolică*. Redăm sumar felul în care privește problema aceasta Dr. Andreas Rinkel, Arhiepiscopul Bisericii Vechi-Catolice din Olanda și primat onorific al Bisericii Vechi-Catolice.

Redăm sumar felul în care privește problema aceasta, Dr. Andreas Rinkel, Arhiepiscopul Bisericii vechi-catolice din Olanda și primat onorific al Bisericii vechi-catolice.

Preoția Bisericii nu poate fi nicicînd un lucru transmisibil de cineva altcuiva, ca și cînd cuvîntul omenesc și gesturile omenești ar putea distribui din bunurile proprii bunurile lui Dumnezeu. Să menționăm cazul lui Simon din Samaria, relatat în «Faptele Apostolilor» (VII), care după cum spune Sfîntul Apostol Petru, voia să-l înșele pe Duhul Sfînt și dorea să și-L cîștige ca pe o marfă oarecare. Ceea ce se face în Biserică este totdeauna și exclusiv lucrarea lui Dumnezeu. În Biserică preoția, fie că-i vorba de episcop, de preot sau de diacon — este preoția Bisericii care se transmite de la Apostoli. Și numai această preoție apostolică există în Biserică și se transmite. Cînd un episcop, ca slujitor al lui Hristos și prin El slujitor al Bisericii, împărtășește preoția, prin punerea mîinilor, unui om, chemat la această slujire după voia și rînduiala Bisericii, atunci se face ceea ce odinioară s-a făcut prin mîinile Apostolilor. Respectivul e chemat la aceeași lucrare, la care au chemat Apostolii pe împreună slujitorii lor, punînd mîinile asupra lor. — *Aceasta este succesiunea apostolică* (I.K.Z. 4/965).

— *Nathan Söderblom* (1866—1931). — Se împlinesc 100 de ani de la nașterea arhiepiscopului luteran de Upsala (Suedia), Nathan Söderblom, pe care teologii de azi îl numesc «părintele mișcării ecumenice». Cert este că la consolidarea Mișcării ecumenice, contribuția lui Nathan Söderblom nu-i neînsemnată. Căci dacă începuturile mișcării ecumenice pot fi identificate acum în 1905 la «Conferința mondială pentru pace» ținută la Luzern, apoi în 1907 la Conferința de la Haga și mai lămurit în 1910 la «Conferința misionară mondială de la Edinburgh, — apoi primul război mondial duce la stagnarea acestei lucrări. Dar în 1914, în primele zile ale războiului, ia ființă «Alianța mondială pentru prietenie între Biserici», și aceasta i-a servit lui Nathan Söderblom drept platformă lucrării sale pentru pace între popoare și colaborare între Biserici. De confesiune luterană, N. Söderblom s-a ocupat de tînr cu studiul confesiunilor și religiilor, creîndu-și prin lucrările sale un renume în acest domeniu. În anul 1901, luîndu-și doctoratul în teologie la Sorbona este numit profesor pentru istoria religiilor la Universitatea din Upsala, concomitent între anii 1912—1914, predînd aceeași specialitate și la Universitatea din Leipzig, — iar în 1914 este ales arhiepiscop de Upsala. Cunoscător bun, firește, al învățaturii Bisericilor Protestantă, Anglicană și Romano-Catolică, ajunge să cunoască și învățatura Bisericii Ortodoxe, îndemnul venindu-i din partea unor teologi ortodocși —

între care și români —, cu care s-a întreținut la Congresul internațional al studenților creștini, ținut la Constantinopol în 1911. Din 1914, de la izbucnirea primului război mondial și îndeosebi din 1917, N. Söderblom s-a străduit mereu să inițieze acțiuni pentru pace între popoare și mai ales să determine Bisericile creștine să se unească în lucrarea aceasta. La conferința Oud Wassenaar din Olanda (1919), — numită mai tirziu «Conferința duhovnicească pentru pace» — N. Söderblom intervine cu hotărîre pentru convocarea unei Conferințe creștine internaționale. Și sub numele «Conferința creștină universală pentru creștinism practic» aceasta s-a ținut în 1925 la Stockholm — a participat și Biserica Ortodoxă Română — și contribuția lui N. Söderblom la organizarea și lucrările ei a fost însemnate. Pentru continuarea lucrărilor s-a ales «Consiliul creștin general pentru creștinismul practic», care în 1929 și-a schimbat numele în «Consiliul ecumenic» și de atunci cuvîntul «ecumenic» a intrat în circulație teologică oficială. Activ a fost N. Söderblom și la Conferința de la Lausanne (1927). Cert este că N. Söderblom a fost, în timpul său, susținătorul convins al ideii ecumenice și personalitatea care domina activitatea ecumenică. Firește, activitate rodnică a dezvoltat N. Söderblom și în calitatea de arhiepiscop luteran de Upsala. Este deci firesc ca Biserica Luterană din Suedia să prăznuiască data de 100 de ani de la nașterea lui Söderblom (15 ianuarie 1966) și împreună cu ea și alte Biserici Protestante, precum și Universitățile din Upsala și Leipzig, la care a activat ca profesor. Cu această ocazie, Profesorul octogenar Friedrich Siegmund-Schultze a publicat în amintirea lui N. Söderblom, cu care a colaborat în Mișcarea ecumenică, corespondența avută cu el. Interesant este că Prof. Siegmund-Schultze, deși se afla în 1933 în închisoare, a reușit să transmită corespondența aceasta ambasadei suedeze din Berlin. Confesorul ambasadei suedeze a păstrat-o sub masa altarului din Biserica sa, pînă a putut să fie transportată în Suedia. În 1958, Siegmund-Schultze înființînd «Arhiva ecumenică», corespondența i-a fost redată și depusă în arhivă.

F. W. Förster. În ziua de 9 ianuarie 1966, a încetat din viață la Zürich, în venerabila vîrstă de 96 de ani, profesorul Dr. Friedrich Wilhelm Förster, cunoscutul pedagog și specialist în filozofia religiei. Ca tînăr doctor în filozofie a activat în «Societatea pentru cultură etică» (condusă de tatăl său, profesor astronom) —, mișcarea internațională pentru reforma morală a culturii. Ca redactor al revistei «Cultura etică», criticînd în 1895 o cuvîntare a împăratului german Wilhelm al II-lea, a fost condamnat la trei luni închisoare. Nemaiputîndu-se deci reabilita ca profesor la o Universitate din Germania, a plecat în Elveția, unde a fost numit profesor universitar pentru pedagogie, filozofie și sociologie, ajungînd în scurt timp la renume mondial. A mai fost activ în Franța, America și apoi iarăși în Elveția. În 1933 i-au fost scoase cărțile sale din toate bibliotecile și librăriile din Germania și arse public.

Cărțile scrise de F. W. Förster sînt foarte multe la număr, majoritatea fiind tradusă într-o serie bogată de limbi străine. Unele au fost traduse și în limba română, de pildă «Hristos și viața omenească» (2 vol.) de

Nicolae Colan (I.P.S. Mitropolit de la Sibiu), Sibiu, 1925—1926. Menționăm din lucrări: *Schule und Charakter*, Zürich, 1909; *Lebensführung*, Berlin, 1910; *Jugendlehre*, Berlin, 1912; *Erziehung und Selbsterziehung*, Zürich, 1919; *Autorität und Freiheit*, München, 1920; *Erlebte Weltgeschichte* (Memoriile sale), 1953; *Angewandte Religion*, 1961, ș. a.

OB.

— *Sărbătorirea centenarului Bisericii Ortodoxe Eline din America*. Între 14 și 17 octombrie 1965, a avut loc sărbătorirea împlinirii a 100 de ani de la înființarea primului locaș de închinare grec ortodox în America de Nord. Este vorba de biserica Sfintei Treimi din New Orleans.

Ceremoniile au avut loc în New Orleans sub președinția Arhiepiscopului Iacobos, primatul Bisericii Ortodoxe Eline a celor două Americi.

Notăm printre altele recepția dată în cinstea Arhiepiscopului Iacobos și a oaspeților săi la 15 octombrie de Episcopul Girault N. Jones pentru clerul ortodox și anglican, prezidat de guvernatorul din Louisiana, John Mc Keithen și recepția dată în seara aceleiași zile de către Marea Federație a Bisericilor din New Orleans.

Festivitățile s-au încheiat duminică 17 octombrie cu slujirea Sfintei Liturghii, oficiată în catedrala Sfintei Treimi de către Arhiepiscopul Iacobos (*The Orthodox Observer*, nr. 548, noiembrie 1965).

— *Consultație asupra Euharistiei*. În zilele de 19—24 iulie 1965, la comunitatea monastică protestantă din Grand-champs-Elveția, a avut loc o consultație liturgică, organizată de Rév. Patrick C. Rodger, secretarul executiv al secției de studii a Comisiei «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. S-au luat ca bază de discuție raportul profesorului de la Universitatea din Neuchâtel J. J. von Allmen (calvinist): «Note asupra cinei Domnului».

Au participat reprezentanți ai confesiunilor: anglicană, luterană, calvină și metodistă. Biserica Ortodoxă a fost reprezentată de către Arhiepiscopul Vasile (Krivoșein), Protoiereul Vitalii Borovoi (Patriarhatul Moscovei) și George Tsetis (Patriarhatul Constantinopolei).

Pentru prima oară, Biserica Romano-Catolică a trimis observatori, care au luat parte la discuții.

S-a stabilit un proiect de rezoluție, care va fi trimis grupelor locale, spre a fi studiat.

— *Grup de studii patristice*. La sesiunea Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor din 6 august 1962, a luat ființă un grup de studii patristice, alcătuit din patrologi și teologi de diferite confesiuni, 15 la număr și avînd ca secretar pe Lukas Vischer, din Secția de studii a Comisiei «Credință și Consultație».

Crearea acestui grup pentru studierea în comun a Părinților corespunde unei conștiințe crescînde în cercurile ecumenice a importanței stu-

diilor patristice și a cunoașterii Sfinților Părinți în căutarea fundamentelor unității creștine.

Între 27—31 august 1964, a avut loc prima întrunire la Aarhus (Danemarca). S-au prezentat și discutat expunerile Prof. T. E. Torrance «Spiritus Creator» și «Logicul și analogicul judecăților biblice și teologice la Părinții greci»; expunerea Prof. J. M. Hornus (reformat): «Divinitatea Sfântului Duh ca condiție a mîntuirii personale după Vasile de Cezareea»; a Prof. R. P. C. Hansen (anglican): «Conceptul despre tradiție al lui Vasile cel Mare»; a Mitropolitului Nicolae Corneanu (Biserica Ortodoxă Română): «Eforturile Sfântului Vasile pentru unitatea Bisericii».

A doua întrunire a grupului a fost la Aumühle, aproape de Hamburg, între 27—31 iulie 1965 pentru a asculta și discuta expunerile Prof. Protoiereu Boris Bobrinski (Patriarhat de Constantinopol): «Liturghia și ecleziologia la Sfântul Vasile cel Mare» și a prof. P. Christu (Biserica Ortodoxă din Grecia): «Doctrina Sfântului Duh la Sfântul Vasile». S-a discutat și un proiect de declarație asupra importanței Sfinților Părinți în viața Bisericii, dar fără a se ajunge la un acord deplin. Biserica Ortodoxă Rusă a fost reprezentată de către Arhiepiscopul Vasile de Bruxelles și Belgia. Au mai participat: Prof. prot. George Florovski și B. Anagnostopoulos (ambii din partea Patriarhatului de Constantinople) și Prof. G. Kretschmar (luteran).

La a treia întrunire care va avea loc în septembrie 1966, vor fi prezentate: expunerea Prof. Kretschmar: «Dezvoltarea doctrinei despre Duhul Sfânt începînd cu Noul Testament pînă la Niceea», a R. P. Georges Florovski: «Discuțiile teologice ale sec. al IV-lea în contextul cărora scrierile Sfântului Atanasie și Sfântului Vasile trebuie să fie considerate» și a Arhiepiscopului Vasile Krivoșein: «Ecleziologia Sfântului Vasile».

— *Aniversarea a 25 de ani de la înființarea comunității monahale protestante.* În zilele de 28 și 29 august 1965, au avut loc la Taizé slujbe religioase solemne și manifestări ecumenice de mare amploare cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la înființarea comunității monastice protestante de la Taizé.

La 25 august 1965, Mitropolitul Meletie, reprezentantul Patriarhului Ecumenic, a inaugurat la Taizé, un paraclis și un centru monahal ortodox. Duminică 29 august, după celebrarea unui cult euharistic protestant la capela comunității și a unei «missa» romane la biserica romano-catolică a satului, a fost celebrată o liturghie ortodoxă, oficiată de către Mitropolitul Meletie și Arhiepiscopul Antonie, exarh al Patriarhiei din Moscova pentru Europa Centrală, împreună cu numeroși preoți.

La agapa oferită invitaților de frații de la Taizé s-au rostit multe cuvîntări despre locul acestei comunități în Mișcarea ecumenică și munca sa de apropiere între creștini.

— *Congres de studii neo-testamentare la Oxford.* Cel de al III-lea Congres internațional de studii ale Noului Testament a avut loc între

13—17 septembrie 1965 la Oxford cu participarea a 400 teologi de diferite confesiuni și naționalități. Cuvîntul inaugural a fost rostit de către Eminența Sa Dr. Michael Ramsey, Arhiepiscopul de Canterbury, Primat a toată Anglia și Mitropolit.

Biserica Ortodoxă a fost reprezentată de următoarele persoane: Arhiepiscopul Antonie, Arhiepiscopul Vasile, Episcopul Alexie (Patriarhatul Moscovei), Prof. S. Aguridis, Prof. Teodoru (Biserica din Grecia; Diaconul Prof. N. Nicolaescu (Biserica Ortodoxă Română), Protoiereul Vladimir (Biserica Ortodoxă Sîrbă) (*Messenger de l'Exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale*, nr. 52, oct.—dec. 1965, p. 199—201).

Prof. C. PAVEL

ARTICOLE ȘI STUDII

CITEVA CUVINTE

DESPRE „LUNGIMEA“ SLUJBELOR SFINTE ORTODOXE

Este îndeobște recunoscută frumusețea și valoarea teologică și catehetică a cultului ortodox. Nu numai cunoscătorii ortodocși ai cultului Bisericii noastre, ci și cei catolici, protestanți și anglicani, au afirmat adesea, în timpul din urmă, importanța acestui cult în viața religioasă ortodoxă, vechimea și valoarea lui ca monument venerabil al trecutului și al tradiției creștine, frumusețea și varietatea formelor lui externe, bogăția ideilor dogmatice și morale pe care el le îmbracă în expresia poetică a imnelor și a rugăciunilor sale, ș.a.m.d.¹

Numeroase glasuri și condeie autorizate, ortodoxe și neortodoxe, au semnalat însă adesea, mai ales din partea credincioșilor, un defect care se poate reproșa cultului ortodox: lungimea unora dintre slujbele sale sfinte². Sînt vizate, de exemplu, slujba utreniei, a Botezului și Mirungerii, a Sfîntului Maslu, a Pavcerniței, a înmormîntării și chiar a Sfîntei Liturghii. S-a semnalat, de asemenea, lungimea excesivă a unor părți constitutive din rînduiala anumitor servicii religioase, ca de exemplu prima pericopă evanghelică din cele 12 care se citesc la slujba deniei din Joia Patimilor (Ioan XIII, 31—XVIII, 1) precum și numărul prea mare al paremiilor din rînduiala vecerniei Sîmbetei Patimilor, unită cu liturghia Sfîntului Vasile cel Mare (în Triod), întocmită în vremuri de mult trecute, pentru credincioși care aveau mai mult răgaz pentru o participare de mai lungă durată la serviciul divin.

1. Vezi: S. Salaville, *Liturgies orientales. Notions générales, éléments principaux*, Paris, 1932 (Bibl. Cath. des Sciences religieuses), p. 52 și urm.; Dr. I. Zugrav, *Cultul nostru văzut de cunoscători străini*, Cernăuți, 1939 (extras din rev. «Candela»); Pr. Prof. E. Braniște, *Cultul Bisericii Ortodoxe Române față de cultul celorlalte confesiuni creștine și al sectelor din țara noastră*, în rev. «Studii Teologice», an. 1951, nr. 1—2, p. 3—25.

2. Vezi, de exemplu, Prof. D. Balanos (Atena), *Înflorirea și decadența Bisericii*, trad. din l. greacă de Diac. Har. P. Hagiopol, București, 1946, p. 11—13, ș.a.

Ce este de făcut acum? — Se poartă pe această temă discuții controversate și s-au propus soluții diametral opuse. Unii cer o reformă fundamentală a cultului, o restructurare totală a slujbelor bisericești și adaptarea lor, ca dimensiune, la cerințele vieții religioase și la posibilitățile credincioșilor de azi; alții, mai conservatoriști, susțin, dimpotrivă, că Biserica trebuie să rămână fidelă tradiției trecutului și să păstreze cu sfințenie rînduiala slujbelor prevăzută în Tipic, așa cum se oficiază ea în mî-năstiri.

Credem că, între aceste două atitudini extremiste, adevărul trebuie căutat la mijloc. Fără îndoială, Biserica este obligată să țină pasul cu mersul vremii și să-și adapteze metodele și procedeele de lucru la necesitățile și condițiile specifice de viață ale credincioșilor ei din epoca în care trăim;; dar pentru aceasta nu este nevoie de o reformă *in capite et membris* a cultului divin. Pentru a găsi o rezolvare justă a acestei probleme, o investigație în trecut, cu ajutorul istoriei cultului, ne va ajuta să vedem cum a procedat Biserica în cazuri similare, iar observarea practicii generale actuale a Bisericii Ortodoxe de pretutindeni ne va învăța și ea unele lucruri care trebuie știute.

Mai întii, aceia care susțin că nu este posibilă o prescurtare a rînduiei serviciilor divine pentru că ea ar fi fixă și imutabilă, trebuie să știe că rînduiala sfintelor slujbe nu a fost de la început și peste tot exact aceeași pe care o avem astăzi. Înainte de a căpăta forma actuală, cu care noi ne-am obișnuit și pe care sintem înclinați să o socotim definitivă și intangibilă, ea a variat multă vreme, atît în ceea ce privește numărul și textul rugăciunilor, al cîntărilor sau imnelor și al riturilor sau ceremoniilor care o compun, cît și în ceea ce privește ordinea sau succesiunea acestora în cadrul slujbelor respective³. Așa, de exemplu, începînd din sec. V—VI înainte, se constată în istoria cultului creștin o tendință de continuă dezvoltare și îmbogățire a rînduiei unor slujbe (îndeosebi a vecerniei și a utreniei), prin introducerea noilor imne, compuse de marii poeți creștini, sub forma troparelor (stihirilor), a condacelor și a canoanelor, care se înmulțesc treptat, năzuind toate să fie folosite în serviciul bisericesc; cu deosebire *condacele* și *canoanele* — poeme innografice de mare întindere (vechile condace aveau cîte 18—24 strofe de cîte 21—23 versuri de diverse mărimi) — făceau ca dimensiunile unor slujbe sfinte (ca utrenia) să crească în chip excesiv, deoarece adesea mai mulți autori compuneau condace și canoane diferite pentru aceeași slujbă sau pentru aceeași zi liturgică. Din această pricină, de la o vreme (mai ales de la începutul mileniului al doilea) se observă tendința contrară, de simplificare, de descongestionare și de prescurtare a conținutului cărților de slujbă, multe dintre vechile imne, introduse mai nainte în serviciul cultului, fiind lăsate treptat la o parte, integral sau parțial. Așa, de pildă, dintre numeroasele strofe

3. Pentru evoluția rînduiei Laudelor bisericești zilnice și a Sfintei Liturghii, vezi mai ales Pr. Prof. P. Vintilescu, *Istoria Liturghiei*, curs (dactoligrafiat), București, 1940 și *Liturghiile bizantine privite istoric în structura și rînduiala lor*, București, 1943.

poetice ale condacelor de odinioară, care rivalizau cu canoanele imnografice ca întindere, s-au păstrat în cărțile noastre de ritual numai primele două strofe, pe care le găsim azi așezate una după alta, după cântarea a șasea a canoanelor din serviciul utreniei, sub denumirea de *condac* sau *icos*⁴. N-a fost nevoie pentru aceasta de o hotărîre expresă și formală a autorității bisericești; lucrurile s-au petrecut de la sine, în chip firesc, din nevoia logică a restabilirii unui echilibru just între sentimentul care inspiră cultul de o parte și formele sale de expresie, de alta⁵.

Al doilea lucru care trebuie amintit partizanilor exclusiviști ai păstrării intacte a rînduieilor din Tipic, este că rînduiala completă a serviciilor noastre bisericești, așa cum este ea formulată în regulile scrise ale Tipicului, a avut în vedere inițial nu nevoile credincioșilor din enorii, ci posibilitățile viețuitorilor din mînăstiri, pe măsura cărora este întocmită pravila de slujbă din Tipic. Încă de la început, îndeletnicirea principală, dacă nu exclusivă, a monahilor, a fost rugăciunea, atît cea particulară (personală) cît și cea încadrată în cultul oficial, public, al Bisericii. De aceea, Tipicul slujbelor bisericești folosit aproape exclusiv, în toată Biserica Ortodoxă pînă pe la mijlocul secolului trecut, era de origine mînăstirească: Tipicul zis *cel mare* sau *al Sfîntului Sava*⁶. În mînăstiri, serviciul divin, reglementat de prescripțiile acestui Tipic, s-a săvîrșit mai totdeauna și peste tot în întinderea lui maximă, fără nici o scădere sau abatere, mai ales în grupa slujbelor numite *Laudele bisericești*, care alcătuiesc serviciul divin zilnic al Bisericii (vecernia, pavecernița, miezonoptica, utrenia și ceasurile). Pravila liturgică din mînăstiri a fost luată ca model și la bisericile de enorie, dar în bisericile parohiale condițiile externe pentru săvîrșirea cultului au fost întotdeauna și sînt și azi cu totul altele. Aceste biserici nu dispun nici de numărul mare al slujitorilor din mînăstiri și nici de timpul pe care aceștia îl au la dispoziție pentru săvîrșirea zilnică a cultului, iar credincioșii laici cu atît mai puțin.

Îată de ce, în principiu vorbind, nu se poate impune de fapt bisericilor de enorii același program de slujbă, cu aceeași durată și cu aceeași scrupulozitate în respectarea Tipicului, ca în mînăstiri. Lucrul acesta l-a recunoscut autoritatea bisericească însăși; pe la mijlocul secolului trecut, patriarhul ecumenic Grigorie VI a însărcinat pe Constantin, protopsaltul catedralei patriarhale din Constantinopol, să alcătuiască un Tipic nou, în care să se prevadă prescurtările ce se pot face în rînduiala slujbelor săvîrșite la bisericile de enorie. Vechiul Tipic complet, mînăstiresc, a rămas mai departe normativ și obligatoriu pentru mînăstiri, iar noul Tipic, care avea în vedere și nevoile bisericilor de enorie, a fost adoptat apoi și de

4. Amănunte vezi la Pr. Prof. P. Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cîntarea bisericească*, București, 1937 (mai ales p. 145 și urm.).

5. Mai pe larg despre echilibrul liturgic, vezi Pr. Prof. P. Vintilescu, *Principiile și ființa cultului creștin-ortodox*. — Curs (litogr.) de Liturgică Generală, București, 1940, p. 224 și urm.

6. Tradus și în românește, după originale grecești și slavo-ruse, de Shimonahul Isaac Dascălul și tipărit de mitropolitul Veniamin Costache al Moldovei, Iași, 1816; retipărit la Chișinău, 1857.

Biserica Bulgară și cea Română; la noi a fost tradus de Anton Pann și preotul I. Călărășanu de la biserica Lucaci din București (tipărit prima dată la București 1851) și a devenit Tipicul oficial al Bisericii Ortodoxe Române, înlocuind Tipicul cel mare, care nu s-a mai tipărit după aceea⁷.

Pentru a justifica simplificările și prescurtările îngăduite în oficierea slujbelor, noul Tipic a formulat și consacrat oficial o regulă a tradiției, care de altfel se aplica, sporadic, și în practica de mai înainte, chiar la bisericile catedrale și mănăstirești: la nevoie, în săvârșirea slujbelor se va proceda «după cum va vrea cel mai mare», îngăduindu-se adică unele abateri de la prevederile Tipicului mănăstiresc și scurtându-se ori lungindu-se slujba, la nevoie, după cum cer împrejurările de timp și de loc⁸. În astfel de cazuri, în bisericile de enorie decide socotința protosului slujitorilor (în cazul că sînt mai mulți), în mînăstiri a egumenului (starețului), iar la catedralele chiriarhale episcopul eparhiot (dacă e de față) sau marele ecleziarh; aceștia hotărăsc care și cîte lecturi, rugăciuni sau cîntări din rînduiala unor slujbe (ca de exemplu Utrenia) pot fi lăsate la o parte, atunci cînd coincid două sărbători importante (una cu dată fixă și alta cu dată variabilă), avînd fiecare slujba ei deosebită. Tipicul însuși lasă atunci slujitorilor bisericеști latitudinea de a adăuga sau nu unele rugăciuni, lecturi sau cîntări: «Cînd este neapărată trebuință sau osebিতă grabă, în locul Chinonicului, zicînd Psalmul 50, cîntăm Canonul răposaților, lăsînd celelalte tropare și irmoasele a se cînta în urmă, după sfîrșit (otпуст)»; sau «*De va fi cu voie, și este hramul, zi antifoane...*»⁹.

Iată deci că însăși istoria sau evoluția cultului creștin, precum și Tipicul bisericesc ortodox ne arată că aplicarea regulilor tipiconale nu s-a făcut întotdeauna și peste tot în chip absolut uniform și rigid, ci cu unele adaptări de amănunt, cerute de variabilitatea condițiilor de timp și de loc, în care se desfășoară viața credincioșilor. «Biserica în toate timpurile a și făcut pe terenul cultului acele modificări, cari s-au pretins de oarecare necesitate adevărată, scoțînd din întrebuițare unele datine bisericеști și forme liturgice, iară altele introducîndu-le sau modificîndu-le, precum s-a întîmplat cu agapele sau ospețele obișnuite după serbarea liturghiei, cu disciplina relativă la catehumenat și la penitență, cu introducerea unor rugăciuni și cîntări în liturghie chiar după prescurtarea ei de către Sfîntul Vasile cel Mare și de Sfîntul Ioan Hrisostom»¹⁰. La astfel de forme ale cultului, supuse schimbării, liturghiștii citați aci enumără, de exemplu, limba liturgică¹¹, modul (melodia) cîntării bisericеști, citirea evangheliilor și rostirea ecteniilor pe cale la pe-

7. Vezi Ț Mitrop. Tit Sîmedrea, *Pe marginea unui proiect de Tipicon*, art. în rev. «Mitropolia Olteniei», an. 1957, nr. 7—8, p. 425 și urm.

8. Comp. și Pr. Prof. P. Vintilescu, *Principiile și fînța cultului ortodox...*, p. 255—256.

9. Vezi *Tipic bisericesc...*, ed. IV, Cernica, 1925, p. 31 nr. 1 și p. 53 n. 1.

10. V. Mitrofanovici, T. Tarnavski și N. Cotlarciuc, *Liturghica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 29.

11. Recentă hotărîre a Conciliului II Vatican cu privire la înlocuirea limbii latine cu limbile naționale în cultul catolic e o ilustrare vie a acestui principiu.

trecerea morților spre biserică sau cimitir (neprevăzute în rînduiala înmormîntării din Molitfelnic), oficierea panihidei după înmormîntare în casele celor decedați, etc.¹²

Pe temeiul acestui principiu, se și fac în practică, de multă vreme, în serviciul liturgic al bisericilor de parohii, nu numai la noi, ci în toată Ortodoxia, unele prescurtări și simplificări, care pe alocurea au pătruns chiar și în mînăstirile mai mici, cu puțini slujitori, fără ca nimeni să se plîngă împotriva lor sau să le socotească drept încălcări ale regulilor de Tipic. Prescurtările acestea ating acele părți secundare, neesențiale, ale rînduiei sfintelor slujbe, a căror lipsă nici nu păgubește cu ceva credinței ortodoxe și nici nu desfigurează structura generală a slujbelor respective. Așa, de exemplu, este îndeobște cunoscut că, mai pretutindeni (cu rare excepții), la bisericile de enorie nu se oficiază, nici măcar sărbătoarea, serviciul pavecerniței, al miezonopticii sau al ceasurilor liturgice, care fac parte din programul complet al serviciului divin zilnic, așa cum se oficiază el în mînăstiri. Iar în serviciul vecerniei și al utreniei se fac la bisericile de enorie prescurtări față de serviciul mînăstiresc, lăsîndu-se la o parte, în primul rînd, *citirile* sau *lecturile biblice din Vechiul Testament*, precum și parte din acele creații ale poeziei imnografice creștine, care au fost încadrate în rînduiala cultului divin, dar care, prin marele lor număr, lungesc prea mult durata serviciului divin. Așa, de exemplu, se omit *catismele* (grupele de psalmi din Psaltire) care ar trebui citite, conform Tipicului, la vecernie (înainte de «Doamne, strigat-am») și la utrenie (după «Dumnezeu este Domnul» și tropare), precum și *Canoanele* din serviciul utreniei, înlocuite, în zilele de sărbătoare, de *Catavasi* (care de altfel nu sînt altceva decît un rezumat reprezentativ al Conoanelor corespunzătoare); se suprimă, la fel, citirea Catismei a XVII-a și cîntarea Canonului din slujba înmormîntării, din care se cîntă, cel mult, cîteva stihuri și stihiri, însemnate în Molitfelnic cu roșu sau scrise cu litere mai groase.

În al doilea rînd, sînt supuse aceluiași proces de prescurtare acele părți din rînduiala slujbelor, care au fost introduse în cult pentru satisfacerea unor nevoi și condiții de mult dispărute, specifice vieții religioase de odinioară. Așa este cazul, de exemplu, cu *ectenیا pentru catehumeni* sau *cei chemați* («Rugați-vă, cei chemați, Domnului!») și *ectenیا pentru cei către luminare* sau candidații la botez, de odinioară (cea din urmă numai în rînduiala Liturghiei Darurilor mai nainte sfințite); Biserica Ortodoxă a Greciei a suprimat aproape cu desăvîrșire în practică rostirea acestor ectenii, cu toate că ea păstrează încă, în edițiile ultime ale Liturghierului ei, textul lor.

Se suprimă, de asemenea, părți din rînduiala serviciilor divine, care se repetă de mai multe ori în cursul aceleiași slujbe și care devin deci de prisos sau excesive, ca *ectenیile mici* care se interpun în rînduiala utreniei, după cîntarea a treia și a șasea a Catavasiilor, ectenia cererilor de după Axionul din rînduiala liturghiei, care este o repetare a celei

12. V. Mitrofanivici și colab., *op. cit.*, p. 30.

de după Heruvic («Ziua toată...»); în plus, în bisericile din Muntenia și Oltenia se suprimă în general ectenia întreită («Miluiește-ne pre noi, Dumnezeuule...») și cea a cererilor («Să plinim rugăciunea noastră de dimineață...») de la sfârșitul utreniei sărbătorilor, pentru motivul că ele se repetă și în rînduiala liturghiei, care urmează îndată (la unele din aceste biserici nu se mai rostește nici otpustul final al utreniei, dacă începe imediat liturghia).

Pe temeiul aceluiași principiu, se fac în practică prescurtări în serviciul divin la acele slujbe care cuprind grupuri sau serii mai mari de cîntări, reducîndu-se numărul lor, acolo unde sînt prea multe, ca de exemplu stihirile de la «Doamne, strigat-am...» la vecernia de sîmbătă seara (zece, după prevederile Tipicului), stihirile Laudelor de la utrenia duminicilor (reglementar opt), stihirile Fericirilor din rînduiala liturghiei, troparele din slujba Aghiazmei Mici și cele din rînduiala Maslului, strofele celor trei stări ale Prohodului de la slujba deniei din Vinerea Patimilor (utrenia Sîmbetei celei Mari), ș.a.

La rîndul lor, partizanii reformei Tipicului liturgic trebuie să nu piardă din vedere că, cu excepția Maslului, a înmormîntării și a altor cîteva slujbe bisericesti, care sînt într-adevăr prea lungi, din pricina numărului prea mare de lecturi, rugăciuni și cîntări care le alcătuiesc, — se poate spune că, în general, slujbele sfinte nu sînt nici lungi nici scurte în ele înșile, ci durata lor atîrnă mai mult de felul cum sînt oficiate. Să luăm cazul sfintei liturghii, slujba principală a cultului ortodox și totodată cea mai cunoscută și frecventată de către credincioși. Oficiată fără nici o prescurtare, dar într-un ritm moderat (nici prea lent, dar nici prea grăbit), această dumnezeiască slujbă nu depășește de obicei 1½ sau cel mult 2 ore, ceea ce nu e de loc prea mult pentru credincioșii care ar vrea să participe la ea de la început pînă la sfîrșit. Sînt însă preoți și cîntăreți care lungesc ei înșiși slujba religioasă, fie prin rostirea sau cîntarea lentă sau tărăgănată a ecteniilor, a rugăciunilor și a imnelor, fie prin adăogirea unor rituri, cîntări și rugăciuni noi, în afară de prevederile Tipicului. Așa, de exemplu, în unele biserici de la noi durata sfintei liturghii se mărește, în zilele de sărbătoare, cu cel puțin o jumătate de oră, din pricina intercalării unor pomelnice, pe care preoții respectivi le pomenesc fie la ieșirea cu Sfintele Daruri (vohodul mare), fie la cererile speciale din rugăciunile pentru diferite trebuințe, care se adaugă, regulat, la ectenia întreită de după Evanghelie (mai ales în nordul Moldovei și în Ardeal). Corurile bisericesti, existente pe alocurea, complică și ele lucrurile, fie prin «concertele» cîntate în locul Chinonicului (în timpul împărțării clericilor și credincioșilor) sau al prediciei, fie prin muzicalizarea excesivă a unor texte liturgice care, prin însăși destinația și firea lor, nu trebuie cîntate, ci rostite (ca, de exemplu, rugăciunea «Acum slobozește...» din rînduiala vecerniei și *Crezul* sau *Simbolul credinței* din rînduiala liturghiei).

În al doilea rînd, nu atît durata slujbelor contează în problema care ne preocupă, căci ea poate fi lungită sau scurtată (ori corectată) prin

felul în care sînt oficiate aceste slujbe și prin care izbutim, sau nu, să menținem încordată atenția și interesul credincioșilor care iau parte la ele și să-i facem să nu se plictisească sau să obosească prea repede. În această privință decide, prin urmare, destoinicia slujitorilor de a valorifica sau a pune în evidență frumusețea intrinsecă a formelor externe ale cultului și de a susține atenția și interesul credincioșilor prezenți, printr-o oficiere cît mai conștiincioasă, mai îngrijită și mai ideală.

*

În concluzie, nevoia firească de acomodare a Bisericii și a metodelor ei de lucru la condițiile, mereu schimbătoare, ale vieții credincioșilor, ridică, între altele, și problema reconsiderării rînduiei unor servicii religioase, în vederea adaptării lor. Fără îndoială, orice măsură privitoare la modificarea ordinei existente în cult este de competența exclusivă a conducerii bisericești supreme, adică a sinodului arhierilor. Iar cum cultul ortodox constituie un tezaur comun al Ortodoxiei întregi și una dintre formele de manifestare ale unității ei religioase, — hotărîrile de asemenea natură nu pot fi luate de fiecare Biserică în parte, ci numai de toate laolaltă, în bună înțelegere, pentru a se păstra și mai departe unitatea de cult, care le leagă între ele. De aceea, între problemele de interes general ortodox, care sînt înscrise pe ordinea de zi a viitorului prosinod panortodox, este și aceea care privește revizuirea și editarea critică a textelor liturgice, precum și uniformizarea rînduiei sfințelor slujbe. Pentru rezolvarea acestei probleme, reprezentanții autorizați ai Bisericilor Ortodoxe se vor călăuzi, probabil, atît de principiul variabilității rînduiei sfințelor slujbe în trecut, cît și de premisele deja date în practica bisericilor de enorie, care, precum am văzut, indică un proces de lentă și firească simplificare a rînduiei acelor servicii divine excesiv dezvoltate în trecut.

Pînă la o rezolvare completă, definitivă și uniformă a problemei, slujitorii bisericești pot beneficia de dreptul, pe care Tradiția bisericească înscrisă în Tipic îl acordă «celui mai mare», de a hotărî asupra duratei serviciilor religioase, atunci cînd este nevoie. Principiul acesta trebuie aplicat, bineînțeles, cu măsură și cu simțul respectului pe care îl datorăm cu toții rînduiei sacre ale Tipiului, consfințite prin Tradiție, adică prin practica unanimă, generală și neîntreruptă a Bisericii. Căci dacă este îngăduit să facem, la nevoie, prescurtări prin omiterea unor părți neesențiale ale cultului, de felul celor enumerate mai înainte (citiri, ectenii, cîntări, etc.), ar fi o impietate să prescurtăm, de exemplu, sfînta liturghie prin suprimarea unor părți de primă importanță pentru ființa ei, ca rugăciunile citite în taină de către preot în timpul ecteniilor rostite de diacon sau al unor cîntări executate de cîntăreți (cor), ca cea din timpul Heruvicului, rugăciunea pentru oferirea Darurilor de după vohodul mare, epiclesa și rugăciunile de mijlocire din timpul Axionului (care fac parte din rugăciunea Sfîntei Jertfe sau *anafora*), și altele, care sînt legate de

dogma ortodoxă și de înlănțuirea sau ordinea generală, tradițională, a cultului ortodox, care trebuie să rămână neschimbată¹³.

Păstrînd echilibrul just sau calea de mijloc dintre tendința conservatoare a cultului (care cere păstrarea neștirbită a rînduielilor consacrate de tradiție și tipic) și tendințele inovatoare (care vor adaptarea rînduielilor de cult la mersul vremii), slujitorii bisericești vor trebui să nu uite că orice inovație, modificare și prescurtare grăbită sau excesivă în domeniul rînduielilor de cult poate fi păgubitoare pentru simțul religios al credincioșilor, extrem de sensibil la asemenea modificări. Interesul pentru slujbele bisericești se asigură prin respectul sincer și adînc față de rînduieii, prin pietatea și credința cu care slujim nevăzutului Dumnezeu, prin demnitatea ținutei noastre fizice și sufletești în timpul slujirii și prin fiorul sacru pe care vom ști să-l insuflăm credincioșilor noștri și care nu poate fi transmis altora decît de către acei slujitori care știu să trăiască mai înțîi ei înșiși, cu adevărat, sentimentul religios al contactului intim și invizibil cu divinul, mijlocit de formele externe ale cultului bisericesc.

Pr. Prof. ENE BRANIȘTE

13. Comp. Pr. Prof. P. Vintilescu, *Principiile...*, p. 256—257.

VIRTUTE ȘI PĂCAT ÎN CĂRȚI POPULARE ROMĂNEȘTI

I. Cuvîntul virtute exprimă o noțiune cu înțeles moral. El apare ca o însușire esențială a unei persoane în care intră în mod hotărît ideea de conduită corespunzătoare anumitor principii morale.

Cu toate că virtutea, ca manifestare a omului în legătură cu săvîrșirea binelui, este unitară, din cauza raporturilor multiple și variate ale oamenilor ea poate lua diferite forme și deci avem felurite virtuți: virtuți teologice, cardinale și sociale.

Dintre virtuțile sociale *munca* este o problemă de viață și un factor determinant al bunăstării individuale și colective; este o condiție a existenței omenști dar și un suport moral. De aceea ea este mult subliniată și prețuită în cărțile populare românești.

Munca este o comoară ¹, este o comoară de bunuri materiale, întrucît: «munca este blagoslovită, cînd te ții de ea ai pită» ², și este o comoară de daruri spirituale pentru toți, deoarece «munca sfințește locul» ³.

Înțelepciunea poporului, exprimată în cuvintele «munca sfințește locul» are un sens și o importanță care coincide cu concepția creștină ortodoxă despre muncă și activitate. Sfințirea locului se referă la curățenia, frumusețea rînduiala și belșugul pe care-l aduce munca într-un loc, unde mai înainte era dezordine și mizerie, ca produse ale lenei și trîndăviei. Prin expresia de mai sus, poporul, în filozofia sa simplă, dar sănătoasă, a intuit într-un chip clar și adevărat, un fapt dezbătut adesea de cugetarea creștină, căruia i s-a dat adesea răspunsuri diferite și greșite. Și anume: oare toată activitatea omului are un efect sfințitor asupra lui însuși, asupra societății și asupra naturii, sau numai activitatea pioasă, exprimată în rugăciune, post și milostenie? Răspunsul este pozitiv, căci preocuparea creștinului de cele ale credinței sale, nu trebuie să-l sustragă de la ocupațiile și munca sa zilnică. Dimpotrivă, tocmai prin această activitate, fie

1. I. C. Hîntescu, *Proverbele românilor*, Sibiu, 1877, p. 114.

2. *Ibidem*.

3. Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, vol. VII, București, 1895, p. 562.

cît de modestă, desăvîrșită cu tragere de inimă «ca pentru Domnul» — în expresia Sfîntului Apostod Pavel — se realizează adevărata colaborare a efortului uman, cu ajutorul divin, la opera de înfrumusețare și desăvîrșire a omului, a societății și a întregii făpturi⁴. Acest fapt este exprimat direct în înțelepciunea poporului:

«Roagă-te și muncește
Munca cînd ți-o cauți bine,
E și Dumnezeu cu tine»⁵.

Și dimpotrivă: »Cine-n lene se tîrăște, Dumnezeu îl părăsește»⁶. Munca trebuie făcută la timp (lucrul de azi nu-l lăsa pe mîine) și bine (arătura cu cît mai adîncă este, cu atît mai mult folosește)⁷. Munca și lucrul iaste bogăție și comoară oamenilor»⁸. De aceea, «cînd avem vreme de agonisită să agonisim că nu e totdeauna de agonisit și de cîștigat»⁹.

Dintre cărțile populare românești proverbele reliefează cel mai mult faptul că în mediul muncii se dezvoltă personalitatea omului, puterile sale fizice și morale.

«Piatra care se rostogolește din loc în loc, nu prinde mușchi.

Lucrul face sănătate, trîndăvia tot păcate»¹⁰.

Nenumărate sînt ironiile pe care poporul le face leneșului pentru a sublinia la cîte rele individuale și sociale duce lenea, în contrast cu munca:

«Lenea e cucoană mare care n-are de mîncare.

De la sobă pîn-la foc pentru leneș e mult loc»¹¹.

În proverbe și zicători nu se aduce numai elogiul muncii, ci peste tot munca, vrednicia și hărnicia sînt privite ca datorii elementare prin îndeplinirea cărora omul își recapătă drepturile existenței sale, conform principiului paulin: «Dacă cineva nu voiește să lucreze, nici să nu mănînce» (II Tes. III, 10)¹², «cel ce nu-și sfîrșește treaba încă nu mănîncă»¹³; «lucrul de astăzi nu-l lăsa pe mîine. După muncă și odihnă. De unde muncești de acolo trebuie să mănînci»¹⁴.

Producțiile noastre populare păstrează și aspecte ale vechii societăți, cînd masele muncitoare trudeau din greu, în timp ce exploataorii huzureau: «Unii sapă și muncesc, alții beau și chiuiesc»¹⁵; «boii ară și caii mănîncă»¹⁶; «unii sapă viile iar alții beau vinul». Neavînd interese comune,

4. Vezi Pr. Magistrand Filaret Costea, *Ideii moral-sociale în proverbele românilor*, art. în *Studii Teologice*, 7—8, 1961, p. 497 și studiul: *Condițiile mîntuirii*, *Studii Teologice* 5—6, 1951, p. 249.

5. *Ghîcitori și proverbe*, vol. II, București, 1957, p. 267.

6. *Ibidem*.

7. C. Boroianu, *Literatura română*, manual pentru cls. IX, Editura didactică și pedagogică, București, 1964, p. 11.

8. *Viața și pîldele lui Esop*, Cărțile populare în literatura română, București, 1963, vol. I, p. 212.

9. *Ibidem*, p. 202.

10. *Ghîcitori și proverbe*, vol. II, Culegere alcătuită de Monica Rahmil, București, 1957, E.S.P.L.A., p. 273.

11. *Ibidem*, p. 260—271.

12. Vezi Pr. Magistrand Filaret Costea, *art. cit.*, p. 498.

13. Dr. M. Gaster, *Pilde filosofesti*, *Literatura populară română*, Buc. 1883, p. 209.

14. I. C. Hințescu, *Proverbele românilor*, Sibiu, 1877, p. 92—93.

15. C. Boroianu, *op. cit.*, p. 12.

16. *Proverbele românilor*, București, E.S.P.L.A., 1959, p. 30.

între truditori și profitori nu s-au putut stabili niciodată raporturi de prietenie. «Nici o tovărășie între albină și trîntor, că unul muncește și altul mîncă de-a gata»¹⁷.

Toate aceste neajunsuri și altele asemenea acestora au fost îndreptate în zilele noastre, înlăturîndu-se exploatarea și punîndu-se bazele sociale pentru reglementarea deplină a principiilor pe care omul le-a intuit și exprimat în creațiile sale populare.

O altă virtute socială, care reglementează raporturile dintre oameni cerînd să se dea fiecăruia ceea ce e al său, este *dreptatea*¹⁸. În acest sens «dreptatea se manifestă în voința fermă și conștientă de a respecta și ocroti drepturile fiecăruia; a-i voi binele în măsura în care îi aparține de drept»¹⁹.

Față de dreptatea antică, virtute care era considerată la cei vechi drept fundamentul oricărei orînduiri sociale statornice, dar care era echivalent cu ceea ce conține dictonul «suum cuique tribuere», dicton care poate fi interpretat numai în folosul unei clase sociale și ca atare adeseori era aspră și necruțătoare, creștinismul aduce o nouă concepție asupra dreptății.

Dreptatea nu mai este ceea ce ne face să înțelegem reprezentarea simbolică a ei și aume fecioara legată la ochi care ține în mînă o balanță și care acordă fiecăruia numai ceea ce revine de la cîntărire ei, adeseori, se mlădiază după cazurile specifice, ținînd seama și de dragostea ce trebuie să existe între oameni.

Ca virtute specială dreptatea este cerință a legii morale naturale dar și cerință a legii morale pozitive; are fundamentare nouă: egalitatea oamenilor ca fii ai lui Dumnezeu și fraternitatea în Hristos. Ea are importanță socială pentru că privește acțiuni exterioare raportate la aproapele și normează relațiile cu el, dîndu-i ceea ce este al său²⁰.

Oamenii nu sînt absolut egali de la natură, dar nici absolut inegali: se deosebesc prin inteligență, caracter, posibilități morale, vigoare fizică și dreptatea nu poate da, sub pretext de egalizare, neștiinței, viciului sau lenei, ceea ce se cuvine talentului, virtuții, muncii. Ea cere să se împartă bunurile și sarcinile publice între membrii colectivității, după măsura egalității de proporționalitate, adică în raport cu meritele și puterile fiecăruia.

Reliefînd valoarea morală a dreptății și a legăturii strînse între drept și morală, mod superior felului în care se aplică ea de către oameni, poporul exprimă:

«Ce ție nu-ți place, altuia nu face.
Dreptatea niciodată nu piere.
Dreptatea pînă la urmă trebuie să iasă
Dreptatea iese ca untul de lemn deasupra apei»²¹.

17. C. Boroianu, *op. cit.*, p. 12.

18. Vezi Pr. Magistrand Filaret Costea, *art. cit.*, p. 498—499.

19. Vezi Diac. Prof. Orest Bucevski. *Învățătura creștină despre iubire și dreptate ca virtuți sociale*, în Studii teologice, nr. 9—10, 1953, p. 582.

20. Vezi *Curs de teologie morală, pentru uzul Institutelor Teologice* (dactilografiat), în colaborare, fasc. IV, p. 345.

21. Iuliu A. Zanne, *op. cit.*, vol. V, p. 283.

Mai mult, înțelepciunea poporului identifică dreptatea cu voia lui Dumnezeu zicînd: «Ce e drept, nu-i păcat» sau «ce e drept și lui Dumnezeu îi place»²².

Dreptatea ca virtute morală, care cere să se dea fiecăruia dreptul său, este exprimată lapidar în vorba poporului: «dă-i omului ce-i al său». Aceeași dreptate cere prin gura poporului dreapta răsplătire a binelui și a răului: «Bine faci, bine găsești», «cine seamănă vînt culege furtună»²³; cere dreapta răsplătire a muncitorului: «Fiecare de unde muncește să și mănînce; vrednic este muncitorul de plata sa»²⁴; cere dreapta răsplătire a văduvelor și săracilor²⁵, iar ca un antidot al celor ce nu-și sfîrșesc treaba cere ca aceștia să nu mănînce²⁶.

Cînd era vorba de aplicarea dreptății de către clasele dominante ale vechii societăți, poporul își exprima astfel decepția sa: «Dreptatea-i cum o fac domnii; dreptatea umblă totdeauna cu capul spart»²⁷ sau «judecătorul cînd ți-e potrivnic, cu cine o să te judeci?»²⁸

Compătimirea pentru omul sărac, chiar nevinovat, osîndit la judecata corbilor și lupilor, era exprimată cu multă evidență:²⁹ «Șchiopătura oilor e bucuria lupilor. Lupii totdeauna se bucură în timp de furtună»³⁰. «Pînă o să-mi iasă mie dreptul, îmi plesnește pieptul»³¹. O astfel de falsă dreptate era totdeauna acolo unde era puterea, averea și banul claselor exploatoare:

«Banul este ciocoi de uși multe
Are trecere în orice curte»³².

De aceea pînă a nu ajunge la judecător, mai potrivită era împăciuirea chiar de n-ar fi fost echitabilă. «Decît o judecată dreaptă, mai bine o învoială strîmbă»³³ și aceasta deoarece poporul știa că: «mai bine puțin și cu dreptate, decît mult cu strîmbătate»³⁴.

Grădinarul păgubaș și Toporul și vâcșoara din *Povestea vorbeii* relatează episoade foarte semnificative în acest sens. Astfel un grădinar isteț se prezintă la zăpciu ca să-i ceară, chipurile, o consultație juridică. Îl întrebă, anume, dacă e drept ca proprietarul vacii, care i-a păscut și călcat răsăturile, să fie obligat a-i plăti paguba. La răspunsul afirmativ al reprezentantului puterii de stat, grădinarul spune că vaca îi aparține chiar lui,

22. *Ibidem*, p. 280. 23. *Ghicitori și proverbe*, vol. II, p. 134.

24. I. C. Hințescu, *op. cit.*, p. 92—93.

25. *Viața lui Bertoldo*, Cărțile populare în literatura română, vol. I, 1963, p. 254.

26. Dr. M. Gaster, *Pilde filosofoști*, Lit. pop. rom., București, 1883, p. 206.

27. I. A. Zanne, *op. cit.*, p. 283.

28. Anton Pann, *Povestea vorbeii* (text stabilit și glosar de I. Fischer, Precuvințare de Ion Roman), ilustrații de Eug. Taru, București, E.S.P.L.A., 1958, p. 282.

29. Pr. Magistrand Filaret Costea, *art. cit.*, p. 499.

30. Anton Pann, *op. cit.*, p. 282. 31. *Ibidem*.

32. Anton Pann, *Povestea vorbii și alte scrieri*, Culegere, text, note, tablou bibliografic de I. Fischer. Prefață de I. Roman, Editura tineretului, București, 1964, p. 160.

33. *Ibidem*. 34. I. A. Zanne, *op. cit.*, vol. VIII, p. 729.

zapciului. Dar zapciul cu obișnuitul cinism, se scutură imediat de vină, aruncînd-o pe seama păgubașului:

«Ce? zapciul s-a răstit,
Vaca mea zici c-a sărit?
Și cine țe-e vinovat?
De ce nu faci gard înalt?

C-acum să te bată pui!³⁵
Și încă mai îndrăznești
Să vii să te jeluiești?
Ieși afară de-aci-ți spui».

Aceeași «dreptate» o află la judecată și țiganul din snoava *Toporul și vacșoara*. Ca să cîștige bunăvoința judecătorului, el îi aduce din vreme un plocon — un topor. Așa erau moravurile pe atunci: osia trebuia unsă ca să nu scîrție. Firește un topor nu era mare lucru mai ales față de darul celui de-al doilea pricinaș — o vacă. Sentința fu dată desigur în favoarea celui cu vaca, ceea ce-l determină pe cel cu toporul să spună:

«Cucoane, apoi,
Fie-ți milă și de noi
Și ia un topor incai
Dreptatea-n două s-o tai»³⁶.

Replica judecătorului e de tot hazul, dar tot atît de cinică și grăitoare ca a zapciului de mai sus: o vacă a murdărit coada toporului așa că nu mai poate pune mîna pe ea. Iată lipsa de obiectivitate a justiției feudale.

Gîndirea populară întrezărește însă și pricina răsturnărilor tuturor orînduirilor sociale bazate pe nedreptate: «Nedreptatea răstoarnă scaunele și celor mai puternici»³⁷.

De-abia atunci cei mulți își capătă dreptatea lor: «cînd cei ce năpăstuiesc își iau osînda lor, toți ceilalți își dobîndesc dreptatea lor»³⁸. Deci dreptatea, așa cum reiese din cele de mai sus, cere din punct de vedere social repartizarea echitabilă a bunurilor materiale, desființarea exploataării, drepturi egale în viața publică, echitabilă repartiție a sarcinilor; ea aduce ordine și siguranță, încredere și pace.

Alte virtuți sociale, prețuite mult în cărțile populare românești sînt *prietenia, solidaritatea și pacea*.

Prietenia este prilej de practicare a dragostei față de aproapele, este trăinicie și solidaritate între oameni. Omul singuratic și izolat de semenii și prieteni este stingher și neajutorat: «Omul fără prieteni e ca stînga fără dreapta»³⁹, și dimpotrivă cel care este înconjurat de oameni, face față diferitelor neajunsuri și necazuri ale vieții: «Gardul cu proptele bune nu cade în timp de furtună»⁴⁰.

Spiritul realist și critic al înțelepciunii populare a observat și faptul că multe prietenii și solidarități sînt întemeiate mai mult pe interesul

35. Vezi Anton Pann, *Povestea vorbeii*, 1964, p. 16. 36. *Ibidem*, p. 17.

37. I. A. Zanne, *op. cit.*, vol. VIII, p. 729. 38. *Ghicitori...*, vol. II, p. 83.

39. I. C. Hînescu, *op. cit.*, p. 68. 40. *Ghicitori*, vol. II, p. 8.

egoist al fiecăruia, fiind lipsite de adevărata frăție și dragoste dezinteresată ⁴¹.

«Cei mai mulți sint prieteni de masă nu de nevoi.
Ai bani, ai prieteni» ⁴².

Înțelepciunea populară ne învață că dacă avem un prieten bun să nu-l viclenim» ⁴³, «căci ciți brodescu spre prietenii săi cu viclenie și cu răutate mai virtos lor își strică» ⁴⁴; ne îndeamnă «să fugim fieștecarele din noi de prietenii aceia ce nu le iaste cuvîntul într-un chip, ci una zic cu vorba și alta fac cu fapta» ⁴⁵.

Adevăratul prieten și motivul dezinteresat al adevăratei prietenii, se verifică în vremea necazului, cînd interesul egoist dispare, de aceea poporul zice: «Prietenul numai la nevoie se cunoaște» ⁴⁶.

Spiritul într-ajutorării și solidarității sint cerute mai ales de necesitatea muncii: «miinile cele mai multe aduc și roduri mai multe» ⁴⁷, iar din punct de vedere social, de cei de jos și asupriți, împotriva celor mai tari:

«Boii uniți la pășune, lupul nu-i poate răpune.
O nuia în mînă lesne se încovoiaie
Dar cînd sint mai multe, se frîng anevoaie» ⁴⁸.

Aprecieri în cărțile populare găsim și asupra ideii de pace. Astfel ne este cunoscut episodul cînd Esop, ca un reprezentant al celor asupriți, luptă pentru pacea între popoare ⁴⁹.

Ne este cunoscută apoi rugămîntea unei mame către fiii ei, slujbași în armata lui Alexandru Machedon, pentru a-și părăsi ocupația: «Fiii mei, ce folos vă iaste în țări străine? De ați fi și împărați, cinstea omului iaste să domnească la moșia lui» ⁵⁰ — deci condamnarea războiului.

Poporul și-a exprimat în cuvinte simple toată doctrina lui asupra păcii și a războiului. El a ajuns la concluzia că pacea este izvorul a tot binele, pentru care pricină numai cei nebuni sint împotriva ei:

«Pacea, muma bunătăților.
Pacea, rîvna celor înțelepți și vrajba celor nebuni» ⁵¹.

Pacea și războiul sint văzute în zicalele poporului prin cuvinte al căror conținut se exclude:

41. Pr. Magistrand Filaret Costea, *art. cit.*, p. 500.

42. *Ghicitori*, vol. II, p. 81.

43. *Pildele lui Esop, Cărțile populare în literatura română*, vol. I, București, 1963, p. 194.

44. *Ibidem*, p. 220.

45. *Ibidem*, p. 198.

46. Pr. Magistrand Filaret Costea, *art. cit.*, p. 500.

47. I. A. Zanne, *op. cit.*, vol. II, p. 263.

48. Anton Pann, *Povestea vorbei*, București, 1958, p. 254.

49. *Pildele lui Esop*, în *Cărțile populare în literatura română*, p. 149.

50. *Alexandria, Cărțile populare în literatura română*, vol. I, București, 1963, p. 80.

51. I. A. Zanne, *op. cit.*, vol. III, p. 441.

«În pace îmbelșugare, în război dărăpănare»⁵². Concluzia finală a poporului asupra păcii este exprimată lapidar în cuvintele: Pacea, cea mai mare fericire a popoarelor⁵³.

II. Cum este și de așteptat, vom urmări în acest capitol păcatele care sînt mai frecvente în cărțile populare românești. Unul dintre aceste păcate, biciuit foarte adesea, este al *lăcomiei*. Esop, ca unul care a întîlnit în calea sa specimene de acest fel, recomandă să ne ferim de asemenea viciu. Drept imbold el aduce exemple din lumea păsărilor și animalelor, conchizînd de fiecare dată cu cîte o învățătură. Între altele, spune el, oamenii care strică prieteșugul pentru lăcomie și asupresc pe cei neputincioși «măcar de ar și scăpa de dînșii... de dreptatea lui Dumnezeu cea puternică și de certarea lui, nicidecum nu vor putea scăpa»⁵⁴. Mulți oameni sînt de nimic și nebuni de-și lasă hrana și agonisita din mîini nădăjduind alta mai bună și mai mare. Acești oameni — spune Esop — își pierd și puținul care l-au agonisit⁵⁵. Sînt unii oameni vicleni și lacomi: tot apucă și strîng și ascund. Și măcar de ar avea cît de mult, nu se mai satură de apucări și de lăcomii⁵⁶. Sînt alți oameni care «pentru lăcomie orice vād gîndesc să apuce și să înghită. Ei nu socotesc cum va veni lucrul mai pe urmă, însuși fiindu-și pricină de perirea și de moartea lor»⁵⁷. Merită relevat aici îndemnul lui Esop: «cu asemenea oameni să nu aibi amestec; nici să cumperi de la ei, nici să le vinzi»⁵⁸.

Observăm că Esop țintește în reflexiile sale lăcomia ca pe un mare flagel social ce creează dezechilibru între oameni, «aduce sărăcia»⁵⁹, și «strică omenia»⁶⁰. El sesizează universalitatea acestui păcat ca un rău ce se face neînvățat și necultivat. Asemenea lui Nastratin Hogea, Esop știe să înfrunte pe bogătași, biruindu-i prin inteligența sa și dîndu-le la iveală lăcomia de avere⁶¹. Nastratin este însă și mai caustic; el ironizează pe bogătașii care «prețuie pe om după veșminte, nu după însușirile lui»⁶². Dar cum gîndirea populară exprimă principiul că nu e faptă fără răsplată, așadar faptă rea răsplată rea, în zilele noastre bogătașii și-au luat răsplata potrivit lăcomiei lor. S-a împlinit astfel visul de veacuri al celor ce muncesc și care au fost exploatați.

Nenumărate sînt ironiile pe care poporul le face celor mincinoși, leneși, bețivi, neghiobi și arțăgoși. În *Povestea vorbei*, galeria unor astfel de tipuri satirizate este foarte bogată. Întîlnim aci proverbe și zicători care biciuiesc asemenea păcate și în special *lenea*, făcîndu-se haz de nerozia oamenilor care, lipsiți de voință, arată dezgust și nepăsare în acțiunile lor

52. *Ibidem*, p. 440.

53. *Istoria viteazului lui Politionu și a frăține său Argu, cu preafrumoasa Mitina*, Cărțile populare în literatura românească, vol. II, București, 1963, p. 191.

54. *Pildele lui Esop, op. cit.*, p. 162.

55. *Ibidem*, p. 163.

56. *Ibidem*, p. 188.

57. *Ibidem*, p. 196

58. *Ibidem*, p. 206.

59. M. Gaster, *op. cit.*, p. 206.

60. Anton Pann, *Povestea vorbei*, Buc. 1958, p. 335.

61. *Vezi Pildele lui Esop, op. cit.*, p. 208.

62. *Năzdrăvniile lui Nastratin Hogea*, în Anton Pann, *Povestea vorbei*, 1964, p. 29.

fie fizice, fie intelectuale. Lenea este păcatul care se opune muncii și cum munca reprezintă partea de contribuție a omului la mîntuire, lenea se opune direct iubirii lui Dumnezeu pe care o vatămă prin versiunea pe care o arată față de bunurile materiale și spirituale.

În contrast cu munca «lenea e cocoană mare care n-are de mîncare»⁶³. Pătrunsă în om, ea nu se arată că nu ar avea loc, căci «de la sobă pîn-la foc, pentru leneș e mult loc»⁶⁴. În *Povestea vorbii* întîlnim chiar mici poeme caracterologice cu privire la lene:

«Parcă e gura încheștată
Și de ieiele luată.
De lene ochii-și închide
I-e lene să și vorbească
Dar încă să mai muncească!»⁶⁵.

Întîlnim apoi femeia leneșă satirizată în *Povestea vorbii* ca la ni-meni altul:

«Leneșă de tot și proastă
Atît, încît pînă la gușe
Se tăvălea prin cenușe»⁶⁶.

Nu numai leneșă dar și arțăgoasă, încît «se certa cu sine cînd n-avea cu cine»⁶⁷. Urmărilor lenei sînt în general regresul material și moral. Nefă-cînd nimic, leneșul se ruinează materialicește și nu înseamnă nimic din punct de vedere moral. Pentru semenii el apare ca un parazit social.

Lenea îndeamnă la furt, înșelătorie, minciună, desfrînare și chiar uci-dere; îndemnă la agonisirea pe căi necinstite a celor necesare sau dorite și aceasta pentru că, așa după cum spune un proverb, «e greu să fii cu-minte cînd n-ai de lucru»⁶⁸.

Tot în *Povestea vorbeii* este satirizată *zgîrcenia* — iubirea dezordonată a bunurilor pămîntești. A. Pann îngroașă atît de mult trăsăturile de ca-racter ale zgîrcitului, încît spune despre acesta că simțindu-și sfîrșitul aproape, din prea multă lăcomie de bani, se duce să moară pe mormanul de galbeni, înghițind monete.

Păcatele denunțate în cărțile populare românești nu se opresc însă aci. Sînt condamnate fără cruțare *clevetirea*⁶⁹, recomandîndu-se să vor-bim puține și cu măsură⁷⁰; *minciuna*, care «cade ca plumbul întii în apă, pînă la fund și apoi iese ca frunza în fața apei»⁷¹; *înșelătoria*⁷², *întrîs-tarea* «care este păcatul împotriva bucuriei»⁷³, *neburnia*, păcat împotriva înțelepciunii⁷⁴, mîndria, etc.

Știind că păcatul mîndriei este «prețuirea exagerată a însușirilor și meritelor proprii și atitudinea de superioritate sau dispreț față de ceilalți

63. *Ghicitori și proverbe...*, vol. II, p. 260. 64. *Ibidem*, p. 271.

65. Anton Pann, *Povestea vorbeii*, 1964, p. 23. 66. *Ibidem*, p. 25.

67. *Ibidem*. 68. *Curs de teologie morală*, citat, p. 407.

69. Pentru acest păcat, Alexandru cel Mare a tăiat limba femeii care își vorbea de rău bărbatul. Vezi *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, p. 80.

70. Dr. M. Gaster, *op. cit.*, p. 187. 71. *Cărțile pop.*, vol. I, p. 311.

72. *Ibidem*, p. 223. 73. *Ibidem*, vol. II, p. 280 74. *Ibidem*, p. 284.

oameni»⁷⁵, apreciem că sfatul pe care Imberic îl primește de la tatăl său, pentru a nu păcătui în acest sens, este destul de pregnant. Imberic, firec aventurieră, se voia liber, gata să lupte pentru un ideal, de aceea și insistențele tatălui său de a rămîne acasă, ca stîlp al bătrînețelor, au fost zadarnice. «De vreme ce ai de gînd să mergi — spune tatăl către Imberic — și nu altfel, du-te dragul meu... Dumnezeu să-ți fie într-ajutor unde vei merge, și blagoslovenia mea să fie cu tine totdeauna. Să fii iubit, cu străinii blind să fii, *mîndru nu*»⁷⁶, că «Dumnezeu Sfîntul pe cei făloși și trufași îi ceartă și-i smărește și îi pedepsește. Iară pe cei blînzi și smeriți îi înalță și-i miluiește și de toate scîrbele îi ferește»⁷⁷.

Este rugămîntea unui tată către fiul său pentru a se feri de păcatul mîndriei, păcat care din punct de vedere creștin duce nu numai la nescotirea lui Dumnezeu, dar și la înjosirea ființei și demnității umane.

Cu deosebită promptitudine este condamnată *omuciderea*, păcat grav împotriva aproapelui și a societății și pedepsit cu asprime de către societate.

Știm că Esop, cînd a ajuns în împrejurarea nefericită de a fi în numele delfilor, insistențele sale de a rămîne în viață au fost total zadarnice: «el fu împins în rîpă de se zdrobi și se sfărîmă fără vină și fără dreptate»⁷⁸. «Oameni de nimica ce sînteți — le spunea el delfilor — blestemați să fiți că mă omoriți fără vină și fără dreptate. Am însă nădejdea în Dumnezeu mieu că vă va răsplăti voao cu amară caznă pentru moartea mea»⁷⁹. Nefericitul Esop își găsea consolarea și înfrîngea răutatea omenească prin Dumnezeu, societatea fiind de-a-dreptul neputincioasă pentru partea care-i revenea. Dovadă că în scurtă vreme de la uciderea sa «căzu urgie mare și moarte năpraznică asupra delfilor»⁸⁰. Uciderea lui Esop a fost voită; ca act ea este cel mai mare rău făcut aproapelui nostru pentru că viața este cel mai prețios dar de la Dumnezeu de care n-avem dreptul să-l lipsim pe cel ce îl are.

Să ne ferim deci de omucidere⁸¹ altfel amenințăm cu dărîmarea societății și nimicirea omenirii.

Înrudite cu uciderea omului sînt *cruzimile*, *răpirea libertății* prin captivitate și robie și *atentatul* la bunul nume al aproapelui⁸². Victimă în acest sens avem tot pe Esop, rob al stăpînului Xantus, care n-a putut fi slobozit decît la cererea poporului⁸³. «Iar Esop văzîndu-se slobod din robie, s-a bucurat foarte»⁸⁴, pentru că «omul cînd iaste în viața lui slobod și-i sănătos... este cu adevărat om»⁸⁵.

Pe lîngă uciderea fizică avem uciderea sufletească sau morală pe care o putem pricinui aproapelui nostru prin învățătura, îndemnul, sfatul,

75. *Curs de Teologie morală*, citat, p. 396.

76. *Istoria lui Imberie...* Cărțile pop. în lit. rom., vol. II, p. 14.

77. *Pildele lui Esop*, op. cit., p. 209. 78. *Cărțile populare...*, vol. 1, p. 160.

79. *Ibidem*. 80. *Ibidem*. 81. *Ibidem*, p. 310.

82. *Vezi Cursul de teologie morală*, citat, p. 410.

83. *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1964, p. 728.

84. *Cărțile populare...*, vol. I. p. 147. 85. *Ibidem*, p. 148.

exemplul nostru rău, prin care-l facem să cadă în păcate grele care aduc moartea sufletului⁸⁶. Exemplul tipic avem pe vitrega mamă din Sindipa filozoful care-și provoacă feciorul la o scenă de dragoste, nelegiuire care în fond ascundea uciderea bătrînului împărat, căsătoria ei cu feciorul și înscăunarea acestuia ca împărat în locul tatălui. Dar feciorul n-a putut fi sedus, el a dezvăluit adevărul și planurile femeii care apoi a fost pedepsită aspru.

De acest fel de ucidere vorbește Mintuitorul cînd zice că este mai bine să-și lege cineva o piatră de gît și să se arunce în mare, decît să smintească un copil și cînd ne îndeamnă să nu ne temem de cei careucid trupul, iar sufletul nu-l pot ucide, ci să ne temem de Dumnezeu, care poate ucide pe veci și trupul și sufletul în focul Gheenii⁸⁷.

Un alt păcat este al *exploatării omului de către om*. Acest păcat este o realitate istorică, iar săvîrșirea lui constituie o gravitate care contravine legilor fundamentale ale unei bune societăți omenești. Ne este cunoscut episodul cînd Esop împreună cu alți lucrători săpa la via stăpînului lor și cînd din prea mult zel pentru stăpîn, ispravnicul viei bătutu pe unul dintre lucrători pe motivul că nu muncește bine. Lui Esop i se făcu milă de cel bătut și zise către ispravnicul viei: «Omule, pentru ce bați pe acest biet om așa de rău că nimic nu ți-a stricat. Să știi că de aceasta te voi spune stăpînului meu»⁸⁸. Observăm aci simțul solidarității sociale al celor asupriți. Practic, însă, Esop n-a rezolvat nimic pentru că potrivit structurii feudale, în afara unei atitudini de revoltă socială, nimic nu era cu putință.

Împotriva clasei stăpînitoare din Flandra și Germania sec. XIV (împărați, regi, înalți demnitari, nobili exploatare) și a abuzurilor ei, luptă poznașul și neînfricatul Till Buhogîndă⁸⁹.

Împotriva realităților orînduirii sclavagiste din Orientul asiatic, cînd șahii și emirii aveau dreptul de viață și de moarte asupra oamenilor, luptă eroii pozitivi din Halima, vestita colecție de povești orientale, cunoscînd că femeile, în comparație cu bărbații, erau coborîte pe treptele cele mai de jos ale societății, iar robii erau unelte de muncă și îmbogățire ale stăpînilor.

Relele moravuri și abuzurile marilor feudali sînt lăsate însă satirizate în modul cel mai pregnant în poemul Povestea poamelor. Acest poem este o satiră plină de umor la adresa instituțiilor feudale, ceremoniilor pompoase, îngimfaților și lingușitorilor demnitari feudali din Bizanț, care se mențineau în slujbe numai prin intrigi și oprimarea celor slabi. Autorul atrage atenția asupra aparatului complicat de la curtea împăraților bizantini, introdus și în țara noastră de către fosta conducere și asupra consecințelor primejdioase ale vinului în forma unui proces în care strugurele

86. Vezi *Curs de teologie morală, citat*, p. 410.

87. *Ibidem*.

88. *Cărțile populare...*, vol. I, p. 121.

89. *Ibidem*, p. 259.

face o reclamație, ieșind finalmente condamnat. Pircălabul strugure e un împilator și un acaparator, semănând aidoma cu boierii de țară:

«Și pe de-altă parte poamele sărace
Nu avea de dînsul niciodată pace.
Nu înceta din lături tot să se întindă
Să se mai lungească, loc să mai cuprindă;
S-atîrna de una, sugruma pe alta,
N-avea păs în sine, de porniri înalte,
Bătăios, sburdalnic dintr-a sa natură,
Supăra pe toate prea fără măsură,
Îi plăcea să-și bată joc de fiecare...»⁹⁰

Masele populare iubesc viața, de aceea protestele împotriva acelor care seamănă mizerie și moarte izbucnesc, adesea, cu intensitate ca în Doina haiducului:

«Bată-te crucea bogat
Om bogat și fără sfat.
Că mă porți prin sat legat,
Zici că birul nu ți-am dat?»⁹¹

Țăranul revoltat împotriva ciocoiului, în folosul căruia trebuie să muncească din greu, își cîntă amarul:

«Birul greu, podvada grea,
Vai de munculița mea.
Unde merg și orice fac,
Eu de ciocoi nu mai scap»⁹².

Amarul vieții își are rădăcinile în exploatare; de aci ura clocotitoare împotriva ciocoilor.

Jugul otoman este tot atît de odios ca și exploatarea ciocoiască:

«Turcii ne robesc,
Tilhăresc și prăpădesc,
Ne mîncă vitele,
Ne culeg bucatele,
Și ne iau și fetele,
Ne taie capetele!»

Lupta îndîrjită a unor eroi ai baladelor noastre ca Novac și Gruia împotriva otomanilor subliniază însăși lupta pentru libertate a poporului nostru.

«Vrednic de pedeapsă iaste cine vatămă pe cei nevinovați»⁹³.

Horia, Clôșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, conducători ai maselor răscolate în anii 1784, 1821 sau 1848, se bucură de prețuirea poporului care cîntă măreția faptelor lor⁹⁴. Oricum, lupta poporului nostru împotriva exploatării a cunoscut forme îndîrjite pînă la măreția

90. Anton Pann, *Povestea vorbeii*, 1964, p. 24.

91. C. Boroianu, *op. cit.*, p. 14. 92. *Ibidem*.

93. *Cărțile populare...*, vol. II, p. 345. 94. *Ibidem*, p. 15.

zi a lui 23 August 1944, iar despre această luptă se poate scrie nespus de mult.

Din cele relatate putem conchide că păcatul are consecințe grave nu numai pentru această viață, ci și pentru viața viitoare. Edificatoare sînt concluziile la una din pildele lui Esop: «Așa sînt și oamenii cei păcătoși, curvari; și tilharii și furii. Pentru puțin lucru și pentru puțină hrană și dulceață își pierd zilele și sufletul li să muncește în veci, în munca iadului»⁹⁵. Dumnezeu plătește și pedepsește pe cei fărădelege⁹⁶.

Constatăm, așadar, că din punct de vedere moral cărțile populare românești scot la suprafață gîndirea și simțirea poporului nostru, dragostea față de muncă și viață, față de sine și aproapele și de preamărirea lui Dumnezeu; iar din punct de vedere social protestul și lupta împotriva păcatului și a urmărilor acestuia, a asupririi exercitată de clasele exploatare, lupta pentru libertate și dreptate socială.

Ele n-au însemnat în viața poporului român numai un simplu divertisment de lectură, ci au dat deci o satisfacție mai adîncă de ordin moral și social împotriva forțelor întunericului și ale asupririi.

DUMITRU I. GAINA

95. *Cărțile populare...*, vol. I, p. 183.

96. *Ibidem*, p. 218—223.

PĂRERI NOI DESPRE ORTODOXIE IN LITERATURA PROTESTANTĂ CONTEMPORANĂ

Acesta este confesiunea hrănită îndelung de o cultură în care au excelat metodele științifice riguroase și spiritul critic. Preocupați mereu să prezinte Reforma drept un fenomen de întinerire în viața religioasă, după veacuri de stearpă sistematizare scolastică, teologii protestanți liberali s-au dedicat cu osebire criticii biblice și istoriei Creștinismului. Astfel a început să predomine în teologie metoda istorică. Încă de mai înainte, iluminismul și romantismul îndrumaseră spiritele să exploreze îndeosebi structura experienței evanghelice și dezvoltarea instituției bisericești.

Mesajul creștin, păstrat fără greșală de organismul bisericesc, devine în cazul acesta o sursă de incertitudini religioase, în loc să îndeestuleze căutarea noastră de mîntuire. În realitate, critica istorică aplicată unilateral Evangheliei s-a dovedit o școală subtilă a relativismului și a scepticismului (Ernesto Buonaiuti, *Le modernisme catholique*, Paris, 1927, p. 70). Dovada marii crize spirituale pe care o provoacă volatilizarea fondului pozitiv al credinței este preocuparea de a reduce mesajul creștin la elementele lui «genuine», încercarea devenită obsesie în Protestantism a stabilirii esenței Creștinismului.

Prot. Pavel Svetlov, dintre ortodocși, și în vremea noastră Romano Guardini, dintre catolici, au arătat că singură metoda istorică este insuficientă. Totdeauna necesară pentru înțelegerea Noului Testament, aceasta trebuie întregită cu exegeză sistematică. Perspectiva din urmă introduce în discuție o normă care se sustrage devenirii: Persoana mijlocitoare și mîntuitoare a lui Iisus Hristos. Sinteza celor două căi de abordare a mesajului creștin răsplătește pe teolog nu numai cu întrevederea unei sfere didactice, ci și cu aceea a unei realități pnevmatice. Ea face posibilă legătura cu persoana veșnică a lui Hristos proslăvit.

Prin studiile lui Adolf Harnack (†1930), teologul care bizuindu-se pe o muncă de peste treizeci de ani a atacat problema cuprinsului esențial al Evangheliei, Ortodoxia și instituțiile ei erau lipsite de nimbul de autoritate pe care le-o dă învățătura Mîntuitorului Hristos. După cum Catolicismul

n-ar fi nimic altceva decât imperiul roman continuat sub alte forme, Ortodoxia îi apărea celebrului teolog «ca o creație greacă pe un fond creștin (...). S-ar putea zice de asemenea: această Biserică sub forma ei de organism văzut este produsul natural al fuziunii survenite între elenism, deja alterat el însuși prin importurile orientale, și predica creștină; ea este ceea ce istoria, pe căi naturale, face dintr-o religie, sau mai bine-zis ceea ce trebuia să facă din ele între veacurile al III-lea și al IV-lea; în acest sens ea este o religie naturală» (A. Harnack, *L'Essence du Christianisme*, Paris, 1907, p. 265).

Părerii ca acestea, datorită reputației autorului lor, au avut o mare circulație și au determinat o adevărată opinie publică în rîndul învățaților. Este inutil să mai amintim că ele au provocat resentimente. Abia cu trecerea timpului și cu pătrunderea tot mai adîncă a atitudinilor ecumeniste între creștini, eroarea, provenită din exagerarea metodei, a putut fi îndreptată. Ceea ce astăzi ne bucură în chip deosebit este faptul că astfel de idei denaturate au stîrnit nemulțumiri chiar în rîndurile învățaților protestanți, de unde străduința laudabilă de a le îndrepta.

În scopul de a prezenta cititorului apusean un tablou cit mai cuprinzător și mai obiectiv al vieții Creștinismului ortodox, prof. Ernst Benz de la Universitatea din Marburg a alcătuit cartea intitulată *Duhul și viața Bisericii Răsăritene* (Hamburg, 1957. p. 203).

Redacția enciclopediei germane Rowohlts a încredințat acestui autor realizarea studiului la care ne referim, pentru faima sa de mare cunoscător al problemelor răsăritene. Nu este lipsit de importanță amănuntul că prof. Benz cunoaște foarte bine izvoarele și faptele istorice pe care se sprijină, ca unul care a avut astfel de preocupări încă de pe băncile Universității. Pasiunea studiului nu numai că nu s-a micșorat în timpul activității sale academice, ci a fost în măsură să-l determine la noi atitudini de cunoaștere și de simpatie față de obiectul cercetării sale. Pentru a descoperi pe cont propriu duhul și viața Bisericii Ortodoxe, învățatul protestant a întreprins o acțiune pe care Adolf Harnack a neglijat-o. Acesta a pornit anume să ia contact nemijlocit cu realitatea pe care o avea sub observație, petrecînd două veri de studii în minăstirile Muntelui Athos. Totodată el a vizitat și toate țările Creștinismului oriental. Iată, prin urmare, două din însușirile fundamentale pe care trebuie să le realizeze în prealabil un cercetător occidental al realităților bisericești ortodoxe, erudiția autentică și simpatia nedespărțită de imparțialitate.

Istoricul Ernst Benz a scris o operă durabilă și pentru că a preîntîmpinat de la început un mare neajuns. Un învățat apusean are greutăți la înțelegerea vieții creștine tradiționale, laturile ei tainică și liturgică. Mai mult decât puținătatea informațiilor, mai mult decât complicarea acestora cu prejudecăți politice și rasiale, educația în tradițiile culturii apusene și în spirit confesional îngreuiază o înțelegere corectă a Ortodoxiei.

Pentru a evita metoda predominantă pînă mai ieri în istoriografia protestantă dedicată patrimoniului răsăritean — cînd se începea cu expunerea dogmaticii ortodoxe din punctul de vedere confesional al autorului studiului — Ernst Benz utilizează «o tratare întrucîtva neobișnuită

față de obiectul cercetării sale» (A. Vedernikov, *O atitudine nouă a Apusului față de Ortodoxie*, în «Jurnal Moskovskoi Patriarhii», nr. 10, 1958, p. 65). Observînd că «locul central în Ortodoxie îl ocupă anume chipul vizibil al lumii cerești — icoana», cum singur mărturisește, autorul înțelege să se folosească în lucrarea sa de tratarea prin contemplare intuitivă a obiectelor. Icoana ca operă de artă, dar mai ales ca cea mai caracteristică expresie a evlaviei răsăritene, trebuie să constituie punctul central pentru studiul Ortodoxiei. De la acest punct se poate cîștiga în adîncime, pășindu-se la contemplarea esenței însăși a vieții interioare, la înțelegerea Sfințelor ei Taine și în general a cultului. Considerarea întregii experiențe a Ortodoxiei mijlocește și o pătrundere autentică a teologiei dogmatice, pentru motivul că aceasta este privită în legătură cu viața ei duhovnicească originară și neîntreruptă.

Profesorul Ernst Benz se arată atît de pătruns de justetea metodei intuitive, încît nu ezită să înceapă fiecare capitol al cărții sale cu expunerea prejudecăților apusene despre Creștinismul răsăritean. Acestor păreri ale protestanților liberali, alterate de cele mai multe ori de un spirit polemic și pe care nici cu alt prilej autorul n-a ezitat să le denumească «judecăți nedrepte și pseudoștiințifice», el le opune părerilor credinței Bisericii Ortodoxe însăși, plenitudinea vieții ei duhovnicești.

Studiul este orînduit în 14 capitole: 1 *Icoana ortodoxă*, 2 *Liturghia și Tainele*, 3 *Dogma*, 4 *Organizarea și dreptul Bisericii Ortodoxe*, 5 *Bisericile naționale, schismatice și din emigrație*, 6 *Monahismul*, 7 *Misiunea și împărtășirea Bisericii Ortodoxe*, 8 *Cultura ortodoxă*, 9 *Ideile morale ale Ortodoxiei*, 10 *Ideile politice ale Ortodoxiei*, 11 *Roma, Bizanțul, Moscova*, 12 *Rusia și Europa*, 13 *Ortodoxia înăuntru ecumenismului de astăzi*, 14 *Măreția și slăbiciunile Ortodoxiei*.

Dintre acestea, rîndurile de față se vor ocupa cu osebire de problemele de iconografie, de liturgică și de dogmatică. În capitolele referitoare la viața creștinilor răsăriteni, competența de pînă aici a autorului suferă simțitor influența confesiunii sale, de aceea noi le vom consemna doar în formă generală.

Că expozițiile de icoane ortodoxe, foarte numeroase în ultimii ani, au prilejuit occidentalilor o bună cunoaștere a icoanei ortodoxe, o vedem și de data aceasta. Ernst Benz amintește chiar de la începutul capitolului întii că vizitatorii străini ai bisericilor răsăritene sînt întotdeauna frumos impresionați de mulțimea icoanelor din ele, cinstite cu multă evlavie. Faptul că privitorii sesizează în același timp și diferența dintre opera de artă apuseană individualistă și icoana ortodoxă, care este impersonală și de un stil arhaic riguros stabilit în erminile tradiționale, constituie un îndemn de a adînci lucrurile. Dacă ar fi să considerăm icoana ortodoxă doar ca operă de artă și sub unghiul observatorului apusean, am fi înclinați să socotim arhaismul acesta drept o dovadă a sterilității picturale și a lipsei de imaginație creatoare în iconografia răsăriteană. Pe urmele Sfinților Părinți de limbă greacă, care au scris în epoca disputelor iconoclaste, autorul cărții ne invită însă la fundamentarea teologică a icoanei, drept remediu al reprezentărilor apusene despre artă.

Întemeierea teologică a icoanei ne solicită mai întâi să înțelegem funcția ei liturgică. Aceasta exercită o înfrîurire nu numai asupra icoanei executate și sfințite, ci și asupra procesului picturii ei. O dată cu marele artist rus din evul mediu Andrei Rubliov († 1430), care petrecea în post, în liniște și contemplație înainte de a-și începe nemuritoarele sale fresci, vom înțelege că lucrarea iconografului răsăritean nu este numai o desfășurare a imaginației sale creatoare. Ea este considerată în același timp și o lucrare duhovnicească, o slujire a lui Dumnezeu și o revelație în lumea noastră pămîntească a prototipurilor cerești. «Icoana, precizează prof. Benz, este un fel de fereastră care unește lumea noastră pămîntească cu cea cerească — fereastră prin care locuitorii lumii cerești privesc spre pămînt și pe al cărei plan se întipăresc în cele două dimensiuni trăsăturile adevărate prototipurilor cerești».

După o tradiție pioasă, cea dintîi icoană a Mîntuitorului nu a fost produsul creației omenеști. Regelui Abgar al Edesei i-a fost trimis chipul cel nefăcut de mînă al lui Iisus Hristos, întipărit pe maramă. În Biserica Ortodoxă Rusă mai ales, se cinstesc și un mare număr de icoane revelate de către însăși Maica Domnului (vezi E. Poselianin: *Maica Domnului, descriere ilustrată completă a vieții ei pămîntești și a icoanelor făcătoare de minuni închinatе ei* (în l. rusă, S.-Petersburg, f. a., 800 p.). Devine de înțeles acum de ce artistul ortodox nu introduce în pictură elemente din imaginația sa, ci tinde să păstreze în icoană trăsăturile prototipului apărut cîndva, de cele mai multe ori într-un chip minunat.

Legătura icoanei ortodoxe cu serviciul divin și îndeosebi cu Sfînta Liturghie face din lăcașul bisericesc o suprafață sfințită. Aici are loc întîlnirea cu Hristos și a cetelor Sfinților cu comunitatea pămîntească. Ca urmare a acestui fapt duhovnicesc, în biserică fiecare icoană are un loc bine stabilit: în altar, pe iconostas sau pe per_eți. Pe de altă parte, fiecare icoană tratează o temă de asemenea bine precizată, după concordanța cu ideile rugăciunilor și cîntărilor de cult. «Orice schimbare a temei icoanei ar duce la ruperea ei de textul cultic și prin aceasta ar știrbi integritatea înțelegerii duhovnicești. Tocmai de aceea iconografia este fixată în toate amănunțele ei prin tradiția bisericească» (A. Vedernikov, *ibidem*, p. 68).

În afară de tălmăcirea intuitivă prin intermediul cultului a prototipurilor create, icoana ortodoxă, datorită interpretării teologice pe care o solicită, ne mai deschide accesul la cele mai importante principii ale dogmaticii. Este un loc comun amănuntul că învățătura despre Hristos ca chip al Tatălui și aceea despre om făcut după chipul lui Dumnezeu ocupă cîteva capitole în teologia Bisericii Ortodoxe.

«Scopul și conținutul cultului Bisericii Răsăritene — precizează ideea de bază a capitolului II din cartea lui Ernst Benz — este întîlnirea comunității cu Hristos cel înviat, care se înfăptuiește sub forma împărtășirii euharistice». Trebuie să amintim totodată că în Evangheliile și în Faptele Apostolilor se vorbește de mai multe ori despre arătările Mîntuitorului înviat către Apostoli în timpul «frîngerii pîinii». Există o legătură lăuntrică între masa de despărțire a Domnului și arătările Sale de după înviere, cum

ne-o dovedește comuniunea euharistică a Bisericii apostolice și întreaga creație liturgică bizantină.

Cina cea de taină, care a fost într-adevăr o masă mesianică, a pus capăt așteptărilor după viitoarea împărăție spirituală promisă în Vechiul Testament și a inaugurat neconținută cină cerească. Împărăția lui Dumnezeu, mîntuirea noastră, nu este numai o făgăduință rezervată viitorului, ci ea a și început o dată cu împlinirea mîntuirii în Hristos. Cultul bisericesc are tocmai acest temei duhovnicesc și această misiune, de a face posibil accesul credincioșilor la taina Fiului lui Dumnezeu. Continuarea arătărilor către noi a Celui înviat se face pînă la sfîrșitul veacurilor prin intermediul slujbelor bisericești și a Tainelor, dintre care cea mai însemnată este Sfînta Euharistie.

Liturghia ortodoxă a păstrat în ea toate elementele inițiale ale sentimentului euharistic din Biserica primară. Proslăvînd în chip pregnant învierea Domnului, ea nu a neglijat totuși celălalt aspect al lucrării Sale mîntuitoare — patimile și moartea pe cruce. Este adevărat că Liturghia creștină apuseană reflectă în primul rînd patimile de pe Golgota, dar caracterul de jertfă nu rămîne nici în Liturghia ortodoxă un element secundar. Ne dăm seama de aceasta și numai meditînd asupra cîntării centrale a utreniei de duminică: «Învierea lui Hristos văzînd», în care proslăvirea învierii se face strîns legată de închinarea sfintei cruci. Cînd preotul săvîrșește sfîntirea darurilor la Liturghia obișnuită, cuvintele de invocare a Sfîntului Duh au tocmai rolul de pecetluire a jertfelor celei fără de sînge care s-a produs. Trupul înjunghiat, care se vede cu ochii duhovnicești zăcînd pe prestol, este Trupul născut de Maica Domnului și proslăvit după înviere de-a dreapta Tatălui. Cum bine notează A. Veder-nikov pe care îl urmăm. «în experiența liturgică ortodoxă cinstirea lui Hristos cel înviat este în genere strîns unită cu închinarea sfintei cruci și cu proslăvirea jertfei de pe Golgota» (*ibidem*, p. 78).

Explicația faptului că unii cercetători apuseni, care au putut influența și pe prof. Benz, sînt înclinați să negligeze ideea și sentimentul de jertfă, prezent în Liturghia ortodoxă, stă în prejudecățile lor confesionale. Sensul dogmatic pe care îl prezintă cultul oricărei comunități religioase răsăritene în nici un caz nu-i autorizează. Eroarea constă în însăși înțelegerea tainică a jertfei lui Hristos, deosebită în Misa catolică față de Liturghia ortodoxă. În timp ce teologia latină, de la Anselm de Canterbury († 1109) mai ales, a înțeles mîntuirea ca îndreptățire a omului în fața lui Dumnezeu, ca o satisfacere a dreptății dumnezeiești, Răsăritul ortodox a privit-o ca micșorare și iubire nesfîrșită a Logosului. Această cheneză, care a permis nevoința izbăvitoare a lui Hristos, începe la întrupare și se sfîrșește la patimile de pe cruce.

Deosebirea dintre cele două chipuri de interpretare a conținutului duhovnicesc al cultului ortodox se observă și mai bine atunci cînd considerăm spiritul doctrinar dogmatic apusean în comparație cu cel răsăritean.

Cu competența, cu probitatea și cu prețuirea obiectului cercetării sale, care îl caracterizează, Ernst Benz propune o metodă pentru studiul dog-

măcii ortodoxe, care-l pune într-o postură categoric deosebită față de cercetătorii aceleiași realități. Ca unul care a studiat mai întâi iconografia și apoi Liturgia, el cere să se țină permanent seama de legătura organică dintre învățătura de credință și toate elementele vieții ei interioare în care se integrează și cultul. Aceasta înseamnă că punctul de vedere al lui Adol Harnack și al întregului curent al Protestantismului liberal trebuie revizuit în întregime. Teoria pătrunderii noțiunilor filozofiei grecești în dogmele Bisericii nu mai scandalizează pe nimeni, căci ele nu înlocuiesc adevărul revelat, ci numai mijlocesc exprimarea unui mesaj. Este vorba de mesajul subiectului religios, de contribuția duhului omului cu care acesta iese întru întâmpinarea Duhului lui Dumnezeu.

Chiar și fără considerarea teandrică a procesului dezvoltării dogmelor, teza propusă cîndva de către Adolf Harnack nu se poate susține. Ea cade ca fiind în contradicție cu înțelegerea experimentală a dumnezeieștii iconomii, proprie gândirii patristice.

Din considerarea oricît de generală a soteriologiei creștine, se poate afirma că în Apus aceasta poartă pecetea juridismului, pe cînd în Răsărit ea e covîrșită de ideea îndumnezeirii. Cine a ascultat la Paști, într-un locaș ortodox, cuvîntul de învățătură al Sfîntului Ioan Gură de Aur își dă seama că explicația augustiniană a îndreptării, grefată incomplet pe textele pauline, a putut găsi în gîndirea patristică o rezolvare fericită. Ca și cum ar reproduce aidoma rîndurile teologului ortodox A. S. Homiakov († 1860), prof. Benz afirmă că menținerea în cadrele învățăturii Sfîntului Atanasie a determinat Răsăritul dreptcredincios să rămînă străin de disputa dintre Romano-catolicism și Protestantism. Acestea din urmă, apreciate după învățătura despre mîntuire pe care o mărturisesc, alcătuiesc în realitate un singur tip de gîndire, gîndirea juridică bazată pe ideea îndreptării în fața lui Dumnezeu.

O dată stabilite particularitățile evlaviei răsăritene, după care nu se rupe legătura organică dintre dogmatică și spiritualitatea sobornicească a Bisericii, înțelegem că pătrunderea celor mai însemnate dogme creștine se realizează pe măsura adîncirii experienței liturgice. Aici se găsește izvorul realității pe care teologia a făcut un sir de încercări progresive de a o exprima în termenii filozofiei antice. În închinarea liturgică li s-a dăruit și credincioșilor din comunitățile creștine primare înțelegerea celor trei Persoane dumnezeiești, unite printr-o singură fire.

În privința purcederii Sfîntului Duh, Ernst Benz-istoricul — recunoaște formulării ortodoxe o prioritate de vechime și una de concordanță cu textul Sfîntelor Scripturi. Distincția între purcederea dinainte de veci din Tatăl a Sfîntului Duh și trimiterea Sa în lume de către Mîntuitorul Hristos se poate face precis în gîndirea răsăriteană, comparativ cu cea catolică. Se atribuie totuși acesteia din urmă de către Ernst Benz-teologul o anumită superioritate, ca una care ar da «o noțiune mai completă despre unitatea interioară treimică a vieții lui Dumnezeu».

A recunoaște formulei ortodoxe nu numai vechimea, dar și conformitatea cu datele Revelației scripturistice și în același timp a o socoti infe-

rioară alteia care nu se bucură de o poziție identică înseamnă a aduna la un loc realități contradictorii. Argumentul pe care se sprijină autorul în susținerea sa este lipsit de autoritatea patristică. În realitate — cum au stabilit Sfinții Părinți răsăriteni — relațiile reciproce dintre Persoanele Dumnezeieștii Treimi nu sînt infinite, ci pe cît le cunoaștem, ele sînt epuizate de proprietățile personale ale Ipostasurilor.

Învățătura dogmatică despre Persoana lui Iisus Hristos este alt capitol al teologiei ortodoxe. Și de data aceasta, prof. Benz identifică datele dogmaticii, care a întrebuițat terminologia culturii grecești, în experiența creștinilor din epoca primară. De altfel, dogma hristologică nu-și propune și nu poate afirma că tălmăcește total în concepte taina întrupării. Pentru viața duhovnicească din Biserică a fost necesar să se precizeze doar că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu desăvîrșit și Om desăvîrșit, iar aceste două naturi formează o singură persoană.

Comunitățile creștine primare au fost preocupate o dată cu ideea despre Fiul lui Dumnezeu, și de locul deosebit pe care îl ocupă în Biserică Preasfînta Sa Maică. Dezvoltarea cultului și învățaturii mariologice este socotită de către teologul german drept unul dintre cele mai minunate procese din istoria Bisericii Vechi. El s-a încheiat cu activitatea Sinoadelor ecumenice din Efes și al doilea din Constantinopol a căror țintă a fost stabilirea dogmei despre purureafecioria Născătoarei de Dumnezeu.

Învățătura ortodoxă despre Maica Domnului arată o dată mai mult inefabilul care îi este propriu în general. Preluînd din Evanghelie cuvintele Sale profetice (Luca I, 48), teologia nu iscodește taina care o înconjoară, ci mai degrabă îi admiră smerenia pe care a trăit-o în toate zilele vieții pămîntești. Prin această virtute, Maica Preacurată nu numai că a proslăvit pe Fiul lui Dumnezeu, ci a putut de asemenea înțelege iconomia mîntuirii oamenilor, care se împlinea prin Hristos.

Din examinarea sumarului acestei cărți a teologului german, am reținut că ea are drept obiect atît studiul duhului, cît și al vieții Ortodoxiei.

Nota nouă pe care Ernst Benz o aduce în fundamentarea dreptului bisericesc răsăritean ni se pare că rezidă în faptul că nu-l privește izolat de Tradiția apostolică. Procedînd astfel, autorul intră în conflict cu vederile protestante de mai înainte asupra problemei de față. Dacă la expunerea capitolelor doctrinare s-a început cu respingerea prejudecăților pe care se întemeiază aprecierea Ortodoxiei în Apus, de data aceasta se pornește de la critica teologului protestant R. Saml. Acesta a emis odinioară teza după care dezvoltarea dreptului bisericesc în chip special ar marca o cădere în păcat a Bisericii Vechi. Atunci a fost înăbușită manifestarea spontană a Sfîntului Duh prin harismatici și instituită birocrația bisericească. În realitate, «Duhul și dreptul — conchide Ernst Benz — nu sînt contradicții care se exclud reciproc. Sfîntul Duh creează dreptul și autoritatea Unuia, fundamentează autoritatea celuilalt».

Bazîndu-se pe înţelegerea justă a dreptului bisericesc, Ernst Benz trece să analizeze organizaţia actuală a Răsăritului creştin. Are însă nevoie în prealabil de stabilirea criteriului autorităţii supreme în Ortodoxie. Potrivit teologilor ruşi, lumina adevărului se dăruieşte în Biserica lui Hristos, cunoştinţei clerului şi mirenilor la un loc.

Dacă în conformitate cu principiul sobornicesc, climatul interior este iubirea, iar unicul cap este Hristos, atunci Biserica Universală nu poate avea şi un cap văzut în persoana episcopului Romei sau a oricărui altul.

Concluzia nu rămîne fără urmări atunci cînd se studiază raportul dintre Biserica Ecumenică şi Bisericile naţionale. După părerea teologului german, principiul diferenţierii în comunităţi locale îl formează naţionalitatea şi limba. Fundamentarea teologică specifică adusă acestui principiu este următoarea: «Încă de la început, minunea darului limbilor, care a avut loc în ziua Cincizecimii în timpul pogorîrii Sfîntului Duh, se înţelegea ca o sancţiune dumnezeiască a existenţei diferitelor limbi, a diferitelor popoare şi naţiuni, ca o înălţare a acestor limbi la însuşirea de mijloc al propovăduirii împărăţiei lui Dumnezeu».

Predicarea Evangheliei — şi cu aceasta privim activitatea misionară a Bisericii Ortodoxe cercetată de asemenea în carte — s-a făcut de către misionarii ortodocşi în limbile naţionale ale celor chemaţi la credinţa creştină. Expresia văzută a preocupărilor de propovăduire erau Sfînta Scriptură şi cărţile de cult, care au fost curînd traduse în limbile noi. Este interesant de notat, că la români s-au tradus întîi cărţile de slujbă, monumente ale Sfîntei Tradiţii, şi apoi Biblia. Pentru un cercetător preocupat de începuturile scrisului în cultura noastră, s-ar putea să dea de gîndit sugestia pe care o culegem din acest fapt. Înţelegem într-un fel că impulsul iniţial a putut veni mai degrabă de la înseşi schimbările spirituale, sociale şi politice ale statelor noi, în formare sub influenţa Bizanţului, iar nu din urmările Reformei apusene (comp. şi P. P. Pănaiteşcu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, Bucureşti, 1965, p. 228).

Dar oricare ar fi adevărul şi oricît de anevoie s-ar fi desfăşurat procesul de pătrundere a limbii vorbite în Biserică, fundamentarea lui teologică mărturiseşte despre originalitatea naţională a popoarelor. Împărăţia lui Dumnezeu poate fi zidită prin felurite limbi. Apreciind dezvoltarea literară care a urmat după traducerea Bibliei în limbile vorbite de popoarele convertite, putem să afirmăm că ea a însemnat nu numai sancţiunea dumnezeiască a existenţei, ci şi înălţarea şi botezul fiecărei limbi.

Studiul atent şi adînc al tuturor lăturilor vieţii interioare şi duhovniceşti al Ortodoxiei, pe care Ernst Benz îl face cu erudiţie şi cu credinţă vie, se arată bogat în rezultate. Se pare însă că o dată cu eviden-

țierea rolului de stimulent pentru dezvoltarea culturilor naționale, autorul nu scapă de înfrurirea asupra unor laturi ale vieții ortodoxe în istorie.

Izolaționismul liturgic și neglijarea de slujire a lumii ar constitui cele mai frecvente «slăbiciuni ale Ortodoxiei» — ca să ne exprimăm în termenii capitolului formulat de către autor. Când am caracterizat mai sus pe Ernst Benz ca influențat de vechiul fel apusean de a ne privi, am fost îndreptățit de antiteza pe care el o stabilește între un creștinism contemplativ față de altul activ. Aceasta afectează în fond raportul Bisericii cu lumea și însăși înțelegerea lucrării creștine.

Ortodoxiei nu i se poate aduce reproșul de renunțare la slujirea activă a lumii pentru faptul că o înțelege în primul rînd ca pe o slujire prin rugăciune și lucrare duhovnicească, iar nu ca stăpînire printr-un mijloc exterior. Că aceste mijloace lăuntrice o țin în vîrtejul vieții, unde luptă pentru adevăr, ne stă mărturie în zilele noastre participarea ei la străduința pentru apărarea păcii. Totodată aceasta afirmă, în conformitate cu tradiția creștină, demnitatea și slujirea omului, care nu trebuie năpăstuit de nici o împilare sau discriminare.

În veacurile trecute, trăitorii autentici ai duhului creștin n-au despărțit niciodată credința de iubirea lucrătoare, contemplația de activitatea imediată. La noi, Nicodim de la Tismana († 1406) și mitropolitul Grigorie Dascălul († 1834) se înscriu pe linia aceleiași trăiri și activități cu largi rezonanțe în jurul personalității lor.

Din rîndurile pline de admirație pe care prof. Benz le scrie pentru cunoscuta stărețime ortodoxă, înțelegem că totuși el este convins de importanța desăvîșirii duhovnicești a credinciosului. Asemenea unui aluat, omul drept nu rămîne fără bune urmări față de semenii săi, la care poate determina o înnoire morală.

«În lumea creștină contemporană, Ortodoxia strălucește ca o mărime unică în felul ei. Măreția aceasta constă în faptul că ea a păstrat fidel deplinătatea catolicității Bisericii Vechi în toate sferile vieții. În cultul ei continuă să dăinuiește prin succesiune înțelegerea bisericească primară și practica liturgică primară. În cult se păstrează succesiv și deplinătatea învățaturii Bisericii de la început. Aici încă n-a avut loc despărțirea dintre cult și teologie, dintre rugăciune și învățătură.

Biserica aceasta a păstrat conștiința primară a caracterului ei universal — catolic. Definiția proprie ca Biserica Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească se bazează nu pe ideea de drept, ci pe conștiința faptului că ea reprezintă Trupul tainic al lui Hristos... În Trupul acesta tainic se manifestă activ darurile Sfîntului Duh...» (Ernst Benz, *op. cit.*, p. 170).

Din cele expuse pînă aici, se poate vedea că, alături de teologii ortodocși P. Brațiotis, J. Meyendorff și P. Evdokimov, profesorul protestant Ernst Benz contribuie la o mai bună cunoaștere a Ortodoxiei în lumea contemporană.

Autorul este deosebit de pregătit pentru a ataca această problemă, de știință și de viață deopotrivă. De aceea el reușește să ne dea o lucrare în care apare când în situația de gînditor și apologet al ideilor pe care le studiază, când în situația de critic în mare parte profund, obiectiv și original. Cele două părți ale cărții arată o nedesmințită competență, dar și simpatie pentru obiectul cercetat. Cînd zicem simpatie, subliniem ceea ce îi unește pe creștini, ceea ce îi solicită să meargă împreună pînă la capăt pe calea descoperirii adevărului, zicem atitudine ecumenistă.

Desigur că autorul mai are de luptat pînă la debarasarea completă de influența teologiei protestante liberale. Calea de la vederile lui A. Harnack pînă la înțelegerea completă și tainică a Ortodoxiei se dovedește a fi trudnică.

Ceea ce a realizat Ernst Benz însă, a realizat cu multă străduință și cu oarecare dramatism. Acestea ne solicită atenția și simpatia, întrucît mărturisesc despre seriozitatea și sinceritatea autorului.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

D O C U M E N T A R E

BISERICA TÎRGULUI DIN TÎRGOVIȘTE

În plin centrul Tîrgoviștei, acolo unde odinioară se desfășura activitatea meșteșugărească-comercială a orașului, se află biserica Tîrgului. Însuși numele ei, foarte sugestiv și totodată rar, arată că deservea o anumită categorie de credincioși, și anume pe cei ce se aflau în inima orașului, îndeletnicindu-se cu negoțul și meșteșugurile. E singura biserică al cărei nume, ca și acel al orașului, arată preocupările strict economice ale celor ce au pus temeiurile așezării.

Noțiunea de «tîrg» înseamnă loc de schimb, centru comercial, și se afla în mijlocul orașului. Astăzi, încă, în vorbirea curentă, locuitorii mărghinași spun cînd merg după cumpărături că merg în tîrg.

Pe prima pagină a unui pomelnic al bisericii alcătuit la 1823 citim aceste rînduri edificatoare:

«Pomelnic

Al sfintei biserici din Tîrgul Tîrgoviștei»¹.

Nu știm dacă de la început biserica a purtat acest nume; cele mai vechi mențiuni nu-i amintesc decît hramul: sigur este numită astfel din secolul al XVIII-lea, cînd a fost luată sub îngrijire de populația de negustori și meșteșugari, locuitoare în jurul ei. O biserică pe acest loc se afla din timpuri foarte vechi, cel mai tîrziu în secolul al XVI-lea. Faptul că la jumătatea secolului al XVII-lea este ruinată ne îndreptățește a-i acorda o vechime de cel puțin un secol la acea vreme.

V. Vătășanu socotește că aceasta ar fi a doua ctitorie a lui Neagoe Basarab în Tîrgoviște, și anume biserica cu hramul Sf. Gheorghe². Nu cunoaștem argumentele care l-au îndemnat a formula chiar ipotetic această identificare. Din datele păstrate nu rezultă că biserica Tîrgului ar fi avut vreodată acest hram³, fapt ce ne face să nu acceptăm părerea istoricului de artă citat.

1. Pomelnic întocmit la 1823 de episcopul Ioniță Tănăsescu.

2. V. Vătășanu, *Istoria artei feudale în Țările Române*; ed. Academiei R.P.R., 1959, p. 500—501.

3. O biserică cu hramul Sfîntul Gheorghe există în Tîrgoviște și anume în cartierul Suseni, cel mai vechi al orașului. Existența unei biserici, pe vremea lui

O biserică cu hramul Adormirea Precistii, aflată pe locul acesta se găsea în stare de ruină, «numai niște ziduri surpate», în vremea domniei lui Matei Basarab. Atunci, «Udriște aflîndu-să cămăraș și credincios Măriei Sale i-au făcut rugăciune și îndemnare ca să facă această biserică, căruia dîndu-i-se voe de către Măria Sa, au pus și au sfărîmat tot zidul acela și de iznoavă s-au făcut din temelie după cum și pisania de asupra ușii arată. Însă biserica cu tinda pînă la ușă și nezugrăvită, ispravnic fiind pînă la săvîrșire, dumnealui Radu Logofăt vel căpitan, fiind leat 1654»⁴.

Acest Udriște a fost identificat de C. C. Giurescu⁵ cu Udriște Năsturel Herăscu, cunoscutul cărturar din timpul lui Matei Basarab, cu a căruj soție, doamna Elina, era frate.

Titulatura care însoțește numele ctitorului îl făcea pe cunoscutul genealogist George Florescu să infirme părerea lui Giurescu, pornind de la faptul că Udriște Năsturel a avut rangul de al doilea logofăt.

Virgil Drăghiceanu, asociind cele două nume cuprinse în pomelnic, dă ca ctitor al bisericii pe «cămărașul Udriște Radu»⁶ — eroare evidentă, săvîrșită sigur din lectura foarte în grabă a pomelnicului citat.

Părerile atît de controversate înfățișate mai sus ridică în mod imperios rezolvarea problemei ctitorilor bisericii. Dintru început trebuie să se știe că actuala biserică, înălțată din temelie la 1654, a avut doi ctitori: pe «Udriște cămăraș și credincios Măriei Sale» și pe Radu «logofăt vel Căpitan». Lectura mai atentă a amintitului pomelnic nu lasă nici o îndoială asupra acestui fapt; rămîne să determinăm acum pe fiecare din ei.

Este Udriște, ctitorul bisericii Tîrgului, una și aceeași persoană cu cumnatul domnului, Udriște Năsturel? Partea de sus a pisaniei, scrisă direct pe peretele din interior al bisericii, deasupra ușii ce separa fostul pronaos de tindă, este aproape în întregime ștearsă, deslușindu-se abia numele lui Udriște. Titulatura nu mai poate fi citită.

Funcția ce o întregeste numele său în pomelnic s-ar putea să fie dată în acest caz de Ioniță Tănăsescu, alcătuitorul pomelnicului din secolul al XIX-lea și vrea să marcheze în mintea sa strînsele legături dintre

Neagoe Basarab aici, este cît se poate de explicabilă, ținînd seama de vechimea cartierului. De aceea, credem că aceasta este biserica pomenită de Gavril Protul. Edificiul a suferit stricăciuni mari, se pare, în timpul campaniei din 1595. Rămăsu ulterior în îngrijirea locuitorilor mai sârmani ai acestei periferii a orașului, restaurările viitoare poartă pecetea modestiei și nu mai respectă, măcar în ceea ce privește partea superioară a locașului, detaliile monumentului domnesc.

4. *Pomelnic*, p. 11.

5. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea I, ed. II, p. 70.

6. V. Drăghiceanu, *Căluza monumentelor istorice din jud. Dimbovița*, 1907, p. 18. Pr. C. Nițescu, într-un articol recent: *Tîrgoviște — biserici din epoca lui Matei Basarab*, în «Glasul Bisericii», nr. 7—8/1963, p. 700—701, reluînd eroarea lui Drăghiceanu, înlocuiește numai titulatura de cămăraș cu aceea de cămînar. Menționăm că dregătoria de cămînar apare mai tîrziu, în vremea lui Matei Basarab, introducîndu-se probabil numai darea «camăna», stringătorii dării numindu-se la început cămînari, și abia spre finele secolului al XVII-lea cămînari.

domnitor și ctitorul bisericii Țîrgului; de altfel, această titulatură nici nu apare prea des în actele oficiale și nici în alte pisanii. Și chiar dacă autorul pomelnicului ar fi copiat-o aidoma după pisanie, aceasta a fost scrisă tîrziu, spre finele secolului al XVIII-lea, atunci cînd s-a zugrăvit biserica și zugravul, necunoscînd adevăratul rang al ctitorului dar știind apropiatele raporturi dintre domn și învîțatul său cumnat, să-i fi dat titlatura ce apare în pomelnic.

De altfel, dacă urmărim titlurile lui Udriște Năsturel așa cum apar ele în documentele vremii, găsim indicii care să întărească părerea că totuși poate fi identificat cu ctitorul bisericii. Udriște Năsturel își începe cariera sa ca diac⁷. Un act din 6 martie 1628, de la Alexandru vodă Iliăș, a fost scris de «credinciosul nostru scriitor Udriște Năsturel». La 14 mai 1629 semna «Uril Năsturel tainic»⁸. Mai tîrziu, pînă la moarte, poartă titlul de: «vtori logofăt» — al doilea logofăt. Atît rangul de «tainic», cît și acela de «vtori logofăt» sînt socotite și de Hașdeu și de N. Iorga ca fiind conferite unor consilieri intimi⁹.

Titlatura din pomelnic: «cămăraș și credincios» ni se pare destul de apropiată de aceea de consilier intim. În pomelnic, cu titulatura de logofăt apare celălalt ctitor, Radu. Or, pe piatra tombală care cuprinde numele său, la două date diferite: 1646 și 1654, ultima dată — anul construirii bisericii —, nu se află asociat și titlul de logofăt. Nu cumva, cel ce a întocmit, fie pisania tîrzie, fie pomelnicul, a trecut adevăratul titlu al primului ctitor pe seama celui de al doilea? Credem că da.

Iată suficiente argumente ce ne îndeamnă să ne asociem părerii care recunoaște în Udriște unul din ctitorii bisericii Țîrgului, pe remarcabilul om de cultură, cumnat al lui Matei Basarab. În ce privește pe al doilea ctitor, «ispravnicul bisericii pînă la terminarea ei», poate fi mai ușor determinat. El este Radu, fost «iuzbaș de fustaș»¹⁰ pe la 1646 și vel căpitan la 1654. Avea strînse legături și cu vechea biserică, unde îi erau înmormîntați doi coconi: Oprea «pristăvit» la 1646 și altul, Paraschiva mort mai tîrziu.

Piatra de pe mormîntul lor, prinsă acum în peretele sudic la exterior indică și evoluția rangului său, care e mult mai firească pe scara ierarhiei militare decît titlul de logofăt pe care îl atribuie pomelnicul și pe care în mod cert nu l-a purtat.

Biserica, terminată dar nezugrăvită s-a sfințit în 1654, slujba sfințirii fiind condusă după tradiție de patriarhul Antiohiei, Macarie, aflat în acel an la Țîrgoviște ca oaspete al lui Matei Basarab. Cît va fi rămas biserica nezugrăvită nu știm. Din fragmentul de pisanie ce poate fi citit, cît și din pomelnic, aflăm că un Constantin «ce se numea între oameni

7. *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*, tradusă din elină la 1648 de Udriște Năsturel din Fierești, al II-lea logofăt. Tipărită prima oară de g-ralul P. V. Năsturel. Partea introductivă, p.XLI. 8. *Ibidem*, p. XLII. 9. *Ibidem*, p. L.

10. Iuzbaș de fustaș — la O. G. Lecca, *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*, p. 279 = cu comandant de fustaș (soldați în garda personală a domnului, înarmați cu toiege). Termenul iuzbaș (sutaș) e de origină turcească, fiind prin secolul al XVII-lea împrumutat și în nomenclatura militară din Țara Românească.

Dinu Bogasieru¹¹, tatăl Voineștilor», împreună cu soția sa Ilinca, au zugrăvit biserica, timpla și altarul. Anul zugrăvirii nu este arătat, el putând fi ori către finele secolului al XVII-lea, ori la începutul secolului al XVIII-lea. Puținele fragmente scoase la iveală în urma spălării picturii actuale înfățișează un stil foarte apropiat de cel folosit în vremea lui Brîncoveanu.

Către finele secolului al XVIII-lea, biserica era dezvelită, necesitînd reparații serioase. Atunci, un Dimitrie Bogasieru, poate descendent al lui Dinu, împreună cu Mira Grecu, «s-au îndemnat amîndoi și au făcut advonul și au șindrilit și au zugrăvit tinda și advonul»¹². Cu acest prilej, între ctitorii bisericii a fost pictat și acest Dimitrie, împreună cu doi nepoți ai săi. Acum s-a scris și pisania, în prezent în bună parte ștearsă, și din care mai desprindem: «...Dumnezească... Udriște... nezugrăvită cu ajutorul... zugrăvit de jupin Dinu și... Dumitru... sin Nedelcu văzînd-o dezvelită au învelit-o și au zugrăvit-o tinda și advonul și sfintele icoane cele mari spre pomenire în zilele înălțatului domn Nicolae Mavro. Vovvod leat...».

Data este ștearsă; din pomelnic aflăm însă anul 1787, deci în vremea lui Nicolae Mavrogheni.

Poate tot acum au fost astupate spațiile dintre stîlpii pridvorului, creîndu-se tinda ce lungea biserica, răpîndu-i însă din frumusețea ei inițială. Acoperișul fiind de șindrila, se strica repede. În 1812 era reparată din nou, la reparații contribuind epitropii Dragnea Cojocarul cu 60 lei și Gheorghe Brașoveanu cu 50 lei, iar cu sume mai mici alți enoriași. S-au folosit de data aceasta 34.000 șindrile și 50.000 cuie de lemn¹³.

La 1820 au fost acoperite cu șindrila turnurile cele mici (turlele bisericii), cheltuiala fiind suportată de Ianache Postelnicu, care a oferit pentru reparații 50 lei¹⁴.

După dramaticul sfîrșit al lui Tudor Vladimirescu, turcii au pătruns în Tîrgoviște, urmărindu-l pe Ipsilante care se întărise aici, și au supus orașul la prădăciuni și omoruri. Printre cei tăiați de turci se afla și Gheorghe Brașoveanu, epitropul bisericii, participant la cheltuielile reparației din 1812¹⁵.

Parte din bisericile orașului au căzut pradă jafurilor turcești; biserica Tîrgului a scăpat însă, datorită intervenției unui supus austriac (sudit chesaricesc) Alexe, «carele cu curajul său a stăcut ca un consulat cînd au venit turcii să gonească pe greci din țară, fiind leat 1821»¹⁶. Dacă acest Alexe¹⁷ se afla în Tîrgoviște cu treburi oficiale sau era originar de aici nu putem afla din conținutul acestei importante însemnări; intervenția sa a fost salvatoare pentru oraș și mai ales pentru biserica Tîrgului.

11. *Pomelnic*, p. 12. 12. *Ibidem*, p. 14, pisanie.

13. *Condica Sfintei Biserici Tîrgul pentru toate zapisele și hodoarele ce are Sfînta Biserică*, p. 1. *Pomelnic*, p. 17. 14. *Pomelnic*, p. 31.

15. *Condica*, p. 2. 16. *Pomelnic*, p. 28.

17. Soția lui a ajutat cu 20 lei la potîrul de argint din 1830.

Peste câțiva ani, la 1825, prin contribuția enoriașilor se aduc noi îmbunătățiri bisericii, între altele «s-a făcut podul femeilor și s-a lărgit biserica și s-a făcut și dușumea de scînduri jos, s'au făcut și jețuri noi»¹⁸. Cu cîte a patra parte din cheltuieli au contribuit atunci Dimitrie Brașoveanu, Manole Rachieru și Ioniță Tănăsescu, episcop și autorul pomelnicului.

Pe la 1830 se executau la biserică ușoare reparații, îmbogățindu-se în același timp inventarul bisericii cu icoane. Reparații curente au avut loc și în deceniile următoare, din contribuția modestă a enoriașilor și prin grija diferiților episcopi; unul dintre ei, Anastasie (Sache) Poroianu, a avansat din «casa sa» 5.000 lei vechi, pînă la strîngerea sumelor cu care s-au înscris cetățenii din parohie. Bani se strîngeau greu, deoarece la moartea lui Poroianu nu se rambursaseră, iar fiul acestuia, Constantin, face donație bisericii întreaga sumă¹⁹. Tot din contribuția enoriașilor se fac reparații în 1875, principalii donatori fiind Vasilache Cojocar, împreună cu fiul său, Costache Cojocar, și episcopul Mihailache Nisipeanu²⁰.

În afară de înlocuirea acoperișului, s-au reparat și alte stricăciuni și neajungîndu-se banii, «s-au luat de la Dimitrie Constantinescu (Ursu) lei vechi una mie, ce erau la Dsa lăsați de mătușa Dsale, jupîneasa Calîța»²¹. Cutremurul din 1940 a pricinuit grele avarii bisericii, în special la turla cea mare de deasupra naosului, care a fost în întregime dărîmată, în locu-i zidindu-se o alta. Cu acest prilej, s-a renunțat la a doua turlă de formă paralelipipedică, îmbrăcată de jur-împrejur cu tablă. Tot atunci a fost înlocuit cu olane vechiul acoperiș. Lucrările au durat din 1941 pînă la 6 septembrie 1943, cînd locașul a fost redat cultului.

*Detalii arhitectonice*²². Biserica Tîrgului a fost construită în plan treflat, ce o apropie de construcțiile din prima parte a secolului al XVI-lea, fapt ce ne îndeamnă a crede că cei care au reinălțat-o din temelie la 1654 au construit noul edificiu urmînd întocmai vechiul plan. Procedeele acesta se pare că era frecvent în secolul al XVII-lea, el fiind întîlnit chiar în Tîrgoviște, la biserica Doamnei, din incinta Curții Domnești.

Inițial, planul era compus, după cerințele cultului, din altar, naos, pronaos și un pridvor deschis; ulterior, poate către finele secolului al XVIII-lea sau începutul secolului al XIX-lea, pentru a se face față numărului sporit de credincioși²³, zidul despărțitor dintre naos și pronaos a fost desființat. Pentru a satisface probabil aceeași necesitate, a fost zidit spațiul dintre stîlpii pridvorului deschis (specific perioadei lui Matei

18. *Pomelnic*, p. 46, 47. 19. *Ibidem*, p. 39—41. 20. *Ibidem*, p. 43.

21. *Condică*, p. 170.

22. Parte din detaliile arhitectonice ne-au fost cu generozitate puse la dispoziție de arhitectul Cristian Moisescu.

23. În *Catagrafia jud. Dîmbovița din 1810*, publicată de pr. Al. Popescu-Runcu, biserica Tîrgului apare cu cel mai mare număr de credincioși, între toate bisericile din oraș: 144 bărbați și 103 femei; p. 7.

Basarab), creîndu-se tînda actuală. Umplerea spațiului dintre stîlpii pridvorului se vede foarte bine acum.

La exterior, fațadele sînt împărțite de un brîu median în două registre suprapuse, cu ciubuce ieșite în afara feții zidului, cel superior fiind alcătuit dintr-o înșirare de firide, iar cel inferior din panouri dreptunghiulare.

Întregul parament al bisericii era decorat cu o tencuială subțire, peste care se aplica o zugrăveală imitînd orînduirea cărămizilor în jurul unor blocuri de piatră. Această tehnică, ce imita de fapt sistemul de zidărie a fațadelor multor monumente din secolul al XVI-lea, are ca scop în primul rînd protejarea sub tencuială a materialului de construcție (cărămidă mai ales), care datorită numărului mare de edificii ce se înălțau către mijlocul secolului al XVII-lea, începuse să fie de calitate inferioară celei din perioada anterioară.

Procedul, folosit se pare prima oară la biserica Domnească zidită de Petru Cercel la 1584, este foarte frecvent în timpul lui Matei Basarab. În Tirgoviște îl întîlnim la biserica Sfinții Împărați, construită în 1651.

În cadrul restaurărilor de mai tîrziu, prin văruierea exteriorului, s-a schimbat cu totul aspectul de altă dată al bisericii.

Pictura. Din fragmentul de pisanie păstrat rezultă că biserica n-a fost zugărvită de la început. Sfințirea și darea în folosință a bisericilor fără a fi zugrăvite erau obișnuite și încă din vremuri mult mai vechi. Nici una din datele existente nu precizează anul în care Dinu Bogasieru s-a învrednicit a împodobi cu picturi interiorul bisericii. Cele cîteva fragmente de pictură, mai mult ca sigur originală, scoase la iveală prin spălarea unei mici porțiuni din zugrăveala actuală, indică prin desen și culoare o continuare a stilului pictural, folosit în vremea lui Brîncoveanu, fapt ce ne îngăduie a fixa în ultimii ani ai secolului al XVII-lea, sau cel mai tîrziu la începutul secolului al XVIII-lea, data primei zugrăviri a bisericii.

Retușări și adăogiri va fi suferit pictura în 1787, prin cheltuiala lui Dimitrie Bogasieru și Mira Grecu, — cel dintîi punînd a i se zugrăvi chipul «în tînda femeilor». Ușoare contururi ale acestui grup se văd sub actuala pictură, în dreapta intrării, pe peretele vestic realizat prin zidirea spațiului dintre stîlpii pridvorului. Probabil către jumătatea secolului trecut, un binevoitor mai puțin inspirat a pus să se zugrăvească din nou biserica. Pictorul, încadrîndu-se în tendința spre neoclasicism, specifică vremii, a acoperit valoroasele picturi originale cu panouri mari în care apar diferiți sfinți, de mari proporții, restul spațiului alcătuint un fond de un albastru siniliu ce urîștește mai mult decît înveseleşte interiorul locașului.

Nu știm din ce motive pictorul de acum a păstrat cîteva brîie acoperite cu elemente florale, plăcut colorate și care se văd bine că se încadrează în vechiul stil pictural. La fel de nefericită a fost și pictarea soclului pînă la înălțimea stranelor, cu ulei. Cu mult talent și urmînd stilul tradițional, prof. Vasile Blendea a pictat interiorul turlei și cupolei prin-

cipale, rezidită așa cum s-a arătat, după năruirea celei vechi în urma cutremurului din 1940.

Portretul ctitorului Udriște, înfățișat ca mare boier, cu barbă și veșminte bogate, e sortit deteriorării totale din cauza scării ce urcă la podiumul corului, care, de altfel, împiedică vederea sa din biserică.

Prin căderea unor fragmente de var de la exterior au ieșit la iveală urme de pictură spre partea anterioară a pereților, de unde deducem că această parte exterioară a fost într-o vreme pictată. Procedul era obișnuit; îl găsim și la biserica vecină, Sfinții Voievozi.

În cadrul unei viitoare restaurări, se impune spălarea actualei picturi, pentru a reda edificiului decorația interioară de altă dată.

Clădiri anexe. Până în 1934 când s-au dărîmat — în cadrul lucrărilor de sistematizare pe strada Ion Eliade Rădulescu, — spațiul din fața bisericii era dominat de un masiv turn în formă pătrată. Data construirii turnului nu se află între izvoarele literare păstrate. În 1912, avînd acoperișul stricat, s-a șindrilit din nou; la 1830, cojindu-se tencuiala interioară, a fost din nou zugrăvit, cheltuielile fiind acoperite din suma de 100 lei lăsată pentru aceasta, «la ceasul morții»²⁴, de Dragnea Cojocaru, fost epitrop al bisericii; turnul a servit pînă la dărîmare drept clopotniță.

Bunurile bisericii. Din datele existente în amintitul pomelnic și în condică aflăm că biserica Tîrgului a avut în trecut însemnate bunuri, constînd din terenuri în oraș și împrejurimi, prăvălii, case și odoare, în cea mai mare parte dăruite de enoriași credincioși. Epitropii bisericii au întocmit în decursul timpului mai multe catagrafii privind bunurile parohiei; una datează din 1808 și a fost alcătuită de Dragnea Cojocaru și Gheorghe Brașoveanu.

La 1823, Ioniță Tănăsescu, om ordonat, avînd și o scriere frumoasă, încearcă la preluarea funcției de epitrop să pună ordine în hîrțile găsite, care erau «cam împrăștiate și scrise prin mijloc unde le-au venit»²⁵. Atunci alcătuieste el o catagrafie «de toate acareturile, locuri, hodoare ce s-au găsit ale sfintei biserici»²⁶. Rezultă din această catagrafie că biserica posedă la acea dată opt prăvălii dăruite de diverși enoriași sau «făcute din venit» și care se închiriau la diferiți negustori și meșteșugari, aducînd un venit anual de 17 oca de ceară²⁷. Afară de acestea, mai stăpînea trei case cu locul lor, dintre care una «proastă», de asemenea închiriată.

Dinu Bogasieru, cel ce a zugrăvit biserica, înainte de moarte a dăruit bisericii și «o livadă de fin sub dealul Mînăstirii, să o cosească preoții ce or veni după vremi și să-l pomenească»²⁸.

În oraș, biserica stăpînea numeroase locuri ce erau date la diverși cetățeni să-și construiască pe ele case și prăvălii, plătind embatic. Condica cuprinde în copie un înscris al lui Pană Abagiu ce-l dă bisericii pentru un loc de prăvălie ce l-au luat cu embatic la 1794²⁹.

24. *Pomelnic*, p. 17.

25. *Condică*, p. 2.

26. *Ibidem*, p. 85.

27. *Ibidem*, p. 85, 86.

28. *Pomelnic*, p. 12.

29. *Condică*, p. 146.

La 1807, averea bisericii se mărea cu «un petec de loc» lăsat prin diată de Bădica Băcănescu, urmînd ca cel ce-și va face casă pe dînsul să plătească «havaiet Sfintei Biserici»³⁰.

Adesea, se iveau pricini de neînțelegere între epitropi și unii dintre vecini pentru aceste locuri: la 1809, un anume Negoită Lupea se opunea zidirii unor prăvălii pe locul bisericii, motivînd că binaua stingherește o ulicioară «de nu au vecinii pă unde băga buții cu vin»³¹. Pricina a fost judecată cu martori la fața locului, pe bază de acte, susnumitul fiind îndemnat a permite continuarea lucrărilor. Insistînd să facă opoziție, epitropii se adresează cu jalbă mitropolitului Dosoftei, care la 31 iulie același an poruncește lui «kir popa Gheorghe, protopop de Tîrgoviște»³², să cerceteze la rîndu-i litigiul și să hotărască după dreptate. Hotărîrea protopopului confirmă pe cele anterioare, fiindcă «nu are nici o dreptate, Negoită»³³.

Spre sfîrșitul secolului, mai precis în anii 1869, 1875, 1885, epitropii vînd o parte din locurile pe care embaticanii construiseră case și prăvălii, acestea devenind proprietăți depline ale cumpărătorilor. Vînzarea din 1875 s-a făcut către «onor primăria urbei Tîrgoviște»³⁴. Toate aceste locuri erau în plin centrul orașului, în apropierea bisericii, pe străzile I. E. Rădulescu și Libertății (azi 30 Decembrie). Parte din banii proveniți din aceste vînzări s-au folosit, așa cum s-a arătat, la diverse reparații. De altfel, în această vreme veniturile parohiei scad, daniile se reduc, așa încît preotul nu se mai putea susține «numai cu ceea ce intra pe ușa bisericii»³⁵.

Analizînd cererea preotului Cristache, «enoriașii hotărîsc ca de la 23 aprilie 1871, să i se acorde anual cîte 500 lei vechi plătibil în două rate — la începutul anului și după 6 luni»³⁶. Ultimele clădiri aflate în jurul bisericii au fost dărîmate o dată cu turnul cel mare, în cadrul lucrărilor de sistematizare amintite.

În afara bunurilor imobile înfățișate mai sus, catagrafia înregistrează numeroase obiecte necesare cultului sau împodobirii edificiului. Un capitol intitulat «tacîmuri în biserică» inventariază: icoane mari și mici, unele îmbrăcate în argint, sfeșnice, argintărie (paftale, cădelnițe, cruci, candelă), totalizînd 875 dramuri, plus unele coroane tot din argint, avînd 404 dramuri. La capitolul «alămuri, cositor, aramă»³⁷, sînt înregistrate: un potir, policandre, zarfuri de candelă, tăvi, cazane de aramă pentru botezat, etc. Lista obiectelor metalice se încheie cu mai multe unelte de fier.

Dintre obiectele de valoare e amintit un potir dăruit bisericii de către Sache Poroianu, fost în mai multe rînduri epitrop. Potirul «de argint bun, lucrat în flori și poleit cu aur peste tot»³⁸, înlocuia unul mai vechi de argint, la cumpărarea căruia au contribuit mai mulți enoriași

30. *Ibidem*, p. 5.31. *Ibidem*, p. 12.32. *Ibidem*, p. 18.33. *Ibidem*, p. 20.34. *Ibidem*, p. 171.35. *Ibidem*, p. 157—158.36. *Ibidem*, p. 157—158.37. *Condică*, p. 51.38. *Pomelnic*, p. 40.

la 1830. Se găsește și acum în inventarul bisericii, avînd pe el următoarea inscripție: «dăruit bisericii Tîrgului de Sache Poroianu 1876 iunie 11».

De la acest Sache Poroianu biserica mai avea și «una copie de argint toată și una cutie de argint poleită prin năuntru cu aur, pentru Sfînta Împărtășanie»³⁹. Fiul său, Constantin Poroianu, urmînd pilda părintelui, a îmbogățit inventarul valoros al bisericii cu alte obiecte de argint poleite cu aur. Alături de acestea, menționăm o icoană a «Sfîntului Nicodim ale cărui moaște sînt la Minăstirea Tismana»⁴⁰, îmbrăcată peste tot în argint, în greutate de 114 dramuri, cumpărată de Vasilie Dimovici (Vasilache Cojocarul) de la moștenitorii «răposatului Arhiepiscop Acachie Palada, Mitropolit de Laodichia, celui ce a trăit și încetat din viață în acest oraș în anul 1863»⁴¹.

Foarte bogată este și lista veșmintelor preoțești, multe confecționate din stoffe de calitate: cit de Lipsca, atlas de diferite culori, etc. și împodobite cu fir.

Cărțile, în număr de 43, erau sîrbești și românești, cele mai multe fiind Mineie. În catagrafia din 1808 apar 12 Mineie de lună (deci toată colecția), dăruite de Radu Golescu⁴². Multe din bunurile existente încă la finele secolului trecut nu se mai află în inventarul actual. Împutînarea veniturilor bisericii se explică în parte și prin limitarea treptată a parohiei. Dacă în catagrafia de la 1810 biserica Tîrgului avea cel mai mare număr de enoriași, astăzi această parohie este una dintre cele mai mici din oraș.

Prof. MIRCEA T. GEORGESCU

Documente. Piatra tombală prinsă în zidul de sud al bisericii: «Aicea la ceastă piatră zăcu jos oasele robului Dumnezeu Oprea care s-a pristăvit în zilele Io Matei Voevod Mșta noembrie 21 zile văleat 7154 (1646), coconu Radului iozbaș de fustaș carele au fost ispravnic la această sfîntă biserică întru cinstit hram uspensie... leat 7162 (1654).

Aice supt această piatră zăcu oasele Paraschivei Koconul Radului vel căpitan carele au fost ispravnic la această biserică... Io Mateiu».

În fața ușii de la intrare se mai află o piatră de mormînt împărțită în două registre cu chenar pe margine și a cărei inscripție este cu totul ștearsă.

Pomelnic *. «Al sfîntei biserici din Tîrgul Tîrgoviștei făcută acum după zaveră cînd am intrat eu epitrop în zilele mării sale Io Grigorie Ghica Voevod, carele s-au orînduit dela poartă a fi domn întîiu din pămînteni fiind leat 1823 april.

Scris de mine cu mina. Ioan Tănăsescu-epitrop».

În continuare predoslovia și o pomenire generală, după care urmează: «De aici începe a pomeni numele fericîților ctitori, lîngă care nume am scris ajutoru și milele ce au făcut».

POMENEȘTE DOAMNE

MATEI VOEVOD

UDRIȘTE

ELENA DOAMNA

RADU

cu părinții și fiilor.

«fericiți ctitori»

39. *Ibidem*, p. 40.

40. *Ibidem*, p. 41.

41. *Ibidem*, p. 43.

42. *Condică*, p. 27; *Pomelnic*, p. 16.

* Pe ultima filă a pomelnicului este o mențiune din care reiese că a mai fost copiat, pentru a fi publicat. Erorile privitoare la lămurirea problemei ctitorilor ne face a crede că n-a fost încă publicat; de aceea, ne permitem a o face aici, menționînd și această însemnare.

Acest Udriște aflindu-se cămăraș și credincios mării sale Matei Voevod Barsarab, cînd să afla domn aici în scaunul Țirgovîștii I-au făcut rugăciune și îndemnare ca să facă această biserică, fiind niște ziduri surpate, căruia dîndu-i-se voie de către mărița sa au pus și au sfărîmat tot zidul acela și de iznoavă o au făcut din temelie după cum și pisania deasupra ușii arată: Însă biserica cu tînda pînă la ușă și nezugrăvită, ispravnic fiind pînă la săvîrșire dumnealui Radu logofăt vel căpitan: fiind leat 1654 (7162).

făcători de bine.

Pomenește Doamne.

Constantin Ilinca

Maria: cu părinții și fii lor .

Acest Constantin ce să numea între oameni jupân Dinu Bogasieru tatăl Voi-neștilor, Acesta au zugrăvit biserica, tîmpla și altarul. Au hărăzit și o livadă de fin subt dealul Minăstirii lîngă via Văcărescului pe care o cosește preoții bisericii și să-i pomenească.

Pomenește Doamne.

Matei — Ierei — Ioana — (prezvitara)

cu părinții și fii lor.

Acest popă Matei au fost preot la această sfințită biserică și au îmbrăcat evanghelia cu argint cu cheltuiala sa, au făcut și cădelnițe de argint.

Pomenește Doamne.

Dimitrie Mira

cu părinții și fii lor.

Acest Dimitrie Bogasieru dimpreună cu Mira Grecu, văzînd biserica dărimată s-au îndemnat amîndoi și au făcut advonul și o au sîndrilit și au zugrăvit tînda și advonul. Au făcut și sfintele icoane cele împărătești; zugrăvindu-și chipul său în tînda femeilor, cum și pe doi nepoți ai săi, neavînd copii. Fiind leat 7295—1787.

Pomenește Doamne.

Pascale Voica

cu părinții și fii lor.

Acest Pascale feciorul lui Panu abagiu, Acesta au făcut policandru — fiind leat 1814.

Pomenește Doamne.

Radu

cu părinții și fii lor.

Acesta este Radu Goleșcu, acesta au cumpărat cele douăsprezece minec.

Pomenește Doamne.

Dragnea — Stana — Marica

cu părinții și fii lor.

Acesta este Dragnea Cojocarul carele au fost epitrop la această sfințită biserică. Acesta au ajutat la sîndrilitul bisericii cu lei 60: la leat 1812. Au ajutat și la potirul de argint ce s-au furat cu jumătate parte. Și la ceasul morții au mai lăsat lei una sută cari primindu-se s-au dat în cheltuiala zugrăvitului turnului celui mare fiindcă se cojise tencuiala pă dinăuntru; fiind leat 1830. (AWA).

Pomenește Doamne.

Atanasie Sultana

cu părinții și fii lor.

Acesta este Tănase Băcanu carele au fost și epitrop la această sfințită biserică și au făcut un discos de argint de dramuri: fiind leat 1811. Au cumpărat și un penticostar românesc.

Pomenește Doamne.

Gheorghe Rada

cu părinții și fii lor.

Acesta este Gheorghe Brașoveanu carele au fost epitrop și între altele oste-nele au ajutat și cu lei (50) la sîndrilitul bisericii dela leat (1811).

Pomenește Doamne.

Marin Stanca

cu părinții și fii lor.

Acesta este Marin rachier, carele au ajutat cu jumătate parte la potirul ce s-au furat. Au mai dat și o părăche de pafale de os.

Pomenește Doamne.

Gheorghe Ilinca

cu părinții și fii lor.

Acesta este Iorga Cojocaru carele au hărăzit Sfintei biserici în loc de prăvălie în colț pă care loc au făcut Mihai Bărbieru prăvălie și plătește embatic. Leat 1860. Au mai dat soția sa o sfită de belacoasă roșie.

Pomenește Doamne.

Manole Despa

cu părinții și fii lor.

Acesta după moartea lor au hărăzit casa cu locul ei sfintei biserici, pă care luind-o biserica întru stăpînire și fiind casa cam veche stricată au dat locul lui Neculae Cojocaru și plătește embatic.

Pomenește Doamne.

Constantin Sanda

cu părinții și fii lor.

Aceștia iarăși asemenea după moartea lor au hărăzit casa cu locul ei sfintei biserici dar însă a orînduit pă un Ioniță nepotul să șază în casă, și să dea pă fiecare an cite un sărîndar preoților și una ocă făclii și una ocă undălemn și o litră tămîie ca să se pomenească fiind leat 1812.

Pomenește Doamne.

Dimitrie Maria

cu părinții și fii lor.

Acesta este Dima Sfiștovlau Bogasierul carele au hărăzit sfintei biserici lei una sută care bani s-au dat la cumpărătoarea prăvălii dela Simuleasa fiind leat 1816.

Pomenește Doamne.

Dimitrie Zoîța

cu părinții și fii lor.

Acesta este Dimitrie Băcanu Piscupescu acesta au făcut coroana la sfînt Ioan, au zugrăvit și din icoanele împărătești a doua oară, au făcut evanghelia de argint pă icoana sfîntului Niculae, au făcut un rînd dă odăjdii de atlas cu fir, și au ajutat și la potirul cel cu leat 1830 cu niște argint al său.

Pomenește Doamne.

Ioan Maria

cu părinții și fii lor.

Acesta este Ioan Băcanu. Acesta au ajutat cu a patra parte la podul fâmeilor. Au făcut și pămîntul de argint pă icoană în mina domnului Hristos. Au ajutat și la potirul de argint cel cu leat 1830 cu lei 50.

Pomenește Doamne.

Zamfir Marica

cu părinții și fii lor.

Acesta este Zamfir Polcovnicu izesc, acesta au hărăzit pă perete pafale de argint și cu colanu cusut cu fir și cu fluturi leat 1831.

Pomenește Doamne.

Alexie Ana

cu părinții și fii lor.

Acesta este domnu Alexe sudit chesaricesc carele cu cprajul său au stătut ca un consulat cînd au venit turcii să gonească pe greci din țară fiind leat 1821 și cînd au venit aici la Tîrgoviște i-au întîmpinat cu cele trebuincioase și îmblîn-

zindu-i cu cuvinte bune, au potolit pornirea și gîndul lor cel rău ce-l avea asupra acestui oraș ca să-l prăpădească și cu puterea ce avea au păzit și această biserică de nu s-au jefuit de turci cum s-au jefuit alte biserici aici în oraș și au sfărîmat icoanele. Au ajutat și cucoana lui cu lei 20 la potirul de argint ce sau făcut acum la leat 1830.

Pomenește Doamne.

Arsenie Maria

cu părinții și fii lor.

Acesta este Badea Polvocnicul carele au ajutat cu dramuri 57 argint la potirul cel făcut acum cu leat 1830.

Pomenește Doamne.

Ioan Marica

cu părinții și fii lor.

Acesta este Ianache Postelnicu carele au ajutat cu lei 50 la șândrilitul turnurilor celor mici leat 1820. Au ajutat și cu dramuri 38 argint la potirul cel cu leat 1830.

Pomenește Doamne.

Dimitrie Stanca

cu părinții și fii lor.

Acesta este Dimitrie Brașoveanu carele au ajutat cu a patra parte la podul fâmeilor ce s-au făcut în biserică fiind leat 1825. Au făcut și icoana sfîntului Dimitrie. Au făcut și tratapoadele dela strănă. Au făcut și ușile altarului cele de lături cu sfîntii arhangheli.

Pomenește Doamne.

Manole cu părinții.

Acesta este Manole rachieru carele au ajutat cu a patra parte la podul fâmeilor ce s-au făcut în biserică și dușumelele fiind leat 1825 au ajutat.

Pomenește Doamne.

Simeon Ana

cu părinții și fii lor.

Acesta este Simion carele au făcut la sfînta biserică o sfită de stofă bună cu ciocuri și șiret de fir. Au făcut și hacr tot de stofă albastră cu flori de fir fiind leat 1830.

Pomenește Doamne.

Constandin cu părinții.

Acesta este Costache Daciu carele au făcut stihar de stofă neagră la sfită ce numim înapoi.

Pomenește Doamne.

Nicolae Safta

cu părinții și fii lor.

Acesta este Nicolae Tănăsescu carele au făcut un epitrafir de stofă albă bună cu ciocuri de fir: la sfită ce numim înapoi tot acum leat 1830 au ajutat și la potirul cel cu leat 1830.

Pomenește Doamne.

Dimitrie Zoița

cu părinții și fii lor.

Acesta este Matache Brutaru carele au ajutat cu lei 100 la jugrăvitul turnului celui mare pe dinlăuntru leat 1830.

Pomenește Doamne.

Neagoe cu părinții lui.

Acesta este Ioniță Voiciloiu carele au cumpărat cazania.

Sache Poroianu

Pomenește Doamne.

Anastasia

Acesta alu cărui nume din S. Botez este Anastasia fiind în mai multe

rinduri episcop alu acestei S. Biserici pe lângă îngrijire cu bună rîvnă ce a purtat pentru biserică în timpul episcopiei apoi ca enoriaș în totdeauna au ajutat biserica cu ce a putut.

Acesta a stîrnit prin indemnare și ajutor bănesc de s-a reparat Biserica cînd neavînd enoriașii a dat sumele ce a subscris fiecare a pus din casa sa lei vechi cinci mii luînd zapis dela episcopi pentru acești bani spre a i se plăti și cari bani nici pînă acum nu i-a primit.

Acesta întotdeauna a ajutat S. Biserică cu cite ceva; între altele a dăruit una copie de argint toată, una cutie de argint poleită cu aur pentru S. Împărătașanie, au luat potirul cel vechi de care se vorbește la p. 25, 26, 29, 30 și 31 ale acestei condici și au adus alt potir nou de argint bun, lucrat în flori și poleit cu aur peste tot.

Au făcut și alte multe bunătăți totdeauna pentru S. Biserică pe care Dumnezeu o să i le răsplătească întru împărăția sa, care să-l facă părtaș în vecii vecilor.

Constantin Poroianu

Pomeniște Doamne: Constantin.

Acesta este fiul răposatului Sache Poroianu care moștenind de la părintele său dragostea casei lui Dumnezeu, în dată au hărăsit bisericii pomeniți mai sus lei vechi cinci mii pe cari urma a-i lua depe zapisele ce avea.

Au dăruit la moartea tatălui său una stofă albă cu fir pentru sfită și epitrafir, au luat discosul, zveda, lingurița și copia cele vechi și au adus altele noi de argint poleit peste tot cu aur completînd serviciul de sfinte vase cu potirul cumpărat de răposatul tatăl său.

Vasile Dimovici

Pomeniște Doamne; Vasile, Elisabeta cu fii.

Acesta este Vasilache Cojocaru care după indemnul soției sale au dăruit icoana sfîntului Nicodim ale căru moaște sint la Sfînta mînăstire Tismana, îmbrăcată fiind această icoană peste tot în argint bun, în greutate de una sută patrusprezece dramuri după cum se vede trecut în spatele icoanei, fiind cumpărată această icoană de numitul donator de la moștenitorii răposatului arhieru Acachie Palada Mitropolitul de Laodichia celui ce a trăit și încetat din viață în acest oraș în 1863.

Acest Vasilache Cojocaru împreună cu fiul său Costache Cojocaru Georgiu a ajutat și îndemnat mult la reparația bisericii care s-a făcut în anul 1875.

Constantin, Elena, Marina cu fii Georgiu, Cojocaru, Cîrnu și...

Acesta a fost mai mult timp episcop bun bisericii a ajutat și îndemnat mult la reparația bisericii de care scrie mai sus. Acesta a făcut de la sine argintăria cu care este astăzi împodobită icoana Maicii Domnului.

Pomeniște Doamne.

Ioan Zoița

cu părinții și fii lor.

Acesta sint eu Ioniță Tănăsescu care mă aflu acum episcop la această sfîntă biserică și am scris acest pomelnic: așezînd pe toți făcătorii de bine ctitori cu numele lor: alăturînd lângă mine ajutorul și binele ce au făcut și aci am scris și numele noastre pentru care rog pre sfînții preoți cari vor sluji după vremi la această sfîntă biserică, pe lângă fericirii ctitori să pomeniți și numele noastre pentru silința și îndeminarea ce am făcut mahalagiilor pentru cele ce s-au mai adăogat.

Am ajutat și eu cu a patra parte de s-au făcut podul femeilor și s-au lărgit biserica s-au făcut și dușumea de scinduri jos și s-au făcut și jețuri noi fiind leat 1825.

Am plătit de s-au făcut și un chivot de tinichea și zugrăvit pentru păstrarea sfîntei precistanii.

Mihail — Maria cu fil.

Acesta este Mihalache Nisipeanu care au fost mult timp episcopul bisericii servind fără preget. În zilele acestuia s-a reparat biserica și curtea 1875.

Grigorie — Ana cu fii.

Acesta este Grigorie Tomescu (Postelnicu) carele a îndemnat și ajutat la repararea Bisericii și a strâns la sine și păstrat banii ce s-a adunat dela mahalagii pentru aceasta... a fost și episcopul bisericii în anul 1876.

Ion — Domnica cu fii.

Acesta este Eneuș Brutaru care a ajutat și îndemnat la reparația sfintei biserici împreună cu D. Mihai Nisipeanu și Grigorie Tomescu au fost și episcopi în anii 1873, 1874 și 1875.

Nicolae Ilie și Eufrosina Nicolae Ilie din București.

Acest domn Nicolae cu soția sa au binevoit din rivnă sufletească către cele sfinte și au dăruit sfintei biserici a Țirgului o sfântă cruce mare de argint poleită cu aur, împodobită cu petve care poartă jos la scaun inscripția Nicolae Ilie și Eufrosina soție, purtând asemenea și data 1 martie 1888 proba argintării 15 și inițialele Iosif, această biserică neavînd un asemenea lucru prețios aduce omagiile sale de rugăciuni piosului donator și va fi spre pomenire vejnică. Nicolae Ilie.

Epitropia bisericii Țirgului.

Aducem și noi mulțumirile noastre piosului donator Nicolae Ilie și soției sale Eufrosina pentru crucea dăruită bisericii ai cărei episcopi sîntem.

Episcopi Pr. Ilie Aldescu

Costache Piscupescu 1888 aprilie 7

Ghiță Popescu (advocatu)

George — Finareta cu fii.

Acesta este Ghiță de la Penescu care a făcut coroana dela Dl. Christos de argint poleit la anul 1879.

*

Condica cuprinde 185 pagini scrise, din care pînă la 157 s-a scris cu litere cirilice, restul folosindu-se alfabetul latin. Dăm cîteva lămuriri: pe coperta din față, pe verso, stă scris: «Kondică a Sfintei Biserici Țirgul pentru toate zapisele și hodoarele ce are Sfinta Biserică». Pe prima pagină o însemnare privind reparația de la 1812; pagina II: «Se dă în cunoștință: Că la leat 1823 după zaveră întîmplîndu-se de au tăiat turci pã răposatul Gheorghe Brașoveanu carele se afla episcopul la această sfîntă biserică dimpreună cu Dragnea Cojocarul și neavînd cine fi îngrijitor lepădîndu-se și numitul Dragnea m-au însărcinat mahalagii pe mine a fi cu Tudor Moldoveanu după inscripțiile ce mi s-au dat la mînă. Și intrînd în cercetarea condicii și a hirtiiilor le-am găsit cam răspîndite și scrise prin mijloc unde le-au venit pe carele într-alt chip n-am putut a le îndrepta fără cît zapisele, locurile cite ni s-au dat, pã care le-am găsit trecute în condică le-am lăsat cum s-au aflat și cite n-au fost trecute le-am trecut eu găsînd niște foi slobode de la predoslovie înainte punînd și numele la foi și am făcut și scară să se poată găsi cu lesnire, și după aceia am făcut de iznoavă catagrafiile scriînd de la numărul 85 înainte pentru toate locurile, prăvălii, hodoare și altele ce s-au găsit pînă acum februarie 15.

Ioan Tănăsescu Teodor Moldoveanu».

Paginile 3, 4, 5 cuprind scara sau opusul întocmit de Tănăsescu; paginile 7, 8, 9 cuprind predoslovie. Urmează apoi în copie diferitele zapise și inscripții privind locurile dăruite bisericii, catagrafiile de la 1808 și 1825, diferite cărți de judecată, hotărîri judecătorești după actele de vînzare a locurilor bisericii către diferiți foști embaticari.

BISERICI DIN ORAȘUL ALEXANDRIA

Orașul Alexandria a fost înființat în anul 1834 ca oraș liber. Trecutu său a atras atenția multor cercetători, care au publicat¹ sau sînt pe cale să le publice despre acest oraș.

El a luat ființă în vremea cînd Țările Românești erau conduse pe baza Regulamentului Organic (1831—1848). În acest timp situația țărănimii se înrăutățise, dăjdiile și zilele de clacă devenind mult mai numeroase. Acest fapt determină pe locuitorii din Tîrgul Mavrodinului situat la cca. 10 km. nord de actualul oraș și din care mulți erau locuitori fugiți din orașul Șistov după răzmerița din 1821, să meargă cu jalbă la generalul Kiseleff și să protesteze contra răului tratament la care erau supuși de către proprietarii Mavrodinului.

Acesta îi sfătui să-și cumpere o moșie, pe care să întemeieze un oraș liber și să scape astfel de sub apăsătoarea autoritate boierească. Propunerea fu primită și fiind și alți locuitori nemulțumiți, mai ales din orașul Zimnicea, refugiați și ei din Bulgaria, alcătuiră o obște și după multe greutăți, reușiră să obțină de la Mitropolia Țării Românești, moșia Bîcicianca, în schimbul moșiei Brezoaia din fostul județ Dîmbovița. Orașul căpătă statut de oraș liber și obștea numind orașul: Alexandria, după numele noului domnitor al Țării Românești, Alexandru Ghica (1834—1842). Totodată obștea alcătui un statut de conducere numit «Ekstrucția», format din 42 de articole, pe care un hrisov domnesc din 1840 îl întări².

Înființarea orașului nu a fost deloc ușoară, deoarece proprietarii nu vedeau cu ochi buni existența unui oraș liber, care să constituie o ispită la libertate pentru țărani care munceau pe moșiile lor. În ciuda acestor greutăți, orașul fu totuși întemeiat, iar locuitorii și-au exprimat statis-

1. a. *Descrierea pe scurt a orașului Alexandria*, București, 1884, fără autor;

b. I. Cătălină, *Orașul Alexandria*, București, 1935.

c. *O sută de ani Alexandria*, București, 1935.

2. I. Cătălină, *Op. cit.*, p. 22.

facția, citind propriile lor cuvinte: «lăpădînd astfel jugul sarcinilor și supărărilor stăpînitorilor de moșii și să îmbrățișăm a noastră slobozenie și a celor din urmă odihnă»³.

Orașul se dezvoltă destul de repede și pe lângă instituțiile publice, între anii 1836—1860, se vor ridica și cele 6 biserici de astăzi ale orașului. Numărul destul de mare de biserici în raport cu populația orașului, care în 1837 număra aproximativ 1000 de familii, iar în anul 1886, 2065 familii⁴, se datora condițiilor sociale ale vremii.

I. BISERICA SFÎNTA ADORMIRE

Din anul 1834 și pînă în anul 1836, orașenii din Alexandria s-au servit de Biserica veche a satului Bîcieni, sat ce fusese înglobat în perimetrul orașului. Nu a putut afla cînd a fost ridicată. Ea există totuși, înainte de anul 1810, întrucît apare în catagrafia Mitropolii Țării Românești. Probabil, fusese contruită din lemn în secolul XVIII. Din anul 1836 cînd se va face tot din lemn, Biserica Sfîntul Alexandru, această biserică va rămîne la dispoziția credincioșilor din partea de sud-est a orașului. Ea va funcționa pînă în anul 1855, întrucît în acest an, preotul ei, Gheorghe sin Gheorghe, făcea act de angajament cu credincioșii bisericii Sfîntul Alexandru, de a le fi preot⁵. Pe de altă parte, pînă în anul 1854, existau registrele sale de stare civilă, în Arhiva orașului Alexandria⁶. Nemaifiind îngrijită cu timpul, s-a ruinat și s-a distrus. În anul 1926, a fost așezată o cruce, existentă și astăzi pe locul unde fusese această biserică. Cu ocazia lucrărilor de canalizare făcută în acea parte a orașului spre abator, s-a dat peste vechiul cimitir al bisericii găsindu-se și o monedă turcească de argint din anul...

În catagrafia amintită în anul 1810⁷, găsim asupra ei următoarele date: (?) Biserica de lemn cu hramul Sfînta Adormire. Îndestulata.

«Preot Dumitru sin popa Pîrvu de 45 ani, la cetire de mijloc, «Sfînțit de Chir Daniil cu blagoslovenia prea sfînțitului Dositei în leatul «1790 Martie 8. Soție Stana 38 ani, fii Codin 14 ani și învață ceaslov. «Stanca și Zanfira. Diacon Stan sin Popa Pîrvu, văduv, diaconit în 1803 «Iulie 5 fii Stancu 12 ani, Stan 7 ani și Maria 4 ani. Dascăl. Din sin «Popa Pîrvu, de 20 ani, Holtei. 65 suflete parte bărbătească și 72 parte femeiască. Total 137 suflete».

Satul deși înglobat în oraș, continua să figureze și în harta principatelor române întocmită de Statul Major al Armatei Ruse în anul 1835, avînd 32 de case. La fel continua să existe și satul Mitropolia, cu 68

3. Capitolul I din *Ekstrucția*. Manuscris aflat la Muzeul raional Alexandria.
 4. *O sută de ani Alexandria*, p. 80.
 5. Arhiva Protoieriei Teleorman, an 1855, nenumărotat.
 6. *O sută de ani Alexandria*, p. 108.
 7. Academia R.P.R. Fostul manuscris 1457.

de case⁸, sat așezat pe Valea Nanovului, nu departe de orașul Alexandria și care sat avea să dispară cu timpul, locuitorii lui trecînd în oraș. Printre preoții slujitori ai acestei biserici pînă în anul 1855 amintesc pe Popa Dumitru (1832) probabil cel preotit în 1790. Preoții Iacob, Ion și Ene (1836); preoții Teodosie și Barbu (1836). Preotul Enache (1838). Preotul Pîrvu (1840); pr. Petre (1844), preot Dumitru sin Popa Dumitru (1846) și preoții Gheorghe și Niculae în 1853⁹. Aceștia doi din urmă, după ridicarea noii Biserici Sfînta Adormire, vor continua să slujească aici.

Țin să adaug că toți acești preoți amintiți, erau: «Gramatici».

Între anii 1858—1860 se va ridica în locul vechii biserici de lemn, o biserică de zid mult mai aproape de oraș. Pentru construirea ei au contribuit enoriași, preoții enoriei și mai ales Rascu Ivan Galina care fu socotit și ctitor al acestei biserici¹⁰. De altfel, el este și pictat pe peretele din dreapta pronaosului, cu soția sa și cu fiica sa, ținînd în mîini o biserică în formă de navă, cu sinurile mici. Sînt îmbrăcați în costume de epocă și au scris numele lor: — «Rascu Ivanovici K. K. Anica Ivanovici. «Demoazela Ținca».

La proscomidier, în altar, au apoi pomelnicul lor: — «Prea fericiiți și totdeauna pomeniții ctitori sfînt locașului acestuia «Rascu, Ianca, Ținca etc.».

Terminată biserica, i s-a așezat «pisanie» deasupra intrării în biserică. Are caractere vechi chirilice și are următorul cuprins: «Această sfîntă biserică cu hramul Sfînta Adormire, s-a început în leatul 1858 Iulie 20 în zilele Prea Înaltului nostru Domn Alexandru Ioan Întii și cu blagoslovenia Prea Sfînției Sale Mitropolitul Nifon și cu sîrguința și cheltuiala titurului acesta Rascu Ivan Galina și cu ajutor din orășeni și s-a tîrnosit la leatul 1860 — decembrie 6».

La început biserica avea o formă mai simplă, față de forma ei actuală.

În decursul vremii a cunoscut atît reparații cît și transformări mai ales între anii 1900—1905 și 1930—1936. Azi ea se prezintă ca o clădire bine proporționată, masivă și cu aspect plăcut, deși turla ar fi trebuit să fie mai înaltă în raport cu perfecta simetrie a locașului.

În față are un antreu frumos iar deasupra are două turnulețe de ornament. La mijlocul bisericii se ridică o turlă masivă, mai mult largă decît înaltă. În interior biserica are pe jos mozaic, o catapeteasmă pictată de Andronescu. Are, de asemenea, policandre frumoase și strane. Pictura e bine păstrată, fără a fi o lucrare deosebită.

Din cercetările făcute în decursul anilor, s-au făcut următoarele reparații și prefaceri. Sub preotul Vlase, între anii 1880—1886, s-a înlocuit

8. C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*, București, 1957; p. 277.

9. *O sută de ani Alexandria*, p. 108.

10. I. Cătălină, *Orașul Alexandria*, București, 1935, p. 142.

acoperișul de șită, cu tablă. În anul 1890, din cauza unui foc din altar biserica a stat închisă, între 16 august și 20 octombrie.

În acest timp s-au făcut reparațiile necesare în altar cu banii dați de enoriași¹¹. În anul 1891, se va face o nouă învelitoare de tablă, fiind angajat cu lucrarea un oare care S. Toderman. A costat 900 de lei și inginerul orașului, J. B. Boeziu, va supraveghea această lucrare și își va de avizul de recepție¹².

În anul 1895, în octombrie și noiembrie, se va face împrejmuire nouă bisericii, iar în anul 1897, se vor face numai lucrări de reparații și renovare, ce vor fi terminate, după anul 1905. Printre lucrările făcute între acești ani, amintesc dărîmarea vechii clopotnițe de lemn, făcîndu-se alta nouă, tot de lemn. Tot acum se vor face unele transformări bisericii, modificîndu-i forma inițială. Se reface și pictura și epitropii crezînd că dreg pictura afumată, au acoperit vechea pictură în ulei, cu o zugrăveală ieftină, lăsînd din vechea pictură numai chipurile sfinților¹³. În anul 1922 se face o nouă împrejmuire în jurul bisericii. Sub parohiatul preotului Ștefan Popescu, se va face o nouă reparație la biserică, între anii 1923—1924.

S-a vopsit și reparat acoperișul bisericii în întregime; s-au făcut crucile de pe biserică din nou; s-a ridicat o nouă clopotniță și o magazie de lemne. Lucrările au costat 38.000 lei.

Între anii 1930—1935, sub parohiatul preotului Gheorghe Stăiculescu se va face un gard nou; se cumpără un clopot nou în greutate de 357 kg., costînd 14.000 lei. S-a învelit din nou biserica; se toarnă mozaic în biserică; se fac sobe de teracotă; 18 strane noi.

Lucrarea aceasta s-a făcut de pictorul Albani Gheorghe din Turnu Măgurele. De asemenea s-a turnat trotuar în jurul bisericii. Lucrările au costat 250.000 lei, realizați din donațiile credincioșilor și 50.000 lei de la Ministerul Cultelor¹⁴.

La 15 noiembrie 1936, s-a făcut redeschiderea și sfințirea bisericii de către Arhiepiscopul Veniamin Pocitan. Tot acum, lucrările făcute se amintesc într-o a doua pisanie, cu următorul cuprins: «Acest Sfînt locaș cu hramul Sfînta Adormire s-a restaurat și pictat din nou în anul 1936 în zilele lui I. P. S. Patriarh Miron Cristea al României și s-a sfințit în ziua de 15 noiembrie 1936».

În anul 1948, preotul Ioan Drăgănescu, cu concursul enoriașilor, va construi actuala clopotniță de zid.

Preoți slujitori. — *Preotul Gheorghe Georgescu*, de la 1860 pînă la 1875. *Preotul Nicolae Duhovnicul*, de la 1860 pînă la 1870; amîndoi erau gramatici, și mai slujiseră și la biserica veche a fostului sat Bîcieni.

11. Arhivele Statului, *Filiala oraș Alexandria*, pachet 24, dosar 11/1890, ne-numerostat.

12. *Ibidem*, pachetul 27 dosar 18/1891.

13. *O sută de ani Alexandria*, p. 117.

14. Al. Colfescu, *Un an de activitatea gospodărească*, Alexandria, 1936, p. 68.

Preotul Vlase Vasile «Duhovnicul», cu 4 clase de seminar, slujitor între anii 1870—1886. *Pr. Teodor Vlădescu* de la 1871 pînă la 1880, tot cu 4 clase. *Pr. Alexandru C. Popescu* (1878—1879).

Preot Ioan Moisescu, 1879—1921, tot cu 4 clase de seminar. În anul 1887, a fost suspendat și dat în judecata Consistoriului pentru abateri grave față de enoriași, cit și față de autorități. În sprijinul său, enoriașii au făcut o cerere, prin care cer ca preotul lor să nu fie pedepsit, nefiind vinovat. De remarcat că mai toți semnatarii pe cerere, iscăleau încă cu vechile litere chirilice. Cu toate acestea, Mitropolia îl pedepsește, mutîndu-l într-o comună. Abia în anul 1890, i s-a ridicat pedeapsa și el revine la parohie. A murit în anul 1921.

Preot Gheorghe Voevozeanu, slujește între anii 1889—1900, 12 iulie, cînd decedează. A venit în locul preotului Moisescu, din satul vecin, Calonfirești.

A slujit mai-nainte la Biserica Sfinții Împărați. Și el e suspendat în anul 1893, decembrie și ianuarie 1894, deoarece nu avea cartea de preoție. O va prezenta și e repus în drepturi.

Preot Abdie Demetrian, 1883—1889. A slujit împreună cu Pr. Moisescu, fiind și el pedepsit în anul 1888 și mutat în comuna Pucheni-Prahova. De aici se va întoarce în anul 1887, la Biserica Sfîntul Nicolae din Alexandria, unde va sluji pînă în anul 1900, cînd decedează. Este demn de arătat, că în anul 1888, el cerea primăriei, după pedepsirea preotului Voevozeanu, să nu mai aprobe alt preot la Biserica Sfînta Adormire, fiind deja 2 preoți. Justifica aceasta prin faptul că: «...și aceștia își susțin existența prin cerșit, deoarece venitul este insuficient pentru întreținerea lor». Merită să amintim că nu era fără îndreptățire această cerere, deoarece, parohia avea în acest timp, 389 de familii și venit prea mare nu putea fi. Apoi preoții în acest timp, primeau salariu de la primărie care nu își respecta întotdeauna această obligație și de aceea deseori preoții se plîngeau de acest abuz. Pe de altă parte, în oraș erau 18 preoți în anul 1886, cîte trei la fiecare din cele șase biserici ale orașului. Aceste biserici aveau în acel an următorul număr de familii: Sfîntul Nicolae, 384 familii; Cuvioasa Paraschiva, 243 familii; Sfîntul Apostol, 365 familii; Sfîntul Alexandru, 289 familii; Sfinții Împărați, 395 familii și Sfînta Adormire, 389 familii.

De aici, așa cum era și firesc, se produceau dese conflicte între preoți, care cereau mereu rearondarea parohiilor. Așa, de exemplu, încă din anul 1858, preoții Bisericii Sfîntul Alexandru, cereau primăriei, printr-o adresă făcută poliției locale «a mijlocii potrivirea mahalalelor ca să nu mai rămînă la nici-o parte părere de rău...». Tot așa, în anul 1894, se va face o nouă arondare. În acest an deja numărul preoților din oraș se redusese fiind la Sfîntul Nicolae și la Sfînta Adormire numai cîte doi preoți. După cîțiva ani și anume după 1900, toate bisericile din oraș, ajung să aibă numai cîte doi preoți.

Preot Ștefan Popescu 1921—1926. În acest an se va muta la biserica Sfinții Apostoli fiind protopop mulți ani. A murit în anul 1946.

Pr. Gheorghe Staiculescu 1926 decembrie — 1946 decembrie. Mulți ani protopop. A fost un preot cu o frumoasă cultură.

Preot Ion Drăgănescu, actualul paroh, venit în anul 1942, și preot *Ion Vișan*, venit ca al doilea preot în 1947.

Inscripții, odoare, cărți. — În altar, la proscomidie se află o piatră de 50×40 cm. cu un mic basorelief, reprezentînd pe Maica Domnului cu pruncul în brațe și înconjurată de Arhanghelii Mihail și Gavriil. Pe ea este scris pomelnicul ctitorilor și donatorilor: «Prea fericiții și totdeauna pomeniții ctitorii Sf. Locașului acesteia Rașco, Ianca, Tinca, Maria, Gheciu, Stoica, Ilie, Neda, Țapu, Zinca, Kalea, Pena, Ianca, Iacob, Maria, Marin, Ion, Alexandru, cu tot neamul lor 1860 luna lui Noiembrie 25».

Pe sfînta masă, este o Evanghelie îmbrăcată în argint, tipărită la Sibiu în 1884. De asemenea un chivot de argint și două cruci. Pe Evanghelie sînt cîteva însemnări din care citesc: «Această sfîntă Evanghelie este cumpărată de Dumneaei Maria Turbaleanca pe prețul de lei 62 prin molifta mea, subscrisul la leatul 1861, luna lui Iulie, mai micul și nevrednicul dintre preoți Gheorghe Duhovnicul al acestei biserici cu hramul Sfintei Adormiri din oraș Alexandria, unde s-a hărăzuit de sus pomenita femeie».

Altă însemnare: «În anul 1877, Mai 2, orele 2 și un sfert, au intrat Rușii în oraș. Preot A. Popescu».

Pe tîmpla Bisericii, la icoana Sfîntului Trifon, sfînt în mare cinste la orașeni, întrucît aproape toți erau viticultori, este următoarea însemnare: «Stoian, Nina, Iovan, Stan, Dobre, Ilie, Marin, Dumitru, Alexandru, Marin, anul 1866. Mai amintesc, ca un lucru deosebit, existența a cîtorva icoane praznicale, pictate pe foi groase de fier, pe amîndouă fețele, în anul 1860.

Cărți vechi. — *Evhologion sau Moittfelnic bogat* din 1835; — *Antologhion*, Rîmnic. A aparținut bisericii din Bîcieni, după două însemnări din 1824 și 1849; *Ohtoih* Buda; *Triod* Buda; *Octoih mic*, București, 1856. *Apostol*, București 1856; *Octoih*, Rîmnicu-Vilcea 1865.

Dumnezeeștile Liturghii. București 1862, *Cele 12 Mineie*, Rîmnicu Vilcea 1862, fiind dăruite bisericii în anul 1867, după însemnările din ele. Iată una din *Mineiul luni octombrie*: «Această carte numită Minei din luna lui Octombrie este cumpărată de subscrisul și dăruită Sfintei Biserici cu hramul Adormirei Maicii Domnului și nu este slobodă a fi alt stăpîn, sau să le fure, ca apoi să fie blestemați de cei 318 sfînți părinți, și am rugat pe părintele Ghiță de m-au iscălit. Anghel Vasile și Pr. Gheorghe Duhovnicul 1867». Pe alte Mineie, e semnat și celălalt preot Nicolae. Amintesc apoi că pe *Mineiul luni noiembrie*, enoriașul Constantin Covaci însemna următoarele: «Pe ziua de 16 Sept. a dat zăpada», iar pe *Mineiul*

15. Arhivele Statului, *Alexandria*, pachetul 19, dosar 12/1888.

16. Arhiva Protoieriei Teleorman, anul 1858.

lunei lui august, cîntărețul Sotir însemna: «În ziua de 14—15 August [1916] pe la ora 12, am tras clopotele, pentru mobilizare. S-a declarat război în contra Ungariei, de azi încolo 1916». *Penticostar*, București, 1856. Ctitorul Rașcu însemna: «Acest Penticostar este dăruit bisericii de mine care m-am iscălit și l-am (sic!) cumpărat cu lei 58, parale 20, pentru hramul Sfintei Adormire, la leat 1867» Martie 10. Rașcu Ivanovici ctitorul Sfintei Adormiri». Tot aici se află o a doua însemnare: «Am însemnat de cînd s-au înecat satele de pe Vede la Sfînta Marie 15 zile, leatul 1865, și am însemnat ca să se știe spre ținare de minte, că mîna va putrezi, iar slova nu va putrezi și cine va citi mă va pomeni, 1865 Aprilie 3».

Evanghelia, Buzău 1864; *Liturghier*, București 1885; *Opt glasuri și Catavasier*, București 1872.

Pr. I. SPIRU—ALEXANDRIA

DOCUMENTE INEDITE PRIVIND TRECUTUL BISERICII NEGUSTORI DIN BUCUREȘTI

Printre lăcașurile din Capitală care și-au păstrat arhivă istorică proprie se numără și biserica Negustori. Datorită accesului la această arhivă în vara anului 1963, am putut copia — ajutat la dezlegarea unor dificultăți paleografice și de apreciatul istoriograf George D. Florescu, — un număr de 14 documente, mai interesante, privitoare la trecutul acestui venerabil lăcaș bucureștean ¹.

Din cuprinsul acestor documente aflăm o serie de informații prețioase referitoare atât la averile bisericii — ce purta hramul Sfântul Nicolae — cât și la condițiile de ridicare în piatră a lăcașului, după ce marele foc din 1718 a distrus modesta construcție de lemn ce dăinuia acolo de mai de înaintea ².

Este interesant de arătat că mahalaua în care se afla lăcașul n-a purtat de la început numele de Negustori, ci era botezată după numele preotului care deservea biserica (doc. 1).

În același timp socotelile minuțioase din 12 februarie 1747 ale mediculosului cupeț Simion, unul dintre ctitori ³, relevă o serie de amănunte de cel mai mare interes privitoare atât la milele domnești și ajutoarele materiale acordate de mahalagii enoriași la zidirea în piatră a unui nou lăcaș de rugă începînd din 1721, cât și la cheltuielile făcute cu prilejul reconstruirii bisericii și înzestrării ei cu obiecte de cult (doc.2—4); înșirarea materialelor de construcție folosite și prețul lor de cost reprezintă

1 Pentru bibliografia generală și istoricul bisericii Negustori vezi Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 237.

2 Conform pisaniei lăcașului din leatul 7234 (1725—1726), publicată de N. Iorga, *Inscripții din bisericile României* fasc. II, Buc., 1907, p. 321, nr. 1, și Al. Elian, C. Bălan, H. Chircă și O. Diaconescu, *Inscripțiile medievale ale României*, vol. I, Orașul București, Buc., 1965, p. 287, nr. 200.

3 Necunoscut pînă în prezent în istoriografia bucureșteană în această calitate.

un adevărat «deviz» de cheltuieli, unul din primele de acest fel cunoscute în istoria arhitecturii românești.

Demnă de același interes se arată și seria de documente tratând liti-giile dintre mahalagii și Petre Hagi Franguli Dristoreanul pentru un teren viran stăpînit de acesta din urmă și răscumpărat apoi și închinat bisericii Negustori spre a fi folosit în comun ca «loc al tîrgului» și al puțului con-struit acolo (doc. 5—7).

Un alt lot de documente privește privilegiile acordate bisericii Negus-tori de către diferiți domni ai țării la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și primele decenii ale celui de al XIX-lea, din care am reprodus pe cele mai vechi datînd din vremea lui Mihail Suțu (1784) și Constantin Ipsilanti (1803) (doc. 8—9).

Caracteristică pentru abuzurile unui boier intrat în epitropia bisericii și risipindu-i averile, este jalba adresată domnitorului la 14 aprilie 1819 de mahalagii enoriași ce protestau împotriva silniciilor medelnicerului Alexandru Lămotescu și cereau a fi înlocuit în atribuțiile sale de către un negustor de încredere, chir Răducanu Lipscanul (doc. 10).

Însfîrșit o altă serie de documente de la jumătatea secolului al XIX-lea — din care am selecționat numai cîteva — privesc administrația epitrop-ială a bisericii încredințată lui Pashale Savopolu și litigiul enoriașilor cu Costache Rusescu pentru stăpînirea locului de lingă Podul Vergului, aflat la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în vecinătatea lui Petre Hagi Fran-guli Dristoreanul (doc. 11—14).

Pentru lămurirea acestui din urmă litigiu, am anexat prezentării do-cumentelor aflate în posesia parohiei bisericii Negustori și un al 15-lea act descoperit în arhiva Muzeului de Istorie a orașului București, ce men-ționează întreaga desfășurare a afacerii, însoțit și de o schiță de plan.

*

1.

1727 (7235) ianuarie 26.

Nicolae Mavrocordat voievod întărește după pravilă bisericii Sfîntul Nicolae din mahalaua popii Crăciun o casă în mahalaua lui Lucaci, rămasă de pe urma lui Mihai sîrbul cojocarul, lefegiu domnesc, răposat fără moștenitori și îngropat la acea biserică.

7235 ghen<arie> 26.

† M<i>l<o>stiiu B<o>jiiu Ion Nicolae Alixandru v<oe>v<o>d i g<o>s<po>dinu Zemli Vlahscoe, davat gos<po>d<otva>mi siin poveleniicu g<os>p<o>d<stva> mi, sfinții și dumnezeestii biserici din mahalaoa popei Cră-ciun, unde să cinstește și să prăznuiască sfîntul și de minuni făcător Nicolae arhie-piscopul de la Mira Lichii și preoților de la această biserică, ca să aibă a ținea și a stăpîni o casă aici în orașul domnii mele în București den mahalaua lui Lucaci, cu locul de supt dănsa și cu toate ce coprinde îngrădișul lor, care casă au fost a lui Mihai sârbul cojocarul ce au fost lefegiu, pentrucă acelui Mihai sârbul întimplân-du-i-să de la Dumnezeu moarte nu i-au rămas în urmă nici un clironom ca să-i stăpâneasc ale lui. Ci după obiceiul țării și mai vârtos după cum poruncește sfînta

pravilă ca unui om ce n-au avut pă nimeni clironom, rămăindu-i toate ale lui pe seama domnească și rămăindu-i și această casă o am dat domniia mea daniel sfinței biserici ce scrie mai sus, ca să o stăpânească în veci cu bună pace, de vreme ce s-au îngropat la aciastă sfântă biserică. Drept aceia am dat domniia mea aciastă carte ca după porunca și zisa domnii mele să fie sfinții biserici neclătită și ne-strămutată. I isaam rece gospodstva mi⁴.

(L. S.) [Monograma voievodului în cerneală roșie.

(ss) † Ion Nicolae voivoda

Procitoh vel log<o>fă<t>

Original, rom., hîrtie, cu pecete inelară în tuș roșu, Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 40.

2.

<1747>.

Insemnare a anilor în care nu s-au acordat mile bisericii Sfîntul Nicolae din mahalaua Negustori de către domnii țării din pricini diferite.

† Aicia însemnăm căți ani nu mi s-au dat milă de la domni, scriind hrisovul al mării sale Constantin vod<ă>⁵ ca să luăm milă de la leat 7240 <= 1732>.

† Întăi când s-au schimbat domniile, mergănd Gligore vod<ă>⁶ în Moldova dich<emvrie> 4 АНН leat 7244 <1735> și viind Constandin vod<ă>⁷, asupra zilii hramului nu ni s-au dat.

† Și iară când răzmirițile⁸ fiind fugiți, în doi ani n-am luat.

† Și în domnia lui Mihai vod<ă>⁹ în trei ani, n-am dat pe un an și jumătate.

† Și iară până când mi-am dat socoteala care scrie într-acest catastih trecănd din venirea domnii a mării sale Costandin vod<ă>¹⁰ trei ani, nimic nu mi s-au dat care fac ani 7 нѠА <1/2>.

Orig. rom., hîrtie, fără peceti.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 41.

3.

<1747 februarie 12>.

Insemnare făcută inaintea patriarhului Alexandriei, Matei, de către Simion cupețul, însirînd milele acordate bisericii Sfîntul Nicolae din mahalaua Negustori de către domnii țării și diverși mahalagii, începînd din 1721, o dată cu reconstruirea lăcașului după focul din 1718.

† Ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
Ματθαῖος ἐπιβεβαίωσι¹¹

Acest catastih care arată într-ănsul mila care s-au dat de la domni și s-au strănsu și de pe la creștini și s-au cheltuit la biserica sfîntului Nicolae din mahalaua Neguțătorilor din București care din porunca mării sale domnului nostru Ion Costandin Nicolae voevod¹² s-au căutat socoteala inaintea prea sfințitului și ferici-

4 Și aceasta este porunca domniei mele (în slavonă).

5 Constantin Mavrocordat într-a doua domnie (1731.X.13—1733.IV.5).

6 Grigore al II-lea Ghica (1733.IV.5—1735.XI.16).

7 Constantin Mavrocordat într-a treia domnie (1735.XI.16—1741 sept).

8 Războiul austro-ruso-turc (1737—1739). 9 Mihai Racoviță (1741 sept.—1744 iul.).

10 Constantin Mavrocordat, într-a patra domnie (1744 iul.—1748 apr.).

11 Matei, patriarhul Alexandriei, întăresc (în trad.). 12 Constantin Mavrocordat.

tului papa și patriarh al mării cetăți Alexandrii și îndreptător a toată lumea chiriu chir Matheu¹³ și înainte acelor din jos iscăliți precum arată anume, începându-să a să lucra biserica de la 7229 «1721» care prin jup<ăn> Simion¹⁴ s-au cheltuit.

Mila depre cum mai jos arată.

† 200 t<a>l. de la Stoica abagiul

† 130 t<a>l. de la Stanciul coj<ocar>¹⁵

† 125 t<a>l. de la log<ofăt> Iane¹⁶

† 40 t<a>l. de la Sanda po<l>c<ov>nicias<a>

† 50 t<a>l. de la Mihai abagiul

† 40 t<a>l. de la Radul Piteșteanul¹⁷

† 40 t<a>l. de la Neculcia abagiul

† 20 t<a>l. de la Chirul cup<eț>

† 50 t<a>l. de la Gligore zet Macsim

† 15 t<a>l. de la Hagi Iane Nicpoian

<fo. 1v⁰> † 80 t<a>l. de la Necula zugrav

† 30 t<a>l. de pă niște icoane vechi ale biserecii

† 10 t<a>l. de la Tudor log<ofăt>

† 10 t<a>l. de la Mihai Sărbul

† 10 t<a>l. de la Badea Argeșan

† 15 t<a>l. de la Drăgan

† 10 t<a>l. de la Ilea văt<af> de Țărigrad

† 10 t<a>l. de la un Panait care s-au îngropat în biserică

† 20 t<a>l. de la Sora (!) Mănticăi

† 20 t<a>l. amu strănsu de pă la prăvăliași

† 15 t<a>l. de la Dumitru coj<ocar>

† 60 t<a>l. de la Bălașa¹⁸

† 10 t<a>l. de la Gheorghe cărciumar

† 40 t<a>l. de la Sandul log<ofăt>

† 4 t<a>l. de la policandru

† 100 t<a>l. de la căp<itan> Axentie¹⁹ i căpităneasa lui

† 60 t<a>l. de la Dumitrașco coj<ocar>

† 7 t<a>l. de pă un țigănuș

† 400 t<a>l. de la Dude socrul mieu

† 200 t<a>l. din cutie de ani 20

† 60 t<a>l. de pă o vie care au lăsat mătuș<a> Sandului

† 225 t<a>l. mila domnilor de ani 7 și jumătate

† 350 t<a>l. de pă locul po<l>covnicesii

† 100 t<a>l. dobând<ă> banilor de pă banii locului po<l>covnicesii

† 2586 <taleri>

Original, rom., hirtie.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 43.

13 Matei, patriarh al Alexandriei (1746.IX.26—1766.V.1).

14 Simeon cupet, înmormântat cu familia în bis. Negustori, după 9 februarie 1761 (vezi N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, fasc. II, p. 323, nr. 9; Al. Elian și colab., *Inscripțiile medievale ale României*, I, p. 288, nr. 203 și p. 290, r. 210.

15 În mormântat în biserica Negustori la 21 sept. 1728, cf. *ibid.*, p. 322, nr. 6; Al. Elian și colab., *op. cit.*, p. 288, nr. 201.

16 În mormântat în biserica Negustori la 1752—1753 (7261), cf. Iorga, *ibid.*, p. 323, nr. 13; Al. Elian și colab., *op. cit.*, p. 290, nr. 210.

17 În mormântat în biserica Negustori la 30 iulie 1725, cf. Iorga, *ibid.*, p. 323, nr. 11; Al. Elian și colab., *op. cit.*, p. 288, r. 202.

18 Probabil Bălașa soția jupinului David, înmormântat în bis. Negustori la 1742—1743 (7251), cf. Iorga, *ibid.*, p. 322, nr. 8; Al. Elian și colab., *op. cit.*, p. 289, nr. 204.

19 În mormântat în biserica Negustori la 14 noiembrie 1734, cf. Iorga, *ibid.*, p. 322, nr. 7; Al. Elian și colab., *op. cit.*, p. 289, nr. 204.

4.

1747 (7255) februarie 12.

Insemnare făcută înaintea patriarhului Alexandriei, Matei, de către Simion cupețul, consemnând cheltuielile făcute cu zidirea, înzestrarea cu obiecte de cult și meremeturile bisericii Sfântul Nicolae din mahalaua Negustori.

† Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματθαίος
ἐπιθεσάται

† Cheltuiala de pre cum mai jos arată:

† 1400 t<a>l. la 350.000 cărămidă, miiă no t<a>l<eri> 4, ține cu șindrilă i cu toată cheltuiala

† 330 t<a>l la zugrăveala bisericii

† 125 t<a>l. la aur

† 80 t<a>l. la pardoseală

† 42 t<a>l. la tâmplă

† 54 t<a>l. la jețuri cu dvêrile

† 12 t<a>l. la ferestri 13

† 26 t<a>l. la trei cruci sus i la ușa de nuc i la broască

† 20 t<a>l. la trei cântare de her

† 15 t<a>l. la țigani pentru lucru

† 45 t<a>l. la spoit pe dinafară și zugrăvit

† 7 t<a>l. la piatra prêstolului cu îmbrăcăminteia lui

† 10 t<a>l. la târnosit și la o cruce de argint

† 5 t<a>l. la îmbrăcăminteia sfêșneclilor în fier

† 5 t<a>l. la toate scripețile i fierul din altar

<fo lv⁰> † 5 t<a>l. la o ladă și ibric lighean

† 25 t<a>l. la poalele icoanelor de hataiă i la uș<i> i la dvêre

† 65 t<a>l. la un potir cu toate trebuințele de argint

† 105 t<a>l. la șase candelile de argint

† 14 noA (1/2) t<a>l. la niște odăjdii de hataiă

† 50 t<a>l. la o cădelniță de argint

† 85 t<a>l. la o Evanghelie ferecată i poleită

† 15 t<a>l. la poleitul făcliiilor în 20 de ani

† 7 noA 1/2 t<a>l. la spălatul candelilor în 20 de ani

† 15 t<a>l. la un<t>delemn

† 4 t<a>l. la doao dulapuri

† 7 t<a>l. la p|iatru stâlpi din tindă care s-au zugrăvit pe urmă

† 15 t<a>l. la diaconiia pop<ii> lui Ion și Pascului descăleciului (!) mil<i>

† 5 t<a>l. am dat preților pentru o fită

† 14 t<a>l. la un mărghărit i miniat

† 2 noA (1/2) t<a>l. s-au cărpit sfitile și un shihar

† 4 noA 1/2 t<a>l. s-au legat trei minee și la răcavițe (!)

† 2 noA (1/2) t<a>l. la un potir și dresul icoanei unde iera crăpat

† 3 t<a>l. la scară și la dresul în clopotniț<ă> (!) depă (!) foc

† 9 t<a>l. la trei procovițe i trei tratapoade (!)

† 1 noA (1/2) la doao pomelnice

† 21 t<a>l. la căptușala ușii cu fier

† 62 t<a>l. la prefăcutul clopotului

<fo 2>

† Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ματθαίος ἐπιθεσάται

† 20 t<a>l. la zugrăvit depă (!) foc

† 13 t<a>l. la căptușala ferestriilor cu fier albu

† 510 t<a>l. la diz împrejurul bisericii ЧИИ <adică> t<a>l<eri> 3227.

† mai sânt și alte 4 candelile de argint dăruite de creștini

† Mai iaste o cădelniță mai mică de argint dăruită de un creștin

† Mai sînt doao cruci de argint dăruite de creștini.

Prisos²⁰este cheltuiala mai mult cu ta>l<eri> 671²⁰. Aciastă cheltuială ce trece mai mult, de precum mai sus arată singur din voia sa jup<an> Simeon nesilit de nimenea, n-au poftit ca să-i mai întoarcă cineva înapoi nici un ban, ci au lăsat să rămâne sfintei biserică ca să-i fie de pomenire, 7255 <1747> feb<ruarie> 12.

† λαζαρ (.) † <loc alb>

† Dumitrașco biv † Tudor log<o>f<ă>t za divan staroste

† Χατζι 'Ιωαννις † David Hagi Ionidis

† Costandin zaraf † Iane log<o>f<ă>t

Orig. rom., hîrtie, fără peceți.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 44.

5:

1783 martie 15.

Mărturia a patru boieri în pricina dintre Sterie Cernovodeanu din mahalaua Negustori și vecinul său Petco Dristoreanul din mahalaua Vergului, pentru un loc viran domnesc, cumpărat de Petco și răscumpărat apoi și închinat bisericii Sfîntul Nicolae (Negustori) spre a deveni loc al țîrgului și al puțului construit de mahalagii.

† Ιω Nicolae Costandin Caragea voevod Bojiuu Milosteiuu Gospodar zemli Vlahscoe.

Așa să să urmeze, pentru care întărim 1783 maiu 1 (L. S.).

Procitoh vel log<o>f<ă>t

Prea înălțate doamne,

Ascultându luminată porunca mării tale, la această jalbă ce au dat Sterie Cernăvodeanul din mah<a>laoa Neguțătorilor, pentru vecinul său Petca (!) Dărstoreanul ot mahalaoa Vergului, înștiințăm mării tale că dup<ă> poruncă mergînd înșene la fața locului am văzut starea caselor amândurora părților, pe care îi dăosi-bește un drum ce urmează pă la poarta lui Sterie și prin fundul unei viraneli. Care acest Petco după ce-i iaste casa cu îndăstulul loc atât curte și grădină, au mai cumpărat acea viranea loc fiind alătorea cu grădina casii lui drept t<a>l. 110 zapis fără sumă dă s<tîn>j<eni>.

Și priindu acum să-l îngrădească, au strămtorat ulița precum înșane o văzum, încât abia poate să treacă un car. Și fiind cererea lui Sterie părășul ca din suma cumpărării locului cu analoghian să întoarcă lui Petco bani pă doi stănj<eni> și nu pentru vreun interes al său, ci numai pentru lărgirea uliții dă folosul obștii și mai ales al mahaligilor, am mijlocit și noi în tot chipul, îndemnăndu pă mai sus numitu Petco (mai ales că și acea viranea iaste locu domnescu) și nici cum ascultare nu ne-au dat, pricinuind că pă unde au fost îngrădișul vânzătorului pă acolo va să ție și elu. Acolea în fața locului aflându-ne, au ieșat dă față trei neguțători dă cinste, vechili din partea mahalagiilor, anume Ioniță mazălul lumănărarul i Drăghicean mărghelanul și Apostol șalvaragiul, făcând dăosebită cerere, cu mai btu folosul obștii și mai ales al mahalagiilor, ca să întoarcă lui Petco cumpărătorul bani cu dobînda lor și acel loc să rămăie iar viranea (fiind tocmai în drum mare la Podul Vergului) ca acolo să să facă adunarea țaranilor cu carăle cu lemne, cu fân și cu cherestele (precum și prin alte mahalale are epitiropia asemenea viranele orănduite din poruncă domnească pentru alișverişul săracilor), făgăduindu mahalagii că vor face și un puțu cu cheltuiala lor ca să fie pentru adăpatu dobitoacelor țaranilor; și peste toate acestea închină această viranea să fie sfintei biserici ot Neguțători hramul sfântului Nicolae ca să dea ziși mahalagii sfintei biserici dă tot anul no t<a>l<eri> 10 să fie pentru pomenirea înălțimei voastre. Ci fiind casa numitului Petco, că iaste cu îndăstulul loc și această viranea îi iaste lui ca un prisos dă a da-o și banii îi iaste cu dobînda lor, viraneaua încă iaste loc domnescu, pentru

folosul obștii și părlejul mahalalilor și noi găsim cu cale să i se întoarcă banii cu dobînda lor și locul să rămăe a fi totdeauna slobod pe seama sfintei biserici. Iar cea desăvârșită hotărâre rămăne a să face de către înălțimea ta.

† Ioan Vilara pah<arnic> Dumitrache Fălc<oianu>, M<atei> stol<nic>, Nicolae stol<nic>
1783 mart<ie> 15

Trecut în condica zapiselor

Orig. rom., hîrtie, cu sigiliul domnesc aplicat în tuș roșu²¹.
Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 33.

6.

1784 aprilie 10.

Mihail Șuțu voievod casează hotărîrea anterioară luată sub Nicolae Caragea voievod cu privire la locul stăpînit de Petre (Petco) Hagi Franguli Dristoreanul în mahalaua Negustori și contestat de Sterie Cernovodeanu, întărindu-l celui dintîiu.

Ioan Mihail Costandin Suțu v<oie>v<od>

Cinstitul și credinciosul boier domniei mele vel vornic Ștefan Pîrșcove, facem dumitale în știre că încă din luna 7-ivrie anul trecut au jăluit domnii mele Petre Hagi Frangulii cum că sunt 5 ani trecuți de când a cumpărat un loc cu promisișis de vecinătate, alătura fiind cu casa lui, de la un Apostol Dumitru, care și elu îlu avea cumpărătoare de la Safta Apeteanca (!) comisoaia iar un Sterie Ciornăvodeanu ce are casă peste drum înpotriva locului acestuia, după ce i-au cerut întăi ca să-lu înpărtășească cu cițiva stânjeni din locul acesta pentru ca să aibă mai multă lărgime la poarta curții lui și Petre nu i-au dat mîna ca să-i dea; apoi la urmă ridicând dinpreună și pe unul din mahalagii, au făcut cerere ca despre partea a toată mahalaoa să rămîie acest loc viran ca deschis pentru trebuința tuturor mahalagiilor numindu-l că este loc domnesc și după a lor cerere, dumnealor boeri epitropii au făcut anafora și s-au întărit de d-sa fratele Nicolae Caragea v<oie>v<od> luîndu-se locul cu nedreptate. Pentru care orănduindu-o Domnia mia jalba la cercetarea D-lor văzînd anaforoa la mijloc cu întărire, ci înfățișîndu-i înaintea Domniei mele la Divan, am cerut anafora Epitropilor de s-au cititu înaintea noastră, în care am văzut că cu un cuvânt nu mai scriu cum că acest loc este domnesc, dar nu arată vreun temei sau dovadă la cuvîntul acesta și dupe această arătare vedem că au poruncit și fratele Nicolae Caragea v<oie>v<od> supt pecetia Domniei sale de au întors lui Petre banii; însă aceasta arătare a epitropilor cari numesc acest loc domnesc, o găsim Domnia mea greșită și fără de-cuvînt, căci am cercetatu cu deamăruntul pricina și am văzut pentru acest loc sineturi vechi de cite 60, 70 ani, adică zapise bune de vânzare, de la o mîna la alta, și stăpînire vechie de atîția ani la multe obraze pînă au trecut la mîinile lui Petre H. Franguliă, care dupe atîtea sume de ani ce s-au stăpănit de multe obraze schimbîndu-se cu vînzarea din mîna, cu sineturi vechi, zice acum că este domnesc slobod și cu acêta pricină a isterisi²² pe stăpînul lui, cel ce vinde sau pe cel ce au cumpărat, este cu mare nedreptate și fără cale rău loat din mîinile Penchii locul acesta. Și fiindcă Sterie Cernăvodeanu, mai înainte făcându-și înpotriva locului acestuia peste drum grajd s-au întins și au călcat cu facerea grajdului din locul uliții, dupe cum îinșine Domnia mea eșînd la treptilic am trecut pe acolo de am văzutu, care se cădea a-l strica și a-l da la pămînt că s-a aflat de multă vreme mai dinnainte făcut încît s-au și învechit și pentru că acesta au făcut în o vreme cînd drumul era necunoscut fiind fost și locul din potrivă deschis cum și altele din prejur toate viranele drumurilor vechi, de aceia zicem să rămîie com s-a aflat, dar nici ulița domnească nu voim să o strîm-

²¹ Publicat cu unele lipsuri după o copie defectuoasă în *Documente privind istoria orașului București* (ed. M.I.B.), Buc., 1960, p. 136—138, nr. 82. ²² a izgoni.

toreze, ci cât loc a călcat grajdul lui Sterie din uliță, atîta să se lase din locul acesta din potrivă și să se îndrepteze ulița ca tot într-un chipu să meargă lărgimea iei, întorcând însă Sterie lui Petre pentru acest petic de loc ce i se va lua din locul său bani cu analoghie cum au cumpărat Petre; pentru care această îndreptare a uliții orînduim pe d-ta ca dinpreună cu d-lui stolnicul Dumitrache epitropul să mergeți la facia locului și precum orînduim mai sus, urmînd să îndreptați să însemnați lărgimea uliții și mergerea ei, ca să fie cu lesnire tuturor trecătorilor de obște, și apoi să însemnați locul lui Petre pe unde și pe cit are a și-l închide ca să și-l stăpînească cu pace, de care să faceți Domniei mele anafora.

(L. S.)

1784 april 18

Adăogire cu condei strein și mai nou: / și zapciu Vătaf za divan vel logofăt trecut în condică.

Copie din sec. XIX.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 34.

7.

1784 septembrie 10.

Mihail Șuțu voievod întărește din nou lui Peica (Petre, Petco) Hagi Franguli Dristoreanul locul său din mahalaua Negustori, asupra căruia a ridicat pretenții de protimisis nejustificate Ghinea logofețelul.

Ioanu Mihail Costandin Șuțu V<oie>v<od>

Pentru acest loc s-au judecat înaintea Dōmniei mele iar tu (?) Peică (!) cu Sterie, jeluindu-se Peică <că> fără dreptate i s-au luat de s-au dat lui Sterie, pentru care citînd Domnia mea anafora episcopilor ce era întărită de Domnia sa fratele Nicolae vodă Caragea cu care sau luat locul acesta din miinile Peicăi și s-au dat lui Sterie, am văzut că tot temeii episcopilor, la car ea rezemat de au făcut acea hotărîre, nu au fost alt fără numai că este domnescu, dar nici o dovadă la aceasta, adică cum că este locul domnescu, nu arată că au văzut, fără de numai cu un cuvînt. Deci acesta cercetînd-o Domnia mea cu deamăruntul, am găsit eu greșeală arătarea episcopilor și dupe sineturile de zapis vechi și după stăpînire de 50, 60 și mai bine de ani cu care s-au dovedit că acest loc nu este slobod domnesc și bine s-au vîndut, au rămas iarăși la Peică, dupe cum pe larg este arătată pricina și hotărîrea prin osebit pitacul nostru. Și așa dupe ce s-au înto<r>s locul iar la Peică, apoi am cercetat iarăși cu Divan cererea de protimisis care au făcut în urmă Ghenea logofețelul ca să-l răscompere și fiind că am văzut scriind în această anafora cum că tocmai peste șase luni în urma vînzării s-au sculat a face cererea aceasta, când au trecut sorocul pravililor l-am întrebat pe Ghenea de aceasta și nu putu tîgădui cum că peste 6 luni a pornit pînă și cum că tot aici au fost nelipsit fără de numai zicea că nu au știut, nici au aflat de vînzarea aceasta. Pentru care l-am orînduit cu pitac la Prea Sîfnția Sa Părintele Mitropolit de la august 2, să încredințeze judecata la aceste două puncturi: cum că n-au știut de vînzarea în 6 luni și cum că nici Apostol, cel dintîi cumpărătoru, nici Peica, au mers să arate de vînzarea locului și așa să hotărîm a-l răscompăra elu dupe protimisis ce avea. Și ne aduse zapisul cu cel orînduit răspuns arătîndu-ne și adevărîntă supt iscălitura Ghinei din 30 ale lui august, cum că nu poate jura; dupe care rîmiind cunoscut că au știut și în vremea sorocului pravililor și au vrut să-l ceară, am dat domneasca noastră întărire la miinile Peicăi ca și pentru această cerere de protimisis să fie nesupărat și să stăpînească locul cu pace cum s-au luat și s-au hotărātu de D-lui vel vornic ce au fost rînduit de domnia mea.

1784 7-vrie 10

vel logofăt

(L. S.)

Copie din sec. XIX.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 35.

8.

1784 (7293) decembrie 18.

Mihail Șuțu voievod întărește privilegiile acordate de domnii anteriori bisericii sf. Nicolae din mahalaua Negustori.

Io Mihail Costandin Șuțul v<oi>v<od> gospodaru Zemli Vlasiscoe. Întărim domnia mea și acum întru a dooa Domnaie mila sfintii bisericii....¹ precum mai jos într-acest hrisov să coprinde.

<leat> <1>792: sept. 7

(L. S.)

procit. vel log<o>f<ă>t

Io Mihail Custandin Suțu v<oi>v<od>¹ lucruri luminate sântu ceale ce încununează și înpodo<besc>¹ ale oblăduitorilor: amîndoa vrednice de laudă și de mărire: Adică marea cuviință, și buna credință<ă>²³ avea cea dintăiu sa silește¹ cărmuirea politicească iar cea de a dooa către podoaba bisericească, însă iubirea unii de către alta mai de folos iaste; cu cit pentru marea cuviință ca de un lucru lumescu zice Mântuitorul: «Te grijăști și spre multe te silești» iar p<en>tru buna credință, zice, un lucru trebuiește, la care lucru trebuincios întărindu-să domnii cei înțelepți, cărmuirea Polit<i>ei cu dreptate¹ și dreptatea bisericii adică podoabă cu înțelepciune o împlinescu câștigând partea cea mai bună care nu să va lua de la dănsii. Drept aceia și noă întru H<rist>o<s> D<u>mnezeu bine credincios domnu Io Mihail Costandin Suțul v<oi>v<od> din pronia cea de sus fiind înălțat la stăpina domniei și oblăduirii țării aceștia, adevărindu-ne din hrisovul domnii sale fratelui Alexandru v<oi>v<od> ce-l văzum cu l<ea>t: 1776: pentru sfântul și d<u>mnezeescul lăcaș de aicea din oraș domii meale București, ce să numește biserica Negustorilor, undă să cinstește și să prăznuiește hramul sfântului Ierarhu și de minuni făcător Nicoaie de la Miralikeia, cum că prin hrisoavele celor de mai nainte trecuți domni au avut milă a lua pe toți anul la zioa hramului de la visteria domnească, cu pecetluit gospod, câte t<a>l<eri> patru zeci și cinci și jumătate, însă t<a>l<eri> patru zeci pentru untudălemnul făclii, tămăe și altele ce vor mai fi trebuincioase iar t<a>l<eri>: cinci și jumătate preoților, care milă s-au dat și s-au păzit până acum. Acum dar și domnia mea milostivindu-mă, bine am voit de am înnoit și am întărit mila aceasta ce scrie mai sus printr-acestu cinstit și bine închipuit hrisov al domnii mele ca să aibă a lua în toată vremea de la visteria domnii mele cu pecetluit g<os>pod la zioa hramului să fie Sfintei mănăstiri de ajutor și dă întărire iar domnii mele și părinților și neamului domnii mele de vecinică pomenire. Si pentru ca să păzească mila aceasta nestrămutată, am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domnii mele Io Mihail Costandin Suțul v<oi>v<od>: și cu credința prea iubiților domnii mele fii Ioan v<oi>v<od> Grigore v<oi>v<od> Alexandru v<oi>v<od> și mărturii punem pe toți cinstiții și credincioșii boiari cei mari ai Divanului domnii mele: pan Dumitrache Ghika vel ban: pan Ștefan Părșcoveanu vel dvornic de Țara de Sus: pan Ianache Moruzi vel dvornic de Țara de Jos: pan Manolache Brâncoveanu vel logofātu de Țara de Sus: pan Grigorie Băleanul vel logofātu de Țara de Jos: pan Grigorașcu Balasache vel spăthar: pan Ianake Văcărescul vel vistier: pan Alexandru vel postelnic: pan Istrate Crețulescu vel clucer: pan Alexandru Mano vel comis: pan Dumitrache Fălcoianul vel pah<a>r<nic>: pan Grigorie Hrisoscoleo vel stolnic: pan Grigorie Done vel sluger: pan Costache Bălăceanul vel pitar. Si ispravnic pan Manolache Brâncoveanu vel logofātu de / Țara de Sus: pan Alexandru Văcărescul vt<ori>logofātu. Si s-au scris hrisovul acesta întru al doilea an al domniei mele aici în orașul domnii mele București, la anul de la zidirea lumii 7290 (!) iar

de la nașterea Domnului D<u>mnezeu și Mântuitorului nostru I<su>s H<risto>s:
1784., în luna lui dichemvrie, 18: zile, de Gheorghe logofețelu dă Divan.

(ss) Io Mihail Suțu Voievod

(ss) vel logofăt

procitenomu (ss) Alexandru Văcărescul

vtori logofăt

Monograma domnului în cerneală roșie.

Orig. rom., hîrtie, deteriorat, fără peceți.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 36.

9.

1803 septembrie 14.

Constantin Ipsilanti voievod întărește privilegiile bisericii Sf. Nicolae din mahalaua Negustori.

Milostieio Bojiieio Io Costandin Alexandu Ipsilanti v<oie>v<o>d i gospodar Zemli Vlahiscoe, dat-am domneasca noastră carte sfintii și dumnezeestii biserici de aici din București ce să numește a Negustorilor, unde să cinstește și să prăznuiește hramul sfintului Ierarhu și de minuni făcător Nicolaie de la Miralichii, ca să aibă milă de la Domnia mea a lua pã tot anul la zioa hramului, de la vistieria domnii mele, au pecetluit g<os>pod., câte t<a>l<eri> patru zeci și cinci și jumătate însă patruzeci pentru undălemnu, făclii, tãmaie și alte trebuințe ale bisericii iar t<a>l<eri> cinci și jumătate preoților; asemenea să aibă a ținea și liude cinci scutelnici oameni streini și fără pricină de dajdie, pe cari găsindu-i să-i cerceteze ispravnicii jude<țu>lui dupe orânduială, și fiind strini cu adevărat să le dea adeverintă, pã numele și chipul lor, ca să li să dea și pecetluitu g<os>pod, spre a fi în pace și nesupărați de rindu dajdiilor vistieriei, și dă alte orindueli, ca să fie de ajutoru și chiverniseala sfintii biserici. Pentru că această milă au avut-o sfînta biserică atât de la frații domni de mai nainte, cãt și de la măriia sa părintele domnii mele precum din cartea ce văzum cu l<eat>: 1797; apr.: 8. ne-am pliro<fo>rsit. Drept aceea și Domnia mea ne-am milostivit la toți căți se cuvine, întocmai să fiți următori. Aceasta este porunca domnii mele²⁴.

1803 septv<rie> 14

(L. S.)

Monograma domnului în cerneală roșie.

Orig. rom., hîrtie, cu pecete inelară în tuș roșu.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 45²⁵.

10.

1819 aprilie 14.

Jalba enoriașilor bisericii Sf. Nicolae din mahalaua Negustori la domnie, împotriva relei administrări a epitropiei lăcașului de către medelnicerul Alexandru Lămotescu și cererea de a fi înlocuit cu negustorul Răducanu Lipscanul. Cu propunerea favorabilă a Departamentului de Șapte.

Prea înălțate doamne,

Jăluim mării tale că aici în mahalaoa Neguțătorilor avem sfânta biserică ce să prăznuiește hramul sfântului Nicolae, care biserică mai nainte vreme suptu îngrijirea și epitropia răposatului Ioniță starostea za neguțători și cu a sa îngrijire sfân-

²⁴ În slavonă.

²⁵ În arhiva bis. Negustori se mai află întăririle — cu text aproape identic — din 14 septembrie 1813 de la Ioan Gheorghe Caragea voievod, 28 aprilie 1819 de la Alexandru Nicolae Suțu voievod și septembrie 1824 (dată zilei ruptă) de la Grigorie Dimitrie Ghica voievod.

tul lăcaș apurarea era cu toate trebuincioase podoabe și bune orânduiele. Iar acum fiind că dum-lui medelnicer Alesandru Lămotescu²⁶ de sineși lăundu această epitropie, noi de socotit-am că va fi cu asemenea îndărijire și dorire asupra sfântului lăcaș, înpotrivă vedem că sfânta biserică au ajunsu la foarte proastă stare, mai întâi că de la trecutul cutremur²⁷ au rămas smintit (!) crăpându zidurile, încât (fărăscă Dumnezeu) întâmplându-se un cât de mic cutremur poate să pricinuiască și primejdie norodului, dăsvălită au fost de ploa<i>a</i> innăuntru și nici o îngrijire nu avea ca să să invălească și așa s-au găsit un creștin vrednic și cu a sa cheltuială au invălit-o. De multe rânduri a mers la numitul medelnicer cu socoteală să dea bani ce are asupra-i de <a>tăta vreme ai sfintei biserici, ca cu acești bani și cu ajutorul ma<ha>lagiilor să facă cele trebuincioase meremeturi la sfântul lăcaș și orici într-un chip nu voește. Ne rugm Mării Tale să fiie luminată poruncă dă să va cuveni ca să să silească numitul medelnicer a da bani<i></i> ce-ți are asupra-i cu socoteală, anume de unde ii are strâns<i></i> la ce trebuință s-au cheltuit și când, ca cu acei bani și cu ajutorul mahalagiilor să să facă tot meremetul bisericii. Și pentru ca să nu mai meargă de acum innainte biserica la starea în care să află, iarăși ne rugăm să fie luminată poruncă a să orânduie epitrop acești biserici chir Răducanu Lipscanul, carele să află mahalagiu neguțător cinstit, cu stare bună și om cu frica lui Dumnezeu, fiind destoinic a îngriji și a fi cu toată purtarea de grijă la epitropia acestii sfinte biserici.

Prea plecați Mării Tale
noi mahalagii ot mahal<aua> Negustori

<Rezoluție:>

D-ta vel hatmane al divanului prin zapciu hătmanesc să te infățizezi la judecata Departamentului de Șapte. 1819 apr. 14

biv. vel căm<i>n<a>r

Prea înălțate doamne,

După luminata porunca Mării Tale zapciu hătmanesc au infățizat în judecată pă d-lui biv vel sluger Petrache i pă chir Pascale neguțătorul, vechili din partea tuturor mahalagiilor, cu părătul dum. biv vel medel<ni>c<er> Alixandru Lămotescu, carele după ce înțelese coprinderea aceștii jălbi, răspunse că nefiindu-se a da bani sfintei biserici în mâinile ei s-au dus de ș-au dat la sfânta Mitropolie cu socoteală în scris și că mahalagii să meargă ari cere de acolo. Iar mahalagii înpotrivă ziseră că părătul medelnicer numai dintr-o răutate umblă să păgubească sfânta biserică, cu folosiri de pricinuirii, apărându-să a nu da socoteală și banii ce sânt asupra-i strânși din iratul²⁸ bisericii. Am zis dar părătului medelnicer ca să ne arate socoteală atât pentru oricăți bani au priimit pe fieșcare anu din iratul bisericii, și la ce anume au cheltuit, cât și a podixi²⁹ pentru câți bani <au> dus la sfânta Mitropolie. Și cu sus cuvânt răspunse că nu voește a da nici socoteală mahalagiilor și nici apodixis are de la sfânta Mitropolie. Dar care deșartă pricinuire a părătului medelnicer, curat ne-au dat să înțelegem, că numai dint-o pizmă și răotate, muștrându-l cugetul, umblă să păgubească sfânta biserică. De aceia găsim cu cale să fie luminată porunca Mării Tale către dum-lui vel hatman să îndatoreze pe dum. părătul medel<nicer> Alexandru Lămotescu, cu voie, și fără voie, să arate socoteală curată și cu deslășire pentru câți bani adică au primit din iratul bisericii pe fieșcare an și la ce anume au cheltuit. Pe care socoteală de vor rămănea mahalagii mulțumiți ca să facă împlinire de bani ce să vor lămuri asupra părătului fără cea mai mică pagubă (plătind de la însuși și cheltuiala judecăților) și să dea în mână lui chir Răducanu Lipșcanul cel cerut și ales de toți mahalagii a fi de acum înainte epitrop la sfânta biserică. Iar nemulțămindu-să mahalagii și vor avea a prova-lisi³⁰ înpotrivă acei socoteli atunci să va orânduie a să theorisi³¹ de neguțători i de

26 Ingropat cu întreaga familie în bis. Negustori cf. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, fasc. II, p. 322, nr. 4. 27 Marele cutremur din 14 octombrie 1802.

28 venit (turcism).

29 a arăta (grecism).

30 a protesta (gr.).

31 a se cerceta (gr.).

alții și temători de Dumnezeu, iar desăvârșita hotărîre se va face de către Înălțimea Ta.

(ss) Dim<itrie?> (Indescifrabil) (ss) Nicolaie (ss) (indescifrabil)
(ss) (indescifrabil)

Orig. rom., hîrtie, fără peceți.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 49.

11.

1844 septembrie 1.

Sinetul înmînat de I. Necșulescu lui Pascale Savopolu, epitrop și Iane, preot paroh al bisericii Negustori, prin care dăruiește lăcașului un loc din aceeași mahala.

Pentru sinetul ce supt iscălitul din buna mea voință am dat D-lui Pascale Savopolu și părintelui Iani, cel dintîiu epitropu al biserici<i> Neguțatori și cel de al doilea preotu aci, un sinet cu care să stăpînească un locu ce-l are biserica într-această mahala și care să zice locu Spirache (?), pentru care sinet am și luat înscris supt iscălitura cel<or> aci expuși. Iar D-lor voindu a se însemna cu recunoștință pentru aceasta către (?) mine, mi-au reprezentat (!) patru galbeni precum a se înscri și trei nume în rîndu titorilor. Însă la (?) întimplări dacă nu-și va însuși biserica stăpînirea acestui locu din împrejurări bine cuvîntate și nu din a d-lor nepilduită (?) activitate, mă făgăduiesc a înapoia acest daru sf.: biserici unde să prăznuiești hramul sf.: Nicolae și spre deoyadă am iscălit

(ss) I. Necșulescu

Septemvr<ie> 1-iu 1844

Orig. rom., hîrtie, fără peceți.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 50.

12.

1847 martie 14.

Neofit al II-lea, mitropolitul Țării Românești, apreciază activitatea lui Pachale Savopolu desfășurată ca episcop al bisericii Negustori și îl întărește mai departe în aceeași funcție, la cererea enoriașilor din respectiva mahala.

Neofit, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei.

După raportul ce am priimit de la Dicasteriia bisericească supt no. 44 văzând că D. Pascale Savopolu, îngrijitorul bisericii din mah<a>l<aoa> Negustorii, s-au paradosit socotelile venitu și cheltuelile urmat la dînsa de la lt. 1842 octonv. 1-iu și până la 1-iu ghenar 1846, arătînd și un capital de lei 249, par<ale> 12, din toate cheltuielile. Văzând că aceste socoteli s-au cercetat de Dicasteria în ființă celor mai însemnați mahalagii de acolo și s-au dovedit bine urmate și după trebuință, adevărindu-le d-lor cu iscăliturile; văzînd către acestea alegerea ce s-au făcut a d-lor pomeniții mahalagii de să fie tot d-lu Pashale Savopolu și pe viitor epitrop la acea biserică, fiind mulțumiți pentru buna sa îngrijire cu care s-au arătat către lăcașul lui Dumnezeu, luînd în băgare de seamă și recomandata ce ne face Dicasteria în favorul numitului D. Pashale, Noi pe acest temeu și după cererea d-lor mahalagiilor pentru acest pecetluit al Nostru, întărim pe d-l Pashale Savopolu de epitrop la biserica din mahal. Neguțatori și punem îndatorire asupra-i ca luînd de la Dicasteriie catagrafia ce s-au făcut de zestrele bisericii și conđica cu socotelile ce au paradosit pã arătata vreme și alta albã în care sint să să treacă, darurile ce să vor face de unii alții pe seama bisericii i toate cu prenumerația foilor și pecetluite la șnur cu pecetea voastră, să să silească a chivernisi și a îngriji de lucrurile biserici<i> cu

acea osârdie și răvnă cu care s-au arătat și până acum, spre a putea trage asupra și mai mult mulțumirea și dragostea mahalagiilor de acolo, pă lângă care va avea și răsplătire de la Dumnezeu și pă tot anul să fie dator a da socoteală regulată, dresuri și cheltuieli, la sf. Mitropolie prin Dicasterie, iar când va fi să facă vreun meremet însemnat la biserică sau la acareturile ei, să nu fie slobod a-l pune în lucrare, până mai întâiu nu va da de știre sf. Mitropolie ca să ia dezlegare de urmare; asemenea să nu fie slobod nici locuri ale bisericii (de va fi având) să dea cu embatichiu³², sau schimb să facă cu cinevași, ci la asemenea împrejurări să fie dator a da știre la sf. Mitropolie, ca să să chibzuiască cele spre folosul bisericii.

(L. S.)

Nr. 817

Anul 1847 martie 14

Orig. rom. hîrtie, cu pecetea Mitropoliei.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 51.

13.

1868 aprilie 20.

Actele bisericii Negustori remise episcopilor lăcașului de Catinca, văduva răposatului Pashale Savopolu, fostul episcop.

Episcopii bisericii Negustori au fost la casa răposatului Pashale Savopolu³³ și li s-au remis de către văduva răposatului: cocoana Catinca între alte acte și următoarele:

1. — o carte domnească sub no. 1 pentru o casă din mahalaoa Lucați dăruită bisericii³⁴.

2. — 5 cărți domnești Nr. 4, 5, 6, 7 și 8 pentru mila ce se da pe vremi bisericii Negustori³⁵.

3. — O jalbă cu Nr. 9 inpotriva lui Alecu Lămotescu³⁶.

4. — O adevărîță a lui I. Necșulescu din 1844 septembrie 1³⁷ și

5. — alte acte mai noi.

Orig. rom., hîrtie.

Arhiva bis. Negustori, doc. nr. 53.

14.

fără dată <1867>.

Ciorna unei petiții adresate Justiției de către episcopii bisericii Negustori cu privire la litigiul pe care îl are lăcașul cu Costache Rusescu, pentru stăpînirea vechiului

³² cu chirie

³³ Intr-o adresă a cancelariei oclrmuirii Mitropoliei Ungrovlahiei din 11 februarie 1850, iscălită de paharnicul C. Tocilescu, se face cunoscut că enoriașii bisericii din mahalaoa Negustorilor au ales ca episcop pe praporcful Nicolae Savopolu, în locul tatălui său răposatul Pashale Savopolu (Orig. rom. hîrtie, în arhiva bis. Negustori, doc. nr. 52).

³⁴ Vezi doc. nr. 1.

³⁵ Cele patru cărți domnești sînt toate cu același text emanînd de la diferiți domni: 1) 1803 septembrie 14; 2) 1813 septembrie 14; 3) 1819 aprilie 28 și 4) 1824 septembrie. A cincea pe care nu am mai găsit-o va fi fost cartea lui Alexandru Ipsilanti din 8 aprilie 1797 de care amîntește fiul acestuia în actul susamîntat din 1803 sept. 14. ³⁶ Vezi doc. nr. 10.

³⁷ Vezi doc. nr. 11.

loc de lângă Podul Vergului, aflat la sfârșitul secolului al XVIII-lea în vecinătatea căminarului Sterie Cernovodeanu și a lui Petre Dristoreanul.

Domnule Judecător,

Din actele ce presintă sânta Biserică Negustori se constată pină la evidență I-ii: că, locul Bisericii este acela chiar de vis-à-vis de căminaru Sterie, și care este la Podul Vergului, constatîndu-se aceasta chiar și dintr-un actu ce s-au scos de d. C. Rusescu pe care nu ne-a îngăduit să-l vedem, nici să-l citim. II: că acest locu au fost viranea domnescu și III: că, răposatul sârdar Fănuță Ion au fost zestrașu, luînd un locu cu case și înprejmuire de la frații Arionesci. Acum întrebarea este: cu care acte d. Rusescu vine să ne spue că locul bisericii ar fi poate în altă parte pe globul pămîntului, iar nu vis-à-vis de căminarul Sterie, căci noi îi răspundem cu actele noastre și cu chiar unul din actele d-lui, ce nu ne-a lăsat să le citim, măcar că locul bisericii este acela de lângă Petru Dristoreanu sau sârdaru Fănuță și vis-à-vis de casele foste ale căminarului Sterie Cernovodeanu³⁸.

Să ne spuie iarăși cu alte citu locu și în cită întindere a luat răposatul Fănuță când s-a căsătorit? Căci numai atunci biserica va tăcea, cînd d. Rusescu va constata că locu luat de răposatul Fănuță la maritagiu a avut cutare întindere și limite, și III: să ne constate, d. Rusescu dacă răposatul Fănuță a mai avut sau nu vre-o cumpărătoare pînă ce au luat dota, iar pînă atunci biserica își va reclama locul coprins în actele ce posedă și care este unde îl cere iar nu în altă parte. IV-lea: că, mulți din martori<i> reproducși de d. Rusescu, fiind chiar nepoți și alte rude ale răposatului Fănuță, credem că au putut face o declarație favorită d. Rusescu.

V: că, acte din vecinătate autentice mărturisescu unde s-a mărginit fundul grădinii răposatului Fănuță cea ce anulează declarațiunea martorilor. Pe cât timpu dar și biserica și d. Rusescu reproduc acte, credem să este de cea mai mare necesitatea să se constate prin măsurătoare câtă sumă de stînji coprinde actele coborătoare pe persoana lui Fănuță cînd a luat dotă casele de la Vergu menționate în actul de împărțea ce reproduce biserica și pe care îl are și d. Rusescu, constatat fiind că, acestea au fost numai zestrașu și n-a mai avut alte cumpărători nici moștenire, și să se vază iarăși câtă sumă de stînji coprinde spațiul locului astăzi închis arbitrar de d. Rusescu; să se ia iarăși în considerație că, locul în chestie al bisericii a fost viranea și a fost vis-à-vis de căminaru Sterie și pe cât timpu acesta se constată din acte autentice, nu se poate impune bisericii a se duce să-și caute locul în altă parte a orașului, ci numai la Podul Vergului vis-à-vis de căminaru Sterie, unde glăsuescu curat și limpede chiar actele existente ale bisericii și d.<lui> Rusescu.

Pe lângă acestea espuse mai sus, stăruința cea mai mare să fie a ne arăta d. Rusescu și actele sale a ne lumina și mai bine și a răspuns catigoricu la fiecare.

Act ciornă nenumerotat în arhiva bis. Negustori.

15.

<1867>.

Memoriul curatorilor bisericii Negustori privitor la litigiul avut de parohie cu Costache Rusescu pentru stăpinirea locului viran de lângă Podul Vergului, destinat unei pieți publice.

Memoriu

În cestiunea unui locu viranu din suburbia Vergului reclamatu de sf. Bis. Negustori de la Costache Rusescu.

Subsemnații curatori ai bis<ericii> din suburbia Negustori, Colorea de Negru, obligați fiind, prin ord<inul> Onor. Municipalității din această Comună Bucuresci

³⁸ Vezi doc. nr. 5-7.

a intenta proces contra d-lui Cos<tache> Ru<escu> pentru un locu viranu al acestei biserici ce să găsește astăzi cutrupitu de numitul Rusescu, am cerut de la predecesorii noștri a ne da în primire și arhivele ce urmează să aibă biserica și am primit numaiște condici de socoteli (și acestea necompecte) precum și o condică în care să vede trecută dota acestu bis<ericii> la anul 1846 (unde se află și mai sus numitul locu) de fostul pe atunci curatoru rep<osatul> Pascale Savopolo iar altu nimicu zicîndu că acestea s-au pututu găsi.

Subsemnații în fața unei asemenea negări compromițătoare mai a toatei averi a bis<ericii> cunosîndu că unii din predecesorii noștri au făcutu oarecare dămărgșe³⁹ la Onor. Municipalitate în privința acestii locu, am cerutu de la acea autoritate dosarul spre a studia ca să vedemu ce temee putem găsi spre apărarea drepturilor bis<ericii>.

Mai-nainte însă de a intra în cele aflate la zisul dosar, se desvoltăm chipul cum s-a pututu cutrupi acel locu de către d. Rus<escu>.

D. Rusescu cumpărîndu pe la anul 1856 locul răpos<atului> ser<dar> Fănuță, care locu prin incendiului din anul 1847 rămăsese asemenea viranu, arzîndu-se casele cu toate dependențele și împrejmuirea și care locu al numitului Fănuță să vecinea spre răsăritu și miază noapte cu al bis<ericii>, a rămas asemenea viranu.

Acest locu al bis<ericii> (spus bătrînii că de cîndu ținu minte) au fastu totu viranu și să aruncau gunoae pe dînsul.

Pelaani<i> <1>848—849 oștirile rusești găsindu acest locu viranu spațios și incongiuratu pe din toate părțile cu strada ,au clăditu un grajdu pentru cai<i> cavaleriei pe toată lungimea lui despre miază noapte, rămînînd celălalt spațiu ca curte a grajdului.

Pe la ani<i> <1>850 și 851 acel...⁴⁰ rămas numele acestui întregu locu (la grajdurile de la Fănuță).

D. Rusescu văzînd că ar putea profita de ocaziunea de a încorpora (sub numele de locul lui Fănuță) și pe acela al bis<ericii> cu care acum prin bătătura și temelia fostului grajdu Rusescu să făcuse un corpu, au cumpăratu locul lui Fănuță fără numire de semne sau sumă de stînjeni, să zice în 1000⁴¹, cu care prețu chiar singur locul răpos<atului> Fănuță este chilipir.

Iar cu locul bis<ericii> dinpreună care este cu 4 fețe, nu s-ar fi pututu vinde decitu cu cel mai moderatu prețu de 4000. Dovada la aceasta avem că numitu numai cam pe a 4-a parte din totalu acestui locu vînzîndu-l a luat, afară de plațul (!) din locul bis<ericii>, ce să vecinește spre miază noaptea cu al răpos<atului> Fănuță pe care l-a băgatu în curtea sa și afară dealtu locu ce i-a mai rămas nevîndutu, căci locul răp<osatului> Fănuță și propriu zis l-a popritu pe seama sa pe care a și clăditu case și altele, de unde urmează că negreșitu n-a fostu în intențiunea vînzătorului locului răp<osatului> Fănuță să vîndă⁴² totu locul acesta cu a 3-a parte din adevăratul său prețu, tocmai ca un lucru de găsitu ce nu costă nimicu.

Biserica nedispunîndu de mijloace pecuniare ca să clădească ceva pe acelu locu, n-a pututu dobîndi vreun beneficiu de la dînsul și a rămas ca timpul să ne povățuiască cum să facemu mai bine cu acestu locu în folosul bis<ericii>.

Îată acum și ce găsimu în dosarul cerutu de la Onor. Municipalitate:

1-ju — 1862 — Petițiune d-lui Ștefanu Vasilescu fostul pe atunci curator al bis<ericii> Neguțători, prin care arată că printr-o altă petițiune mai veche către Onor Municipalitate îi reaminteză că cunoaște locul ce are această biserică în mah. Negustorilor de la Podu Vergului, datu ei prin hrisovul domnului N<icolae> Costan<din> Caragea v<oie>v<o>d la anul 1783 și cere a să publica ca să vie țărani cu cară conținîndu deosebite articole ca pe o piață publică precum a fostul destinatu.

2° — 1783 mart<ie> 15. — Anaforaua Epitropii ce pe acel timpu administra bunurile publice din Capitală rînduită de domnu după cererea unui Sterie Cernovodeanu și alți mahalagii carii s-au plînsu că un Petcu Drăstoreanu, vecinu, cumpă-

39 demersuri (franțuzism).

40 rupt.

41 semn grafic pentru galberii.

42. scris „că vinde“ (!).

rîndu acestu locu viranu și viindu să-lu închiză strîmtoarează ulița (astăzi numită Sborulu) astfel că abea poate să treacă o trăsură, cerîndu numitul Cernovodeanu a întoarce bani<i> ce Dirstoreanu a datu pe acelu locu cu dobînda lor și să rămîne acelu locu totu viranu a servi de piață publică obligîndu-să a da bis<ericii> Negustorilor cîte 10 lei pe anu.

Epitropia arată prin menționata anaforă către domnu că viindu în fața locului și văzîndu că toate cele arătate suntu adevărate, găsește cu cale a să urma întocmai după cererea mahalagiilor.

1783 maiu 1-iu = întărire domnească pusă pe această anaforă...⁴³.

Aci credemu că este locul a face oarecare note.

a) dovadă că acestu locu a rămasu al bis<ericii> este ca după arătarea bătrînilor (dintre care unul în etate trecutu de 70 ani și care să trage chiaru din familiile acelor mahalagii) care au declarat a fi acestu locu al bis<ericii> prin a lor răscurpărare de la Dirstoreanu, arată că acestu locu nu l-a<u> pomenitu nicodată închis, aflîndu-se numitu<l> nestrămütatu cu locuința sa în apropiere de acelu locu pe care și însuși au transportatu în nenumărate rînduri gunoaie.

b) davodă la arătarea numitului bătrînu este că dacă a fostu acestu locu închis (precum pretinde d. Rusescu) pînă la 1874, negreșit că cu împrejmuirea sa de astăzi nu i să putea lua deodată 4 stînjeni, căci ar fi reclamat...⁴⁴ faceru precum să vede din dosăru că pentru o m<ări?>me⁴⁵ de locu ce i să luase mai multu decît celu prevăzutu prin Regulamentu (să zice din eroare...) a făcutu un tapaju⁴⁶ foarte mare; a adus pe membrii Municipipalității în fața locului cu a<r>hitectul și a dus<u>⁴⁷ o mulțime de corespondințe cu Onor. Minis<ter> de Interne și n-a încetatu pînă nu i s-a restituitu în posesiune locul se reclama.

Această eroare era făcută despre strada numită Tudoru Vladimirescu și pe adevăratul locu al răp<osatului> Fănuță pe care în adevăratu ilu are cumpăratu; iar despre sdrada Zborul cu care să vecinește numai locul bis<ericii> și alțu și din care s-a luat deodată 4 stînj<eni> în toată lungimea sa, se înțelege, nu i-a datu mina să facă cea mai mică mișcare (aceasta fiind strada ai căria vecini despre miază noapte au provocatu darea acestui locu în stăpînirea totu pentru un asemenea sfîrșitu).

Este dar evidentu că această stradă numită acum Soborul despre Sterie Cernovodeanu ce să prigonise cu Petcu Drăstoreanu încă de la începutu a rămas lărgită potrivit cu trebuința mahalagiilor și cu hotărîrea Epitropiei, rămîind acestu locu în posesiunea biserici<i>.

3° Anul 1862 octom<brie> 24 cu ocaziunea delimitării locului d-lui Lăzărescu, unul din vecini, cu locul bis<ericii>, Onorabila Municipalitate cerîndu știință de la epitropi<i> bis<ericii> și deputatulu mah<alalei> Negustori dacă lîmitile locului d-lui Lăzărescu (pe unde cere a împrejmu și a clădi) atingu întru ceva dreptul biserici<i>, ca apoi să-i libereze biletul, numiții prin încheierea de jurnal, arātu că mergîndu în fața locului și observîndu acele lîmite au găsitu că nu atingu întru nimicu dreptul biserici<i>, pe lîngă care declarațiune mai adaugă numitu că Onor. Municipalitate să facă a să pune semne pe locul bis<ericii> prin literile ce pe planu conținu conturul acestui locu, care cerere s-a și încuviințatu de Onor. Municipalitate; s-a datu ordinu d-lui arhitectu, a pus semne pe locul bis<ericii> și în urmă arhitectul arată că d. Rusescu neștiind cîtuși de puțin seamă de lucrarea făcutu din ordinul acestei autorități, a des...¹ tatu acele semne și să roagă a să face cele de cuviință în privința d-lui Rusescu pentru această îndrăzneță faptă.

...¹ fila 64 din dosar să vede uă petițiune a d-lui Rusescu...⁴⁸ care zice că în fățișează Onor. Municipalități un actu, cu data 1784, posterioru aceluia al bis<ericii>; nu cunoaștem cuprînderea acelu act ca să fi putut apreați dacă elu invalidează pe acela al bis<ericii> care este cu' un anu mai vechiu...¹. În urma înfățișării lui de către d. Rusescu, să vede...¹ mai multe chemări d-lui epitropu de atunci d-lui

43. Vezi doc. nr. 5.

44. rupt.

45. ideîn.

46. rupt.

47. rupt.

48. rupt.

deputat și a câțiva mahalagii anume din suburbea Negustori, a merge la Municipalitate, ca să chibzuiască dinpreună asupra celui act și n-au fost următori.

Apoi prin încheierea de jurnal din 18 martie <1>863 să decidă a merge de la Municipalitate în fața locului și a să face cercetare cu toate părțile interesate, delimitându-l arhitectului pe planu celui locu viranu al bisericii.

4° 1863 aprilie 25. Raportul d-lui P. Buescu, membru Onor. Municipalității, acum și deputatu al mahalalei Vergu, prin care arată că au mersu în fața locului și-n prezența celorlalte părți citind actul de cumpărătoare al locului lui Fănuță înfățișatu de către d. Rusescu în care să zice că i s-a vindutu totu locul răp-osatului sâr-dar Fănuță, arată că n-a pututu intra în fondu (fiind aceasta de Dreptul judiciar) dar că anesează (!) pe lângă acel raportu, jurnalulu încheiatu supscrisu și de martori aflați față la această cercetare, cu copriinderea de arătările lor, în care zice că totu loculu răp-osatului serd-ar Fănuță l-au pomenitu închis. Această arătare nici epitropii bis-ericii n-au negat-o, însă pe citu privește adevăratul locu alu lui Fănuță iară nu și loculu bis-ericii care era datu bis-ericii cu actu întăritu de domnu anterioru acelaia înfățișatu de d. Rusescu ce poartă data 1784, căci o dată celui locu datu bis-ericii cine-lu mai putea vinde decit bis-erica proprietara lui și iară prin întărire domnească și numai pentru vre-ură neapărată trebuință a bis-ericii?

Aci credemu, este de mare importanță a se nota că după arătarea bătrînilor, chiar răposatu Fănuță au fostu epitropu al bis-ericii Negustori și că epitropu a pututu înfrîni asupra acestui locu și încă chiar să fi tănuitu ceva acte atingătoare de dînsul posteroare menționatei anaforale, căci acea anafora să găsește în arhivele Sf. Mitropolii, de nu s-a pututu tănui.

Legea însă știm este foarte aspră în contra epitropilor de rea credință și un stabilimentu publicu...⁴⁹ o curatelă (credem) niciodată nu-și poate pierde...¹ prin prescripciune (mai cu seamă viz-ă-vi (!) de curator), căci un stabilimentu urmindu a fi eternu sub curatelă¹ niciodată nu-și pierde dreptul de a reclama... cutrupitori drepturile sale, sau de la curatorul neglijentu, cu atitu mai multu cîndu chear curatorul ar fi cutrupitorul.

Să mai notează că pe toate planurile rădicate Capitalei de la 1832, pînă acum, acestu locu al bis-ericii să vede separatu de alu răposatului serd-ar Fănuță și ceilalți vecini și bis-erica cu atitu mai multu are dreptulu a se întemeia că arătările martorilor la cercetarea făcută nu potu presupune, deșitu adevăratul locu al lui Fănuță.

5° 1866 septembrie 13. Decisiunea, luată de Onor. Municipalitate în urma aprețierilor atitu a arătării martorilor, citu și în vederea actului ce zice că i s-a înfățișatu de d. Rusescu cu data 1784, cu care d. Rusescu, să înțelege, a voitu să convingă pe Onor. Municipalitate, că totu loculu stăpînitu astăzi de d-lui au fostu al serd-arului Fănuță dinpreună și cu părțile vindute de d-lui pe la unii alți.

În urma tuturor acestora, (zicemu) să să invite d. Președinte al Tribunalului de Ilfov, sesia a III-a, ca să nu legalizeze niciun act de instreinare sau de vreunu începutu de instreinare alu d-lui Rusescu privitoru pe acestu locu;

a 2-a să să autorise curatori bis-ericii Negustori a intenta proces d-lui Rusescu pentru revindicarea acestui locu al bis-ericii.

al 3-lea în casu cei ce posedă prin cumpărătoare locuri de la d-Rusescu vor cere bilete pentru construire, să li să dea cu condițiunea ca această voce <să> nu prejudecă (!) întru nimicu dreptul Comunei în procesulu ce urmează a să intenta.

Din aceste dispozițiuni să înțelege că Onor. Municipalitate în aprețierile sale asupra tuturor celor espuse de d. Rusescu și martori, precum și a actului înfățișatu cu data 1784 a conchis că nu potu invalida dreptulu bis-ericii.

Acestea din dosarul menționat și alte investigațiuni ce am pututu face.

După acestea mai picîndu-ne în mînă unu actu al unui locu vecinu și pe care astăzi ilu desparte numai ulicioara de acela al răp-osatului Fănuță, iată ce zice: 1838 augustu 20. Actu prin care Zoița Pitîșteanca, vinde loculu dintre ulicioară

și vameșul Iordache spre colțul ulucilor, legalizatu acestu actu de Marea Logofeție a dreptății la no. 130 din anul 1839 septem<brie> 23, în care să aratu semnele acestui locu precum urmează: «în fața podului stînj<eni> 12, începîndu-să din colțu ulucilor vameșului Iordache spre colțul ulucilor serd<arului> Fănuță...¹ colțu ulucilor vameșului Iordache ștergîndu-se pe lîngă tălpoaiele ulucilor vameșului și să poprește în dreptul colțului ulucilor din fundul grădinii serdarului Fănuță stînj<eni> 20, palm<e> 3».

Din punctul indicatu în acestu actu prin care ia de bază colțul ulucilor din fundul grădinei răp<osatului> Fănuță să înțelege pînă la evidență; 1° că locul bis<ericii> era viranu, căci nu li s-a pusu nici unu obstacolu înainte de a-l vedea, și că de ar fi fostu locul biserici<i> închis, acellu colțu al grădini<i> lui Fănuță nu putea să existe, căci nici ar fi pututu fi acolo uluci dacă ar fi fostu și plațulu (!) din locul biserici⁵⁰ în grădina lui Fănuță și adică care să afla spre miază-noapte de locul lui Fănuță și spre miază-zi de Lăzărescu și Ganea; al 2-lea că grădina lui Fănuță n-a fostu pe unde arātu martori<i>, ci pe lîngă ulicioară și al 3-a că locul lui Fănuță spre miază-noapte n-a <a>vut acea întindere ce să pretinde astăzi de d. Rusescu, astfelu că plațul dintre Fănuță, Lăzărescu și Ganea este streinu de locul lui Fănuță.

Acum o dată doveditu că acestu plațu este locu neutru, precum să vede și pe planulu Capitali<i> separatu, este evidentu că acestu plațu ține de locul celu mare al biserici<i> ce au fostu destinatu de piață publică, căci o piață publică nu putea fi pe un codricelu de locu, ci pe unu spațiu întinsu, altu felu acelu mic platu aru rămîne o înfundătură, pe care numai păsările în zboru ar putea să comunice.

Iată dar că din zisul actu al Zoiți<i> Piteștenci<i> să dovedește că acestu plațu este din locul biserici<i>, ce n-a fostu închis, ci viranu și partea cea mică descopere și pe cea mare.

Spre mai bună lămrire a celor arătate în acestu memoriu, însemnărămu pe fila următoare și o schiță dupe planulu aflatu la Onor. Municipalitate, cu toate numirile de hotaru ale locului biserici<i>.

Epitropi (ss) N. Simonidi I. Bădulescu M. Dimitrescu

Orig. rom.

Arhiva Muzeului de istorie a orașului București, nr. inv. 12.757.

NUCETUL

«Toate zidurile le-ai sfărîmat și ai prefăcut
în ruină toate cetățile lui...» Psalm 88, 40.

I. — *În veșmintul naturii.* Sub umbrarul îmbălsămat al pădurii de stejari bătrîni ultimele rămășițe din vestitul «*Codrul Vlăsiei*» — unde se îngîm vara privighetorile cu foșnetul cetinilor, iar iarna foiesc sălbăticiunile în tihării, fosta mînăstire Nucetul, astăzi biserică de mir, cată să-și adăpostească turlele, ruinele și amintirile.

Pină acolo sînt 17 km. pe șosea sau pe drumul de fier ce leagă fosta capitală a Țării Românești, Tîrgoviștea cu București.

O îmbălsămează cu mireșme și o răcoresc cu aburii dimineților, lunca largă a Dimboviței și pădurea cu hățșurile dese, dezbrăcată sălbatec în anii aceia de demult. Ținutul este șes cît nu pot cuprinde ochii. Marginea lui de miază-zi se termină la Dunăre, iar către miază-noapte, în copcile dealurilor subcarpatice. În aceste părți blagoslovite pentru belșugul pămîntului, strălucirea apusurilor varsă, ca în nici o parte a ținutului dimbovițean, boabe de lumină crudă peste bungetul livezilor și peste fișia de argint a Dimboviței.

În asemenea locuri desfătate de natură, din epoca bogată și glorioasă a artelor feudale de la începutul secolului al XVI-lea, pe vremea consolidării statale a Țării Românești, dar și pe timpul «*surtunilor strașnice ale urilor politice*», s-a învrednicit Gherghina pîrcălabul născut din «*os domnesc*», să înalțe după vechea datină și poate pentru a-și scutura sufletul de grelele păcate, biserica de tip feudal a Nucetului.

Toponimia locului a fost botezată după mulțimea nucilor care îi împodobesc cuprinsul cu umbroasele lor ramuri brumate. Nici un alt arbore, din cîți cresc între hotarele țării, nu era altădată atît de căutat pentru uleiul de o delicateță suavă ce se extrăgea din fructul lor, ca nucii. Patruzeci și nouă de sate, de vâi, și de diferite elemente geografice

poartă denumirea de Nucet¹ sau derivații din aceeași rădăcină². Tot Nucetul, s-a numit pînă către secolul al XVI-lea și Mînăstirea Cozia a lui Mircea cel Bătrîn³. Confuzia era însă evidentă și de aceea strălucitul monument basarabesc, unde Grigore Alexandrescu a scris neuitata poezie «*Umbra lui Mircea la Cozia*», și-a abandonat primul ei nume în jurul anului 1387.

Nu după multă vreme de la zidirea Nucetului, sau, poate chiar în anii aceia, trebuie pusă și întemeierea satului de astăzi. Aici oamenii din vechi s-au luptat din răzputeri ca să desbrace țelina pămîntului negru de veșminul stejarilor bătrîni. Defrișarea răspundea unei necesități vitale, deși mînăstirea avea nevoie să fie cît mai ferită de ochii iscoditori și hrăpăreți ai răufăcătorilor. Mai apoi, pe fețele svîntate de soare, curățite de rădăcini și prin poienile ascunse, unde se înghesuiau sălașele robilor mînăstirești, s-au clădit case din lemn, iar în jurul lor s-au plantat vii și livezi. Așa s-a încropit viața cea nouă a Nucetului, nelipsită de ne-cazuri și de poveri. La început, densitatea locuitorilor satului s-a păstrat cu desăvîrșire redusă, cu toată stăruința mînăstirii care a căutat «*să-și sporească prin toate mijloacele numărul de țărani dependenți, singurii care prin munca lor făceau să crească veniturile*»⁴. Reflectarea acestei evoluții, desfășurată pînă aproape de începutul secolului al XIX-lea, se desprinde din două documente dintr-o epocă mult mai nouă.

Astfel, din *Catagrafia județului Dimbovița pe anul 1810*⁵, aflăm că Nucetul abia ajunsese să aibă în anul corespunzător 86 de case cu 121 locuitori ortodocși și 137 țigani, pe cînd în 1835, după *lista celor 7798 de așezări omenești ale hărții (ruse) din 1835, rînduite alfabetic pe județe și ținuuri, rămăsese cu 67 locuitori*⁶. Care a fost cauza unei despoperări demografice atît de reze și numai în 25 ani, nu mai poate fi o întrebare, cînd cunoaștem acum împrejurările economico-sociale și politice din acea epocă. Să nu fi fost oare consecința luptelor care s-au petrecut aici în anii 1821 între turci și grecii lui Ipsilante?

II. — *Confruntări istorice*. Asupra anului cînd a fost ridicat acest sfînt lăcaș, știrile sînt nu numai sumare dar și insuficient concludente. În primul rînd, elementul de bază pe care ar fi să ne sprijinim în datarea fondării, ar trebui să fie pisania pîrcălabului Gherghina. Ori, acest document edificator lipsește, dispărut sau distrus în împrejurări necunoscute.

1. *Marele dicționar geografic al României*, vol. IV, Buc., 1901, p. 66.

2. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, P. I., Buc., p. 189: Nucet = Nucetum (latin).

3. C. C. Giurescu, în „*La 450 ani de la moartea lui Radu cel Mare domnul Țării Românești, (1495—1508)*”, „*Biserica Ortodoxă Română*” 1958), nr. 3—4, p. 379; Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Ed. Acad. R.P.R., 1963, p. 84: „*Sinonim cu Nucetul este Cozia, celebra mînăstire întemeiată de Mircea cel Bătrîn... a căruia temă era turc, Koz = nucă. Nu-i vorba însă de un cuvînt turcesc propriu zis (adică osmanliu) fiindcă pe la sfîrșitul secolului al XIV-lea, nu puteau exista în limba noastră astfel de elemente lexiconale, ci de unul peceneg sau cuman*”... 4. *Istoria Românilor*, vol. II, Ed. Acad. R.P.R., 1962, p. 310.

5. Cf. Preot Alexandru Popescu, *Catagrafia jud. Dimbovița pe anul 1810*, Tipografia Viitorul Tîrgoviște, 1936.

6. C. C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Științifică, Buc., 1957, p. 224.

Rămân deci alte indicații după care s-ar putea deduce cu oarecare în-găduință această dată.

Întimplător, avem la dispoziție documentul lui Radu cel Mare din 15 decembrie 1501, în care, între altele se prevede că minăstirea «a fost ridicată din temelie de cinstitul și înalt dregător și unchi al domniei mele jupan Gherghina, mare pircălab»⁷. Ceea ce înseamnă, că dacă la data emiterii documentului citat — 1501 — minăstirea era deja fondată și dispunea de un număr însemnat de sate și de alte bunuri — cum arată textul acestui document mai departe — rezultă că zidirea ei s-a petrecut cu mult înainte, adică spre sfârșitul secolului al XV-lea. În al doilea rând, ne stă în față pisania din 1846, comunicată de V. Drăghiceanu unde, de asemenea stă scris, că «Această sfântă și dumnezeiască biserică în care se prăznuiește hramul sfântului și marelui mucenic Gheorghe, de întâia temelie este zidită de bătrînul Jupan Gherghina, pircălabul, cu soția sa Neaga...»⁸ — care, iarăși nu precizează data întemeierii. În al treilea rând, menționăm pomelnicul din 1806, unde, între ctitori este amintit și «Dan Voievod» (mai probabil Dan I, 1383—1386), deși numele ctitorilor pomeniți nu urmează o rînduială cronologică; ba, ceva mai mult, unii sînt trecuți de cîte două ori, opera vreunui călugăr cu puține cunoștințe, asupra celor care s-au străduit să păstreze acest sfînt altar.

Și, în sfîrșit, avem un al doilea pomelnic⁹ unde este menționat «Dan II voievod» (1420—1431). Toate aceste izvoare ne duc la concluzia enunțată și de d. profesor C. C. Giurescu, că minăstirea «ar fi cu mult anterioară fundației din secolul al XV-lea», datorită probabil lui Dan I, o construcție mult mai modestă, desigur din lemn, așa cum au fost construite toate bisericile noastre de țară din secolul al XIV-lea și al XV-lea și care stricîndu-se între timp din pricini necunoscute, pircălabul Gherghina a ridicat în locul ei minunata sa ctitorie.

Dar, exceptînd această pisanie ceva mai veche, o a doua dăltuită în piatră la intrare, glăsuiește astfel:

«Această sfîntă și dumnezeiască biserică ce se prăznuiește hramul Sfîntului Gheorghe, S. Nicolae, S. Archidiacon Ștefan, la anul 1861 în zilele de D. NO. Ioan Al. Cuza D. Principatele Unite Române, cu blagoslovenia părintelui mitropolit Nifon, s-au îndemnat dumnealor, de au zidit din temelie, cu toate podoabele după cum se vede, fiind ctitor de cele sfînte d. acești: Ștefan din Tîrgoviște și inoriașii comunii Nucet: priotu Sandu, priotu Constantin, moș Vasile Ioan Dumitrescu, Gh. Ioan Dumitrașcu, Ghiță Rotaru, Ioan Rotaru, Sandu, Ștefan, Matei Dogaru,

7. Șt. Nicolaescu, *Doc. slavo-române cu privire la relațiile Tărilor Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, Buc., 1905, p. 9 și *Doc. privind Istoria României — B. Tara Românească*, sec. XVI, vol. I, Acad. R.P.R., 1951, doc. nr. 5, p. 7. Prin acest document Radu cel Mare, întărește minăstirile Nucet satele: Topoloveni, Micsunești, cu balta Saltava, Timbureștii, Gălășestii, Budeștii și 30 sălașe de țigani). A se vedea și Arh. St. Buc., *Minăstirea Nucet*, pach. I, nr. 1).

8. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol. II, Buc., 1908, p. 99—100.

9. Mss. nr. 4875 la Acad. R.P.R., la f. 1, și C. C. Giurescu, *art. citat* din „Biserica Ortodoxă Română“, p. 379.

Cîrstea Lăzăriu, Costea I. Rotaru, și cu ajutorul poporenilor, cît și alți străini ca să fie asupra lor pomenire. S-au sfîrșit în anul 1861 Augost 17». După care urmează semnătura «zugrav Luca Luculescu Tîrgoviște»¹⁰.

Deși aici se specifică că în 1861, biserica a fost zidită din «temelie», fără a fi menționat sub vreo formă oarecare numele întiiului ei fondator, totuși, unele caractere arhitectonice și îndeosebi:

— elevația, în proporțiile bisericii mînăstirii Dealu zidită în aceeași epocă și parte cu aceiași meșteri constructori;

— îmbinarea și dispoziția armonioasă a planurilor;

— turnul care încoronază biserica pe pronaos;

— timpanul turlei Pantacratorului (modificat de bună seamă);

— brîul de sub cornișă, desigur modificat și el;

— dispozitivul arcurilor interioare și succesiunea arcadelor care susțin bolțile;

— cum și alte cîteva particularități derivate din stilul athonit — ne determină să presupunem, că, chiar dacă i s-au adus pe parcurs unele modificări și amplificări¹¹, ea rămîne întregă opera începutului secolului al XVI-lea¹². De aceea, «*la nemurirea spre care rivnea*», nu greșesc dacă atribui pîrcălabului Gherghina — «*care știa să uite și să ierte*», acest impunător edificiu.

III. — *În umbra zidurilor.* Ca să ajungi la biserica fostei mînăstirii, singurul monument păstrat din complicatele construcții de odinioară — conduc înaltele turle, nucii seculari și aleea capitonată cu verdeață și festonată pe ambele părți cu pletosii meri domnești, ce desparte livada mînăstirească de gospodăriile țărănești. La capătul ei, și în gura pădurii, pe unde trecea hotarul cel bătrîn, se desprind deodată, ca într-un decor de teatru, fostul turn de la ințrare, înălțat din cărămidă pe patru arcuri și resturile chiliilor cu etaj cuplate de clopotniță.

Pe atunci mînăstirea era înconjurată de un șanț adînc, care contribuia să o apere de jefuitoari. Singurul acces de comunicație în exterior, era portalul turnului clopotniței rămas aproape întreg pînă astăzi, cu bolta arcadelor ce se succed și se descarcă într-o dispoziție minunată. Deasupra ei, în peretele dinspre răsărit și în nișa rezervată hramului mînăstirii puținele urme perceptibile, indică icoana Sfîntului Gheorghe, călare, înzăoat, și în atitudine războinică, așa cum îl vom întîlni înfățișat și în biserică, după programul iconografic stereotip.

Din vechile ziduri de apărare ale veacului XVI-lea, care împrejmuiau curtea interioară și serveau chiliilor dispărute drept peretele de nord, nu mai trăiesc decît 4 fragmente. Structura lor alcătuită din bolovani

10. V. Brătulescu, *Documente, inscripții cu caracter istoric și zugrăvi țărani*, în „Glasul Bisericii”, XIX, nr. 3—4, p. 278.

11. V. Brătulescu, *op. cit.*, d-se indică „o a doua zugrăvire prin 3 negustori greci; a treia în 1840 din porunca lui Alex. Ghica, zugrăvită în 1849”.

12. N. Iorga, *Istoria Bisericii Române și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 116: „Ar fi interesantă forma dîmții a mînăstirii Nucetul zidită de pîrcălabul de Poienari, Gherghina...”.

de riu, prinși cu mortar între cărămizile așezate pe muchii, este aidoma construcțiilor din această epocă.

Pe latura de vest a incintei, scădat în plină lumină, blocul fostei stăreții, construit în unghiuri drepte, împlinește decorul de triste amintiri istorice. Iar din vechea alcătuire a clădirii, după oarecare prefaceri, în forma ei cea mai curată, cu etaj și încăperi spațioase, cu bolți arcuite dar și cu cămări tainice, cu resturile zdrențuite ale ornamentelor în acelaș stil și cadrele zdrobite, numai înfruntă vremea decît pereții groși care se susțin reciproc, tavanul etajului superior și rătăcănile subsolurilor, unde joacă umbre sfioase. Acum deasupra bolților cresc ierburile parfumate ale primăverii și se urcă copii în noaptea de Paști, pentru a cuprinde cu ochii lor iscoditori cînd preotul înconjoară biserica, misterul sfînt al învierii.

Și deodată, peste aceste frînturi de ziduri triste și rămășițe sfișiate de vifornițe și prin ochiurile slobode ale ramurilor de nuci, apare în toată plînatatea edificiului sobru, dar impunător, după tipul morav¹³, detașat de arhitectura pădurii, și într-o formă încheagată, asemenea Minăstirii Mărginenilor¹⁴ — ctitoria lui Gherghina pîrcălabul. Aici au slujit ani de-a rîndul «*cu cetanie curată fără opînteală sau poftire, sau rupere a cuvintelor... bieți preoți cu sumane și opinci*»¹⁵.

În linii mari compoziția zidurilor e simetrică și ea înfățișează o arhitectură de perspectivă în proporții reușite și de o soliditate specifică, fapt care a făcut să reziste împrejurărilor violente, dacă se acceptă ca databilă imaginea limpede a celei dintîi construcții. Dar, așa cum se prezintă în exterior, cu pereții masivi din cărămidă, cu pridvorul adăugat ulterior din nevoia de a amplifica spațiul, cu două brîie — cingători profilate diferite, cel de al doilea la înălțimea soclului, cu turla pe pronaos, răzîmată pe un sistem de bolți impunătoare, fără altă legătură cu interiorul afară scara spirală ce urcă din pronaos; cu turla lanternă așezată pe un timpan pătrat, cu absidele laterale și altarul rotunjite, fără nici un decor exterior decît stîlpii aparent rînduiți și ancastrați în ziduri — întreg fondul arhitectural este de o execuție îngrijită și masivă, urmînd a se cerceta dacă ar putea aparține secolului al XIX-lea, cum caută să și-l însușească pisania din 1861.

Interiorul este formulat printr-o singură navă — cu excepția altarului — pronaosul fiind doar marcat prin arcada desfăcută cît cuprinde spațiul și care se coboară pînă la pardoseală prin doi stîlpi din zid exteriorizați în pereții ambelor părți. Cele două abside laterale sînt proporționate. Deasupra, spre cerul de nemărginită întindere, tavanul prins în bolți semicilindrice se încovoie pe zidul gros de peste un metru, iar lumina vibrează și năvălește în valuri prin ferestrele cu glafurile larg

13 V. Brătulescu, *ibidem*, p. 276; arh. prof. Gr. Ionescu, *Istoria Arhitecturii în România*, vol. I, Buc., 1943, p. 140 și nota cu trîmîterea la Gabriel Mûllet, *Cozia et les églises serbes de la Morava*, în *Mélanges offertes à N. Iorga*, Paris, 1933, p. 154 ș. u.

14. *Ibidem*.

15. N. Iorga, *Istoria literaturii române în veacul XVIII*; vol. II, p. 470.

deschise, dispuse simetric și prin patru ferestreici mai înguste ce străbat pilnia octogonală a Pantocratorului. Numai în altar, încăpătoarea deschidere a proscomidiei este în contrast vădit cu idiaconicul însemnat doar printr-o discretă nișă oarbă.

În ceea ce privește pictura, preocuparea principală a meșterului zugrav, de la începutul secolului al XIX-lea, a fost să îmbrace întreg interiorul cu o haină care să pară vetustă. De aceea, a apelat la o largă răspîndire a tonurilor, între albastru fumuriu și albastru lazur. Căutînd mereu adevărul biblic, redarea expresiilor naturale și compoziția alegoriilor cu tendința accentuată spre original — a neglijat în bună măsură tehnica zugrăvelilor bizantine și farmecul coloritului, mișcările libere ale personajilor și dramatizarea scenelor. ansamblurile de lumină și tenta carnațiilor.

Elementul de seamă îl constituie însă documentul istoric al tabloului votiv fragmentat în două panouri prin deschiderea dintre pridvor și așa zisul pronaos. Stăruind cu precădere asupra întiilor ctitori, pe zidul de sud apare «*Gherghîn*» (pîrcălabul), cum îl redă inscripția sumară, din care a rămas numai jumătate din figura neacoperită de spoiala varului, barba neagră, relezată rotund și ceva din umărul stîng, înfășurat cu o haină deschisă la culoare. Aici, zugravul a părăsit tema hieratică, de aceea privirea energică, bărbătească pare îndreptată către chipul jupinensei Neaga, soția sa. Capul este acoperit cu o calotă turban de martelin în culorile roș-negru. În dreapta ctitorului, «*Jupîncasa Neaga — soția sa*», în picioare, figură blindă, cu ochii cît migdala are privirile ațintite spre ușă. De sub toca înaltă de blană de samur îi curg pletele bogate și răsucite către spate. Cu mîna stîngă susține chivotul bisericii (o singură turlă deasupra pronaosului), iar dreapta este ușor adusă peste coapsă. După ipochisimonul rangului său, gâteliile par a fi un amestec de modă europeană cu orientală. Întreaga ținută este acoperită de o capă desfăcută, puțin copcită la mijloc și tivită pe margini pînă jos cu blană de samur. La mijloc, cingătoarea se încheie prin două paftale aurite, înscrustate cu pietre scumpe. Colțumii nu se văd; numai bușmachii cu vîrfurile ascuțit și decolțați redau o eleganță căutată. Între ei, abia se distinge din fondul fumuriu al tabloului inscripția invocatoare «*Ale tale dîntru ale tale, Ție aduceam (Hristoase) Dumnezeuul nostru...*» etc., și «*Tîtorii acestei sfînte mînăstiri*»¹⁶.

Pe panoul al doilea desfășurat în partea stîngă a ușii pronaosului și pe peretele de vest, la încheietura cu cel de nord, «*jupan Udrea Băleanu tîtoru schitului Panaghia*» în mărime aproape naturală, cu înfățișare falnică, prezintă cu dreapta chivotul bisericii mînăstirii Panaghia. În veșminte scumpe, după vremea lui, zugravul l-a îmbrăcat pentru covîrșitoarea vanitate boierească, în giubea lungă din postav colorat verde închis, cu gulerul răsrînt larg și reverele desfăcute îmblănite cu pacea de cacom; iar pe cap, fălosul giugiuman de samur cu surguciu. Barba-i neagră, tunsă rotund, îi acopere în întregime obraji. Numai pe zidul de

16. V. Brătulescu, *ibidem*, p. 278.

nord, peste care lumina curge șivoi, chipul celui din urmă dintre Băleni — «*Biv Banu Grigore Băleanu*» — pictat în rîndul sfinților, s-ar fi căzut să aibă mai multă umilință; dar figura placidă, impresionează prin barba despicată în două părți și prin căutarea trufașă; pare că tronează asupra întregului interior. Costumul, asemenea ca a înaintașului său; îl deosebește caftanul de mătase înflorată, mînele largi dungate și căciula de samur. În mîini flutură o batistă roșie brodată.

Dar ceea ce se impune privirilor din primul moment, piesă de reală valoare plastică — este catapeteasma. Rînduită a fi în fruntea celorlalte opere brîncovenești asemănătoare, după dibăcia cu care a fost migălită, cu o răbdare stăpînită de o adîncă smerenie — sculpturile miniaturistice se concentrează pe un imens panou din lemn cuprins între privazurile din cărămidă ale pereților laterali. Patinată de lumina ce se strecoară discret pare a fi turnată, atît sînt de simetric executate toate amănuntele. Vița de vie cu ciorhinii atîrnați de coarde și vrejurile împletite de stejar cu ciucurii de ghindă, au procurat meșterului splendide motive stilizate. Dar grația Renașterii, de un înalt nivel artistic venit prin culuarul balcanic, nu se oprește aici. Emotive sînt cele trei rînduri de icoņe în rame, etajate, de dimensiuni reduse, săpate și acoperite cu aur, torsadele stil-pilor care susțin cadrele icoanelor, dansul curbelor și arcurilor punctate cu rozete, profilele rotunjite, tăiturile în à jour, minunatele semibolți ce încununează nimbul sfinților, heruvimii și îngerii ce plutesc parcă desprînși de pe fondul general, festoanele, cizelitura, și croiala tocurilor segmentate sau drepte, împletiturile în relief gradat, abundența vegetală și ramurile în acoladă care aleargă, se încolăcesc, descriu cercuri și creiază forme stilizate. Deopotrivă de original este ansamblul ușilor împărătești în țesătura de linii sculptate și îmbrăcate în veșmîntul coloritului auriu, avînd ca stigmat la împreunarea axului median, vulturul bizantin. Ele completează ideia unitară plastică, de la care a pornit virtuosul meșter.

Mînăstirea Nucetului, zidită în preajma *Bisericii Domnești* țirgoviștene nu putea să nu se resimtă de influența acesteia. Ea dovedește cît de puternică a fost rezonanța stilului inaugurat de către înțeleptul voievod Constantin Brîncoveanu, în toate ramurile artelor plastice și confirmă părerea că anumite modificări în structura și detaliile din interiorul acestei biserici, s-au îndeplinit mai ales în epoca corespunzătoare lui.

Ar mai fi de menționat, în ordinea cercetării elementelor de artă, cadrul exterior din piatră al ferestrei de miază-zi din pronaos. Fără îndoială, că inițial toate ferestrele au dispus de asemenea ancadramente sculptate în motive florale cu o tehnică și precizie care convinge că aici au lucrat aceiași meșteri, autorii decorațiilor de la mînăstirea Dealul. Excepțînd arhitectura și inciziile în piatră cu ornamentica picturală, cum și anumite controverse în darea modificărilor survenite la structura organică a construcției — catapeteasma rămîne totuși, una din podoabele cea mai valoroasă și cea mai evocatoare cu care în adevăr se poate mîndri biserica fostei mînăstiri a Nucetului.

Dar, în afară de toată rîvna și străduințele care s-au depus după cea mai veche datină pentru ca așezămîntul pîrcălabului Gherghina să rămîină un monument de strălucire a vremii în care a trăit, să ne oprim o clipă la acele mărturii și unele podoabe adăpostite în interiorul bisericii. Astfel, o lespede pe un mormînt anonim cu inscripția fragmentată în slove ce abia se mai recunosc, de bună seamă aparținînd vreunui personaj care nu a fost lipsit de importanță socială, sau vreunui membru din familia ctitorilor, deoarece și-a găsit odihna în cuprinsul naosului — un fapt cu totul rar — a ținut să se știe, că «*Suptu această piatră...*» și textul se oprește¹⁷. Nu va fi fost oare Ion Văcărescu, care a dăruit mînăstirii moșia Cacaletii prin hrisovul din 7248 (1740) și despre care se spune că ar fi fost îngropat aici? Apoi, între alte însemnări cu conținut istoric-documentar, inserate pe diferite piese de cult, menționăm:

— pe un triod:

— «*Leat 1822, septembrie în 4 Duminică, au intrat Măria sa Ghica Grigore Voievod cu halai în scaun; la leat 1823, Ian(uarie) 12, au încoronat preasfințitul și arhipăstor al Ungrovlahiei Grigorie*»¹⁸;

— pe un disc:

— «*Sofronie ieromonah, 1835, Mai 7*»¹⁹;

— pe o icoană cu imaginea lui Iisus Hristos:

— «*S-au făcut de părintele ieromonah Sofronie ot Nucet, 1832*»²⁰;

— pe un potir, iarăși:

«*Sofronie ieromonah 1835, Mai 7*»²¹;

Iar în pomelnicul din 1806, pe care l-am amintit mai sus, sînt pomeniți între ctitori, fără nici o rînduială cronologică:

— «*Radu Voievod; Mircea Voievod; Petru Voievod; Ștefan Voievod; Simion Voievod; Grigore Voievod; Basarab Voievod; Alexandru Voievod; Mihai Voievod; Gavril Voievod; Matei Voievod; Șerban Voievod; Constantin Voievod; Nicolae Voievod; Mihai Voievod; Mihai Racoviță Voievod; Dan Voievod*»²². De mare valoare artistică va fi fost și «*icoana împodobită cu aur și pietre scumpe*» dăruită mînăstirii de Neagoe Basarab despre care amintește N. Iorga²³ și care a dispărut în schimbările neprielnice ale bisericii, în momentele deosebit de grele prin care a trecut mînăstirea. După cum nu se mai găsește nici «*mărul de aur curat împodobit cu mărgăritare și cu pietre scumpe*», pe care «*bătutu-le-au Neagoe Vodă cu cuișoare*» și l-au dăruit mînăstirii «*din Nucet unde este hramul sfîntului și marelui mucenic Georgie*»²⁴.

IV. — *Fondatorii*. Pentru împrejurările politice interne din Țara Românească a secolului al XV-lea și al XVI-lea, pîrcălabia cetății Poie-

17. La N. Iorga, *Inscripții*, p. 100, găsim și restul inscripției, întreruptă prin deteriorări intervenite între timp:... „*zac oasele robului lui Du(mnezeu)...* Pis. ...*m (ești) ta, fe (bruarie) 20 dni, leat 7166*” (1658). 18. V. Brătulescu, *ibidem*. 19. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

21. *Ibidem*.

22. *Ibidem*.

23. N. Iorga, *Istoria Bisericii Române*, p. 218.

24. N. Bălcescu și A. T. Laurian, *Magazinul istoric pentru Dacia*, t. 4, fas. 5, p. 259—260.

nari²⁵ deținută de Gherghina era una din funcțiile militare de mare încredere.

Spre deosebire de Moldova aceleași epoci, unde după pravile pîrcălabii cetățîilor erau citați în fruntea sfatului domnesc, în Țara Românească, această dregătorie prezintă un caracter cu totul secundar, dovadă că foarte rar întîlnim pe pîrcălab menționat printre dregătorii martori.

Gherghina însă a fost o excepție datorită situației sale familiare, de oarece se înrudea îndeaproape cu casa domnitoare, fiind cumnat după sora sa Rada — cunoscuta Simonida monahia — cu Vlad Călugărul și deci, unchiul lui Radu cel Mare — «domnul bogat, evlavios și slăbănog de picioare... «bodagrosul», care străbătea țara în căruță spre a împărți dreptatea din cel mai curat izvor al ei»²⁶.

Radu cel Mare, fusese căsătorit cu Doamna Cătălina, despre care se știe numai atît, că era «sora jupînesei Neaga, soția lui Pîrvul I — Craiovescul și mama lui Neagoe Basarab»²⁷. Dar, după cit se pare a mai avut

25. Pîrcălab = porkalab = burggraf (burgrav), termen, împrumutat din vocabularul maghiar, care, l-a primit din limba germană și a fost folosit frecvent în documentele slave. Pentru actele domnești redactate în limba latină, îl întîlnim înlocuit prin „castellanus”. În hrisovul dat brașovenilor de către Radu cel Mare din 3 decembrie 1507, Gherghina este numit „*Sirgina castellanus castri Poynar*”. (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 354; C. C. Giurescu, *Contribuțiuni la studiile marilor dregători în sec. XIV și XV*, în *Buletinul Comisiunii istorice a României*, vol. V, Buc., 1926, p. 30; I. Taroviceanu, *Contribuțiuni la biografiile unor din cronicarii Moldovei*, *Analele Acad. Rom.*, ședința dela 17 martie 1905, t. XXVII, p. 235 ș.u.)

26. N. Iorga, *ibidem*, Vlad Călugărul, „care nu a avut nici o politică și nici o acțiune”. fiul nelegitim al lui Vlad Dracul, s-a născut între 1430—1435 (Șt. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 2). Călugărul de tînăr a trecut mai tîrziu în Transilvania de urde intrîga pentru obținerea scaunului domnesc al Țării Românești. În monahism purtase numele de „Pahomie” (Despre Pahomie, a se vedea și *Arhiv. für Siebenbürgeshe Landes-Kunde*, Neue Folge, XXV, p. 351). Așa e amintit pomelnicul mîrăstirii Govora: „Pahomie monahul, doamna lui Maria, fii săt... (Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 237). A fost căsătorit de două ori. Întîia oară cu Rada, trecut în pomelnicul de la Bistrita: „Pomenește doamne sufletele robilor tăi: al lui Vlad voievod și al mamei sale Rada și al surorii sale Caplea...” (*ibidem*). Rada era soră cu Gherghina Pîrcălabul. Din această căsătorie cu Vlad Călugărul au rezultat: Radu cel Mare (1496—martie 1508), Mîrcea, Vlad și Caplea. Mai tîrziu, din motive necunoscute, Rada s-a călugărit sub numele monahic Simonida (Samorada).

A doua soție a lui Vlad Călugărul a fost Maria. Despre această Marie găsim unele știri în pomelnicul sîrbesc de la mînăstirea Spînă din Serbia: „Pomenește doamne, pe blagocestivul Ioan Vlad Voievod și pe doamna lui Maria”, (Spomenik, Academia din Belgrad, XXIV, p. 8—10). Pîrcălabul la urmă s-a călugărit și Maria sub numele de Eupraxia (Șt. Nicolaescu, *ibidem*). Cu Maria a avut pe Vlăduță (Șt. Nicolaescu în *Convorbiri Literare*, noiembrie, 1902, p. 1038. Vlad Călugărul a domnit din martie 1842 și pînă la septembrie 1495, cînd se stinge din viață fiind înmormîntat la mînăstirea Glavacioc. — *Arh. Stat.*, București, *Condica mînăstirii Tismana*, I, f. 504). A zidit schitul Babele „terminat în 1492, care nu se mai păstrează” și „sfînta această mînăstire Glavacioc (cu) hrămul Blagovišteniei... — cum spune pisanja — făcuto-s-au din temelie de bun și bătrînul voievod Vlađ călugărul cu fiul său Vlad Voievod...” (Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 239 și *Arh. Stat.*, București, mînăstirea Valea, pach. 16, nr. 12). Păreră că Vlad Călugărul ar fi fost frate cu Gherghina pîrcălabul este cu totul eronată.

27. George D. Florescu, *Boierii Mărgineni din sec. XV și XVI*, Vălenii de Munte, 1930, p. 72—73; I. C. Filitti, *Craioveștii și rolul lor politic*, Buc., 1935, N. Iorga, *ibidem*, p. 116, nota 2 și *Inscripții din bisericile României*, vol. II, p. 362—363. Afirmația că Neaga ar fi sora lui Neagoe Basarab, pare a fi riscată.

o soție, deși unii istorici afirmă că i-ar fi fost concubină: «să fi fost — spune cronică — «soția lui Stanciul cel ucis de Dracula (Vlad Dracul), concubina lui Radu cel Mare...»²⁸. Din căsătoria cu Cătălina — după cronică dela Govora — fii lor sînt: — Radu (Paisie «*Petrus ad Argyes*» — (1535—1545²⁹, Mircea (Ciobanul) (martie 1545 — februarie 1554; ianuarie 1558 — septembrie 1559) și Vlad Vintilă (1532—1535). Singura știre asupra încetării din viață a voievodului o găsim în letopisețul sîrbesc: — «*În anul 7016 (1508) pristăvitu-s-au și Radu Voievod român*»³⁰.

Prin urmare, nu este deci de mirare, dacă întîlnim pe Gherghina pe primul plan între boierii martori ai sfatului domnesc, cum a fost de pildă, în tratatul din 1507 încheiat cu ardelenii³¹, Amintit pentru întîia oară, în scrisoarea ce a adresat-o la 1480 (1481) «*burgmesterului din Sibiu și județului crăiesc și celor 12 pîrgari*» — cărora le urează într-un mod intim «*multă sănătate și drăgăstoasă închinare, aduce grației voastre, al vostru frate și prieten jupan Gherghina pîrcălabul*»³² — a întreținut apoi o întinsă corespondență de afaceri negustorești cu sibienii și brașovenii. Între altele, cităm documentul din 1503, unde aflăm că «*o slugă a lui importează mărunțișuri de la Brașov*»³³; iar pentru locul de cinstă pe care îl ocupă în sfatul domnesc amintim scrisoarea lui Radu cel Mare din 3 decembrie 1507 către sibieni «*că-i va apăra împotriva atacurilor dușmane ale turcilor...*», Jurămîntul lui Radu este întărit, între ceilalți dregători, și de Gherghina, care jură «*pe unul Dumnezeu care a făcut cerul și pămîntul și pe Fericita Fecioară Maria și pe sfînta cruce...*» că-l va respecta³⁴.

Privitor la înaintașii lui, documentele tac, în afară de hrisovul din 1502 de la Radu cel Mare, păstrat «*într-o bună traducere românească făcută pe la 1692, probabil de Antim Ivireanul*»³⁵.

În orice caz, credem că i s-a atribuit cu totul greșit origina «*de la Surla*»³⁶. Domnii George D. Florescu și Dan Pleșia cercetători științifici ai acestei epoci privind Țara Românească, ne-au informat, că viitorul mare pîrcălab al cetății Poienari a fost mai întîi mare comis între anii

28. George D. Florescu, *op. cit.*, p. 47.

29. *Ibidem*.

30. Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 5 și A. D. Xenopol, *Lupta dintre Dănești și Drăculești*, în *Analele Acad. Rom.*, mem. secția istorică, ședințele de la 28 sept. și 5 octombrie 1907 t. XXX, p. 226.

31. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, P. II., Buc., 1943, p. 423; în Engel, *Geschichte der Walachey*, p. 189, amintește de Gherghina pîrcălab de Poierari; apoi în *Reichnungen aus dem Archiv. de Stadt Hermanstadt*, I, p. 468: „*banus sive Gergina porkolab*”. Note și în I. C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a principatelor române*, Buc. 1929, p. 15 și 17. 32. Șt. Nicolaescu, *ibidem*. 33. *Ibidem*, p. 10.

34. C. C. Giurescu, *ibidem*, p. 128. 35. Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 8—9.

36. Arh. Stat., Buc., *Mănăstirea Nucet*, pach. 7, nr. 1, trimțtere de la St. Nicolaescu, *ibidem*, p. 11. Sprijinit pe textul unui hrisov slav de la Neagoe Basarab cu data de 23 ianuarie 1516, defunctul Șt. Nicolaescu interpreta greșit înțelesul frazei privitoare la moșiile întărite de domn mănăstirii Nucet.. După ce hrisovul înșira în finală moșiile, încheia astfel: „...și via de la Tîrgoviște ce a cumpărat-o jupan Gherghina de la Surlaz”. *Doc. privind Țara Românească*, sec. XVI, vol. I, doc. 114, p. 113). Acest Surlaz, este un personaj neidentificabil și nu un toponimic cum îl socotește autorul amintit.

1458—1461, al lui Vlad Țepeș³⁷. În prima domnie a lui Basarab cel Tânăr, este amintit în acte simplu «*Jupan*», fiind al patrulea martor domnesc fără dregătorie, pentru ca, atunci când Vlad Călugărul se urcă în scaunul domnesc, să-i încredințeze comanda cetății Poienari³⁸, unde a îndeplinit «*toate atribuțiile suveranității*»³⁹. Numai așa se explică, cum într-un caz de răscumpărare, petrecut în vremea domnescului său cumnat, a făcut uz de dreptul de grațiere. Este vorba de hrisovul din 1502⁴⁰ emis din

37. George D. Florescu, *Divanele domnești din Țara Românească, 1389—1496*, vol. I, Buc. 1943, doc. Nr. LXVII—LXIX, p. 167—170.

38. Cetatea Poienari — „*poate o colonie a potenarilor sibiieni*” situată pe un pisc de munte în defileul Argeșului, acolo unde riul se strecoară printre căpcănille înălțimilor — astăzi îmbibzint de mii de muncitori care vor să-l folosească pentru o mare sursă de energie electrică — pare „*a fi anterioară întemeierii Țării Românești*” C. C. Giurescu, *ibidem*, p. 530).

La distanță de aproximativ 25 km de Căpățeni, locuitorii a cunosc sub denumirea de „*cetatea lui Negru Vodă*” sau „*Cetatea de pe Argeș*”. Deși unele știri o pun pe seama cavalerilor teutoni care ar fi zidit-o cu scopul de a închide defileul Argeșului împotriva cumanilor, unii istorici sînt de părere a fi fost opera celor dintii voievozi români de la începutul sec. al XIII. Ba, s-a afirmat, că în 1336 a servit „*de sprîjin*” celui dintii Basarab în conflictul armat cu Carol Robert.

Castelul era de proporții reduse, mai curînd un fort, care, prin poziția geografică era inexpugnabil; măsura 40 m lungime. „*Croită pe un plan poligonal neregulat adaptat la configurația naturală a terenului, cetatea era întărită cu cinci turnuri: unul prismatic, rămas din fortul veacului XIII și patru cilindrice, construite probabil către sfîrșitul veacului XIV cînd întregul pisc al muntelui a fost restructurat, combinîndu-se sistemul occidental cu acela al fortificațiilor de tip bizantin. Poarta, amenajată sub unul din turnuri, avea în fața un șanț și un „pont levis”. Zidurile construite din piatră spartă, cîmpușită în părțile superioare cu cărămidă, aveau grosimi variînd între 2—3 m. În mijlocul micușei incinte în care aba puteau avea loc de manevră cei 30—40 ostași cîți încăpeau în locuințele din turnuri, se găsea un fel de puț, de bună seamă gura ascunzătorii, din care ostașii asediați puteau ieși la nevoie din cetate printr-o galerie care răspundea ceva mai jos, la poala muntelui, într-un loc numit și azi „la pivniță”. (Arh. prof. Gh. Ionescu, *op. cit.*, p. 110. A fost reparată de Vlad Țepeș în următoarele împrejurări:*

— În 1462 cînd Sultanul Mohamed II a invadat Țara Românească, pentru a-l pedepsi pe Vlad Țepeș pentru tragerea în țeapă a oștirii lui Hamza-pașa și ajunsesse pînă în apropierea Țirgoviștei, voievodul, înțelegînd că nu se va mai putea împotrivi puhoiului otoman, se retrase între zidurile cetății domnești. Ajuns însă în oraș, în pline sărbători ale Paștilor a aflat de „*hainirea boterilor țirgovișteni trecuți de partea lui Radu cel Frumos. Scribit, dar fără a-și pierde cumpătul, se hotărăște să pedepsească pe țirgovișteni. Și iată cum: narațiunea Letopiseșului cantacuzinesc (v. Cronicarii munteni, Editura pentru Literatură Buc., 1961, p. 85).*

— „*Cînd au fost în ziua Paștilor, fiind toți orășenii la ospete, iar cei tineri la hore, așa fără veste pe toți i-a cuprins. Deci, cîți au fost oameni mari, bătrîni, pe toți i-a înșepat, de au ocolit cu ei tot țirgul, iar cîți au fost tineri, cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, toți i-au dus la Poienari de au lucrat la cetate, pînă s-au spart toate hainele de pe ei și au rămas toți desvănuiți în pieile goale” (V. și N. Bălcescu și A. T. Laurian, *op. cit.*, fasc. 4, p. 233—234).*

La sfîrșitul secolului al XV-lea, servea de închisoare „*pentru vinovații politici*”, iar în 1524 ajunsesse „*în stăpînirea ungarilor care-și puseseră garnizoana aici în schimbul Vurpărului și Vințului din Transilvania dăruite lui Radu Vodă de la Afumați*” (C. C. Giurescu, *ibidem*, p. 531).

După plecarea ungarilor a căzut în ruină și astfel a rămas pînă astăzi.

39. C. C. Giurescu, *ibidem*, p. 530.

40. Mențione a acestui document în O. G. Lecca *Familie boierești române*, Buc., 1399,

cancelaria domnească a lui Radu cel Mare, prin care se arată că «*juvan Milea*» viclenindu-se și complotînd împotriva lui Vlad Călugăru, părintele domnului, «*a fugit peste munții*», pentru a aduce un alt domn.

«...Și a dat Dumnezeu de a căzut Milea» narează documentul — «*în mîinile părintelui domniei mele. Decî l-a trimis să-l arunce în cetatea Poienarilor, iar Voico al Tatului*⁴¹, *tatăl lui Milea, a mers înaintea dregătorului domniei mele, juvan Gherghina Pircălabul, de a dat și a închinat jumătate din Topoloveni ca să-i scoată capul fiului său Milea dela cumplită moarte; și i-au scos capul*». Tot din aceeași sursă istorică, mai aflăm că Voico al Tatului⁴² era cumnatul lui Gherghina pircălabul, soția acestuia din urmă, Neaga, fiind donatoarea celeilalte jumătăți din Topoloveni, dăruită ctitoriei soțului ei dela Nucet. De aici, rezultă că Milea, era nepotul Neagăi pircălăboia. Pe de altă parte, analiza documentului menționat relevă rolul covârșitor pe care îl avea Gherghina pircălabul, asupra domnescului său cumnat, căci prin iertarea lui Milea, Gherghina, iartă de fapt pe nepotul soției sale. Ceea ce însă nu s-a cunoscut pînă astăzi — știrea o posedăm din aceeași sursă — este faptul, că unul din scoborîtorii lui Gherghina în linie directă, a rîvnit chiar la scaunul domnesc al țării⁴³.

Pe lîngă un fiu — Drăghici paharnicul mort la 1502 fără urmași⁴⁴ — Gherghina a mai avut și o fiică, Hrusana — nume rar întîlnit în onomastica veche — soția celui de al treilea frate craiovesc, Danciul⁴⁵, care va fi mare armaș sub Mihnea cel Rău, și apoi mare vornic al lui Vlad voievod, fratele vitreg cu Radu Cel Mare⁴⁶. Era poreclit «*Gogoasă*»⁴⁷ iar Hrusana⁴⁸ este cunoscută prin documentele epocii și cu porecla de

p. 21—22 și traducerea românească în extenzo din 1692 se găsește în Șt. D. Greceanu, *Șirul voievozilor cu divane*, cum și la Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 9—10.

41. Acest boier este aflat o singură dată ca martor damnesc al lui Basarab cel Tânăr, în iunie 1481 (George D. Florescu, *ibidem*, doc. XCVI, p. 237).

42. Evident că Tatul — părintele, sau un înaintaș al lui Voico, trebuie să fi fost un personaj de vază. El ar putea să fie sau Tatul Sîrbul, sau Tatul vornicul, martori domnești întîlniți anterior arului 1441 (v. informații de la George D. Florescu și Dan Pleșea).

43. George D. Florescu și Dan Pleșea.

44. Șt. Nicolaescu, *ibidem*, p. 11. Desigur, că acesta nu poate fi confundat cu Drăghicel marele paharnic în toate sfaturile domnești ale lui Neagoa Vodă Basarab (v. A. Sacerdotianu, *Romano-Balcanta*. Acest sfetnic al fiului lui Pirvu I. Craiovescul este ulterior mare vornic al țării sub Radu de la Afumați și e fiul lui Virtilă Florescu, Marele logofăt al lui Vlad Călugăru.

45. Danciul Craiovescul poreclit Gogoasă, nu trebuie confundat cu Danciul pircălabul de Polenari, fostul mare spătar al lui Vlad Vlahuță, aflat în această slujbă după stingerea din viață a lui Gherghina pircălabul. Il găsim în sfatul domnesc în 27 mai 1510 al fratelui vitreg cu Radu cel Mare, alături de omorîmul său Danciul ca mare vornic.

46. Era fiul lui Vlad Călugăru din a doua căsătorie a acestuia cu Maria, călugărită sub numele de Eupraxia. A domnit între februarie 1510—23 ianuarie 1512, fiind ucis la București de Mehmet-beg și înmormîntat la mînăstirea Dealu.

47. *Documente privind Istoria României* B., Țara Românească sec. XVI, vol. V, doc. 420, p. 403.

48. O aflăm trecută în pomelnicul Craiovesților din mînăstirea Sfîntu Pavel de la Muntele Athos. (*Ibidem*, vol. I, p. 2).

«Gogoșoia». Fii acestei *Gogoșoia* sînt: Drăghici al *Gogoșoiei* pretendent la scaunul Țării Românești în domnia lui Vlad Vintilă de la Slatina la 1532⁴⁹, ucis la Constantinopol chiar în acest an de vărul său primar prin alianță, Șerban banul⁵⁰. Celălalt fiu, este Barbul — al doilea mare ban craiovesc cu acest pronume, zis și el «al *Gogoșoiei*». Din căsătoria Hrusanei cu Moise Vodă, nu au rămas scoborîtori. A căzut, alături de acest cumnat domnesc în lupta de la Vișoara din august 1530. Prin acești doi boieri se stinge neamul urmașilor direcți din Gherghina pîrcălabul și ai Neagăi în linie bărbătească⁵¹ și totodată și cel al Craioveștilor.

Mai tîrziu, ctitoria de la Muscel a trecut asupra boierilor feudali din Bălenii dimbovițeni «*dușmanii Cantacuzinilor, a căror ură nu s-a șters niciodată*»⁵². Atît Ivașco din Băleni⁵³, din prima jumătate a secolului al XVII-lea, cît și fii lui Buzinca clucerul⁵⁴, se socoteau din sîngele lui Gherghina pîrcălabul și prin urmare ctitori ai Nucetului închinată în domnia lui Radu Mihnea⁵⁵ Mînăstirii Lușca din Peloponez. Acest fapt este întărit și de Matei Basarab la 17 mai 1640⁵⁶, cînd Gheorghe Bă-

49. A fost portar la 1526 (*ibidem*, vol. II, doc. nr. 16, p. 19), după ce fusese stolnic în domnia lui Vladislav II la 1513. (*ibidem*, vol. I, doc. nr. 180, p.177). Și cu toate că se întîilează fiu al lui Radu volevod, este din neamul Drăgeștilor (v. G. D. Florescu).

A domnit din septembrie 1532 (după 18 — iunie 1535; *Ibidem. Introducere*, vol. I, p. 489).

50. Era boier din Izvorani Muscelului, soțul Mariei Craioveasca, fiica lui Radul postelnicul și al patrulea frate Craiovesc. Pe această cale se înrudea cu Drăghici „al *Gogoșoiei*” fiul lui Danciul Craiovescul, amintit mai sus fiind văr primar prin soție.

51. V. G. D. Florescu și Dan Pleșia.

52. N. Iorga, — *Croniclele muntene din secolul XVII — Cronica Bălenilor*, în Anal. Acad. Rom., t. XXI, p. 338—343. „Un document din 1698 îl citează ca strămoș” al familiei.

53. Acesta era fiul lui Petru din Băleni și după mamă, nepotul lui Ivașco Golescul din secolul al XVI-lea, care îi era „moș”. Avea o stăpînire la Slătioara, poate de la Gherghina pîrcălabul. A închinat Nucetul la Mînăstirea Dușca. E ctitor la bis. sfințita Ecaterina din București, ridicată de acel „moș” al lui. Ivașco a fost vel armaș la 1617, vel vornic la 1618, ispravnic al Craiovei la 1626, comandant în lupta de la Colentina în 1632 și în aceea de la Budești din 1633. A revendicat moșia Rădulești la 1632 și a fost trimis în 1634 sol în Transilvania la Gh. Racketzy (v. G. D. Florescu și Dan Pleșia).

54. Este cunoscut și sub numele de Dumitru Buzinca, al doilea nume probabil o poreclă. A fost spătar în 1607, comis în 1610, vtorî vistiernic între 1630—1637, vel clucer în 1638 și moare în 1840. A construit în 1639 biserica Sfintu Dumitru din Tirgoviște, a cărei pictură refăcută în epoca brîncovenească este o incintă și poate fi socotită ca cea mai valoroasă între cele rămase din epoca corespunzătoare; este regretabil că nu se mai păstrează forma arhitecturală a vechei biserici.

55. A domnit în Țara Românească în patru rînduri: septembrie 1601—martie 1602 cînd și-a mutat scaunul domnesc la Strehaia; 12 martie—mai 1611; anterior lui 12 septembrie și 12 septembrie—august 1623 (după 14).

56. I. C. Filitti, *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, doc. 123, Buc. 1919, p. 32; Cezar Boliac, *Mînăstirile închinăte*, p. 461 ș.u.

Menținea dn acest act, că închinarea s-a făcut cu încredințarea ctitorilor „*dintr-acei sînge ale Gherghinei pîrcălabul*”, adică: Ivașco vornic (Băleanu) și Buzinca clucerul cu fiul său Pređa poartă urî; leat necompletat cu cifrele zecilor și a unităților neputînd fi 7100 (1591—1592), cum o relevă dealtfel și I. C. Filitti (*ibidem*, p. 32, nota 3). Mai curînd credem că închinarea s-a produs în 1623.

leanul postelnicul ⁵⁷ cu fratele său Pătru paharnicul, feciorii ămintitului Ivașco și cu Preda slugerul, fiul Buzincăi ⁵⁸, incuviințează închinarea.

Cu privire la stingerea din viață a lui Gherghina pîrcălabul «*din Nucet*» ⁵⁹ documentele, atît din vremea corespunzătoare cît și cele de mai tîrziu, nu aduc nici o știre. Faptul însă, că în slujba de pîrcălab al cetății Poienari, se găsește la 23 mai 1510 ⁶⁰, un oarecare Danciul, ne îndreptățește să afirmăm că fosta rudă domnească, era în aceea vreme trecut la cele veșnice.

Nu se știe unde a fost astrucat, dar bănuim că odihna sa de veci o va fi avînd-o în cuprinsul zidurilor dela Nucet.

V. — *Pomelnicul*. În momentul cînd încheiem scurtul istoric al mînăstirii Nucet, domnul George D. Florescu, îmi comunică cuprinsul pomelnicului ctitorilor acestui sfînt locaș descoperit de domnia-sa la Academia Republicii Socialiste România, mss. 4875 — într-o condică îngustă cu diverse scrieri pe 76 file.

Pe fila 1, în frontispiciu, un text în scriere veche (1821) alterată și îngălbenită cu mențiunea că pomelnicul a fost întocmit de Iova ieromonah la 1821 (martie 21) cu cifra 1 de la 1821, ce pare a fi fost corectată. Urmează apoi un pomelnic, în același scris, aproape neciteț cu vii și morții și care s-ar crede că se referă la slujitorii mînăstirii.

Dedesubt, de astă dată în altă scriere, semiveche, dar așternută de o persoană nu prea încercată în ale scrisului:

— Vii

— Ioan, Katrina cu și
fii lor Constandin,
Marica și fii lor, Elisabeta
și fii lor, Mihail, Maria
și fii lor, Panait, Rocsandra
și fii lor».

Iar în partea de jos a filei cu aceeași grafie ca a pomelnicului de mai sus:
«*Numele Ioan Văcărescu*».

Pe verso filei 1:

— un titlu pe trei rînduri scris de aceeași persoană cu cuvinte neînțelese. Ar putea să fie neamul ctitoricesc al Bălenilor. Apoi:

«Vii: 1826, Noiembrie, 20».

«Grigorie, Maria, Manoil, Nicolae,
Lucsandra, Ion, Elina, Marica,
Maria, Grigore.

57. Postelnic în 1632, vel spătar 1634, vel clucer în 1642, 1654, 1656; vel vornic 1653, sol la Poartă la 1654; robît de Tătari în Moldova la 1659; vel ban 1662—1663 și calmacan al țării la 1674. Moare în 1678. Acest Gh. Băleanu este aprigul dușman al lui Const. Cantacuzino, fostul mare postelnic al țării timp de 30 ani.

58. Dumitru Buzinca (v. nota 54) a avut din prima căsătorie doi fii: Preda și Papa. Cel dîrtii este înfîlînit vel sluger la 1638; mai trăia la 1654; iar din căsătoria cu Maria Dudescul nu a avut scoboritori. Papa a fost paharnic la 1647, postelnic la 1660 și a murit la 1665, fiind căsătorit cu Nedelea. Nu știm dacă a avut scoboritori (v. G. D. Florescu).

59. După G. D. Florescu și Dan Pleșia.

60. *Doc. privind Istoria României, ibidem, doc. 55, p. 62 și nota 38.*

«Morți»:

Radul Voievod
 Mircea Voievod
 Petru Voievod
 Ștefan Voievod
 Simion Voievod
 Grigorie Voievod
 Șerban Voievod
 Constandin Voievod
 Ioan Voievod
 Constandin Voievod
 Grigorie Chica Voievod
 Grigore Manoil
 Elena Grigorie
 Alexandru Maria
 Gherghina Cheajna
 Badea Iordache
 Ioan Anca;

Basarab Voievod
 Alexandru Voievod
 Mihaiu Voievod
 Gavril Voievod
 Matheiu Voievod
 Șerban Voievod
 Constandin Voievod
 Nicolae Voievod
 Mihaiu Voievod
 Mihai Racoviță Voievod
 Anița, Zoița,
 Elenca, Sultana,
 doamna Neaga
 Dimitrie
 Dionisie ieromonah
 Barbu».

— «Dan Voievod, Maria .d. Negoită (?) Leasa (?) și fii lor Ioan Stepa (?) și fii lor Ștefan (?) Catinca și fii lor. Ioan, Elina și fii lor, Nicolae, Gheorghe, Alexandru, Elena,

Nicolae, Ioan, Titu, Zaharia, Climi, monah, Grigorie ameti (?), Nicolae, Ana și fii lor, Gheorghe Casandra, Alexandru, Ecaterina, Efrusini, Gheorghe.

Numele Ioan Văcărescu».

— Pe fila 2:

pe prima pagină, în același scris:

— «Pomelnicul cocoanei Luxandra Hrisescoloai.

Vii:

Lucsandra, Grigorie, (Hrisoscoleu), Maria,
 Manoil, Nicolai, Ștefan (Băleanu,
 Zoița, Ecaterina
 Lucsandra, Nicolae.

Morți:

Scarlat, Ana, Ioan, Grigorie,
 Manoil, Lucsandra,
 Constandin.

De remarcat, că morții — voievozi — unii cu doamnele — nu sînt redați în ordinea cronologică a domniei lor. Totuși, pentru o bună identificare, îi vom reda astfel cum credem că ar putea fi:

- Radul voievod este tatăl lui Mircea cel Bătrîn;
- Mircea voievod este Mircea cel Bătrîn;
- Alexandru voievod poate fi Nicolae Alexandru voievod, poate Alexandru Aldea (ceea ce este puțin probabil) sau poate Alexandru Mircea (1568—1574).
- Petru voievod — Petru de la Argeș, sau Pătrașcu cel Bun, sau Petru Cercel;
- Mihai voievod — este Mihai Racoviță;
- Ștefan voievod — poate fi Ștefan Surdul;
- Gavriil voievod — este Gavriil Moghilă;
- Simion voievod — de asemenea Simion Moghilă;
- Mațteiu voievod — este Matei Basarab;
- Grigore voievod — este Grigore I. Ghica;
- Șerban voievod — este Radu Șerban;
- Șerban voievod — Șerban Cantacuzino;

- Constandin voievod — este Constantin Șerban;
- Constandin voievod — este Constantin Brincoveanu;
- Nicolae voievod — este Nicolae Mavrocordat;
- Mihai voievod — este Mihai Racoviță;
- Constandin voievod — este Constantin Mavrocordat;
- Mihai voievod — trebuie să fie Mihai Racoviță în domnia a doua.
- Grigore Ghica voievod — Grigore II Ghica.

VI. — SUB POVARA ÎNCHINĂRII. — Mihai Viteazul, «*se pare că e cel dintîi domn român care să fi închinat minăstirilor din răsărit prîsosul veniturilor vreunei minăstiri din țară...*»⁶¹. Este drept, că după această epocă practica și obiceiul închinării ajunseseră să nu mai fi un fapt rar.

Stării acesteia a încercat să-i pună capăt Matei Basarab prin hrisovul din 1639, cînd, «*dînaintea adunării a toată țara și sfatul și cu voia a tot soborul*», a hotărît ca nici o biserică sau minăstire să nu se mai închine «*fără știrea sfatului și fără voia soborului*». Dar, în ceea ce privește ctitoria pîrcălabului Gherghina, ea a fost închinată încă din anul 1623⁶² Minăstirii Dușca din Larissa⁶³, de către Radu Voievod — «*fiul Mihnti*» — după propunerea vornicului Ivașcu Băleanu și a clucerului Vucina⁶⁴.

Întîmplîndu-se să vină o dată Matei Basarab la Minăstirea Nucetul, deoarece fusese informat de abuzurile cu «*închinările și întrebînd pe postelnicul Gheorghe, fiul vornicului Ivașcu, și pe slujerul Preda, flul clucerului Buzîncă — dacă închinarea minăstirii s-a făcut cu voia lor — i s-a dat răspunsul că în adevăr a fost închinată de părtînții lor...*»⁶⁵.

Față de această mărturisire, Matei Basarab a întărit închinarea «*cu credința ca egumenul să trîmită pe tot anul suma de bani mai sus arătată, regulat, și fără nici un fel de adaos sau scăzămînd, spre ajutorul călugărilor de la Dușca*»⁶⁶. Și astfel, situația de dependență a Nucetului a ținut pînă la secularizarea averilor minăstirești. Pe de altă parte, Nucetului îi erau metoace biserica din Goleștii Badiu⁶⁷ și minăstirea Panaghia⁶⁸, închinată în 1692 prin cartea lui Grigore Băleanu și a fratelui său Ivașcu, pe motivul «*că și aceasta din urmă ține tot de neamul lor*»⁶⁹.

*

Nu posedăm o cronologie exactă a egumenilor care au condus treburile minăstirești ce li se încredințaseră. Rezultatul străduințelor unora din ei a fost faptul că biserica Nucetului a izbutit să dăinuiască peste patru secole și jumătate.

De aceea, din cercetarea numeroaselor documente domnești, unde Nucetul este menționat în atingere cu daniile voievodale, cu procesele pentru încălcarea dreptu-

61. V. Cipariu, *Arhivul*, p. 113 ș. u.; N. Iorga, *Istoria Bisericii Române*, I, p. 207.

62. Datarea anului 7111. respectiv 1603), pe care am găsit-o trecută în *Marele Dicționar Geografic*, vol. IV, p. 514, socotim a fi greșită, deoarece Radu Mihnea, domn. este în Țara Românească între septembrie 1601—martie 1602; martie—iunie 1611; septembrie 1611—august 1616; și apoi, după domniile de două ori ale lui Gavril Movilă și a lui Alexandru Iliș, din august 1620—august 1623. Mai curînd, oredem că închinarea s-a produs în 1623, căci, după cum vedem, domnia cea dintîi îi expirase în martie 1602. De altfel, aici este vorba de acel Ivașcu marele vornic Băleanu, fost postelnic, care a participat la lupta de la Dudești 1633 între Matei Basarab și Radu Alexandru, fiind unul dintre cele două căpetenii ale „*Roșilor*” (O. G. Lecca, *ibidem*, v. 23—24).

63. N. Iorga, *ibidem*, vol. II, p. 62 și 152; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. III, p. 85—86. Tot în Minăstirea Dușca ținea și biserica Banului din Buzău.

64. *Marele Dicționar Geografic al României*, *ibidem* și George D. Florescu, *ibidem*, p. 212.

65. *Marele Dicționar Geografic al României*, *ibidem*. 66. *ibidem*.

67. *** Buletinul comisîunii monumetelor istorice, ianuarie—martie, 1909, p. 45.

68. A. I. Gheorghiu, Minăstirea Panaghia, în „*Biserica Ortodoxă Română*”, LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1204. 69. *Marele Dicționar Geografic al României*, *ibidem*.

rilor minăstirești sau cu transmiterea de proprietăți, să ne oprim cu gândul la păstoriile lui:

- Ilarion din 1501 (documentul din 15 decembrie 1501);
- Macarie din 1516; îl găsim în slujbă pînă la 1518 (anexele A și B);
- Doroteiu din 1529 (anexa C);
- Teodor din 1537 (anexa D);
- Avramie din 1570 (anexa E);
- Manasia din 1578 (anexa F);
- Paisie din 1584 (anexa G);
- Tudoran Costescu din a doua jumătate a secolului al XVII-lea⁷⁰;
- Ignatie, care a dat în 1705 «o slujbă a Sfîntului Visarion ce se cînta desigur în biserica lui»⁷¹; și
- Gherasie din 1849.

Formarea marelui său domeniu minăstiresc a început chiar din momentul cînd a fondat-o Gherghina pircălabul. Atunci a înzestrat-o ctitorul cu 7 sate, 6 mori și 30 sălașe de țigani, cu condiția încă «cît va fi viu jupan Gheorghina pircălab, să-și stăpînească singur satele și așiganii», și numai după moarte, să intre minăstirea în stăpînirea proprietăților⁷². Această danie întărită apoi de nepotul său domnesc — Radu Vodă cel Mare prin două hrisoave — cuprindea: «Ciomășanii cu tot hotarul și cu morile și Topolovenii toți și cu vinăriciul și Micșeneștii toți și jumătate din balta zisă Saltava⁷³ de la Gură pînă la Tîmburești și Bădeștii toți cu morile sale și Brudeștii toți și cu morile sale și Mileștii cu morile sale». Satul Bădeștii a fost întărit și de Mihnea Turcitul, după ce minăstirea îl obținuse în urma unei judecăți (anexa F).

Ulterior, domeniul ei s-a mărit prin daniile următoare:

Neagoe Basarab îi adăugă muntele Buciaci (anexa A), un țigan (anexa B), ocina din deal de Gălesești (anexa H) și partea «lui Dragomir pe cea din vale» (anexa I);

- Moise Vodă îi dăruiește jumătate din vama de la Runcu (anexa C);
 - Vlad Vintilă, partea domnească din Bălțile Doamnei (anexa J);
 - Mîrcea Ciobanul, în urma unei judecăți, 14 sălașe de țigani, și satul Tomșani, împreună cu alte 3 sălașe de țigani (anexa M);
 - Petru Cercel, niște țigani (anexa N);
 - Gavril Movilă, satul Livezeni;
 - Jupîneasă Grăjdana, moșia Mărcești (hotărnicia cu hrisovul din 7154 (1646)⁷⁴;
 - Radu Vodă — «Flul Volnei» — moșia Culcați cu hrisovul din 7154 (1646)⁷⁵;
- și, pe lângă alte danii obținute între timp, Ion Văcărescu îi dăruiește, cum am văzut mai sus, în 1740, moșia Cacalet.

Dar, în afară de averile cu care a fost înzestrată pe cale directă, minăstirea a mai cumpărat cu actul din 6 iunie 1667, muntele Curmătura dela Cîrstea «logofăt ot Săteni», cu nepoții săi, Nica căpitanul, Drăghici și un alt Nica⁷⁶.

Simultan însă cu extinderea domeniului minăstiresc, chir egumenii practicau la rîndul lor, în mod privat, concesiuni și tranzacții din fondul comun al minăstirii. Astfel, cu documentul din 1537, egumenul Teodor vinde o vie ieromonahului Efreem pentru 970 aspri, pe care, cel din urmă o dăruiește mitropoliei din Tîrgoviște (anexa D.). Apoi, în fața lăcomiei vecinilor și a boierilor și în scopul de a zădărnici reaua credință a urmașilor celor ce îi dăruieseră unele proprietăți, minăstirea este silită în nenumărate rînduri să-și apere avutul prin judecăți. Așa a fost cazul, unul din multe exemple, cu moșia Racovița pe care și-o disputau

70. O. G. Lecca, *ibidem*, p. 179. 71. N. Iorga, *Ist. Bis. Rom.*, *ibidem*, p. 5.

72. V. Costăchel, *Domeniul minăstiresc*, în *Viața feudală în Țara Românească și Moldova* (secolele XIV-lea al—XVII-lea), Editura Științifică, p. 287, București, 1957, p. 287.

73. Numită astfel după girla cu același nume de la Dunăre. Era vestită pentru cantitățile „enorme” de pește (C. C. Giurescu, *Principalele Române la începutul secolului al XIX-lea*, p. 33).

74. *Marele Dicționar Geografic al României*, p. 514. 75. *ibidem*. 76. *ibidem*.

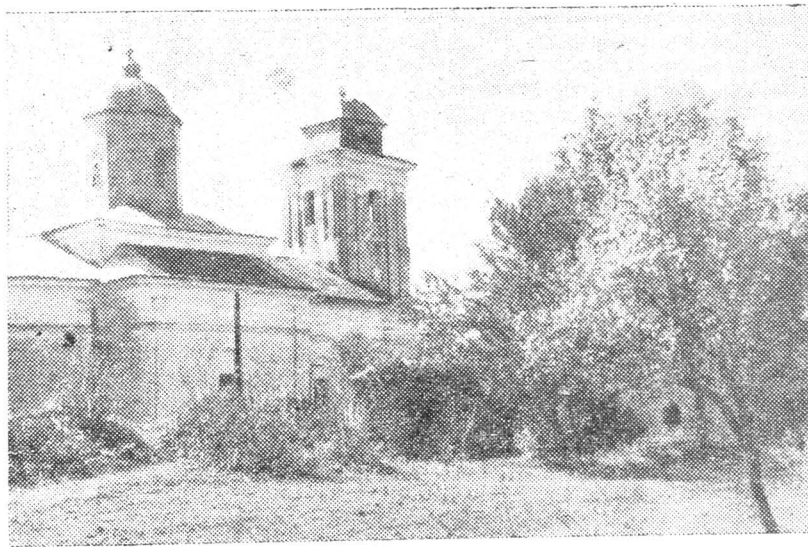
moștenitorii familiei Boteanu. Până la urmă, moșia rămâne definitiv în proprietatea ei.

În sfârșit, pe lângă revendicările pe cale judiciară pentru restabilirea drepturilor de proprietate și alături de setea de acumulare a egumenilor avizi de pământ și de robi, aceștia aveau nevoie în aceeași măsură și de brațe de muncă, de argați, de robi, de poslujnici pe care să-i exploateze în folosul lor. De aceea, s-au silit să-și aducă țărani din acei fugiți de prigoana boierilor, ispitiți de scutirea dărilor, deși le era acordată pe termen limitat, pe care i-a așezat în interiorul hotarelor mănăstirii. Unii din aceștia sînt strămoșii locuitorilor de astăzi.

La finele secolului al XVII-lea, Mănăstirea Nucetul ajunsese să fie un puternic stăpîn feudal cu un întins domeniu, slujit de o numeroasă populație de robi și țărani aserviți cuprinzînd economicește diferite ramuri de exploatare agricolă și cu un apreciabil venit realizat de pe urma vămilor și scutirilor acordate prin hrisoave domnești.

*

Privilegiul de care s-a bucurat în mod special anumite clitorii feudale, era legat *«de trecerea în mîinile stăpînitorilor de sate a unor drepturi speciale asupra*

Biserica «Nucet» — vedere dinspre sud

populației sătești». El venia *«ca o uzurpare a drepturilor fiscale, judiciare și administrative ale obștei sătești libere»*, aparent, *«în perioada țărănimii feudale»*⁷⁷. Mănăstirea Nucet a obținut acest drept chiar de la fondare. Pe domeniul ei le era interzis slujbașilor domnești să încaseze vreo dare sau să îndeplinească vreun act de natură judiciară sau administrativă. Dovada acestui beneficiu este însuși hrisovul de întărire a lui Radu cel Mare din 15 decembrie 1501 — la care ne referim mereu — asupra satelor și moșiilor ce le primise ca zestre din partea pîrcălabului Gherghina și în care se spunea explicit: *«Să nu se amestece cu acele*

77. V. Costăchel, *Imunitatea, în Viața Feudală*, p. 298.

sate nici sudeți, nici birari, nici povodnicari, nici armaș, nici globnic și nimeni dintre slugile și dregătorii domniei mele trimiși după milosteniile și după muncile domniei mele, pentru că cine s-ar încumeta să turbure sau să împiedice acele sate, fie chiar cu un fir de păr, va avea să primească mare rău și urgențe de la domnia mea.»

Privilegiul a fost menținut de toți domnii care i-au urmat în scaun lui Radu cel Mare. În orice caz, la finele secolului al XVII-lea, minăstirea încă se mai bucura de favoarea acordată⁷⁸.

În secolul al XIX-lea s-a întâmplat un eveniment care a dus la ocuparea de către turci a fostului scaun domnesc.

În 1821, sultanul, nemulțumit de răcoala eteriștilor ce se profila în Muntenia tot mai amenințătoare, a trimis la începutul lunii mai un corp de ieniceri sub comanda lui Salim Mehmed, la care trebuia să se alăture și contingentele pașilor din Vidin, Silistra și Brăila. Și în adevăr, în scurtă vreme, turcii și-au făcut apariția la nord de Dunăre și în drumul lor, cotropeau văile, împinzeau corhanele, jefuiau ținuturile. În fața primejdiei locuitorii își părăseau vetrele și se ascundeau prin păduri. Dar, să lăsăm pe C. D. Aricescu, autorul *Istoriei Revoluției dela 1821*, să povestească în stil pitoresc cum s-au desfășurat faptele:

— «Chehata-bey, lăsînd pentru paza Bucureștilor pe Tagîr-Aga, bașbeșleagă cu 3.000 turci și pe slugerul Alecu Aslanoglu capuchehata lîngă pașa de Silistra, porni la 25 mai dela Colentina spre Tîrgoviște în fruntea a 6000 de turci călări și 4.000 de pedestri, avînd de mahmundar pe Ianache Băltăreț, care pe mulți i-a scăpat dela moarte, prin influența pe lîngă acest pașă...

În Tîrgoviște, apropierea turcilor prîcînuî o dezordine completă încît mulți din oștrea lui Ipsilante, dostră de frică, iar alții se ascuseră prin viile și pădurile de prin prejur. Locuitorii fugiseră mai toți cu multe zile. Cu toate acestea, Ipsilantî ordonă lui Ion Colocotroni și lui Gherasie Orfano a se așeza la minăstirea Nucet cu parte din oștire, iar lui Duca, lîngă o pădure, la Netezești, ori la Cornășelu»⁷⁹.

Și iată, că într-o zi s-au arătat în fața porților ferecate ale minăstirii Nucet legiunile islamice ale ienicerilor în hainele lor lungi, cu pălării de pislă albă, spahii îndrăzneți în strălucitoarele lor podoabe aurite, achingii sălbateci beșlii-gemlii, muselmi și cetele dese ale bașbuzucilor fioroși. Veneau împotriva rînduieilor țării, beți de afion, cîlțoși la păr, chipuri de culoare galbenă, cu instinctul jafului și a morții în sînge. Aici, de îndată au început să dezbătă zidurile împrejmuitoare, care de atunci au rămas în ruină.

— «Lupta ținu — povestește C. D. Aricescu mai departe — de la răsăritul soarelui pînă după amiază, cu pierderea de vreo 100 de turci morți și răniți și prea puțini dintre rebeli; dar Orfano, demoralizat și el de mulțimea turcilor și sfîrșind amunițiunea, părăsi minăstirea. Ion Colocotroni și Șahim 'ce erau fortificați în minăstire, se luptară vitejește pînă la apusul soarelui cu 300 de ostași ce comandau. Însă sfîrșind și ei gloanțele și praful de pușcă, fugiră noaptea la Tîrgoviște, spre a da alarma»⁸⁰.

Astfel, s-a terminat încăerarea dintre turci și eteriști, sub zidurile minăstirii Nucet, și s-a ajuns la deznodămîntul tragic de la Tîrgoviște. Urmele se văd și astăzi. În fața dovezilor stau mărturi zidurile înconjurătoare sfărîmate, gropile șanțului circular de apărare astupate, pietrele vechi, ale căror inscripții funerare

78. *Ibidem*, p. 312.

79. C. D. Aricescu, *Istoria Revoluției Române de la 1821*, vol. I, Craiova, 1874, p. 274.

80. *Ibidem*, p. 275.

vorbeau de oameni aceia de demult, și girliciurile pivnițelor tainice unde dansează umbrele.

*

Către începutul anului 1501, Gherghina Pircălabul a mai înălțat o biserică sub înfrîurirea sîrbească de o neobișnuită măsură; de data aceasta împreună cu nepotul său, Radu cel Mare care «*doria să se curățe de păcatele pămîntului*» prin vanitatea de cîinste de care era cuprins. În ce împrejurări și după ce socoteli necunoscute a fost aleasă localitatea Lopușnia din Jugoslavia, situată între văile Moraviei și a Timocului și la poalele muntelui Rtani — nu se știe. — Poate unde era locuită în majoritate de români, care aflaseră de dărnicia pircălabului și mai cu seamă a nepotului său, în timpul domniei lui, cînd «*miile de aspri din vîlștria muntenească începuseră a călători la locurile de închinăciune ale Sfîntului Munte Athos, alegîndu-se minăstirea ruscă, Slavon, Rhosikon, precum și aceia a sfîntului Ilte și Filoten*»⁸¹.

Biserica astăzi este în ruină. După dispoziția zidurilor rămase întregi, cu bolțile nefrînte și cu părți din zugrăveli pe fond de aur, planul «*are o oarecare asemănare cu planul bisericilor sîrbești din epoca cnezului Lazăr și a urmașilor săi*»⁸². De bună seamă că la vremea ei, construcția trebuia să se fi înfățișat, după cît s-a putut păstra, cel puțin în proporțiile Dealului și a Nucetului, cu dispoziția originală a altarului unde se înfilnea pentru prima oară la o biserică de la începutul secolului al XVI-lea cele două anexe: proscomidia și idiaconicul⁸³. Neavînd însă la îndemînă alte date, redăm după arhitectul G. Balș și în traducerea lui A. Băleanu, textul pisaniei, salvat printr-o minune de la nimicire:

—«*Cu voia tatălui și cu ajutorul fiului și cu săvîrșirea sfîntului duh, acest sfînt hram al sfîntului ierarh și făcător de minuni Nicolae ziditu-l-au cel întru Hristos Dumnezeu bine credincios și de Hristos iubitor și domn Io Radul Voievod și domn a toată Țara Românească și marele pircălab Jupan Gherghina, în vremea egumenului ieromonah Teodor, cu osteneala și cheltuiala robului lui Dumnezeu cneazul Bagoia și a doamnei sale Mara și a fiilor săi, în anul 7009 (1510), crugul soarelui 19, al lunii 8, indicțional 13, epahta 2, temelia 3, luna octombrie 26 zile*».

AUREL I. GHEORGHIU

ANEXE

A. — *** *Documente privind Istoria Țării Românești*, veacul al XVI-lea, B, Țara Românească, vol. I, București, 1951, doc. nr. 114, p. 113—114.

La 1516 (7024), ianuarie 23, București, Neagoe Basarab, întărește minăstirii Nucet unele sate, o vie la Tîrgoviște, muntele Buciaci, jumătate din Balta Saltava și țigani:

«... și părintele egumen chir Macarie...».

B. — *Ibidem* — doc. nr. 138, p. 137—138.

La 1518 (7026), august 16, Curtea de Argeș, Neagoe Basarab voievod, întărește Minăstirii Nucet un țigan în urma unei judecăți:

81. V. Cipariu, *ibidem*, p. 198—199, după Uspenski și N. Iorga, *ibidem*, vol. I, p. 115.

82. G. Balș, *O vizită la cîteva biserici din Serbia*, în: Buletinul Comisunii monumentelor istorice, an. IV, 1911, p. 198. Interesante considerații în legătură cu înfrîurirea arhitecturii religioase sîrbești asupra formelor particulare de construcție a bisericilor românești, în special, capitolul: *Arhitectura pe teritoriul României în vremea orînduirii feudale în lucrarea Istoria arhitecturii în România*, de arh. prof. Gr. Ionescu, București, 1963.

83. *Ibidem*.

«...și părintelui egumen Macarie, ca să-i fie un țigan anume».

C. — *Ibidem* — vol. II, doc. nr. 64, p. 65—66.

La 1529 (7037), mai 13, Tîrgoviște, Moisie Voievod întărește Minăstirilor Govora, Nucet și Mușetești, jumătate din vama Runcu.

«...și prea cinstitul părinte egumen chir Doroteiu...».

D. — *Ibidem*, doc. nr. 218, p. 222.

La 1537 (7045), mai 10, Minăstirea Nucet, egumenul Teodor de la Minăstirea Nucet, vinde o vie ieromonahului Efrem, pe care o dăruiește apoi Mitropoliei din Tîrgoviște:

«...scrie smeritul egumen de la Nucet, ieromonahul Teodor...».

E. — *Ibidem*, vol. III, doc. nr. 432, p. 376.

La 1570 (7079), septembrie 19, Tîrgoviște, Alexandru Mircea Voievod întărește minăstirii Nucet un țigan în urma unei judecăți:

«...și părintele egumen Avramie...».

F. — *Ibidem*, vol. IV, doc. nr. 352 și 353, 1578 (7087), septembrie 14, p. 342—345, Tîrgoviște, Mihnea Turcitul întărește Minăstirii Nucet, în urma unei judecăți, satul Bădești, dăruit de Gherghina Pîrcălabul:

«...egumen Manasie...».

G. — *Ibidem*, vol. V, doc. nr. 144, p. 136.

La 1583—1584, octombrie 1, Petru Cercel voievod întărește Minăstirii Glavacioc rumâni și viile de la Topoloveni, iar Minăstirii Nucet niște țigani:

«...Iar tu, igumen Paisie, de la sfînta minăstire Nucet...».

H. — *Ibidem*, vol. VI, doc. nr. 162, p. 163.

La 1520 (7029) noiembrie 3, Tîrgoviște, Neagoe Basarab voievod întărește Minăstirii Nucet ocina din deal de Gălășești, iar lui Dragomir pe cea din vale.

I. — *Ibidem*, doc. nr. 163, p. 163—164.

La 1520 (7029) noiembrie 13, Tîrgoviște, Neagoe Basarab voievod întărește Minăstirii Nucet ocina la Gălășești. (Minăstirea cumpăraseră acum întreaga moșie Gălășești).

J. — *Ibidem*, vol. II, doc. nr. 123, p. 121—122.

La 1533 (7041) ianuarie 16, Tîrgoviște, Radu Vintilă voievod întărește mai multor minăstiri partea domnească din Bălțile Doamnei:

«...și sfîntei minăstiri Nucetul...».

L. — *Ibidem*, doc. nr. 301, p. 296.

La 1543 (7051) martie, București, Radu Paisie întărește Minăstirii Nucet a treia parte din vama de pește de la Balta Doamnei.

M. — *Ibidem*, vol. III, doc. nr. 380, p. 328—329.

La 1569 (7078) septembrie 12, Tîrgoviște, Alexandru Mircea voievod întărește Minăstirii Nucet satul Tomșani 3 sălașe de țigani.

N. — *Ibidem*, vol. III, doc. nr. 8, p. 9.

La 1551 (7059) iunie 6, Mircea Ciobanul voievod întărește Minăstirii Nucet niște sălașe de țigani în urma unei judecăți.

A N I V E R S Ă R I

CUZA VODA ȘI UNIREA IN CONȘTIINȚA POPORULUI ROMÂN *

Consacrînd această seară evocării unui important episod din istoria patriei, salariații Patriarhiei Române, alături de întregul popor, îmbrățișează ziua de 24 ianuarie, cu avînt patriotic, dînd expresie sentimentelor lor de dragoste față de scumpa noastră țară, Republica Socialistă România!

Flacăra entuziasmului general dovedește că evenimentul unirii și persoana domnitorului Alexandru Ioan Cuza sînt adînc întipărite în conștiința popului român. Veche de mai bine de un veac, sărbătoarea unirii Țărilor Române, profund populară, pășește anul acesta, cu aceeași prospețime și tinerețe, în cel de al 107-lea an al existenței sale. Hora Unirii răsună și astăzi cu aceeași bucurie nestăvilită de atunci. Ascultînd-o, simțim bătînd în accentele ei inimile strămoșilor noștri, înfiorate de măreția actului istoric săvîrșit atunci. De aceea, emoția pe care o resimțim este mereu copleșitoare. Fără să exagerăm, Hora Unirii este, pentru noi românii, mult mai mult decît un simplu act de creație poetică. Este un adevărat act de revelație permanentă, prin care ființa neamului nostru se descoperă tuturor românilor, făcîndu-i să se simtă frați între ei. Așa s-a descoperit strămoșilor noștri, în acele momente unice din ianuarie 1859, cînd moldovenii și muntenii, rîcnîndu-se ca «frați de-o mamă și de-o seamă», au simțit în adîncul ființei lor, ființa neamului împărtășindu-se din ea și înfăptuind unirea. Așa s-a descoperit și părinților noștri, cînd după primul război mondial, cutremurați de taina unității naționale, au săvîrșit unirea tuturor românilor, aducînd cu dragoste la sînul țării mame pe frații lor transilvăneni.

* Cuvînt rostit la 22 ianuarie 1966 cu ocazia împlinirii zilei de 24 ianuarie 1966 în amfiteatrul Institutului teologic ortodox din Capitală.

Și tot așa se descoperă și nouă astăzi când, ascultînd sau cîntînd Hora Unirii, simțim în adîncul ființei noastre ființa neamului nostru, întărin-du-ne și împărtășindu-ne puteri noi

«Să-nvîrtim hora frăției / pe pămîntul României!»

*

Unirea s-a născut și a crescut o dată cu neamul românesc. Dar ea s-a realizat deplin numai în vremea noastră. De la nașterea neamului românesc și pînă la Republica Socialistă România, pe o cale neasemuit de grea, ideea de unitate și de unire a străbătut veacurile, înfruntînd și biruind toate adversitățile istorice de care a avut parte poporul nostru. Această cale seamănă cu o spirală în care, ideea de unitate și de unire, — urmărind un proces dialectic de dezvoltare, — era mereu reluată de la treapta superioară pe care o atingea. Ideea unității naționale, — această flacără nestinsă a istoriei, — a luminat veacurile istoriei românești; nu s-a stins niciodată.

Ființa națională a românilor se înfiripa pe nesimțite și o dată cu ea creștea conștiința unității ei. Apariția primelor voievodate și cnezate românești sînt desigur primele încercări de unire ale românilor, primele acte de reconstituire a unității neamului nostru împrăștiat pe întregul teritoriu al vechii Dacii. Întemeierea primelor state românești, Muntenia și Moldova și Transilvania, reprezintă fără îndoială o treaptă superioară de afirmare a unității românești și de manifestare a ideii de unire. Marii noștri domnitori sînt în același timp și mari luptători pentru unitatea națională. În această privință Ștefan cel Mare «este unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai ideii de unitate națională». Cercetătorii istoriei naționale arată că el s-a înfruntat cu Matei Corvin, la Baia, dar din înfruntarea celor doi mari români, a ieșit înțelegere și solidaritate, deoarece nu mult timp după lupta de la Baia, marele Ștefan întemeiază prima episcopie română din Ardeal, la Vad, ai cărei vlădici, unii fiind chiar călugări din Moldova, vor fi unși de către mitropolitul Moldovei. Importanța acestui act pentru ideea unității naționale este evidentă.

Comentînd acest act, că «prin intermediul religiei și al Bisericii vor circula dintr-o parte în alta, idei și sentimente, și mai ales se va confirma și se va simți mereu unitatea de sînge, de limbă și de credință a locuitorilor de dincoace și de dincolo de Carpați».

De asemenea intenția lui Ștefan cel Mare de a se înrudi prin căsătorie cu domnitorii Munteniei spre a asigura apoi prin ereditate dreptul fiului său de a domni și în Muntenia, ne apare ca primul act politic deliberativ care ar fi putut duce la unirea celor două voievodate românești

Urmărind această spirală a înfăptuirii ideii de unitate, urcînd în cerul istoriei românești, epopeia martirului de pe cîmpia Turzii, cutremurătoare prin deznodămîntul ei, înscrie în paginile ale istoriei naționale unirea celor trei provincii românești sub sceptrul bravului domnitor Mihai Vi-teazul.

Dar dacă unirea realizată de Mihai Viteazul este nimicită de o trădare mirșavă, sentimentul și ideea unității naționale nu vor pieri însă nici o clipă.

O pleiadă întregă de cărturari, scria despre originea romană și statornicia poporului român pe aceste meleaguri. E vremea când diaconul muntean Coresi tipărește în Brașovul transilvănean cărți de cult «Rumănilor să fie pre învățătură» (*Predoslovie* la Tîrcul Evanghelilor, 1564). E vremea când Matei Basarab și Vasile Lupu înființează școli pentru luminarea neamului, și când Mitropolitul Varlaam al Moldovei scrie vestita sa «Carte românească de învățătură» (1643), și se adresează în predoslovie sa către «toată sementiia romenească». Același mitropolit moldovean, în răspunsul său la Catehismul calvinesc (1647) nu pregeta să numească pe ardeleni că sînt «cu noi de un neam Români» și fiind «cu noi într-o credință». E vremea când mitropolitul Simeon Ștefan al Ardealului scria în predoslovie Noului Testament tipărit la Bălgrad (1648) că s-a ostenit să scrie cu cuvintele pe care să le înțeleagă toți românii «...căci cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni care umblă în toate țările — adică în toate provinciile locuite de români —, așa și cuvintele acelea sînt bune, care le înțeleg toți».

E vremea în sfîrșit, când Biblia de la București (1688) ne apare ca o strălucită incununare, reprezentînd triumful definitiv al limbii românești ca limbă oficială a cultului.

Ideea de unitate națională pusă în circulație de literatură istorică este întărită și de literatura religioasă ortodoxă a secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, cu autoritatea unor mitropoliți de prestigiu. Cronicarul Grigore Ureche (1590—1647) arată originea latină a poporului și a limbii noastre, afirmînd că «de la Rîm ne tragem». Miron Costin (1633—1691) la rîndul lui va vorbi despre «descălecatul dinții al Țării Moldovei», susținînd latinitatea și continuitatea moldovenilor de la «primul descălecat» pînă la al doilea, adică pînă la întemeierea statului moldovean (secolul al XIV-lea).

De asemenea dintre cronicari munteni, stolnicul Constantin Cantacuzino (1650—1716), este acela care va demonstra cu tărie unitatea originii tuturor românilor, arătînd că «toți aceștia dintr-o fîntină au izvorît și cură».

Dar pe deasupra tuturor cronicarilor, învățatul domnitor Dimitrie Cantemir (1673—1723), va întări cu autoritatea lui științifică de nivel european, «teza unităței, a romanității și a continuității poporului român».

Aceleași idei despre originea latină a poporului român și a latinității limbii noastre vor fi susținute cu înfocare în secolul al XIX-lea de școala ardeleană în frunte cu Samuel Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior.

Pe măsură ce timpul trece și împilările neamului sînt din ce în ce mai mari, ideea de unitate și de unire a românilor crește ca să izbucnească furtunos în anul 1848, care poate fi considerat pe drept cuvînt pragul unirii din ianuarie 1859. Ne aflăm în marea epocă a afirmării unității naționale. Cu un zel pe care numai marile pasiuni și adevăruri îl pot naște, subliniază scriitorul Constantin Chiriță în revista «Luceafărul»

(an. IX, 1966, nr. 4, p. 5), «cărturarii noștri cei mai de seamă, sfidînd granițele artificiale, circulă pretutindeni, cuvintele vii ale scrierilor lor pătrund în suflete și aprind flacăra acțiunii, poporul se trezește, iar conștiința unității descoperă visul cel mare: unirea românilor într-o singură țară. Visul acesta va emoționa, va înobila și va dinamiza toate generațiile».

Dar mai mult decît cărturarii și cronicarii neamului nostru, care argumentau unitatea națională a neamului nostru, poporul român însuși, din Muntenia, Moldova și Transilvania, afirma în chip strălucit această unitate națională prin însăși existența lui milenară, prin aceleași forme de viață spirituală și de cultură, de obiceiuri, de tradiții, de datini, etc.

Evocînd proclamarea unirii Principatelor Române înfăptuită acum 107 ani, nu putem să nu amintim aici cuvintele înălțătoare rostite de înflăcărutul patriot Mihail Kogălniceanu, unul din cei mai mari luptători pentru unire: «...dorința cea mai mare, cea mai generală, aceea hrănită de toate generațiile trecute, aceea care este sufletul generației actuale, aceea care împlinită va face fericirea generațiilor viitoare este, spunea el cu tărie, Unirea Principatelor într-un singur stat, o unire care este firească, legiuită și neapărată, fiindcă în Moldova și Valahia sîntem același popor, omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem același început, același nume, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceleași instituții, aceleași legi, aceleași obiceiuri, aceleași temeri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat... aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și în sfîrșit, aceeași misie de împlinit...».

Cutremurătoare vor rămîne de-a pururi cuvintele domnitorului Alexandru Ioan Cuza din proclamația sa către țară: «Români, unirea este îndeplinită! Naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi s-a recunoscut de puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor. Dumnezeuul părinților noștri a fost cu țara, a fost cu noi. El a întărit silințele noastre și a condus națiunea către un falnic viitor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în alesul națiunii, ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn, alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.

Vă iubiți Patria, știți cum s-o faceți puternică! Trăiască România!»

La aceste momente sublime au participat nu numai românii din Muntenia și Moldova dar și cei din Transilvania. Nimic nu l-a impresionat mai puternic pe Nicolae Bălcescu în Transilvania decît răspunsul lapidar și hotărît dat la 1848 de românii transilvăneni: «*Noi vrem să ne unim cu țara*». Imediat după Unirea Principatelor, istoricul Al. Papiu-Ilarian, făcîndu-se ecoul compatrioților săi cerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza să nu dea uitării nici pe românii de peste Carpați.

Istoria a consemnat faptul că noul domnitor al Principatelor avea viziunea unirii tuturor românilor, fapt care l-a făcut să ceară autonomia Transilvaniei, iar altă dată în tratativele sale secrete cu Victor Emmanuel, să ceară Transilvania și Bucovina.

Încheind această parte a expunerii noastre subliniem încă o dată că la promovarea ideii de unitate națională, prin afirmarea și dovedirea originii comune a românilor, prin tipărirea de cărți de cult în limba română, pentru toate provinciile românești, dar mai ales prin sprijinirea tuturor acțiunilor poporului român menite să înfăptuiască această unitate, Biserica Ortodoxă Română a contribuit într-o largă măsură. Este pentru noi o mare cinste că Biserica noastră a sprijinit acțiunile credincioșilor ei pentru unirea românilor într-o singură unitate națională. Această activitate a Bisericii noastre strămoșești este apreciată cum se cuvine de toate articolele și studiile publicate recent cu prilejul acestei mari sărbători naționale a poporului român. Din toate acestea reiese că unitatea de limbă și de lege românească, a credincioșilor noștri a sprijinit unirea și înfăptuirea unității naționale a neamului nostru, arătându-ne astfel, peste veacuri, drumul pe care trebuie să mergem și noi astăzi în calitate de fii ai Bisericii noastre strămoșești și de cetățeni ai scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

*

Evenimentul unirii Munteniei și Moldovei, precum și persoana domnitorului Alexandru Ioan Cuza, au rămas adânc întipărite în simțirea și imaginația populară. Părtași la marele act, strămoșii noștri de acum un veac și mai bine, ne-au lăsat moștenire în folclor, adică în arhiva vie a poporului, amintirea faptelor mărețe pe care poporul le-a înflorit cu simțirea lui duioasă, împărtășindu-le cu duhul dătător de viață și nepieritor al creației populare.

Trecînd din istorie în legendă marele act al Unirii Țărilor Române și personalitatea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, poporul nostru cinsteste în stilul său propriu și original, pe toți cei care au realizat unirea.

Folcloristul oltean, Preotul Teodor Bălășel, menționează că țărănimea pomenește astfel pe Cuza: «Sfinte să fie oasele domnului Cuza! El ne-a scăpat de clacă și robie», iar folcloristul moldovean Tudor Pamfile a cules din gura poporului acest cîntec evocator:

«Foale verde mărgărint
Doamne cobori pe pămînt,
Să vezi Cuza ce-a făcut:
Că ne-a dat pămînt la toți,
Să nu mai fim slugi la hoți
Și ne-a scăpat de nevoi
De robie la ciocoi...».

Desigur, numeroase sînt cîntecele populare, zicătorile, proverbele și legendele despre Cuza Vodă și Unirea Țărilor române. În toate aceste genuri folclorice domnitorul Cuza Vodă apare ca un luptător necruțător împotriva boierimii hrăpărețe și pentru drepturile țăranilor.

Mihail Sadoveanu într-o suită de schițe și povestiri a evocat cu multă căldură mai ales în «Domnul Poporului» și «Legenda lui Cuza Vodă», dragostea și venerația clăcașilor și feciorilor clăcașilor, față de domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

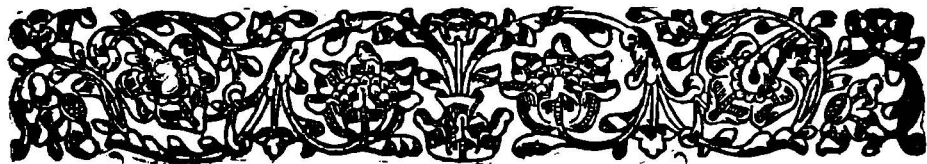
Marele nostru istoric și revoluționar Nicolae Bălcescu spunea odinioară, cu accente profetice, că prin unirea țărilor românești, el vedea realizându-se un stat al *Dreptății și Frăției*. Dar aceste cuvinte profetice scrise de Nicolae Bălcescu s-au împlinit de abia în vremea noastră prin realizarea Republicii Socialiste România, «cînd unirea românilor și proclamarea Dreptății și Frăției ca sensuri de bază, definitorii ale politicii statului nostru, își capătă strălucirea cuvenită și se înscriu în istorie ca un act definitiv».

Încheiem expunerea noastră cu cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu:

«Nici jugul străin, nici exploatarea moșierilor și capitaliștilor n-au putut opri mersul înainte al poporului român. Focul luptei naționale și sociale a ars neconținut, cînd cu vilvătăi care făceau pe asupritori să se cutremure, cînd mai potolit, ca apoi să se întetească și mai puternic. Multe pagini glorioase a înscris poporul român în lupta pentru libertate și socialism. Graiul nu poate să redea măreția acestor lupte; ele adevăresc și vor adevăra peste veacuri vitalitatea și înțelepciunea poporului nostru care, trecînd prin grele încercări, a rămas neclintit și a prins de fiecare dată pentru noi, ridicîndu-se asemenea stejarului după furtună și mai mîndru spre soare!».

GHEORGHE ALEXE

OAMENI, FAPTE ȘI MĂRTURII DESPRE UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE

Mărețul act al unirii Moldovei cu Țara Românească, înfăptuit la 24 ianuarie 1859, a împlinit un vis de veacuri al poporului român, căci ideea de unire — acest deziderat național și popular-patriotic — era foarte veche. Ea a început să se contureze însă ca o necesitate vitală, presantă, mai cu seamă în secolul al XIX-lea — «secolul naționalităților» — când avea să se și realizeze. Pentru aceasta a trebuit să se creeze mai întâi condițiile necesare social-economice, istorice, politice și culturale. Crearea unor astfel de condiții a fost urmarea răscoalei populare condusă de Tudor Vladimirescu în 1821 și mai cu seamă a revoluțiilor burghezo-democrate din țările române de la 1848.

Chiar în «ajunul» anului revoluționar 1848, căpeteniile mișcării politice din primăvara anului 1840, îndreptată împotriva actelor de guvernare despotică a domnitorului Alexandru Ghica din Țara Românească, au agitat ideea unirii cu Moldova.

În 1848, problema Unirii a fost înscrisă ca problemă majoră în programul revoluționarilor din Muntenia. Deputăția trimisă de reprezentanții revoluției muntene la Constantinopol, în august 1848, a avut, între alte misiuni, și pe aceea de a cere Înaltei Porți — ca putere suzerană — aprobarea pentru unirea Valahiei cu Moldova. Ideea de unire a preocupat și pe revoluționarii români din Ardeal: în adunarea de la Blaj, din 3/15 mai 1848, s-a exprimat dorința de «unire cu Țara», adică cu provinciile românești de peste Carpați, de «desființare a vâmlor de graniță» dintre rumâni, de «unitate economică cu cele două Principate».

Marii cărturari români ai timpului, N. Bălcescu în Țara Românească, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri în Moldova, însuflețiți de un înalt patriotism și strâns legați de popor, au luptat pe toate căile pentru înfăptuirea Unirii. Dintre ei, N. Bălcescu, care socotea Unirea ca o consecință firească a reușitei depline a revoluției de la 1848, n-a mai apucat să vadă împlinit acest vis național.

Bătălia pentru cîştigarea Unirii a fost grea, dar masele populare — căci ele au înfăptuit unirea prin conducătorii lor luminați — au triumfat.

Alegerea la 24 ianuarie 1859, a colonelului Al. I. Cuza ca domnitor al ambelor Principate nu a înșelat așteptările celor ce-și pusese ră toate nădejdi în el. În adevăr, prin măsurile luate, prin reformele înfăptuite pentru binele poporului, pentru consolidarea statului modern român, Alex. I. Cuza s-a dovedit un mare conducător și un părinte bun și ocrotitor al poporului.

*

Ideea unității etnice, de limbă și obiceiuri a poporului român și, ca o consecință firească a acestei unități, proiectată în viitor, necesitatea unirii politice a românilor a preocupat în permanență și Biserica noastră Ortodoxă. Toți marii cărturari bisericești și, alături de ei, o seamă de clerici cu nume mai puțin cunoscute au afirmat-o în scrierile lor, sau au luptat în decursul veacurilor pentru înfăptuirea ei.

Diaconul țirgoviștean Coresi, neobositul tipograf din secolul al XVI-lea, a tipărit cărți de slujbă bisericească cu circulație în toate ținuturile locuite de români, contribuind astfel la unirea lor spirituală pe baza originii comune etnice și de limbă. Mitropoliții moldoveni Varlaam și Dosoftei, mitropolitul Simeon Ștefan al Ardealului, conștiinți de comuniune etnică și de limbă a locuitorilor acestor țări, destinau scrierile lor «către toată seminția românească» și exprimau neajunsurile despărțirii românilor.

În veacul măreței înfăptuiri, mulți alți slujitori ai altarelor au fost alături de cei care se răsculau pentru dreptate, pentru libertate și voiau unirea, știind că în ea stă și puterea. Amintim dintre aceștia pe popa Dumitru, ucis la Vilcea de către turci, în timpul răscoalei lui Tudor Vladimirescu; de asemenea pe preotul Radu Șapcă din Celeii Romanaiților și pe ieromonahul Ambrozie, zis «Popa Tun», sprijinitori și luptători activi în revoluția din Muntenia de la 1848.

În anii Unirii, alte numeroase figuri bisericești s-au alăturat luptătorilor pentru înfăptuirea acestui măreț act.

Mitropolitul Moldovei, Sofronie Miculescu, episcopul Melhisedec, arhierul Neofit, fratele său, arhimandritul Filaret Scriban, sînt numai cîțiva din sutele de clerici cunoscuți și necunoscuți înregimentați în marele front al luptătorilor pentru Unire.

Preoții înțelegeau să-și manifeste atașamentul față de poporul în mijlocul căruia trăia și încrederea în viitorul mai bun pe care acesta și-l făureau. Conștiința le spunea că românii trebuie să se adune la un loc, să-și făurească o singură țară, căci unirea înseamnă putere.

C. B.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

MANIFESTĂRI FESTIVE ÎNCHINATE UNIRII PRINCIPATELOR ROMÂNE

Împlinirea, la 24 ianuarie 1966, a 107 ani de la mărețul act patriotic — unirea Moldovei și a Munteniei într-un singur stat național sub conducerea unui domn unic, Alexandru Ioan Cuza, — a prilejuit o serie de manifestări festive în toate sectoarele și ramurile de activitate din patria noastră.

În instituțiile centrale de cultură, în ministere, în universități, în licee, în școlile generale, la cluburile din întreprinderi și uzine, pe marile șantiere, în unitățile militare, la casele de cultură și căminele culturale, în presă și aproape în fiecare zi, timp de peste două săptămîni, la posturile de radio și televiziune, — pretutindeni, mărețul eveniment al Unirii a fost evocat, a fost sărbătorit cu un entuziasm de nedescris, cu un înflăcărat avînt patriotic, — întregul nostru popor intuind și trăind cu toată ființa sa importanța și semnificația național-patriotică și social-cetățenească a actului istoric, pregătit de veacuri, înfăptuit în 1859, consolidat și desăvîrșit în etapele următoare pînă în vremea noastră.

*

În ansamblul acestei atmosfere de intensă trăire patriotică și entuziasm general care a cuprins țara de la un capăt la altul. — adunări festive de evocare a Unirii Principatelor Române au avut loc și în instituțiile și școlile bisericesti din cuprinsul Patriarhiei Române.

La București s-au ținut două asemenea adunări festive. Prima adunare festivă, organizată de salariații din serviciile Administrației Patriarhale și ale Arhiepiscopiei Bucureștilor, care au participat în mare număr, a avut loc în seara zilei de 22 ianuarie 1966, orele 19, în aula Institutului teologic universitar, în prezența P. C. Pr. Ioan Gagiu direc-

torul Administrației Patriarhale, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a P. C. Pr. Petre F. Alexandru, consilier mitropolitan și a P. C. Pr. Inspector general Emil Iuga din serviciul Relațiilor Externe ale Bisericii Ortodoxe Române, a conducătorilor Institutului și Seminarului teologic și a profesorilor acestor școli.

Serbarea a fost deschisă de Dl. Gabriel Popescu, șeful Serviciului Personalului din Administrația Patriarhală, care a arătat rostul acestei adunări festive.

După aceea, sub conducerea D-lui prof. N. Lungu, întreaga asistență din sala, devenită neîncăpătoare, a intonat — cu concursul Coralei Sfintei Patriarhii — *Hora Unirii*, ale cărei acorduri au răscolit ca un curent electric inimile tuturor celor de față, făcând să vorbească în ele glasurile înaintașilor care s-au străduit și au înfăptuit mărețul act sărbătorit astăzi.

În continuare, Dl. Gh. Alexe din serviciul Relațiilor Externe ale Bisericii Ortodoxe Române a rostit un frumos *cuvînt festiv* de evocare.

«Unirea — a spus vorbitorul — s-a născut și a crescut odată cu neamul românesc. Dar ea s-a realizat deplin numai în vremea noastră. De la nașterea neamului românesc și pînă la Republica Socialistă România, pe o cale neasemuit de grea, ideea de unitate și de unire a străbătut veacurile, înfruntînd și biruind toate adversitățile istorice de care a avut parte poporul nostru. Această cale seamănă cu o spirală, în care ideea de unitate și de unire — urmărind un proces dialectic de dezvoltare — era mereu reluată de la treapta superioară pe care o atingea. Ideea unității naționale — această flacără nestinsă a istoriei, a luminat veacurile istoriei românești, nu s-a stins niciodată».

În lectura D-lui Gabriel Popescu au fost prezentate apoi cîteva fragmente din presa vremii, reproduse în presa cotidiană actuală, în care se oglindeau diferite aspecte din lupta dusă de masele populare din București și împrejurimi pentru a impune alegerea și în Țara Românească tot a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn, cum și entuziasmul de nedescris cu care acesta a fost întîmpinat de popor la intrarea sa în București.

Au fost citite după aceea versuri închinare Unirii. Lectura versurilor a fost făcută de salariații din serviciile Administrației Patriarhale și ale Sfintei Arhiepiscopii.

D-na Elena Niculescu a citit poezia *Marșul Unirii*, scrisă în 1857 de poetul moldovean G. Sion, d-na Ana Dragomir a dat citire poeziei *Hora lui Cuza* de V. Alecsandri, «poetul Unirii»; d-ra Mihaela Iordăchescu a citit versurile *24 Ianuarie 1861* de poetul N. Tăutu, iar d-na Eleonora Cardaș a citit poezia — sonet *Lampadoforii* de Victor Eftimiu. Seria lecturilor închinare Unirii Principatelor s-a încheiat cu o *Salutare României...* de arhimandritul Neofit Scriban, reprezentant marcant al clerului din Moldova, infocat unionist, citită de diac. Cornel Codrea.

La sfîrșit, a luat cuvîntul P. C. Pr. Director Ioan Gagi, care în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a mulțumit călduros întregii asistențe, exprimîndu-și bucuria și deplina satisfacție pentru inte-

resul și entuziasmul cu care cei de față au participat la aniversarea măreței sărbători naționale.

Serbarea s-a terminat cu intonarea din nou de către participanți a Horii Unirii.

*

Luni 24 ianuarie 1966, orele 12,30, tot în sala Institutului teologic a avut loc a doua adunare festivă consacrată Unirii Principatelor. Au fost prezenți profesorii, studenții, elevii, personalul administrativ al celor două școli teologice. Serbarea a fost onorată cu participarea P. S. Episcop Dr. Antim Tirgovișteanul, vicar patriarhal, a P. C. Pr. Al. Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, reprezentanții Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a reprezentantului Departamentului Cultelor.

Festivitatea a fost deschisă de P. C. Prof. diac. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic. Într-un scurt cuvînt introductiv, acesta, salutînd prezența distinșilor oaspeți, și-a exprimat bucuria prilejuită de sărbătorirea marelui eveniment istoric-național, care a deschis drumuri și perspective noi poporului român, a cărui istorie a fost un șir neîntrerupt de zbucium și lupte pentru libertate națională, pentru dreptate socială și progres, desfășurate pe fundamentul solid al unității etnice, de limbă, credință, datini și aspirații a tuturor românilor.

După ce a fost prezentat programul festiv, s-a dat cuvîntul P. C. diac. prof. Em. Vasilescu, care a conferențiat despre *Unirea Principatelor Române, cu specială privire asupra contribuției Bisericii românești la înfăptuirea ei*.

În prima parte a conferinței, vorbitorul a spus, printre altele, că actul istoric de la 24 ianuarie 1859 este rezultatul unei întregi serii de strădanii și lupte duse de poporul nostru de-a lungul veacurilor. Aceste strădanii și lupte au fost ușurate însă — în ciuda condițiilor istorico-politice și social-economice ale vremurilor — de originea comună și de unitatea etnică și de limbă a întregului neam românesc. Semnificative în această ordine de idei sînt cîteva fapte care atestă, în același timp, și necesitatea și vechimea ideii de unire.

Astfel, la începutul secolului al XVI-lea, în 1507, la Rîmnicu-Sărat, ieromonahul Maxim — viitorul mitropolit al Țării Românești Maxim Brancovici — s-a străduit să împace pe voievozii Bogdan cel Orb al Moldovei cu Radu cel Mare al Munteniei, care porniseră să se războiască, spunîndu-le că și moldovenii și muntenii sînt de același neam, că sînt frați de sînge și că mai bine ar face să se unească, să trăiască în pace, în bunăvecinătate.

La 1600 Mihai Viteazul, domnul Țării Românești, pentru scurtă vreme a reușit să unească politic, pentru prima dată în istoria noastră, cele trei țări românești: Muntenia cu Ardealul și Moldova și să formeze un stat centralizat, care va deveni simbolul concret al unirii tuturor românilor ce avea să se realizeze în veacurile următoare.

Ideea unității etnice și de limbă a poporului român a fost afirmată, susținută și demonstrată de cărturarii veacurilor trecute.

Revoluționarii de la 1848, a arătat vorbitorul, au avut înscrisă în programul lor și unirea politică a țărilor române. «Vrem să ne unim cu Țara!», — adică cu Muntenia și Moldova — strigau glasurile revoluționarilor ardeleni din 1848.

În continuare, conferențiarul a stăruit asupra eforturilor, a disputelor ideologico-politice dintre unioniștii și antiunioniștii din divanul ad-hoc din Moldova, — dispute încununată în cele din urmă cu triumful partidei unioniste, care a reușit să aleagă la 5 ianuarie 1859 ca domn al Moldovei pe Alexandru Ioan Cuza. Sub presiunea maselor populare din Valahia, divanul ad-hoc de aici a ales, la 24 ianuarie, același domn, ambele principate fiind acum unite sub conducerea unui singur domnitor.

În partea a doua a cuvântării, vorbitorul a subliniat aportul pe care Biserica Ortodoxă din cele două țări l-a adus la înfăptuirea Unirii.

În Moldova s-au remarcat ca susținători și luptători pentru unire mitropolitul Sofronie Miclescu, arhimandritul Melhisedec, viitorul episcop de Roman, frații Scriban: arhiereul Filaret și arhimandritul Neofit și alții.

În Muntenia printre luptătorii și sprijinitorii Unirii, se remarcă mitropolitul Nifon, Calinic, episcopul de Râmnic, protopopul Nicolae Constantinescu din Pitești și mulți alți clerici. Prin publicații, prin cuvântări, prin predici, prin îndemnuri și prin rugăciuni — toți aceștia au arătat importanța și necesitatea vitală pentru români de a se uni într-un singur stat, sub conducerea unui singur domnitor, legat de popor, de nevoile și aspirațiile politice, sociale și culturale ale acestuia.

În încheierea cuvântării festive P. C. diac. prof. Em. Vasilescu o subliniat faptul că Unirea realizată acum 107 ani, la 24 ianuarie 1859, a fost desăvârșită în vremea noastră, când s-au împlinit toate năzuințele, toate idealurile sociale, național-politice și culturale ale poporului nostru pentru care luptaseră marii și vrednicii lui înaintași.

După conferință, întreaga asistență a cîntat *Hora Unirii*.

În continuarea programului s-au citit versuri și proză închinată evenimentului sărbătorit: *Hora lui Cuza Vodă* de V. Alecsandri, *24 Ianuarie* de N. Tăutu, în lectura elevului Vasiliu Vlăduț-Ștefan, cl. V, *Unirea Principatelor* de Gr. Alexandrescu, în lectura elevului Alexandrescu Em. Adrian, cl. IV și *Rugăciunea moldovenilor la alegerea deputaților din 1857 pentru divanul ad-hoc chemat să pregătească Unirea Principatelor Române* în lectura studentului Andrei Alexandru, an III.

Corul Institutului teologic, sub conducerea D-lui prof. Nic. Lungu, a interpretat apoi diferite piese printre care și *Hora Republicii*. Festivitatea a luat sfârșit cu intonarea din nou a *Horei Unirii*.

ASISTENT

ȘEDINȚA ADUNĂRII EPARHIALE A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

Duminică, 12 decembrie 1965, a avut loc ședința Adunării Eparhiale a Sfinței Arhiepiscopii a Bucureștilor, întrunită în sesiune ordinară anuală, sub președinția Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal.

În această zi, la orele 10 dimineața, s-a oficiat în Paraclisul Palatului Patriarhal, în prezența Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul și a membrilor Adunării Eparhiale, un Te-Deum de către un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Preot Alexandru Ionescu, vicar mitropolitan, răspunsurile fiind date de membrii clerici ai Adunării Eparhiale.

După Te-Deum, membrii Adunării Eparhiale au trecut în sala de ședințe din Palatul Patriarhal.

Conform dispozițiilor art. 106, al. ultim din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, pe lângă membrii aleși ai Adunării Eparhiale, au fost prezenți și PP. CC. Preoții: Stan Dimancea, Petre F. Alexandru, Leonida Mateescu, Ion Popa și Mihail Marinescu, consilieri administrativi ai Centrului Eparhial; au mai luat parte ca invitați P. C. Pr. N. Diaconu, inspector eparhial, d-nii: Dumitru Zottu, contabil șef, Virgil Frangu, secretar eparhial, Ion Paraschivescu, arhitect șef, Arhimandrit Justinian Florea, exarhul mănăstirilor.

A fost prezent la ședință și reprezentantul Departamentului Cultelor.

La orele 10,30 P. S. Episcop Dr. Antim, președintele Adunării, deschide ședința și invită la birou pe secretarul general al Adunării și pe cei doi secretari de ședință, — biroul Adunării constituindu-se astfel: președinte — P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, secretar general P. C. Pr. Alexandru Ionescu, și secretari: d-nii Constantin Pavel, profesor universitar, și Toma Rădulescu, profesor secundar, membri ai Adunării.

Se face apelul nominal și se constată prezența tuturor membrilor Adunării Eparhiale, declarându-se Adunarea valabil constituită.

Prea Sfințitul Episcop-Președinte rostește următoarea cuvîntare:

«Onorați membri ai Adunării Eparhiale,

Mai întii, țin să vă prezint salutul meu călduros, Dumneavoastră, distinșilor membri și colaboratori ai acestui for eparhial deliberativ, și să vă transmit urările de bine și de succes ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care mi-a încredințat misiunea de a-l reprezenta și de a prezida lucrările acestei sesiuni ordinare a Adunării noastre.

Aleșii clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor se întrunesc acum, în a patra sesiune a mandatului lor, pentru a lua cunoștință de modul în care a fost organizată viața religioasă a acestei eparhii pe tărîm bisericesc, cultural-social și economic, pentru a

analiza condițiile de muncă și realizările preoțimii din unitățile noastre parohiale.

Întîlnirea noastră de astăzi este dominată de două evenimente de o deosebită importanță pentru destinele țării noastre. În cursul acestui an, ca o consfințire a epocalelor realizări ale poporului nostru din ultima vreme, țara noastră a dat o nouă constituție, — constituție care marchează deplina biruință a socialismului la orașe și sate — și totodată a început a purta un nou nume, îndreptățit de stadiul istoric al dezvoltării ei, Republica Socialistă România.

Ca fii ai acestei țări, profund atașați de toate năzuințele drepte și curate ale poporului nostru și mîndri de toate succesele sale în opera de înflorire economică și culturală a patriei iubite, — folosim prilejul acesta pentru a exprima admirația noastră pentru înțelepții cîrmuitori ai Statului nostru și facem cele mai bune urări pentru succese și mai mari în viitor.

Și în cadrul general al vieții bisericești din țara noastră întîlnirea de astăzi este dominată de cîteva importante evenimente, care se cer semnalate, — pe de o parte ca un omagiu adus Arhipăstorului nostru, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, care a știut să le organizeze; pe de altă parte, pentru că acestea s-au petrecut în mare parte, în aria geografică a eparhiei noastre. Arhiepiscopia Bucureștilor fiind vatra care, prin slujitorii ei bisericești, le-a dat frumusețe și strălucire; mă gîndesc la vizita Primatului Angliei — Arhiepiscopul de Canterbury, vizita Patriarhului Catolicos al tuturor armenilor, vizita președintelui Republicii India și sesiunea reprezentanților Conferinței Bisericilor Europene.

Veți lua cunoștință pe larg, din rapoartele generale ce vă vor fi prezentate, de modul în care conducerea eparhială a organizat lucrarea preoțimii noastre de la parohii, de munca desfășurată în cadrul instituțiilor noastre de învățămînt teologic și de unele realizări ale Centrului Arhiepiscopal. Din toate acestea, mi-ași îngădui să relev cîteva aspecte de ansamblu, care să contribuie la o mai bună înțelegere și reținere a detaliilor.

Astfel, e bine să se știe că noi — Consiliul Eparhial — ne-am aflat neconținut sub directa îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Arhipăstorul canonic al acestei eparhii. Pentru aceea, tot ceea ce s-a înfăptuit în eparhia noastră, trebuie apreciat ca avîndu-și izvorul în călăuzirea înțeleaptă pe carea Prea Fericirea Sa a imprimat-o muncii noastre, a celor de la Centrul Arhiepiscopal și a întregii preoțimii.

În același timp, e bine să se știe că munca noastră s-a desfășurat în condițiile unei depline libertăți religioase. Este cunoscută grija pe care Statul nostru o poartă astăzi monumentelor istorice și — implicit — monumentelor de artă bisericească, pentru care, fie direct, fie prin Departamentul Cultelor, acordă anual subvenții. Recent s-au sporit salariile clerului din bugetul de stat.

Ne-a stăpînit preocuparea de a îndruma activitatea pastorală a preoțimii, căreia i-am trimis la vreme instrucțiunile cuvenite și a cărei muncă

am controlat-o prin organele noastre în subordine — protopopii raionali și inspectorul eparhial. Noi înșine am căutat să ne aflăm cât mai des în mijlocul preoțimii, fie cu prilejul unor manifestări festive — cum sînt slujbele de tîrnosire sau de resfințire a bisericilor, fie cu prilejul conferințelor de orientare. Urmare acestor contacte directe cu realitățile parohiale, am acordat distincții preoților cu activitate meritorie și, unde a fost cazul, am făcut îndemnurile cuvenite celor lăsători sau certați cu disciplina.

Sub raport cultural, în afară de îndrumarea dată preoțimii, prin conferințele de orientare și revista Glasul Bisericii, grija noastră de căpetenie s-a îndreptat către instituțiile de învățămînt pentru pregătirea personalului bisericesc: Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic, și Institutul teologic din București. Aci, prezidarea examenelor de admitere — în vederea unei cît mai temeinice selecționări a candidaților, s-a făcut de Conducerea eparhială, — care s-a îngrijit apoi de asigurarea celor mai bune condiții de studiu și de întreținere materială pentru elevi și studenți în internatul acestor școli.

Cu aleasă bucurie semnalăm faptul că anul acesta au cerut să frecventeze cursurile Seminarului și Institutului nostru teologic un număr de elevi și studenți de peste hotare, care au și fost primiți aici ca bursieri ai Patriarhiei Române. Este o dovadă a bunului nume de care se bucură în lumea creștină Biserica Ortodoxă Română și învățămîntul nostru teologic.

Semnalăm, de asemenea, grija care ne-a stăpinit în legătură cu conservarea locașurilor de cult, pentru care s-au întocmit documentații tehnice și s-au acordat dotații importante din fondurile Centrului Arhiepiscopal.

Prezentînd această viziune de ansamblu a activității ce s-a desfășurat în decursul anului 1965 în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor, rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne ajute în activitatea noastră și — o dată cu ele — a contribui cu și mai mult avînt la opera de ridicare materială și spirituală a țării noastre iubite, Republica Socialistă România».

După rostirea acestei cuvîntări, P. S. Episcop Președinte a propus și Adunarea a aprobat cu însuflețire trimiterea următoarelor telegrame:

«**PREA FERICITULUI PĂRINTE JUSTINIAN
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune anuală de lucru și Noi personal, Vă rugăm să primiți alese și recunoscătoare mulțumiri pentru rîvna și înțelepciunea cu care conduceți treburile sfîntei Biserici Ortodoxe Române și ale acestei Eparhii, pentru pilduitoarea călăuzire a preoțimii întru îndeplinirea misiunii sale pastorale și obștești, pentru neobositele strădanii pe tărîmul luptei pentru apărarea păcii și înflorirea scumpele noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Episcop, Dr. Antim Tîrgovișteanul».

«DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune anuală de lucru și Noi personal Vă rugăm să primiți încredințarea profunde recunoștințe a preoților și credincioșilor ortodocși din această Eparhie, pentru înțeleapta cîrmuire a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România, pe drumul înfloririi sale economice și culturale. O dată cu aceasta, Vă asigurăm de statornică noastră colaborare în lupta pentru apărarea păcii și înfrățirea tuturor popoarelor.

Episcop, Dr. Antim Tîrgovișteanul».

«DOMNULUI PROFESOR DUMITRU DOGARU
SECRETAR GENERAL AL DEPARTAMENTULUI CULTELOR

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune anuală de lucru și Noi personal Vă rugăm să primiți expresia sentimentelor noastre recunoscătoare pentru largă înțelegere arătată față de această Eparhie, în soluționarea problemelor sale și Vă asigurăm de lucrarea noastră statornică în lupta pentru apărarea păcii și pentru înflorirea materială și culturală a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Episcop, Dr. Antim Tîrgovișteanul».

«COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII

LOCO

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în sesiune anuală de lucru, Vă încredințează că preoțimea și credincioșii ortodocși ai acestei Eparhii sînt profund atașați idealurilor de pace și bună înțelegere între toate popoarele lumii și vor depune și de aci înainte strădanii în-suflețite pentru apărarea și slujirea acestor țeluri sfinte, spre binele întregii umanități.

Episcop, Dr. Antim Tîrgovișteanul».

După expedierea telegramelor, părintele secretar general a dat citire componenței Comisiilor Adunării Eparhiale, cărora le repartizează rapoartele întocmite de Consiliul Eparhial, iar P. S. Episcop Președinte, invitînd Comisiile să examineze aceste rapoarte, suspendă ședința pentru o oră.

La redeschiderea ședinței, raportorii Comisiilor au dat citire concluziilor întocmite de Comisii.

Astfel, d-l avocat Vasile Stan, raportorul Comisiei bisericești, a dat citire referatului întocmit de această Comisie privind Raportul general de activitate al Sectorului Administrativ-bisericesc pe anul 1965 și a planului de activitate pe anul 1966.

În continuare, d-l profesor universitar Nicolae Chițescu, raportorul Comisiei culturale, a dat citire referatului întocmit privind Raportul general de activitate pe anul 1965 și planul pe anul 1966 al Sectorului Cultural-social.

D-l inginer Ștefan Ștefaniu, raportorul Comisiei economice-financiare, a dat citire referatului întocmit de această Comisie privind:

1. Contul de execuție bugetară a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și a instituțiilor anexe, cum și bilanțul acestora pe anul 1964;
2. Raportul general de activitate al Sectorului Economic-Financiar al Sfintei Arhiepiscopii și al instituțiilor anexe pe anul 1965;
3. Planurile financiare ale Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și ale instituțiilor anexe pe anul 1966.

După prezentarea acestor referate, au urmat discuții asupra Rapoartelor.

Cel dintâi a luat cuvîntul d-l Academician Profesor Petre Constantinescu-Iași, care după ce a cerut unele informații privind grija pentru monumentele istorice, și-a exprimat mulțumirea pentru faptul că acestor monumente li se dă o deosebită atențiune și că li s-au rînduit ghizi care dau explicațiile necesare, atunci cînd acestea sînt vizitate.

Mulțumind pentru faptul că primește revista Glasul Bisericii, în care apar și articole bine documentate privind istoria Bisericii Ortodoxe Române, d-l profesor academician Petre Constantinescu-Iași declară că se bucură de toate aceste frumoase realizări și că aprobă propunerile comisiilor.

P. C. Arhidiacon profesor dr. N. Nicolaescu, rectorul Institutului teologic din București, referindu-se la activitatea instituțiilor de învățămînt religios, își exprimă satisfacția față de frumoasele realizări ale acestei activități și declară că aprobă rapoartele comisiilor.

D-l profesor N. Chițescu, prorectorul Institutului teologic din București, referindu-se la lucrările de reparații radicale executate la Mînăstirea Cernica, cum și la alte mînăstiri și la foarte multe biserici din Eparhie, își exprimă mulțumirea pentru toate acestea și declară că aprobă propunerile făcute prin rapoartele comisiunilor.

D-l profesor universitar Gheorghe Nițescu, referindu-se la conferințele de orientare a clerului, își exprimă mulțumirea că preoțimea Bisericii Ortodoxe sprijină cu însuflețire zidirea vieții celei noi din țara noastră și declară că aprobă referatele întocmite.

P. C. Protopop Ion Cristache, P. C. Protopop Al. Vlaiculescu, P. C. Pr. Toma Cerouiu, referindu-se la unele aspecte ale activității preoților, declară că aprobă referatele și propunerile ce s-au făcut.

În același sens au mai luat cuvîntul d-nii: inginer Ștefan Ștefaniu, Vasile Pirvu, Tudor Vasile, avocat Vasile Stan, cu toții exprimîndu-și de-

plina satisfacție pentru activitatea desfășurată de Centrul Eparhial și declarînd că aprobă propunerile planurilor de activitate pe anul 1966, aducînd totodată vii și recunoscătoare mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, conducătorul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, și celor ce l-au sprijinit, în frunte cu P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar Patriarhal.

Orele fiind înaintate, P. S. Episcop-Președinte propune Adunării încheierea discuțiilor și aprobarea Rapoartelor de activitate.

Adunarea Eparhială aprobă în unanimitate propunerea P. S. Episcop-Președinte.

În încheiere, după ce a mulțumit membrilor Adunării și mai ales celor ce au luat cuvîntul, pentru sprijinul ce l-au dat și îl dau privind activitatea Sfintei Arhiepiscopii, menționînd faptul că aceasta este vatra unde s-au realizat atîtea întîlniri cu oaspeți veniți de peste hotare și că prin aceasta a fost sprijinită misiunea întregii Sfinte Biserici Ortodoxe Române, subliniind apoi că cel dintîi care a inițiat și a lucrat pentru bunele și frumoasele rezultate ale acestei activități este Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Conducătorul Eparhiei noastre, — P. S. Episcop — Președintele Adunării — declară închisă sesiunea Adunării Eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

ASISTENT

SĂRBĂTORIREA HRAMULUI LA INSTITUTUL ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

În fiecare an, la 30 ianuarie, în ziua praznicului Sfinților Trei mari Dascăli ai lumii și Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, instituțiile de învățămînt din cuprinsul Patriarhiei Române serbează ziua hramului sau patronului lor.

La școlile teologice ortodoxe din București ziua hramului s-a sărbătorit, ca de obicei, cu toată cinstea și fastul cuvenite unui măreț praznic.

În ajunul acestei sărbători, sîmbătă 29 ianuarie, între orele 17,30—19,30, în biserica Sfînta Ecaterina, paraclisul Institutului și Seminarului teologic, s-a oficiat slujba Vecerniei cu Litie și Priveghere.

A doua zi, duminică 30 ianuarie — între orele 8—10 dimineața, un sobor de slujitori, alcătuit din P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, P.C. Pr. Vl. Prelipceanu, P.C. Pr. I. Rămureanu, P.C. diac. rector N. I. Nicolaescu, P. C. Pr. N. C. Buzescu, profesori la Institutul și Seminarul teologic și C. C. diaconi Const. Dumitrescu de la Catedra Sfintei Patriarhii și Const. Diaconescu de la Mînăstirea Antim au oficiat

slujba Sfintei Liturghii, în prezența tuturor profesorilor, studenților și elevilor de la Institutul și Seminarul teologic. A fost de față și reprezentantul Departamentului Cultelor.

Răspunsurile liturgice au fost cîntate de un grup de studenți dirijați de colegul lor Costică Dumitru din anul II.

Predica zilei a fost ținută de studentul Toader N. Dumitru din anul IV. Acesta a rostit un frumos panegiric, în care a elogiat viața, personalitatea și activitatea complexă a Sfinților Trei Ierarhi.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii s-a cîntat un polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru Conducătorii țării noastre.

După polihroniu, P. S. Episcop Dr. Antim Țirgovișteanul, adresîndu-se studenților și elevilor, i-a îndemnat să se străduiască a urma neîncetat exemplul vieții și activității Sfinților Trei Ierarhi, pe care aceștia le-au dăruit în întregime Domnului Hristos și Bisericii Sale. «Fie ca chipul Sfinților Trei Ierarhi sărbătorii astăzi — a spus P. S. Sa — să strălucească în inimile voastre, ale celor ce vă pregătiți în înaltele taine ale Teologiei, să vă lărgească neconținut cercețările voastre teologice și mai cu seamă trăirea voastră în ale Teologiei... Pururea să lumineze chipurile lor în inimile voastre». I-a îndemnat să păstreze o permanentă și sinceră recunoștință profesorilor și tuturor celor ce se ostensesc zi de zi pentru instruirea și educarea lor.

Socotind că o datorie de conștiință este pentru fiecare să-și amintească de înaintașii lor, P.S. Sa a spus: «Gîndul nostru în aceste clipe solemne se îndreaptă cu recunoștință și către cei care ne-au învățat și pe noi altădată. De aceea se cuvine ca să le pomenim astăzi numele în fața Sfîntului Altar din Casa Domnului, zăbovind cîteva clipe într-o slujbă de pomenire...».

După ce P. S. Episcop Antim a mulțumit și a felicitat pe profesori și pe studenți și elevi, făcîndu-le urări de sănătate, — s-a oficiat slujba parastasului pentru cei decedați: ctitorii sfîntului locaș, profesorii și studenții adormiți în Domnul, pomenirea lor constituind un moment impresionant, de pioasă reculegere.

Terminîndu-se slujba consacrată hramului, toți participanții s-au îndreptat spre sala de festivități a Institutului teologic, unde s-a desfășurat un frumos și variat program cultural-artistic.

Întîmpinați în acordurile *Imnului patriarhal*, cîntat de studenți și elevi, — în sala de festivități, împodobită sărbătorește, și-au făcut apariția Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, P. S. Episcopi: Dr. Antim Țirgovișteanul și Dr. Visarion Ploieșteanul, vicari patriarhali și reprezentanții Departamentului Cultelor însoțiți de: P.C. Pr. Al. Ionescu, vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor; P.C. Pr. Nițșor Cazacu, secretarul cabinetului patriarhal; P.C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a Bisericii Ortodoxe Române; P.P.C.C. Preoți: Gh. Soare, D. Fecioru, V. Ștefan, Gh. Iordăchescu și Sabin Verzan, consilieri patriarhali; P.P.C.C. preoți: Stan C. Dimancea,

Petre F. Alexandru, Leonida Mateescu, Ioan Popa și Mihail Marinescu, consilieri mitropolitani; P.P.C.C. Preoți: Olimp Căciulă, Emil Iuga, Z. Mintulescu și N. Diaconu, inspectori bisericești.

Printre cei prezenți în sală se găseau, în afară de profesorii în activitate, și câțiva dintre profesorii onorari ai Institutului teologic.

Programul cultural-artistic s-a desfășurat în comun, prima parte aparținând Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic, iar a doua parte, Institutului teologic.

Elevii seminariști sub conducerea P. C. Pr. prof. Grigore Miron au interpretat trei bucăți muzicale: *Troparul Sf. Trei Ierarhi, pe glas II de la Vecernia mică, Stihira I de la Vecernia Sf. Trei Ierarhi pe glas IV*, ambele compoziții proprii ale profesorului-dirijor, și *Rugăciune* de K. M. Weber, aranjament pentru cor bărbătesc de Pr. prof. Gr. Miron.

Aceste bucăți muzicale au încadrat *cuvîntul festiv* rostit în numele Seminarului teologic de P. C. Pr. prof. D. Popescu, directorul școlii, din care desprindem câteva: Sfinții Trei Ierarhi au slujit altarul cu sfințenie, au pus credința în unire cu faptele de iubire frățească, s-au făcut putere de viață a săracilor și apărători celor obidiți. «Preoți în adevăratul înțeles al cuvîntului, ei au săvîrșit cu cutremur la altar Jertfa cea nesîngeroasă și fiindcă ei înșiși s-au jertfit pentru Hristos și pentru semenii». Sfinții Trei Ierarhi «au sporit puterile spiritualității răsăritene, ca făuritori de seamă ai sufletului ortodox, în care flacăra spiritului creștin se întretaie cu străfulgerarea energiilor divine, creînd desăvîrșita sinteză a complexului creștin. Cu întreaga lor ființă plină de sublimă armonii divine, ei au slujit Ortodoxia pe măsura spiritului lor înduhovnicit și generos, prefăcînd-o într-o simfonie care umple cu acordurile ei minunate cerul și pămîntul».

Vorbitorul a subliniat că Sfinții Trei Ierarhi au dat o deosebită atenție problemelor sociale ale vremii lor.

«Nimic nu prețuiește cît pacea și bunaînțelegerea între oameni» — scria Sfîntul Ioan Gură de Aur. Dintre toate bunurile de pe pămînt, cel mai de preț, după aprecierea Sfîntului Părinte antiohian, este pacea, care «înlătură războiul, risipește teama, alungă dușmănia; pacea e salvatoarea lumii». Sfinții Trei Ierarhi au nutrit un cald sentiment patriotic. «Să cinstești pe mama ta — spunea, de pildă Sfîntul Grigorie de Nazianz — este o datorie sfințită; fiecare are însă și o mamă comună care este *patria*. Trebuie să fii plin de răspundere față de patria ta și să-i închini toate roadele științei tale».

Partea a doua a programului festiv — susținută de studenții teologi — s-a deschis cu cîntarea *Troparul Sfinților Trei Ierarhi pe glas I*, compoziție a D-lui asistent Const. Drăgușin, care a și dirijat-o.

A urmat apoi *alocuția festivă*, rostită în numele Institutului teologic de Dl. prof. N. Chițescu, prorector. Evocînd în prima parte trăsăturile fundamentale ale personalității și multilateralei activități a Sfinților Trei Ierarhi, vorbitorul a subliniat, într-o manieră vie, antrenantă, caracterul învățăturilor Marilor Prăznuți, pe care le-a sintetizat în următoarele cu-

vinte: «Virtuțile care le-au împodobit ostenele vieții însetate de adevărul veșnic și contribuția lor la adâncirea Teologiei creștine au rămas pentru noi izvor de-a pururea nesecat de contemplare și meditație și de adânc folos sufletesc...».

După evocarea personalității și activității Sfinților Trei Ierarhi, au fost subliniate realizările Întâistătătorului Bisericii noastre. Vorbind despre învățămîntul teologic vorbitorul a spus, printre altele: «Nu V-ați mulțumit, Prea Fericite Părinte Patriarh, numai să puneți școlile teologice în slujba Bisericii strămoșești, ci le-ați chemat să se arate la înălțimea vremurilor pe care le trăim. Ne-ați cerut să ne întorcem mai cu temei la izvoarele veșnice ale Ortodoxiei și ne-am întors la Sf. Scriptură și la Sf. Părinți...».

După cuvîntul D-lui prof. N. Chițescu, corul studenților a interpretat *Veniți toți, cîntarea a IV-a de la polielelele Sfinților Trei Ierarhi și Priveghere*, cîntare psaltică pe glas I, ambele armonizate de Dl. prof. N. Lungu.

În continuarea programului, asistența a audiat prelegerea *Conceptia canonică a Sfinților Trei Ierarhi*, ținută de P. C. Pr. Prof. Liviu Stan din care desprindem cîteva date și idei. Zestrea pe care Sfinții Trei Ierarhi au adus-o la îmbogățirea patrimoniului juridic-canonic al Bisericii este deosebit de valoroasă, atît sub raportul cantitativ cît și — mai ales — sub raportul calitativ, al conținutului de idei, — dacă ne gîndim că «veșmîntul canonic al Bisericii nu era încă, în vremea cînd trăiau aceștia, deplin întocmit», ci se găsea într-o «fază de confecționare și de statornicire». De la Sfîntul Vasile ne-au rămas 92 canoane acceptate în codul canonic al Ortodoxiei, 313 pravile scurte și 55 pravile pe larg privind viața monahală, precum și diverse alte îndrumări canonice. De la Sfîntul Grigorie Teologul a rămas un singur canon acceptat de codul canonic al Ortodoxiei și cîteva reflexii la unele probleme canonice. De la Sfîntul Ioan Gură de Aur au rămas o serie de importante îndrumări canonice privitoare la slujirea preoțească, la duhovnicie și la administrarea cu vrednicie a Sfintei Împărtășanii, precum și alte chestiuni de organizare bisericească.

Sfinții Trei Ierarhi, a subliniat vorbitorul «au adîncit și au precizat învățătura despre Biserică situînd orice problemă în viziunea ecumenică a Bisericii, — înțelegînd prin ecumenicitate plenitudinea vieții creștine în timp și spațiu... Fiecare dintre ei au dăltuit prin tîlcuri cît se poate de plastice învățătura că Biserica e trupul tainic al Domnului, (...) că acest trup n-are alt cap (...) decît pe Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos (...)

O altă preocupare de căpetenie a Sfinților Trei Ierarhi a fost păstrarea disciplinei și a bunei rînduiei în viața bisericească din vremea lor. De aceea, ei au pus «accent deosebit pe lucrarea duhovnicească, stabilind norme pentru duhovnici și pentru epitimiile sau pedepsele pe care ei sînt chemați să le aplice».

În partea finală a conferinței sale, P. C. Pr. Prof. L. Stan, raportînd concepția canonică a Sfinților Trei Ierarhi la vechiul drept canonic românesc, a precizat că aceștia «au vegheat ca oblăduitori cerești, la înzestrarea cu

pravile tipărite a Bisericii Ortodoxe Române în veacul al XVII-lea: *Pravila bisericească* în anul 1644, *Pravila lui Vasile Lupu* cunoscută și sub numele de *Cartea românească de învățătură la Pravilele împărătești* din 1646, la care se adaugă, pravilele tipărite în această vreme în Muntenia și în Ardeal. Iar astăzi, din aceeași substanță canonică s-au alcătuit și rînduielile de organizare și de conducere a Bisericii Ortodoxe Române, prin lucrarea directă ori prin îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian».

O surpriză plăcută a constituit-o momentul cînd seminaristii și studenții de peste hotare — cei mai mulți, africani din Etiopia și Uganda — au cîntat în limba română *Sfinte Dumnezeule*, glas V. Programul festiv cultural-artistic a luat sfîrșit după ce corul studenților de sub conducerea D-lui Prof. N. Lungu, a interpretat *Imnul nopții*, de J. Ph. Rameau și *Cîntare păcii* de L. v. Beethoven.

Părăsind sala de festivități, distinșii oaspeți au trecut în sufrageria internatului, frumos împodobită, unde a avut loc tradiționala agapă oferită de conducerea celor două școli. Agapa s-a desfășurat într-o atmosferă deosebit de plăcută. În timpul mesei s-a toastat pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru Departamentul Cultelor.

Pornind de la cuvintele Sfîntului Grigorie Teologul: «...fiecare om are o mamă comună care este patria» — subliniate de P. C. Pr. prof. D. Popescu, directorul Seminarului în alocuția ținută în sala de festivități —, în cuvîntul rostit în timpul agapei Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a evocat momente din trecutul istoric al patriei noastre și al creștinismului ortodox românesc, subliniind importanța Bisericii străbune în istoria neamului nostru. Istoria Bisericii românești împletindu-se într-un tot organic cu istoria poporului, — nu este eveniment istoric-politic de importanță națională în care să nu fie prezentă, alături de popor, și Biserica.

Referindu-se apoi la prețuirea acordată culturii de către Sfinții Trei Ierarhi ai Ortodoxiei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a relevat faptul că și cultura noastră națională a fost sprijinită de Biserică, veacuri de-a rîndul, — ca probă mării cărturari au fost și oameni ai Bisericii: diaconul Coresi, mitropoliții Varlaam, Simion Ștefan, Dosoftei, Antim Ivireanul și alții.

Sub impresia celor evocate de Prea Fericirea Sa și a ecurilor încă vii ale aniversării Unirii Principatelor, marea sărbătoare națională de la 24 ianuarie 1859, corul studenților a cîntat apoi *Hora Unirii* și *Hora Republicii*. După rugăciunea de la sfîrșitul mesei, agapa a luat sfîrșit, — invitații părăsind sala petrecuți de Imnul patriarhal.

A. N. P.

BISERICA PAROHIEI DIN COMUNA BUJORENII

În ziua de 10 octombrie 1965, a avut loc resfințirea bisericii parohiale Bujoreni din cuprinsul protoieriei Videle, — ca urmare a terminării lucrărilor de restaurare efectuate acestui sfânt locaș.

Služba de resfințire a fost oficiată de un sobor de slujitori alcătuit din P. C. Consilier Petre F. Alexandru de la Centrul Eparhial, P. C. Pr. Ion Cristache, protoiereul raionului Videle, Pr. I. Popescu-Slăvuța, parohul bisericii, și C. Diacon F. Mazăre de la Catedrala Sfintei Patriarhii din București.

Răspunsurile au fost cîntate omofon de credincioșii din biserică.

După terminarea Sfintei Liturghii, iau cuvîntul mai mulți vorbitori. Părintele Protoiereu Ion Cristache își exprimă bucuria de a vedea astăzi sfîntul locaș în haină nouă, plin de strălucire. Apreciez că, în urma lucrărilor de restaurare, biserica din parohia Bujoreni a devenit unul dintre cele mai frumoase locașuri de închinare din protopopiat. Felicită cu căldură pe membrii Consiliului și Comitetului parohial și pe enoriașii din această parohie pentru strădaniile depuse în ducerea la bun sfîrșit a lucrărilor de restaurare.

Părintele Ion Popescu-Slăvuța, luînd cuvîntul, face o dare de seamă asupra cheltuielilor necesitate de lucrările de restaurare. Subliniază că, în afară de fondurile proprii, parohia a primit un substanțial ajutor bănesc, în sumă de 53.800 lei, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, prin Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor. Pentru aceasta, în semn de suprem orînagi de recunoștință, Consiliul parohial și-a luat respectuoasa îngăduință de a-l declara prim-cîntor de onoare al sfîntului locaș.

P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru, luînd cuvîntul în încheiere, își exprimă marea bucurie ce a simțit cînd a fost delegat de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian să officieze slujba de resfințire a acestei biserici.

P. C. Sa scoate în evidență, ca și ceilalți vorbitori, permanenta grijă pe care Prea Fericirea Sa o arată față de sfintele locașuri, nu numai din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii, ci și din întreaga țară; și, acolo unde constată din partea credincioșilor tragere de inimă și dragoste pentru Casa Domnului, se bucură nespus și varsă din prisosul inimii obolul, — așa cum a făcut și față de credincioșii parohiei Bujoreni. Îndeamnă pe credincioși să îngrijească de sfîntul locaș să-l frecventeze cu dragoste și să trăiască în bună pace între ei, spre slava lui Dumnezeu și spre binele lor sufletesc. Îi încredințează că va aduce la cunoștința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian sentimentele lor de supremă recunoștință și nețărmurită dragoste de fii supuși și ascultători.

Solemnitatea ia sfîrșit cu oficierea unui Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

A urmat după aceea o agapă în curtea bisericii parohiale.

ASISTENT

BISERICA SFÎNTUL IOAN (ALEXE) DIN ORAȘUL CĂLĂRAȘI

Între bisericile orașului Călărași din regiunea București, mai impunătoare este și biserica Alexe, cunoscută astfel după numele celui ce a zidit-o.

Pisania ei arată că: «Această sfântă biserică s-a edificat din temelie la anul 1884, aprilie în 23, sub patronajul Sfintei și nedespărțitei Treimi, Sfântul Ioan Botezătorul și Sfânta Cuvioasa Paraschiva, în timpul prea înălțatului domn și mitropolit primat Calinic».

Cu trecerea anilor, zidurile bisericii s-au deteriorat, pictura s-a acoperit de fumul luminărilor, iar pe alocurea s-a și pătat, ceea ce a determinat pe vrednicul preot paroh Ioan Vasile să pornească împreună cu bunii săi enoriași la refacerea sfântului locaș.

Și astfel, în anii 1963, 1964, i-au reparat zidurile, iar în 1965 s-a făcut lucrarea de spălare și refaceere a picturii.

Sfârșindu-se lucrările de reparație a fost nevoie — potrivit rînduie-lilor canonice — de resfințirea bisericii și această slujbă s-a oficiat în ziua de 27 decembrie 1965, de către P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul — Vicar Patriarhal.

La sosirea în biserică, în dimineața zilei amintite, P. S. Episcop a fost întâmpinat de P. C. Pr. Ioan Purcărea, protoiereul raionului Călărași, de preoții bisericii, de membrii Consiliului și Epitropiei parohiale și de credincioși.

S-a oficiat slujba de sfințire a apei, s-a făcut traționala ocolire a bisericii, rostindu-se rugăciunile de resfințire, după care Părintele Aléxandru Ionescu, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii, a dat citire documentului întocmit în această împrejurare.

S-a oficiat după aceea Sfânta Liturghie de către P. S. Episcop Antim înconjurat de un sobor de preoți alcătuit din: P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii, P. C. Pr. Leonida Mateescu, Consilier Administrativ al Sfintei Arhiepiscopii, P. C. Pr. I. Purcărea, protoiereul raionului Călărași, P. C. Pr. Ioan Vasile, paroh, și Al. Pirlea de la biserica Sfântul Ioan, P. C. Pr. Nicolae Popescu — Sfântul Nicolae, P. C. Pr. Gavril Negoită, — Sfinții Împărați, P. C. Pr. Marius Trifu, secretarul protoieriei, arhidiacon Ev. Dascălu și diacon F. Mazăre de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Alexandru Z. Ionescu de la biserica Sfântul Gheorghe-Călărași.

După oficierea Sfintei Liturghii, P. C. Protoiereu Ioan Purcărea a prezentat un scurt raport asupra activității preoților din protoierie și a rugat pe P. S. Episcop să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian asigurarea dragostei și devotamentului clerului și credincioșilor din raionul Călărași.

A luat cuvîntul după aceea preotul Ioan Vasile, parohul bisericii Sfîntul Ioan, prezentînd o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor executate, cum și un mic istoric al bisericii respective.

Biserica Sfântul Ioan din Călărași, zidită în anul 1884, este ctitoria bunului creștin Alexe Popescu, venit aici de prin părțile Brașovului. Acesta, urmînd pilda economului înțelept din Evanghelie, a lăsat amintirea unei vieți demne de cele mai înalte simțăminte pentru binele obștesc, zidind alte două biserici: una în satul Crunți, raionul Slobozia, iar alta în comuna Mărcuș, în părțile Brașovului.

Cartea vieții ctitorului Alexe Popescu, care și-a dat obștescul sfîrșit la doi ani după zidirea bisericii, este plină de fapte pilduitoare. Între acestea, biserica Sfântul Ioan, de proporții impunătoare, prezintă o fericită împletire de elemente ale stilului arhitectonic bisericesc de dincolo de munți, cu elemente de arhitectură muntenească, cu un decor exterior bogat: pictura, cu admirabile calități artistice, care s-a păstrat atît de bine după 80 de ani, este opera pictorului D. Teodorescu, elev al cunoscutei pe vremuri școală de pictori din Buzău.

Actuala lucrare de spălare și recondiționare a picturii, care a urmat după însemnate reparații la ziduri și la acoperiș, în cursul anilor precedenți, a costat cca. 70.000 lei, din care 20.000 lei au fost trimiși ca ajutor din partea Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

În încheierea cuvîntării sale, părintele paroh Ioan Vasile aduce vii mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru ajutorul acordat prin Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, cum și enoriașilor respectivi, care, cu atîta dragoste și-au dat obolul pentru înfrumusețarea sfintei biserici.

A vorbit după aceea d-l Gheorghe Dumitrescu, consilier parohial, care a adus mulțumiri P. S. Episcop — Vicar pentru ajutorul primit de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor, cum și pentru dragostea cu care a răspuns dorinței Consiliului parohiei de a veni în orașul Călărași, oferind credincioșilor o impunătoare slujbă arhierescă.

Luînd cuvîntul, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii, referindu-se la viața mucenicească a Sfîntului Arhidiacon Ștefan, a subliniat faptul că lucrarea ce au săvîrșit enoriașii și preoții bisericii Sfîntul Ioan din Călărași constituie o exemplară cinstire a jertfei pentru credință a acestui întîi mucenic al Bisericii creștine.

P. C. Pr. Leonida Mateescu, în cuvîntul său, a adus elogii și felicitări preoților parohiei pentru rîvna depusă în împodobirea Casei Domnului, anunțînd totodată că pentru frumoasa lor activitate gospodărească preoții bisericii: Ioan Vasile, — paroh și Al. Pirlea au fost distinși de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu rangul de «econom stavrofor».

Ultimul a vorbit P. S. Episcop Dr. Antim, care prin îndemnuri înțelepte și prin cuvinte calde a dat expresie sentimentelor sale de mulțumire sufletească pentru ceea ce a constatat în această împrejurare.

Împărtășind tuturoră părinteștile sale binecuvîntări, P. S. Sa a vorbit în continuare despre rolul Bisericii în viața credincioșilor, îndemnînd pe cei de față să fie mereu buni și vrednici creștini, îngrijindu-se de îmbogățirea comorii sufletelor lor prin fapte bune, fiind în același timp și cetățeni loiali și sinceri, contribuind fiecare în parte cu puteri sporite la zidi-

rea vieții celei nouă ce se construiește în scumpa noastră țară, Republica Socialistă România.

În încheierea cuvântării sale, P. S. Episcop transmite tuturor binecuvântările Prea Fericitului Patriarh Justinian, îndrumătorul preoțimii și credincioșilor sfintei noastre Biserici, și făgăduiește că-l va informa despre frumoasele realizări ce a constatat la biserica Sfântul Ioan din orașul Călărași.

După terminarea cuvântărilor și după hirotesirea celor doi preoți ca iconomi stavrofori, s-a oficiat un polihroniu pentru conducătorii statului, pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru slujitorii, consilierii și enoriașii bisericii Sfântul Ioan din Călărași, cum și pentru toți cei ce au participat la această solemnitate.

În casa părintelui paroh Ioan Vasile a avut loc după aceea o agapă.

Deși în plină iarnă, ziua de 27 decembrie 1965 a fost o zi cu un cer senin, cu un soare cald și luminos, ca la început de primăvară, ceea ce a contribuit ca sărbătorirea aceasta să se întipărească și mai mult în mințile și în sufletul tuturor participanților.

ASISTENT

BISERICA PAROHIALĂ DIN SATUL PANTELIMON

În partea de răsărit a orașului București, după trecerea apei Colentina, pe șoseaua ce merge spre Călărași, se găsește comuna Pantelimon, subordonată raionului 23 August.

Satul Pantelimon datează din a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Biserica satului se găsește pe pieptul unui mic deal, în stînga șoselei. Pisania bisericii arată că :

«Această sfîntă și dumnezeiască biserică, cu patronul Sf. Ierarh Nicolae, făcătorul de minuni, fiind veche și de birne de lemn, ajungînd în desăvîrșită ruină, locuitorii acestei comuni rugînd pe D. Ioan Lăzărescu locuitor și proprietar în această comună Pantelimon, acesta prin ajutorul și stăruința ce a depus s-a început reclădirea în ziua de Sf. Pantelimon anul 1880 iulie 27, pe lîngă care s-au mai asociat și au venit în ajutor D. Hristache Carusso cu soția sa Ana născută Sachelarie, Dna Elena Constantinescu, Dnii Anghel Badea, Ion Ungureanu și alți binevoitori crescini, contribuind și locuitorii acestei comune, s-a săvîrșit și s-a înfrumusețat așa precum se vede; la a cărei reclădire pe lîngă hramul Sf. Nicolae s-au mai adăogat și alte două hramuri: Sf. Ioan Botezătorul după dorința Dlui Ion

Lăzărescu și Sf. Ștefan după dorința Dnei Elena Constantinescu, sfințindu-se la anul 1883 mai 29».

Biserica a suferit foarte mult de pe urma cutremurului din anul 1940, din care cauză, parohienii, în frunte cu părintele paroh Vasile Ionescu, au fost nevoiți să depună multă muncă pentru refacerea ei.

Începînd cu anul 1942, au consolidat-o, scoțîndu-i igrasia, legînd-o cu o centură de beton și adăogîndu-i pridvorul existent; i-au înlocuit ferestrele de lemn cu ferestre de fier, au refăcut turlele, reducîndu-le din ferestre, le-au învelit cu tablă nouă; au făcut de jur împrejurul bisericii un trotuar de beton, au nivelat curtea și au făcut niște trepte de beton de la poartă pînă la intrarea în biserică; au îngrădit o parte a curții cu prefabricate; au făcut la intrare porți de fier, au făcut în curtea bisericii un puț american¹, iar în anii 1958—1959, au retencuit interiorul bisericii, i-au reparat acoperișul și au vopsit ambele turle.

După ce i-au făcut acoperișul și zidurile, i-au făcut pictură din nou, — lucrarea acesteia începînd în anul 1960, fiind executată în cadrul șantierului-școală organizat de Comisiunea de pictură bisericească a Sfintei Patriarhii.

Cînd toate lucrările de reparație radicală și cele de pictură au fost terminate, părintele paroh a cerut Sfintei Arhiepiscopii aprobarea pentru oficierea slujbei de sfințire și Prea Fericitul Patriarh Justinian a dat delegație Prea Sfințitului Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul să officieze slujba de resfințire.

Slujba aceasta s-a oficiat în ziua de 6 decembrie 1965.

După sfințirea apei și ocolirea tradițională a sfintei biserici, Prea Sfințitul Episcop a rostit rugăciunile de resfințire a bisericii și a picturii acesteia, după care părintele Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii, a dat citire documentului întocmit în această împrejurare, cu următorul cuprins:

«Astăzi, 6 decembrie 1965, s-a săvîrșit sfințirea picturii din nou a bisericii «Sf. Nicolae» din comuna Pantelimon, raionul 23 August, de către Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar al Sfintei Patriarhii,

1. În sat se găsește o fîntină numită «Cișmeaua Turcului». Există legenda că acest nume se datorește următorului fapt: În vremea cînd Sfîntul Calinic era stăreț al sfintei mănăstiri Cernica, turcii au format o garnizoană la Pantelimon. Pașa care comanda această garnizoană făcuse o mulțime de abuzuri, — între care și răpirea unei maici de la Mînăstirea Pasărea. — pentru care lucru Sfîntul Calinic a protestat, ceea ce l-a determinat pe pașa să ia unele măsuri împotriva mînăstirii, avînd chiar intenția să tragă cu tunurile în zidurile acesteia.

În noaptea cînd era hotărît să se aducă la îndeplinire această măsură a pașei, unul din slujitorii lui, într-un acces de nebunie, a tras cu pistolul asupra pașei, însă glontelile a nimerit în punga cu galbeni pe care o purta pașa la brîu și a ricoșat, scăpînd astfel pașa cu viață.

Drept recunoștință lui Alah, pașa a trimis galbenii ce se găseau în pungă Sfîntului Calinic, cu indicația ca — cu acești bani să se facă o fîntină la Cernica.

Sfîntul Calinic a refuzat primirea galbenilor și l-a obligat pe pașa să facă el această fîntină, sfîntul mulțumindu-se doar ca să-i arate locul unde să se facă fîntina.

înconjurat de un sobor de preoți format din P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Sfintei Mitropolii, P. C. Pr. Leonida Mateescu, P. C. Pr. Stan Dimancea, Consilieri ai Sfintei Arhiepiscopii, P. C. Pr. Octavian Popescu, Protoiereul Circ. II Capitală, P. C. Pr. Vasile R. Ionescu, paroh, și P. C. Pr. Vasile Colăcescu, slujitori ai bisericii, P. C. Diac. Gheorghe Buda, secretarul Protoieriei II Capitală, P. C. Diac. Constantin Dumitrescu, de la Catedrala Sfintei Patriarhii.

Pictura bisericii s-a executat cu sprijinul larg al Prea Fericitului Patriarh Justinian și cu supravegherea Comisiei de pictură bisericească, de către Ion Taflan și cu ajutorul material al Sfintei Arhiepiscopii și al credincioșilor din parohie». Urmează semnăturile participanților.

S-a oficiat după aceea Sfânta Liturghie. Predica zilei a fost rostită de P. C. Preot Alexandru Ionescu, care a vorbit despre viața Sfântului Ierarh Nicolae.

După oficierea Sfintei Liturghii, părintele protoiereu Octavian Popescu, salutând prezența P. S. Episcop Dr. Antim la această frumoasă sărbătoare a bisericii din Pantelimon, — a făcut o scurtă dare de seamă asupra activității preoților din Circ. II Capitală, menționând parohiile unde se execută lucrări de reparație, cu sprijinul enoriașilor, al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și al Onor. Departament al Cultelor, ca de ex.: la biserica parohiei Mărcuța.

A luat cuvîntul apoi D-l Radu Constantinescu, epitrop al bisericii, care, în numele enoriașilor și al Consiliului parohial, a mulțumit Prea Sfințitului Episcop pentru aceea că a venit în satul Pantelimon să ofere credincioșilor respectivi o slujbă arhierescă.

A urmat la cuvînt părintele paroh Vasile Ionescu, care a făcut un raport asupra lucrărilor ce s-au executat începînd cu anul 1942.

«Aduc cele mai recunoscătoare mulțumiri — a spus părintele paroh în partea ultimă a cuvîntării sale — Prea Fericitului Patriarh Justinian care a ctitorit biserica noastră întru căpătarea strălucirii ei de Casă a lui Dumnezeu, bine împodobită, pe de o parte făcînd-o biserică-șantier de pictură, de pe alta ajutîndu-ne cu frumoase sume de bani

Fără acest prețios ajutor, fără această grijă părintească, noi nu am fi reușit în lucrarea noastră, deoarece ne depășeau posibilitățile materiale.

Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, cunoscut azi în toată lumea ca un ierarh al păcii și al dreptății, în sfînta noastră Biserică este cunoscut ca un mare ctitor, restaurator al bisericilor și mînăstirilor din țara noastră.

Și-a lăsat semnul dragostei sale pentru Casa Domnului și în parohia noastră, ajutîndu-ne să ne putem face o biserică frumoasă, ca nouă să ne fie pururea «ochii deschiși, ziua și noaptea, în biserica aceasta pentru care Tu ai zis: Numele Meu va fi acolo, să ascultați strigarea și rugăciunea cu care robul Tău se va ruga în locul acesta» (I Împărați VIII, 29).

Aducem cuvinte de mulțumire Onor. Departament al Cultelor pentru toată grija cu care ocrotește sfintele locașuri și asigură buna desfășurare a exprimării sentimentelor religioase ale credincioșilor noștri.

Aducem mulțumiri Prea Sfinției Voastre, Prea Sfințite Părinte Episcop Antim, în primul rând pentru că, în calitate de președinte al Comisiei de pictură, ați condus și cercetat lucrările de pictură de la biserica noastră, și al doilea, pentru dragostea cu care ați primit să veniți și să ne sfințiți biserica și să slujiți prima Liturghie arhierescă în biserica nou-sfințită.

A fost pentru noi și credincioșii noștri o mare mângiere sufletească să vedem pe acela ce reprezintă haric pe Mîntuitorul și pe sfinții Săi apostoli slujind cu sfință măreție taina Sfintei Euharistii».

În încheiere, a mulțumit credincioșilor, enoriașilor și membrilor Consiliului parohiei pentru ajutorul material și moral pe care i l-au dat.

«Preoții și credincioșii parohiei Pantelimon-sat — a încheiat părintele Vasile Ionescu — asigură Conducerea Bisericii și Conducerea de Stat că vor lupta cu mai multă râvnă pentru binele Bisericii și al Patriei noastre pentru fericirea poporului, pentru făurirea păcii în lume».

Părintele Consilier Leonida Mateescu, referindu-se la frumoasa activitate a preoților acestei biserici — Vasile Ionescu și Vasile Colăcescu — a făcut cunoscut că Prea Fericitul Patriarh a aprobat propunerea Permanenței Consiliului Eparhial ca acestora să li se acorde rangul de iconom stavrofor.

Cel din urmă a vorbit Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, care a împărtășit celor de față, din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, binecuvîntări arhieresti și doriri de sănătate.

«Frumoasa pictură ce s-a executat aici — a spus Prea Sfinția Sa — umple inima de bucurie, căci se vede aici strădania credincioșilor — jertfa lor —, la care se adăogă ajutorul Comisiei de pictură bisericească și al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor».

Admirînd frumoasa poziție a bisericii, Prea Sfinția Sa a dat sfat preoților și credincioșilor ca și pe viitor să depună aceeași râvnă pentru buna gospodărire a acesteia.

În încheierea cuvîntării sale, Prea Sfințitul a dat frumoase îndemnuri credincioșilor ca aceștia să depună muncă și pentru înfrumusețarea altor lucrări obștești ale satului, căci astfel vor dovedi că sînt buni creștini și cetățeni cinstiti ai Patriei noastre dragi, a cărei Conducere lucrează cu multă însuflețire pentru prosperitatea fiilor țării noastre și pentru asigurarea unei păci trainice pe pămînt.

După cuvîntare, Prea Sfințitul a rostit rugăciunile de hirotesire a celor doi preoți ca iconomi stavrofori.

S-a oficiat Polihroniu pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru slujitorii, consilierii parohiali și enoriașii bisericii din satul Pantelimon, cum și pentru toți cei ce au luat parte la această sfință și dumnezeiască slujbă.

În casa părintelui paroh Vasile Ionescu a avut loc o agapă, la care au participat Prea Sfințitul Episcop Antim, preoții și diaconii care l-au asistat la slujbă, cărora li s-a adăogat venerabilul preot Ioan Zinculescu-Telega.

Ziua de 6 decembrie 1965 a rămas adînc întipărită în sufletele enoriașilor bisericii Pantelimon-Sat.

ASISTENT

REDESCHIDERA BISERICII DIN PAROHIA CIOCĂNEȘTI-SÎRBI; RAIONUL CĂLĂRAȘI

Duminică, 19 decembrie 1965, a avut loc, într-un cadru festiv, solemnitatea religioasă pentru redeschiderea bisericii parohiale din comuna Ciocănești-Sirbi raionul Călărași, regiunea București — ca urmare a terminării lucrărilor de restaurare a sfintului locaș.

Slujba bisericească a fost oficiată de un sobor de preoți, format din: PP. CC. Preoți Ion Purcărea, protopopul raionului Călărași, Marius Trifu de la parohia Modelu, secretarul protoieriei, Mihail Iordănescu de la parohia Smîrdan, Nicolae Gheorghe de la parohia Ciocănești-Mărgineni, Alecu Zamfir de la parohia Andolina și Grigore Mitu, parohul bisericii-gază.

Răspunsurile stranei la slujba de tîrnosire și la Sfînta Liturghie au fost date de corul catedralei Sfîntul Nicolae din orașul Călărași.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Alecu Zamfir.

Într-o scurtă dare de seamă făcînd de preotul paroh al bisericii din Ciocănești-Sirbi, acesta a arătat strădaniile depuse de enoriași pentru restaurarea bisericii.

Plin de bucurie și de mulțumire, văzîndu-și lucrarea dusă la capăt, părintele-paroh Grigore Mitu a mulțumit cu recunoștință atît credincioșilor pentru contribuția lor, cît și Centrului Eparhial pentru ajutorul dat.

La sfîrșit, părintele protoiereu Ion Purcărea, mărturisind de asemenea bucuria prilejuită de constatarea ducerii la bun sfîrșit a lucrărilor de restaurare a acestei biserici — act care dovedește atît credința lucrătoare prin fapte a enoriașilor și dragostea lor pentru Casa Domnului, cît și deplina libertate religioasă de care se bucură credincioșii cultelor din patria noastră — a împărtășit celor de față binecuvîntările Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Festivitatea s-a încheiat cu o agapă.

ASISTENT

PROTOIEREUL VASILE HĂISAN

În ziua de 8 ianuarie 1966, în urma unui atac de cord, a adormit întru Domnul preotul Vasile Hăisan, paroh al parohiei Sinaia și protoiereu al raionului Cîmpina. Vestea tristă a încetării din viață a vrednicului protoiereu a umplut de durere nu numai pe membrii familiei sale și pe enoriașii parohiei Sinaia, ci și pe toți preoții din raionul Cîmpina, care l-au iubit și prețuit.

Ceremonia înmormîntării a avut loc în ziua de 11 ianuarie a. c., în biserica parohială din Sinaia, sicriul cu rămășițele pămîntești ale regretatului dispărut, fiind depus în fața altarului. Slujba prohodirii a fost săvîrșită de P. S. Episcop Pavel Șerpe, înconjurat de P. C. Pr. Nițșor Cazacu, Secretarul Cabinetului Patriarhal. — delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian — și de un sobor de 45 preoți și 2 diaconi din raionul Cîmpina.

La sfîrșitul slujbei, au rostit cuvîntări, omagiind personalitatea regretatului dispărut, Pr. Gh. Floroiu, împreună slujitorul său de la parohia Sinaia, Pr. Ion Moraru-Bușteni, preotul comunității catolice din Sinaia, P. C. Pr. N. Cazacu și P. S. Episcop Pavel Șerpe.

Protoiereul Vasile Hăisan s-a născut în 1903, în comuna Văleni raionul Roman. Cursurile primare le-a făcut în satul natal; cele secundare le-a început la seminarul din Galați, de unde s-a transferat apoi la seminarul din Roman. Studiile universitare le-a absolvit la Facultatea de teologie din București, unde și-a susținut și promovat și examenul de licență.

După terminarea studiilor teologice, s-a căsătorit și a fost hirotonit preot pe seama parohiei Sinaia, pe care a păstorit-o 36 ani. Înfăptuirea cea mai de seamă aici a fost zidirea bisericii parohiale, o adevărată operă arhitecturală, la care s-a lucrat 6 ani. A fost un predicator talentat și un bun minutor al Sfintei Scripturi, coordonatele prediciei lui fiind dragostea frățească, înțelegerea și pacea între oameni.

Conducerea bisericească i-a recunoscut meritele și, în iunie 1963, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian i-a conferit Crucea Patriarhală și rangul de iconom stavrofor. «Prea Fericirea Sa a regretat moartea protoiereului Vasile Hăisan — a spus P. C. Pr. N. Cazacu, Secretar Patriarhal, — și-l dă drept pildă de urmat nu numai preoților din raionul Cîmpina, dar și din întreaga țară».

După terminarea prohodirii, sicriul cu corpul neinsuflătit al celui ce fusese protoiereul Vasile Hăisan, însoțit de soborul de slujitori și de credincioși veniți să-și ia ultimul rămas bun, — după ocolirea sfîntului locaș, potrivit datinii — a fost îngropat în partea stîngă, lîngă temelia bisericii pe care a ctitorit-o și în care a slujit 25 de ani.

Bunul Dumnezeu să-l așeze cu dreptii Săi și să-l odihnească în pace, iar noi îi vom păstra o amintire veșnică.

Pr. I. MORARU-Bușteni

PREOTUL DUMITRU POPESCU

În ziua de 11 februarie 1966, a încetat din viață pr. Dumitru Popescu, slujitor la biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Capitală.

Născut în 1902, în comuna Lădești-Vilcea, pr. Dumitru Popescu a urmat cursurile Seminarului Central și ale Facultății de teologie din București, pe care a absolvă în 1930. — an în care se căsătorește și este hirotonit preot pe seama parohiei din comuna Gostinu de lângă Giurgiu. Aici păstorește șase ani, pînă în 1936, cînd este transferat la cerere la parohia Sfântul Ioan Botezătorul din București, pe care o păstorește pînă la moarte.

Slujba de prohodire a avut loc în sfîntul locaș al cărui slujitor a fost aproape 30 de ani și a fost oficiată de un sobor de 20 preoți, în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Au fost de față numeroși credincioși veniți să-și ia ultimul bun rămas de la părințele lor sufletesc, pccat pentru: totdeauna dintre ei.

Despre viața și activitatea celui decedat au vorbit: P. C. Vicar Alexandru Ionescu, PP. CC. Preoți: Octavian Popescu, protoiereul Circ. II Capitală, Ioan Mihuț, parohul bisericii Sfântul Ioan Botezătorul; C. Diaconescu de la parohia Gostinu-Giurgiu și un consilier parohial. Cu toții au ținut să sublinieze însușirile intelectuale, spirituale, morale și pastorale-gospodărești ale celui care a fost preotul Dumitru Popescu.

Sicriul cu corpul neînsuflețit a fost înmormîntat în curtea bisericii, la temelia sfîntului locaș, pe care cel mutat spre cele veșnice l-a cîstit cu aleasă slujire timp de trei decenii.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace împreună cu aleșii săi.

ASISTENT

EPISCOPIA BUZĂULUI

SOLEMNITATEA SFINȚIRII BISERICII NOI DIN PAROHIA SĂPOCA, RAIONUL BUZĂU — REGIUNEA PLOIEȘTI

La numai cîțiva kilometri departe de vatra Episcopiei, unde se varsă Slănicul în apa Buzăului, se află comuna Săpoca. Ani de zile și parohia Săpoca a dus o viață modestă cu cele aproape 300 familii ale ei, desfășurîndu-și activitatea în jurul unei bisericeuțe așezată dincolo de apa Slănicului, izolată de grosul parohiei care era situată la șosea. În 1956, simțînd

nevoia imperioasă a unui locaş de închinare. parohul St. Ionescu a pus temelia unei noi biserici pe care a reuşit s-o termine în 1965.

Biserica a fost temeluită pe un piept de deal la confluenţa celor două ape. Construirea acestei biserici, constituie dovada preţioasă despre dragostea enoriaşilor din Săpoca pentru sfântul locaş şi chiar o dovadă a libertăţii religioase pe care Constituţia o acordă. La cheltuielile pentru construirea şi pictarea bisericii, a contribuit şi Sfânta Episcopie Buzău prin largă înţelegere a P. S. Antim. Subliniem în mod special preţioasa lucrare de pictură în frescă, cu care pictorul Andrei Răileanu a împodobit biserica.

Solemnitatea sfinţirii a avut loc în ziua de 14 noiembrie 1965 şi a prilejuit o sărbătoare creştinească. Credincioşii au zăbovit pentru a trece să se închine înaintea altarului nou sfinţit de P. S. Episcop Antim al Buzăului; au ascultat cu răbdare sfânta liturghie arhierescă şi cuvântările rostite şi au primit sfânta anafură din mâna P. S. Episcop.

După ce s-a consumat ritualul sfinţirii şi s-au împlinit toate cele rînduite pentru înnoşirea bisericii, *Parohul Ştefan Ionescu* a prezentat raportul său privind lucrarea noii biserici.

Cuvinte de adevărată înaltare duhovnicească a rostit şi *P. C. Protopop N. Sburlan* care a scos în relief meritele pastorale ale parohului Ştefan Ionescu care a fost timp de zece ani preşedintele Consistorului eparhial şi care s-a remarcat printr-o activitate pastorală demnă de toată lauda.

În cuvîntarea pe care a rostit-o, *P. S. Episcop Antim* a spus că din îndemnul cugetului lor credincioşii din Săpoca au oferit Mîntuitorului Hristos această biserică, expresie a dragostei lor fată de Atotputernicul Dumnezeu. A lăudat spiritul de jertfelnicie al credincioşilor şi i-a îndemnat ca în viitor să cinstească pe Domnul Hristos printr-o trăire creştinească curată, prin bună înţelegere şi dragoste frătească, prin respect fată de autoritate. Despre parohul Ştefan Ionescu, P. S. Episcop a spus cuvinte de aleasă apreciere.

Drept răsplată pentru activitatea sa, parohul Ştefan Ionescu a primit rangul de iconom stavrofor şi i s-a făcut convenita hirotésie. Apoi s-a oficiat un parastas pentru ctitori, după care s-a oferit la casa preotului o masă frătească.

RESFINŢIRI DE BISERICI

La parohia Brăhăşeşti I raion Tecuci. Duminică 30 octombrie 1965 s-a oficiat în parohia Brăhăşeşti I din raionul Tecuci sfânta liturghie arhierescă de către Prea Sfinţia Sa Episcopul Antim al Buzăului, cu care prilej s-a făcut şi resfinţirea bisericii, după lucrările de reparaţie şi pictură din

nou ce s-au executat în ultimii ani. În pisania acestei biserici am citit că ea «a fost construită din temelie pe locul sfântului locaş din 1632 dărîmat de cutremurul din 1940». Amintim că biserica fusese dată cultului cu ani în urmă, fiind numai în roşu, din necesităţi cultice. Între timp s-a pictat catapeteasma de către artistul Titel Benea din Buzău, iar pictura murală s-a făcut de Dumitru Hornung. Ostenitor pentru înălţarea sfântului locaş a fost C. Preot-paroh Gheorghe Ganea, căruia credincioşii i-au dat tot sprijinul, aducînd şi Episcopia Buzău un ajutor de 7000 lei.

Acum la sfinţire, biserica s-a înfăţişat cu aleasa ei podoabă, plină de daruri şi frumuseţi, încîntînd credincioşii prezenţi şi dînd enoriaşilor bucuria legitimă a unei realizări preţioase. De aceea în cuvîntarea sa *parohul Gh. Ganea* a mărturisit că poporul a fost harnic, cu tragere de inimă, ascultător şi chibzuit în lucrarea lui... «Pe toţi ne-a călăuzit dorul de frumos, a spus părintele-paroh, ne-a stăpînit dorul de a pătrunde tainele cereşti. Mulţumim Prea Sfinţitului Episcop care ne-a povăţuit şi ne-a susţinut, mulţumim regimului de libertate religioasă, mulţumim poporului care ne-a sprijinit...».

Această manifestare duhovnicească s-a încheiat cu cuvîntul P. Sf. *Episcop Antim* care şi-a exprimat bucuria că se află în acele meleaguri, ca să sfinţească biserica din Brăhăşeşti. A lăudat strădaniile credincioşilor în frunte cu Pr. Ganea, apreciînd că această parohie este bine organizată, cu un preot vrednic. A îndemnat pe credincioşi să cerceteze biserica, unde vor afla adevărul învăţaturii Domnului Hristos şi vor simţi dragostea de mamă a Bisericii. Exprimînd doriri de bine pentru toţi cei de faţă, P. S. Episcop a îndemnat la înfrăţire în muncă.

Apoi credincioşii au primit sfînta anafură şi s-au întors cu voie bună la casele lor, ducînd cu ei amintiri frumoase şi bogăţia îndemnurilor primite.

La parohia Ciocile raion Făurei, credincioşii şi slujitorii au trăit în ziua de 7 noiembrie 1965 clipe de adîncă şi duhovnicească bucurie, cînd P. S. Episcop al Buzăului Dr. Antim Angelescu a venit cu duh părintesc mîngîietor, înfruntînd osteneala celor peste 70 ani, pentru a aprecia jertfelnicia şi spiritul de dăruire al credincioşilor şi pentru a sfinţi munca pe care toţi au depus-o pentru înnoirea bisericii parohiale. Biserica din Ciocile a fost zidită în anul 1875 şi s-a mai reparat în timp de către Preoţii C. Popovici şi Gh. Lăzărescu. Marele cutremur din 1940 n-a cauzat stricăciuni edificiului bisericesc, dar vremea a făcut ca pictura să-şi piardă frumuseţea, încît s-a simţit nevoia unei restaurări. Astfel s-a început refacerea picturii în anul 1964 cu pictoriţa A. Cantaragiu, de către parohul Ion Madan. La scurt timp a preluat parohiatul C. Pr. Marin Dinescu care a condus lucrarea la bun sfîrşit, cu concursul enoriaşilor, cu ajutorul Sfintei Episcopii şi cu deplina înţelegere a autorităţilor locale.

Credincioşii din parohia Ciocile au primit cu bucurie acest eveniment bisericesc şi au fost prezenţi la biserică, ascultînd cu evlavie slujba şi luînd aminte la îndemnurile date de îndrumătorii lor duhovniceşti. În

raportul pe care l-a prezentat *C. Paroh Marin Dinescu* a arătat eforturile depuse pentru terminarea lucrării și a mulțumit enoriașilor ca și *P. S. Episcop* pentru ajutorul dat. Părintele-paroh a încredințat pe Chiriarhul său că și pe mai departe va ști să-și facă datoria împreună cu colegul său, spre binele bisericii și al patriei.

În cuvîntul său *P. C. Protopop Gh. Cloșcă* a scos în evidență munca celor doi slujitori și a credincioșilor, subliniind că această realizare pe plan bisericesc este o dovadă vie a libertății religioase de care se bucură biserica și credincioșii din partea noastră.

Luînd cuvîntul în încheiere, *P. S. Episcop Antim* a dat grai simțămintelor sale de satisfacție pentru activitatea desfășurată la parohia Ciocile pentru biserică. Lăudînd osîrdia preoților și a credincioșilor, *P. S. Episcop* le-a dat povățuiri părintești de a trăi în bună frățietate, de a se ajuta, sfătui și înfrăți în muncă. I-a îndemnat să păstreze cu grijă datoriile față de cei răposați și să se îngrijească de pregătirea lor sufletească în postul ce va veni al Nașterii Domnului. În încheierea cuvîntului său, *P. S. Episcop* a apreciat vrednicia parohului *M. Dinescu* și buna gospodărire a parohiei și l-a sfătuit să fie și pe viitor la înălțimea misiunii sale, fiind în același timp un model de viață pentru credincioși. Apoi *P. S. Episcop* a dat binecuvîntare arhirescă celor prezenți, mărturisind că cu greu se desparte de credincioși și că pleacă spre reședința sa cu sufletul plin de bucurie duhovnicească.

Pr. MARIN M. NEGULESCU

NOTE DE LECTOR, RECENZII,

ȘTIRI

Sub titlul «*Christ in der Welt*», editura berlineză (R.D.G.) «Union» a început publicarea unei serii de scurte biografii ale unor personalități creștine care «arată în mod exemplar ce înseamnă a fi creștin în lumea de azi».

Din seria biografiilor publicate pînă acum menționăm pe a Dr. Albert Schweitzer, papa Ioan al XXIII-lea, pastorul de culoare Martin Luther King. Arhiepiscopul ortodox grec Macarios din Cipru. Din ultima reținem că Arhiepiscopul Macarios s-a născut în 1913, în satul Pana-Panaia, — părinții sînt în viață, tatăl fiind cioban. Din familie Arhiepiscopul are numele: Mihail Christodulos Mouskos, — intră de tînăr în Minăstirea Kikko, primind în călugărie numele de Macarios. — studiază la Atena și apoi în S.U.A. În timpul cînd era încă la studii în S.U.A., e ales Episcop de Kitium, în anul 1948 și în 1950 Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe grecești din Cipru.

Dubla funcțiune a Arhiepiscopului Macarios: conducător bisericesc și conducător politic își are explicația în istoria Ciprului și în istoria Bisericii ortodoxe grecești din Cipru, a cărei autocefalie datează din secolul al V-lea. Alegerea Arhiepiscopului se face de un colegiu compus din 51 mireni aleși de parohii și 15 reprezentanți «ex officio» ai clerului. Persoana care întrunește majoritatea voturilor devine întîistătătorul Bisericii și totodată «etnarh» — conducătorul politic al populației de limbă greacă din Cipru. Calitatea de «etnarh» se bazează pe un edict al împăratului bizantin Zenon, care a conferit Arhiepiscopului din Cipru dreptul să poarte purpura împărătească și, drept cîrjă de Arhipăstor, un sceptru cu insigna statului. Și azi Arhiepiscopul Macarios semnează cu cerneală roșie, drept rezervat odinioară numai împăraților bizantini.

OB.

*

Martin Luther King, jr., *La force d'aimer*. Traduit de l'américan par Jean Bruls. Paris, Casterman, 1965, 234 p. (Coll. «Eglise vivante»).

În cele 17 capitole ale cărții, pastorul Martin Luther King, deținător al premiului Nobel pentru Pace pe anul 1964, ne prezintă mesajul creștin în legătură cu problemele sociale, ce caracterizează epoca noastră. În prefață, Martin Luther King, arată că materialul prezent constituie, de fapt predicile și mediațiile care au fost ținute și scrise pentru credincioșii săi, din parohia baptistă din Montgomery în Alabama și pentru cei din biserica baptistă Ebenezer în Atlanta Georgiei unde slujește el astăzi. — C. Bărbulescu

N. Constantinescu și Cristian Moiescu, *Curtea Domnească din Tîrgoviște*, Editura Meridiane, București, 1965.

Apărută în colecția «Monumentele patriei noastre», lucrarea de față prezintă în lumina noilor cercetări arheologice și istorice vechiul așezământ domnesc din fosta capitală a Țării Românești.

Prima mărturie documentară despre capitala de la Tîrgoviște aparține bavarului Johann Schiltberger care nota că a fost în 1394 «și în Țara Românească. în cele două capitale ale ei, care se numesc Argeș (Agrich) și Tîrgoviște (Turkoich)».

Epoca de avînt a Tîrgoviște, în limitele orînduirii feudale, are loc în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Apar fortificațiile de pămînt, breselele, etc.

Producția cărții are la Tîrgoviște o tradiție veche.

Grămăticul Dragomir copia aici din porunca lui Vladislav voievod, *Zaonicul*, în 1451.

De sub teascurile tiparnei lui Macarie din Tîrgoviște au ieșit în slavonește un *Liturghier* (1508), un *Octoih* (1510) și un *Evangheliar* (1512).

După o întrerupere de 33 de ani, din îndemnul lui Radu Paisie, meșteșugul tiparului este reluat de Dimitrie Liubovici.

În tipografia meșterului, instalată chiar în casele sale, se tipărește un Molitvenic (1545), cu așa-zisă *Pravilă a Sfinților Apostoli*, în anexă, (1547), un *Apostol* și o *Evanghelie* pentru domnul Moldovei Ilieș Rareș.

Activitatea tipografică se continuă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de diaconul Coresi.

La cererea lui Mircea Ciobanul, în 1558 Coresi tipărește, *Triodul*, *Penticostar slavonesc*.

«Mutarea tipografiei tîrgoviștene la Brașov, trecerea lui Coresi în mai multe rînduri din Transilvania în Țara Românească și înapoi, și pregătirea unor ediții pentru Moldova arată că această tipografie satisfacea cerințele din cele trei țări românești. La Brașov, meșterul Coresi va tipări primele cărți în limba română».

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, orașul începe să decadă. După un secol, eterității lui Alexandru Ipsilanti se instalează aici.

În curtea Mitropoliei din Tîrgoviște își găsește sfîrșitul în 1821, neînfricatul luptător Tudor Vladimirescu.

Din istoricul curții domnești. De cînd orașul Tîrgoviște devine capitala Țării Românești și, deci, de cînd datează Curtea domnească, nu se știe cu exactitate. Ceea ce se știe, este că, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, exista în partea de nord-est a orașului o casă domnească.

O primă mențiune documentară a Curții domnești, este atestată într-un privilegiu din 1403 care acorda domnului libertatea de a alege, cel dintîi, mărfurile trebuitoare casei sale din Tîrgoviște.

Este posibil ca, Vlad Țepeș, să fi întreprins în prima sa domnie unele construcții la curtea domnească, rămase neterminate.

Sub Petru Cercel, Curtea domnească capătă o nouă înfățișare, domnul clădind «un palat mic, dar frumos și mare». «Palatul principelui a fost ridicat de strămoșii săi și a fost mărit destul de repede de mîna sa cu frumoase și nobile odăi».

Petru Cercel, mai construi alături de palat, *biserica mare domnească* «...în așa fel încît domnitorul putea intra în apartamentele sale fără să fie văzut» (p. 19).

Tot Petru Cercel va înălța un zid de incintă și un turn de intrare.

În timpul luptelor din 1595 Curtea domnească este incendiată.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea și în special în timpul domniei lui Matei Basarab, cunoaște o nouă perioadă de înflorire, cînd se refac și se măresc casele domnești și se dublează zidul incintei.

Din ordinul Porții, Curtea domnească din Tîrgoviște este distrusă în 1660, fapt menționat și de cronică Țării «...numai decît împărăția a poruncit lui Ghica Vodă carele venise domn în urma Mihnei de au surpat casele și le-au fărîmat de tot ca să nu mai fie scaun domnesc acolo».

Brîncoveanu inițiază refacerea curții; restaurează palatul (1695) și biserica domnească (1699). Mai repară clopotnița și paraclisul (p. 20).

După moartea sa, Curtea domnească este părăsită și se ruinează. Cutremurul din 1802 și incendiul din anul următor, aduc biserica în stare de ruină.

Situației grele a încercat să-i facă față *Comisia Monumentelor Istorice*.

În 1907—1910, arhitectul N. Ghica-Budești, aduce unele transformări la turle, fațade și acoperiș.

De abia în anii noștri, Curtea domnească cunoaște o cercetare arheologică, sistematică, care a contribuit la definitivarea proiectului de restaurare și consolidare a monumentului.

Lucrările au început în 1961 de către Direcțiunea Monumentelor Istorice.

Itinerar la ruinele curții domnești. Curtea domnească din Tîrgoviște dintr-un început a fost concepută ca un complex de clădiri avînd menirea de a servi atît ca centru administrativ al Țării, cit și ca locuință pentru domn și familia sa, pentru diferiți slujitori și curteni. Tot aici, aveau loc consfăturile divanului, se efectuau judecățile și se întocmeau actele cancelariei.

În decursul veacurilor, complexul de monumente de la Tîrgoviște a trecut prin mai multe faze de construcție, din ele, patru sînt mai importante.

Prima datează de la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul celui următor, complexul avînd în centru, casa domnească, biserica-paraclis și anexe, toate înălțate de Mircea cel Bătrîn.

A doua fază datează de la sfîrșitul secolului al XVI-lea, din vremea lui Petru Cercel; celelalte două faze au caracterul unor refaceri complete, în timpul domnitorului Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu.

Sub Matei Basarab se înnoiesc monumentele existente — cele două corpuri de clădiri construite în epoci diferite sînt unite prin construirea *bolții de racordare* prin care s-a creiat un coridor median ce unește cele două clădiri mai vechi (p. 33). Sînt amenajate în spațiile libere, dintre clădiri, loggii și un pridvor deschis. În timpul lui Costantin Brîncoveanu, casa domnească distrusă din ordinul turcilor, este refăcută și i se adaugă noi încăperi în colțul din sud-est și pe fațada de apus. Interioarele sînt complect schimbate căpătînd fastul caracteristic palatelor brîncovenești, cu stucaturi și picturi pe tencuială. Tot acum, pe fațada sudică, se deschide un girlici, iar pe cea de răsărit se reface pridvorul, vechile loggii și se zidesc altele noi.

Biserica-paraclis. Se află în imediata apropiere a laturii de nord a vechilor case domnești.

Are un plan treflat, de mici proporții, cu o turlă pe naos. Recentele cercetări arheologice au precizat că monumentul lucrat în tehnica și plastica decorativă asemănătoare cu cea a bisericii Mînăstirii Cotmeana, este ridicat la începutul secolului al XV-lea și refăcut în secolul al XVI-lea, cînd, la vechea pardoseală din cărămizi se suprapune o alta, distrusă acum, care corespundea zidului de călcare al timplei de zid construită la sfîrșitul secolului al XVII-lea.

Această biserică-paraclis se află menționată în documentele brîncovenești sub numele de *biserica Doamnei*. Ea se afla în grija pîrcălabului Curții domnești.

Un manuscris din mijlocul secolului al XVII-lea menționează că «În partea de nord se vede un turn înalt unde erau închisorile și lîngă el, îndată, un paraclis mic unde principele cu partea femeiască cerceta sfînta slujbă la vremea potrivită...»

Biserica domnească mică. Este cea de a doua biserică domnească cu hramul Cuvioasa Paraschiva (Sfînta Vineri), construită inițial în afara zidurilor de incintă, în partea de sud-est a Curții. Înălțată de Doamna Sultana — neidentificată pînă acum, de proporții armonioase la început, suferă ulterior numeroase adăugiri.

Planul este treflat. Data construcției este necunoscută. Unele elemente de ceramică smălțuită permit datarea ei în secolul al XV-lea.

Într-o inscripție slavonă din 13 iulie 1517 sînt menționați ctitorii Manea Cluceru și Vlădaia, soția sa.

Pridvorul deschis, este adăugat de Doamna Bălașa, soția lui Constantin Șerban Cîrnul, la mijlocul secolului al XVII-lea.

La 1750 biserica ajunsese «niște ziduri părăsite», — este refăcută de Șerban Fusea, care zidi și pridvorul.

Ruinată de cutremurul din 1802, biserica este iarăși reparată de mitropolitul Dionisie Lupu, care o transformă în metoh al Mînăstirii Dealul (p. 37).

În 1850 Niculaie Brătescu i-a modificat complet înfățișarea prin înălțarea zidurilor cu 1 m. și adăugarea unui nou pridvor pe latura de vest și o clopotniță de lemn, desființate ulterior.

Biserica lui Petru Cercel. O dată cu casele domnești, meșterii lui Petru Cercel au zidit o biserică nouă, care depășea ca dimensiuni și înfățișare pe cele

două, existente deja, în cadrul incintei Curții domnești. Este vorba de *biserica mare domnească*, realizată după modelele bisericilor de tipul, *cruce greacă înscrisă*, cu tradiție deja existentă în Muntenia și concretizată prin cele două monumente: biserica domnească din Curtea de Argeș și cea mitropolitană din Tîrgoviște.

Planul bisericii lui Petru Cercel este dreptunghiular cu împărțirea: altar, naos și pronaos, la care se adaugă la vest pridvorul. Absidele laterale lipsesc.

«Pridvorul, legat organic de restul bisericii, este primul exemplu de pridvor din zidărie cunoscut pînă acum în arhitectura muntenească» (p. 38).

Caracteristic la această biserică este balconul (cafusul) situat pe latura de apus a naosului, primul de acest fel în arhitectura muntenească.

Pronaosul adăpostește mormîntul Doamnei Elina, soția lui Matei Basarab, alături de alte patru cavouri descoperite recent.

Decorației interioare i se adaugă frumoasa pictură care împodobește pereții, suprapusă alteia mai vechi, după cum demonstrează urmele păstrate în absidiola diaconiconului și datează din prima jumătate a secolului al XVII-lea (p. 40).

Actuala pictură, precizează autorii, este executată din porunca lui Constantin Brîncoveanu.

Constantin Zugravul a pictat biserica mare domnească din Tîrgoviște, cu ajutorul meșterilor zugravi Ioan, Ioachim și Stan (p. 41).

Interes artistic și istoric prezintă tabloul votiv aflat pe peretele de apus al pronaosului. Această biserică este edificiul care mai păstrează în pictura sa un număr însemnat de voievozi: Matei Basarab, Neagoe Basarab, Constantin Brîncoveanu și Petru Cercel în chip de ctitori ținînd biserica în mîini; apoi Mihai Viteazul, Radu Șerban, Constantin Șerban, Șerban Cantacuzino și Mihnea Voievod (probabil Radu Mihnea).

Importanță artistică mai prezintă și tîmpla care separă naosul de altar, bogat sculptată în lemn, aurit, cu ornamente ce fac impresia unei broderii, executată tot din porunca lui Constantin Brîncoveanu.

La recenta restaurare, pardoseala bisericii, alcătuită din dale mari de piatră, a fost înlăturată cu excepția Altarului unde a fost menținută, iar în rest s-a reconstruit cea originală din cărămidă așezată pe lat.

«Biserica a fost decorată pe dinafară în aceeași tehnică de zugrăveală roșie pe tencuială, ca și la casa domnească. aparența rămînînd numai arhivoltele arcelor».

Acoperișul a fost refăcut după formele și înfățișarea inițială.

În continuare, sînt prezentate următoarele construcții de arhitectură civilă: *Turnul chindiei, Baia turcească, Zidurile de incintă, Casa Doamnei Bălașa și Foișorul brîncovenesc.*

Lucrarea mai prezintă 45 de ilustrații alb-negru și cinci planuri.

Astfel întocmită, lucrarea popularizează datele esențiale necesare cunoașterii reședinței voievodale din Tîrgoviște.

Curtea domnească din Tirgoviște oferă posibilitatea aprofundării unor importante capitole din istoria patriei și totodată unele precizări în legătură cu studiul arhitecturii românești¹.

IOAN F. STANCULESCU

1 În afară de text, autorii au mai adăugat lucrării un total de 45 reproduceri din care reținem următoarele:

5 *Curtea domnească la 1840*. După un desen de Michel Bouquet

7, *Colțul de sud-est al casei domnești din secolul al XV-lea*.

8 *Coridorul de pe latura de est a casei lui Petru Cercel*.

9 *Pisania din 1517 a bisericii Sfintei Vineri*.

10 *Turnul Chindiei la 1867*.

30 *Urmele bisericii-paraclis*.

32 *Biserica mică domnească*.

34 *Biserica mare domnească înainte de recenta restaurare*.

35 *Biserica mare domnească. Tabloul votiv (detaliu)*.

36 *Biserica mare domnească. Intrarea în naos*.

37 *Biserica mare domnească. Bolta naosului*.

38 *Biserica mare domnească. Intrarea în pronaos*.

39 *Biserica mare domnească. Vedere din naos*.

40 *Biserica mare domnească. Scara spre cafas*.

43 *Foișorul brîncovenesc. Detaliu de capitel*.

44 *Casa Doamnei Bălașa*.

